

LIETUVA 2030

bendrasis planas

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas

SPRENDINIAI

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

PIRMASIS SKIRSNIS

VALSTYBĖS SIEKIAI, PRIORITETAI, NUOSTATŲ TAIKYMAS

1. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (toliau – LR BP) – vienas iš strateginio lygmens planavimo dokumentų, valstybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas, parengtas vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymu (toliau – TPĮ), ir kitais teritorijų planavimą reglamentuojančiais teisės aktais. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcija¹ (toliau – LR BP koncepcija), šiame kompleksinio teritorijų planavimo dokumente nustatomos Lietuvos Respublikos teritorijos erdvinio vystymo įgyvendinimo gairės, valstybės teritorijos erdvinė struktūra, valstybės teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos ir kiti susiję sprendiniai siekiant darnaus teritorijų vystymo. LR BP kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir pusiausvyrą teritorijoje, suteikia jai erdvinės raiškos kryptingumą bei pagrįstumą.

2. Vadovaujantis Strateginio valdymo įstatymu, LR BP sudaro: LR BP koncepcija – 30 metų trukmės planavimo dokumentas, LR BP sprendiniai – 10 metų trukmės planavimo dokumentas. LR BP koncepcija dera su Valstybės pažangos strategija ir Nacionalinio saugumo strategija. LR BP sprendiniai dera su Nacionaliniu pažangos planu (toliau – NPP), įvertina patvirtintų nacionalinio lygmens strateginio planavimo dokumentų nuostatas ir į jas atsižvelgia.

3. LR BP objektas – Lietuvos Respublikos teritorija (įskaitant kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną Baltijos jūroje).

4. LR BP sprendiniai įgyvendinami:

- 1) detalizuojant sprendinius to paties ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose;
- 2) rengiant sprendinių įgyvendinimo programas, kurios derinamos su ilgos, vidutinės ar trumpalaikės trukmės planavimo dokumentais, numatančiais investicinių projektų įgyvendinimo planuojamose teritorijose galimybes ir sudarančiais sąlygas pritraukti privačias investicijas;
- 3) per rengiamas valstybės veiklos sričių nacionalinės plėtros programas, regioninės plėtros programas ir planus, kitus valstybės institucijų strateginius priemonių planus ir plėtros programas, kuriuose turi būti numatytos atitinkamos priemonės (veiksmai) LR BP sprendiniams įgyvendinti;
- 4) rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą, kurioje nustatomi jų įgyvendinimo terminai, priemonės ir finansavimo šaltiniai.

5. LR BP taikomas:

- 1) valstybės valdymo institucijoms, priimančioms nacionalinio lygmens sprendimus, susijusius su šalies teritorijos naudojimu, tvarkymu bei apsauga;
- 2) konkretizuojant šalies regioninės politikos formavimo teritorines gaires;
- 3) nustatant valstybės institucijų rengiamų valstybės lygmens specialiųjų planų, ilgalaikių programų bei strategijų pagrindines planavimo sąlygas/prioritetus;
- 4) rezervuojant teritorijas, reikalingas valstybei svarbiems projektams ir infrastruktūros, gamybos ar apsaugos (žr. III sk. 5 skirsn. ir 2 priedas.) objektams;
- 5) nustatant valstybės lygmens (dalies ir/ar dalių) bendrųjų ir specialiųjų planų planavimo sąlygas;
- 6) formuojant šalies struktūrų integravimosi į Europos ir pasaulio struktūras politiką erdvinio planavimo srityje.

¹ Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo kryptys ir teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai patvirtinti 2020 m. birželio 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIII-3021

6. Patvirtintas LR BP keičia šiuos valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus:

- 1) Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 “Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano”;
- 2) LR BP 2002 dalies “Jūrinės teritorijos” patvirtintos Seimo 2015 birželio 11 d. “Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano dalies “Jūrinės teritorijos” patvirtinimo”;
- 3) Visų apskričių bendruosius planus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais: 2016 m. liepos 20 d. Nr. 769 “Dėl Klaipėdos apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2010 m. birželio 21 d. Nr. 1069 “Dėl Tauragės apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2008 m. rugsėjo 24 d. Nr. 1042 “Dėl Šiaulių apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2012 m. gruodžio 12 d. Nr. 1531 “Dėl Panevėžio apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo” su vėlesniais pakeitimais; 2011 m. lapkričio 2 d. Nr. 1318 “Dėl Utenos apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2008 m. gruodžio 3 d. Nr. 1310 “Dėl Vilniaus apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2004 m. gegužės 18 d. Nr. V-221 “Dėl Kauno apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2010 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1299 “Dėl Telšių apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2011 m. birželio 22 d. Nr. 764 “Dėl Alytaus apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”; 2010 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1298 “Dėl Marijampolės apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo”.

7. Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas (toliau – NKTP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2015 spalio 2d., integruojamas į LR BP ir pateikiamas kaip LR BP priedas Nr. 5. NKTP sprendžia principinius, strateginius šalies kraštovaizdžio planavimo uždavinius. Kraštovaizdžio planas taikomas tik kaip teritorijos regioninio naudojimo ir apsaugos politiką įgyvendinantis instrumentas valstybinių ir (ar) savivaldos institucijų darbe. NKTP nenustato urbanistinės struktūros ir jos plėtros.

8. LR BP sprendiniai ir nuostatos suderinti su:

- 8.1. Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančiais valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentų (pateiktų priede Nr. 6) sprendiniais ir neturi įtakos juos įgyvendinant. Valstybei strategiškai svarbūs projektai ir jų objektai (LR BP koncepcijoje įvardinti kaip “Lietuvos Strateginiai objektai”) aptarti III sk. 5 skirsnyje ir pateikti 2 priede;
- 8.2. Europos Sąjungos ir kitais teritorijų planavimą reglamentuojančiais teisės aktais bei dokumentais siejamais su LR BP sprendiniais, nurodytais šio dokumento priede Nr. 6.

9. LR BP nuostatas sudaro:

- 9.1. grafiškai išreikšti sprendiniai (brėžiniai Konkurencinga valstybė 2030, Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030, Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, Kultūros politika ir rekreacija, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė)
- 9.2. tekstiniai sprendiniai (bendrosios nuostatos, erdvinių sistemų vystymas ir specialiosios temos). Bendrosiose nuostatose aptariami valstybės siekiai ir prioritetai, sprendinių tęstinumas, sprendinių kompleksiskumas siekiant sinergijos efekto, nacionalinio ir regioninio lygmens tematinų sprendinių grupės aptartos horizontaliu kompleksiskumo aspektu (horizontaliu hierarchinės erdvinės sistemos pjūviu). Skyriuje “Erdvinių sistemų vystymas” pateikiami tematiniai (sektoriniai) sprendiniai. Skyriuje “Specialiosios temos” pateikti sprendiniai, turintys specifinius aspektus: identitetas, rekreacija ir turizmas, nacionalinis saugumas, jūrinių teritorijų naudojimas, valstybei svarbūs projektai ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.
- 9.3. valstybės lygmens teritorijų naudojimo funkcinių prioritetų erdviniai duomenys, parengti vadovaujantis Teritorijų planavimo erdvinių duomenų specifikacija ir patalpinti TPDRIS (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir teritorijų planavimo proceso valstybinės priežiūros informacinė sistema).

10. Įgyvendinant LR BP sprendinius taikomas jų įgyvendinimo pirmumo (prioriteto) principas, kuomet sprendinys, esant kitiems galimiems sprendiniams, vykdomas pirmiau negu kiti galimi. Šalies, kaip gamtinės socialinės, ekonominės aplinkos, raidos teritorinės projekcijos požiūriu teritorijų naudojimo funkcinis prioritetas siejamas su gamtos išteklių naudojimo, kraštovaizdžio formavimo ir ekologinė pusiausvyros tikslais, o veiklų (tarp jų valstybės veiklos sričių) prioritetas - su urbanistinės ir kitų teritorinių struktūrų plėtros bei optimizavimo tikslais. Prioritetai aptariami tekstiniuose sprendiniuose ir/ar vaizduojami grafiniuose sprendiniuose.

11. LR BP sprendiniai suformuoti siekiant:

- 11.1. valstybės integracijos ir konkurencingumo tarptautinėje plotmėje, taip pat mažinti ekonominius, socialinius ir regioninius netolygumus, teikti kokybiškas ir visiems prieinamas viešąsias paslaugas, užtikrinti būtinus sisteminius pokyčius, skirtus aplinkos ir klimato kaitos iššūkiams įveikti šalies viduje;
- 11.2. atsakingai vartoti, naudoti išteklius, saugoti, įveiklinti gamtos ir paveldo vertybes, nuolat kurti vietovės, savivaldybės, regiono, šalies tapatybę, aukštą savo, šeimos, bendruomenės, visuomenės gyvenimo kokybę, diegiant visuomenėje holistinį požiūrį, įpročius, elgesio modelius, atkakliai siekiant valstybės pažangos, konkurencingumo, palaipsninio perėjimo prie žiedinės ekonomikos, prisitaikant prie klimato kaitos ir didinant atsparumą globaliems iššūkiams.

12. Įgyvendinant darnaus vystymo principus, LR BP koncepciją bei ir NPP² suformuotus siekius, nustatomi šie veiklų prioritetai, turintys vienodą svarbą:

- 1) naujų mokslo žinių, inovatyvių technologijų, naujų produktų pagal sumanios specializacijos prioritetus kūrimas, komercializavimas ir diegimas;
- 2) tvari, bioekonomikos principais paremta veikla žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose;
- 3) trumpųjų maisto tiekimo grandinių sistemos plėtra;
- 4) tikslinė Lietuvos turizmo kryptių plėtra, kuriant naujas darbo vietas, įvairinant esamas turizmo paslaugas, mažinant turizmo sezoniskumą;
- 5) viešųjų paslaugų sistema, didinant jos efektyvumą, atsparumą iššūkiams ir pasiekiamumą, skatinant naujos kartos kompleksinių, bendruomeninių paslaugų atsiradimą;
- 6) veiklai, kuriančiai palankią šeimai, žmonių su negalia, pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių žmonių grupėms aplinką;
- 7) visuomenei reikšmingo kultūros ir tautinio paveldo įveiklinimas, derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones;
- 8) visų meno sričių plėtra, talentų ugdymas ir kompetencijų vystymas;
- 9) vietinės elektros energijos gamyba, ypač naudojant atsinaujinančius išteklius;
- 10) perėjimas prie kompaktiško miesto ir žiedinės ekonomikos modelio. Procesų/produktų/paslaugų poveikio aplinkai mažinimas;
- 11) atliekų rūšiavimo sistemos plėtra (efektyvinimas), atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų panaudojimo technologijų vystymas;
- 12) susisiekimo sistemos junglumas ir aukštas gyventojų mobilumas pirmenybę teikiant geležinkelių transportui;
- 13) priemonės mažinančios neigiamą transporto poveikį aplinkai ir klimatui;
- 14) integracija į Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir Europos sąjungos (toliau – ES) energijos tiekimo rinkas bei energijos vartojimo efektyvumas;

²2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, patvirtintas 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 998 “Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo”.

- 15) priemonių, gerinančių vandens telkinių (Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandenų) būklę taikymas;
- 16) tausojantis išteklių naudojimas atitinkamai tobulinant, stiprinant ir atnaujinant reguliacinius mechanizmus;
- 17) tausų dirvožemio naudojimas;
- 18) biologinės įvairovės raiškos ir gausėjimo sąlygų užtikrinimas;
- 19) investicijos, kuriančios kokybiškas darbo vietas regionuose, drauge skatinant nuotolinio ir mobilaus darbo formas;
- 20) Lietuvos kariuomenės kovinė galia ir atgrasymo potencialas, infrastruktūra, reikalinga tarptautiniam kariniam judumui;
- 21) viešasis saugumas, grindžiamas pagarbos konstitucinėms žmogaus teisėms ir laisvėms, saugi gyvenamoji ir kibernetinė (virtuali) aplinka, kvalifikuota pagalba ekstremalių situacijų metu.

13. Skaitant, taikant ir įgyvendinant LR BP sprendinius vadovautis šiomis svarbiausiomis metodinėmis nuostatomis:

- 13.1. Veiklų prioritetams, turintiems teritorinę projekciją, nustatomi teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai ir vaizduojami brėžiniuose taip nustatant jų tarpusavio santykį (viršenybę) konkrečiose valstybės teritorijos dalyse (zonose). Valstybės teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai taikomi rengiant valstybės dalies ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, stebint kraštovaizdžio raidą, atitinkamai reaguojant į pokyčių tendencijas, kryptančias nuo pasirinktų darnaus vystymosi krypties (žaliojo kurso) parametrų.
- 13.2. Teritorijų naudojimo funkcinio prioriteto zonoje nustatomas tik vienas prioritetas vyraujančiai vieno pobūdžio ūkinei veiklai (pažymėta brėžinyje pirmuoju indeksu) arba dviejų vyraujančių ūkinių veiklų deriniu (brėžinyje pažymėta pirmu ir antru indeksu) siekiant išlaikyti jų proporciją arba pirmenybę prieš kitas galimas veiklas per artimiausią dešimtmetį (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Procesų dinamikai stebėti parengti / pritaikyti ir naudoti kompleksinio tvaraus planavimo įrankį LR BP Kompasas 2030.
- 13.3. LR BP sprendiniai parengti taikant holistinį principą – grupė sektorių sprendinių turi bendrą siekį ir bendrą rezultatą, todėl įgyvendinant juos kompleksiskai gaunama papildoma nauda mažesnėmis sąnaudomis dėl tarpusavio sinergijos efekto. Įgyvendinant svarbiausius valstybės siekius, nustatytus NPP, prioritetą teikti įvairių sektorių, skirtingų lygmenų institucijų, savivaldybių arba urbanistinių centrų bendriems projektams, kurie turi bendrą erdvinės raiškos kryptingumą ir pagrįstumą, galimybę generuoti tarpsektorinę sinergiją. Šis principas taikomas rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą.
- 13.4. Siekiant tarpsektorinės sinergijos įgyvendinant LR BP sprendinius, naudoti horizontalųjį kompleksiskumo aspektą – hierarchinės erdvinės sistemos horizontalų pjūvį. Sprendinių horizontalusis kompleksiskumo aspektas naudingas grupuojant sektorių sprendinius tam tikram lygmenyje bendriems tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti, kurių negalima išspręsti pavieniais tematiniais sprendiniais. Horizontalųjį kompleksiskumo aspektą atitinkamai taikyti rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą, taip pat rengiant kitus dokumentus įvairiuose lygmenyse: nacionaliniame ir regioniniame (valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir strateginio lygmens planavimo dokumentus), bei savivaldybės (savivaldybės ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentus, programavimo ir veiklos lygmens planavimo dokumentus). LR BP prioritetą teikiamas valstybės dalių bendriesiems planams formuojantiems planuojamą teritoriją ne administraciniu, o funkciniu, partnerystėmis grįstu bendrumu.
- 13.5. LR BP sprendiniai parengti taikant horizontalųjį kompleksiskumo aspektą trimis hierarchinės erdvinės sistemos horizontaliais pjūviais: nacionaliniu, regioniniu, savivaldybės. Siekiant išvengti pasikartojimų ir lengvesnio suvokimo tekstiniai LR BP sprendiniai pateikti valstybės veiklos sritimis

(temomis). Grafiniai sprendiniai - dviem hierarchinės erdvinės sistemos horizontaliais pjūviais: valstybės (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Konkurencinga valstybė 2030), regionų (žr. brėž. Regionai 2030). Tematiniuose brėžiniuose pateiktos privalomosios nuostatos, taikomos rengiant visų lygmenų dokumentus.

14. LR BP naudojamos sąvokos atitinka sąvokas, apibrėžtas Teritorijų planavimo, Strateginio valdymo, Regioninės plėtros, Saugomų teritorijų, Miškų, Žemės įstatymuose, LR BP koncepcijoje ir kituose teisės aktuose. Siekiant aiškumo taikant LR BP sprendinių nuostatas, pateikiamos dokumente naudojamos sąvokos.

NAUDOJAMOS SĄVOKOS³

Aglomeracija ⁴ (taikoma centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijose)	Urbanizuotose ar urbanizuojamose teritorijose esanti viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorija ar jos dalis, kurioje susidaro ar gali susidaryti 2 000 ir daugiau gyventojų ekvivalentų atitinkanti tarša ir kurioje geriamasis vanduo tiekiamas ar numatomas tiekti centralizuota geriamojo vandens tiekimo sistema arba išgaunamas individualiai, o susidaranti ar galinčios susidaryti nuotekos surenkamos centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis arba sutvarkomos nuotekų valymo (arba) kaupimo įrenginiais.
Agroekosistema	Dinaminė teritorinė sistema, apimanti žemės ūkio naudmenas (pasėlius, ganyklas ir gyvulius), jose įrengtas drenažo sistemas ir natūralias gamtines teritorijas, o funkciniai ryšiai tarp jos gyvosios ir negyvosios aplinkos komponentų, energijos ir medžiagų apykaita yra palaikomi agrotechninėmis ir agrocheminėmis priemonėmis.
Agromiškininkystė	Ūkininkavimas, kai žemės ūkio paskirties plotuose auginamos plantacijos medienai ir žemės ūkio produkcijai gauti, derinamas medienos ir žemės ūkio produkcijos auginimas kartu.
Akvakultūra	Vandens organizmų auginimas ir (arba) veisimas taikant metodus, kuriais siekiama gauti didesnę nei natūraliomis sąlygomis produkciją.
Akvatorija	Tam tikras natūralaus arba dirbtinio vandens baseino (jūros) plotas. LR BP kontekste akvatorija apima LR išskirtinę ekonominę zoną, teritorinę jūrą ir jūros rajono vidaus vandenį.
Arealas	(lot. <i>area</i> – aikštė, erdvė), kurio nors objekto, reiškinių paplitimo plotas ⁵
Bendruomenė	Žmonių grupė, kurią sieja bendra gyvenamoji teritorija, interesai ar emociniai ryšiai.
Biologinė įvairovė	Apima visų gyvų organizmų, įskaitant, šalia kitų, antžemines, jūros ir kitų vandenų ekosistemas ir ekologinius kompleksus, kurių dalis jie yra; ši sąvoka jungia rūšių, tarprūšinę ir ekosistemų įvairovę ⁶ .
Darnus vystymasis	Ekonomikos, socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tikslų derinimas, siekiant geresnės asmens ir visuomenės gyvenimo kokybės dabar ir ateities perspektyvoje ⁷ .
Daugiarūšiškumas (multimodalumas, angl. multimodality)	Susisiekimo sistemos savybė, leidžianti pasirinkti ir (ar) kombinuoti keliones dviem ar daugiau transporto rūšimis. Sąvoka bendrajame plane labiau siejama su keleivių vežimo procesais.
Ekologinis tinklas	Gamtinio karkaso dalis, jungianti didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius.
Ekosistemų paslaugos	Ekosistemų atliekamos funkcijos, tiesiogiai naudingos žmogui. Ekosistemų paslaugos gali būti skirstomos į reguliavimo (paslaugos, kurias ekosistemos ir biologinė įvairovė teikia atlikdamos įvairias natūralias reguliavimo funkcijas), aprūpinimo (paslaugos, kurių naudą galima tiesiogiai apčiuopti ir suvartoti), palaikymo (tai paslaugos, be kurių nebūtų kitų ekosisteminių paslaugų), kultūrinės (tai nematerialūs ekosistemų teikiniai, tenkinantys įvairius kultūrinius, socialinius ir emocinius žmonių poreikius). ⁸
Ekosistemomis pagrįstas metodas	Išsamus kompleksinis žmogaus veiklos valdymo metodas, pagrįstas naujausiomis turimomis žiniomis apie ekosistemas ir jų kitimą, siekiant nustatyti poveikį, kuris kelia pavojų jūrų ekosistemų gerovei, ir imtis veiksmų jam pašalinti, kad ekosistemų išteklių ir paslaugos būtų tausiai naudojami ir išlaikytas ekosistemų vientisumas.
Eutrofikacija	Vandens teršimas maistinėmis medžiagomis (azoto ir fosforo junginiais), kuris skatina greitesnį dumblių ir aukštesniųjų augalų augimą, sutrikdo vandens organizmų pusiausvyrą ir pablogina vandens kokybę.

³ LR BP sąvokos apibrėžtos vadovaujantis plačiu holistiniu požiūriu siekiant padidinti sprendinių suvokimą, tačiau įgyvendinant sprendinius rekomenduojama vadovautis sąvokomis, išaiškintomis teisės aktuose.

⁴ LR geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas

⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/arealas/>

⁶ Biologinės įvairovės konvencija, 1992

⁷ Internetinė prieiga: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>

⁸ LR Aplinkos ministerijos informacija, <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/gamtos-apsauga/ekosistemines-paslaugas>

Funkciniai ryšiai	Funkciniai ryšiai – tai santykiai, priklausomybės ir įtakos, veikiančios tarp elementų, be kurių elementai negali veikti kaip sistema. Urbanistinę sistemą sudaro tie elementai, tarp kurių egzistuoja nuolatiniai ir reikšmingi sistemai egzistuoti reikalingi funkciniai ryšiai.
Gamtinis karkasas	Vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gaminius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų. ⁹
Gamtinis kraštovaizdis	Gamtinių procesų įtakoje atsiradęs ir tebesiformuojantis kraštovaizdis, kurio raidai gamtiniai procesai daro esminę, o žmogaus veikla – minimalią įtaką (išlikę sąlygiškai natūralūs miškai, pelkės, vandens telkiniai) ¹⁰
Geoekologija	Mokslinė sąvoka (gr. <i>gē</i> – žemė + <i>oikos</i> – namas, būstas, tėvynė + <i>logos</i> – mokslas). Geografijos mokslo šaka, atskleidžiančia žmogaus sąveiką su geosistemų funkcionavimu ir jos erdvinę raišką; dar vadinama ekologine geografija. Geoekologija tapatinama su kraštovaizdžio ekologija. ¹¹
Geosistema	(Gr. <i>gē</i> – žemė + <i>systema</i> – sandara, junginys), sąlygiškai vientisas erdvinis gamtinis kompleksas, kuriame gamtiniai komponentai susiję tarpusavio ryšiais, o jų visuma abipusiais tarpusisteminiais ryšiais susijusi su aplinka; integrali erdvės ir laiko procesų teorinė abstrakcija. Geosistemai dar būdinga savireguliacija, kurią lemia tarpkomponentinių ir tarpusisteminų ryšių pastovumas; išoriškai paveikta geosistema paprastai grįžta į ankstesnę būseną, dėl negrįžtamų pokyčių geosistema degraduoja. ¹²
Gera jūros aplinkos būklė	jūros aplinkos būklė, kai įprastomis sąlygomis jūros vandenys yra švarūs, sveiki, gyvybingi, jūros ekosistemos naudojamos saikingai ir išsaugomas potencialas ateities kartoms: 1) jūros ekosistemų struktūra, funkcijos ir susiję geomorfologiniai, geografiniai, geologiniai ir klimato veiksniai sudaro sąlygas toms ekosistemoms tinkamai funkcionuoti, palaiko jų atsparumą žmonių sukeliamiems aplinkos pokyčiams. Jūrinės rūšys ir buveinės yra apsaugotos, užkirstas kelias žmonių sukeliamam biologinės įvairovės nykimui, o įvairių biologinių komponentų funkcionavimas yra subalansuotas; 2) ekosistemų hidromorfologinės, fizinės ir cheminės savybės, įskaitant dėl žmonių veiklos atsiradusias savybes, palaiko tas ekosistemas. Antropogeninis medžiagų ir energijos, įskaitant triukšmą, patekimas į jūros aplinką nesukelia taršos poveikio.
Identitetas	Savęs suvokimas, identifikavimas pagal tam tikrus apibrėžtus naratyvus.
Intelektinės transporto sistemos (ITS)	(angl. <i>Intelligent transport systems</i>) – informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis grindžiamos sistemos, skirtos geležinkelių, kelių, jūrų, oro ir vidaus vandenų transporto eismui (įskaitant infrastruktūrą, transporto priemones ir naudotojus), eismo bei judumo valdymui, taip pat sąsajoms tarp įvairių transporto rūšių užtikrinti.
Intensyvus žemės ūkis	Tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Intensyvus miškų ūkis	Aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioproductinių resursų naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioproductinės funkcijos realizavimas.
Intensyvi žuvininkystė	Tvari organizuota tvenkininė arba jūrinė žuvininkystė grindžiama biologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant technines, chemines ir zootechnines priemones.
Įvairiarūšiškumas (intermodalumas, angl. <i>intermodality</i>)	Susisiekimo sistemos savybė, kuri užtikrinama atitinkamų infrastruktūrinių sprendimų diegimu ir skirtingų transporto rūšių sąveikos kūrimu, leidžianti atlikti krovinių transportavimo paslaugas dviem ir daugiau skirtingų transporto rūšių.
Jūros aplinkos apsaugos tikslai	Kokybiniai ar kiekybiniai teiginiai apie pageidaujamą įvairių jūros aplinkos komponentų būklę, kuriais vadovaujantis siekiama geros jūros aplinkos būklės atsižvelgiant į galimus pavojus ir žmogaus veiklos poveikį jūros aplinkai. Jūros aplinkos apsaugos tikslai nustatomi remiantis atliktu jūros aplinkos būklės įvertinimu ir Direktyvos 2008/56/EB IV priede pateiktu orientacinių savybių sąrašu.
Jūros tarša	Dėl žmogaus veiklos kylantis tiesioginis arba netiesioginis medžiagų ar energijos, taip pat žmogaus sukeliama jūrų pavandeninio triukšmo patekimas į jūros aplinką, kuris daro arba gali daryti neigiamą poveikį, žalą gyviesiems ištekliams ir jūros ekosistemoms, įskaitant biologinės įvairovės nykimą, pavojų žmogaus sveikatai, ir kuris trukdo arba gali trukdyti veiklai jūroje, įskaitant žvejybą, turizmą, rekreaciją ir kitą naudojamąsi jūros aplinka, ir blogina ar gali bloginti naudojamąsi jūros vandeniu, kelia ar gali kelti nepatogumų tausiai naudotis jūros prekėmis ir paslaugomis.
Kaimiškasis (antropogenizuotas, agrarinis) kraštovaizdis	Dėl gamtinių procesų ir žmonių veiklos sąveikos susiformavęs ir svarbiausius gamtinės struktūros bruožus išsaugojęs kraštovaizdis (žemės ūkio naudmenos, ekstensyviai užstatyti kaimai). ¹³

⁹ LR Saugomų teritorijų įstatymas, 2 str., 16 p.

¹⁰ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geoekologija-43487>

¹² Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geosistema-43600>

¹³ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

Karinė teritorija	Krašto apsaugos sistemos institucijų valdoma ar jų naudojama teritorija (lauko teritorija, pastatas ar patalpa), kitokia aptverta ar kitu suprantamu būdu pažymėta teritorija, priskirta ir (ar) naudojama krašto apsaugos sistemos institucijų reikmėms, taip pat suprantamu būdu pažymėta vietovė, kurioje Lietuvos kariuomenė atlieka karinius mokymus ir pratybas, sprogmenų kenksmingumo pašalinimo, gelbėjimo ar kitus valstybės saugumo ir gynybos reikmėms skirtus darbus šių pratybų, mokymų ar darbų metu.“
Karinis poligonas	Krašto apsaugos ministerijai valdymo teise suteiktas žemės sklypas, kuriame įrengiama stacionari kovinio mokymo ir pratybų infrastruktūra, statomi gynybinės infrastruktūros objektai, vyksta kovinio šaudymo ir sunkiosios kovinės ginkluotės ir technikos naudojimo pratybos.
Karinio mokymo teritorija	Teritorija, kuri Lietuvos Respublikos Vyriausybės skirta Lietuvos kariuomenei neterminuotai naudotis karių ir karinių vienetų mokymui ir pratyboms, nekeičiant miškų ūkio paskirties žemės pagrindinės tikslinės naudojimo paskirties.“
Karinis poligonas jūroje	Koordinatėmis apibrėžta teritorinės jūros dalis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės suteikta Krašto apsaugos ministerijai valdymo teise, kurioje vykdomos karinių vienetų pratybos su turima karine technika ir ginkluote.
Karinio mokymo teritorija jūroje	Koordinatėmis apibrėžta jūros dalis, kuri Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu suteikta Lietuvos kariuomenei neterminuotai naudotis ir kurioje vykdomos karinių vienetų pratybos su turima karine technika ir ginkluote, nekeičiant pagrindinės tikslinės naudojimo paskirties.
Kilnojamosios kultūros vertybės	Pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę
Kompaktiškas miestas	Miestas, kuriam būdingas intensyvus, lokaliai išsidėsčiusių paslaugų naudojimas daugiafunkcėse urbanistinėse struktūrose, tvarus, išmanus ir ekonomiškai išteklių naudojimas, prieinama kokybiškų bei mišrių paslaugų pasiūla, skatinamas tankus apgyvendinimas prioritizuojant regeneracinę plėtrą, išvystytas viešasis transportas, prioritizuojamas judėjimas dviračiais, pėsčiomis ar kitoku ekologišku transportu mažinant neigiamas ekologines pasekmes.
Kraštovaizdis	Kraštovaizdis – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienų ir reljefo, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų ir informacinio lauko) komponentų, susijusių medžiaginiais, energiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys sausumoje ir vandenyje. Žmonių suvokiama vietovė (teritorija), kurios pobūdį nulėmė gamtiniai ir (ar) antropogeniniai veiksniai ir jų sąveika. ¹⁴
Kultūrinis kraštovaizdis	Žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis. ¹⁵ LR BP sprendiniuose kultūrinis kraštovaizdis apima urbanistinę, susisiekimo, inžinerinę, agrarinę, kraštovaizdžio formavimo ir saugomo kultūrinio kraštovaizdžio sistemas, sukuria materialų pagrindą vystyti socialines, ekonomines, rekreacines kultūrinės raiškos veiklas, užtikrina darnų sambūvį su gamtinio kraštovaizdžio elementais sausumoje ir jūroje.
Kultūra	Įvairių visuomenės ar jos grupių dvasinių, materialinių, intelektinių ir emocinių ypatybių visuma, aprėpianti ne tik meną ir literatūrą, bet ir gyvenimo būdą, mokėjimą sugyventi, vertybių sistemas, tradicijas ir tikėjimus.
Kultūros paveldas	Suvokiamas kaip kiekvienos valstybės istorinės raidos, kūrybos ir saviraiškos rezultatas, visuomenės evoliucijos liudytojas, harmoningos aplinkos ir tolygaus vystymosi pagrindas, neatskiriama kiekvienos šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų. Pagal išlikusius seniausius ir prasmingiausius aplinkos segmentus galima spręsti apie valstybės istorinę praeitį, o pagal visuomenės elgseną su išlikusiu kultūros paveldu, gebėjimą jį integruoti į dabartinį gyvenimą – apie gyvenamosios aplinkos kūrimo darną. Kultūros paveldo išsaugojimas ir perdavimas ateitiems kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis, yra labai aktualus šiandienos klausimas. Todėl tikslingai vykdomi moksliniai tyrimai, paveldo atskleidimas ir įvertinimas, jo prieinamumas visuomenei ir atsakingas visuomenės įsitraukimas į jo išsaugojimą – visa tai yra neatskiriama valstybės kultūros politikos dalis, kuri padeda kultūros paveldą suprasti kaip išteklių ir svarbų ekonomikos skatinimo elementą. Kultūros paveldo naudojimas išsaugant visas paveldo vertes kuria didelę pridėtinę naudą ir sudaro sąlygas nepažeisti ateinančių kartų teisės jį pažinti.
Kultūros paveldo aktualizavimas	Priemonės, kuriomis siekiama pabrėžti kultūros paveldo svarbą, aktualumą ir prieinamumą; paskatinti šiuolaikinę visuomenę ir (arba) vietos bendruomenes atsakingai integruoti kultūros paveldą kaip svarbų išteklių į kasdienį kultūrinį, socialinį ir (arba) ekonominį gyvenimą.

¹⁴ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹⁵ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 2 straipsnio 22.

Kultūros paveldo išsaugojimas	Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti visų Lietuvos kultūros paveldo rūšių išsaugojimą ir perdavimą ateinančioms kartoms, įskaitant nematerialaus kultūros paveldo vertybių gyvybingumą. Šios priemonės, skirtos nustatymui (identifikavimui), stebėsenai, dokumentavimui, moksliniams tyrimams, apsaugai ir išsaugojimui, sklaidai, plėtočiai, gaivinimui, švietimui ir kt., sudarytų sąlygas visuomenei geriau jį pažinti ir juo naudotis, stiprinti tautinės ir kultūrinės tapatybės bei tęstinumo pojūtį, su kultūros paveldu siejamų vietovių savitumą ¹⁶ .
Kultūros paveldo išteklių	Visos Kultūros vertybių registre registruotos vertybės, suvokiamos kaip bendri kultūros paveldo resursai. Kartais grupuojami homogeniniu pagrindu.
Konversija	Neefektyviai naudojamų užstatytų teritorijų (miestų centruose ir jų prieigose esančios taršios ar neefektyvios pramonės) naujas (antrinis) panaudojimas plėtrai ¹⁷
Laisvoji ekonominė zona (LEZ)	Ūkinei, komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje įstatymu nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Šioje teritorijoje neturi būti nuolatinių gyventojų.
LR BP kompasas 2030	Planavimo įrankis, naudojamas LR BP – valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumento – konkretizuotiems sprendiniams iki 2030 m. formuoti, pagrįsti ir stebėti jų įgyvendinimą.
Lietuvos Respublikos teritorinė jūra	Lietuvos Respublikos pakrantės 12 jūrmilių pločio Baltijos jūros vandenų juosta, išskiriama nuo bazinės linijos, jungiančios labiausiai į jūrą nutolusius jūros kranto taškus, kuri yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teritorijos dalis ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos.
Lietuvos Respublikos išskirtinė ekonominė zona	už teritorinės jūros ribų esanti Baltijos jūros dalis, kurioje Lietuvos Respublika turi tam tikras suverenias teises, jurisdikciją ir pareigas, nustatytas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir tarptautinius susitarimus, ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautiniai susitarimai ir visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos.
Lietuvos Respublikos jūros rajono vidaus vandenys	vandenys, esantys į sausumos pusę nuo bazinės linijos, nuo kurios išskiriama teritorinė jūra, iki sausumos. Lietuvos Respublikos jūros uostų akvatorijos yra jūros vidaus vandenų dalis.
Lietuvos Respublikos jūros rajonas	Lietuvos Respublikos jūros rajono vidaus vandenų, Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos vanduo, jūros dugnas ir po juo esantis gruntas.
Linijinė infrastruktūra	Sausumos (pėsčiųjų, dviračių, automobilių) ir vidaus vandenų keliai ir trasos, pritaikytos rekreacijai.
Materialusis kultūros paveldas	Kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės įtrauktos į valstybinę kultūros vertybių apskaitą
Metropolinis centras	Miestas, aktyvus tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje, turintis daugiau nei 200 tūkst. gyventojų, telkiantis didžiausią spektrą paslaugų, veikiantis kaip ekonominis šalies variklis. ¹⁸
Mėlynoji ekonomika	Visa ekonominė veikla susijusi su vandenynais, jūra ir pakrantėmis. Mėlynoji ekonomika apima platų spektrą tarpusavyje susijusių esamų ir besikuriančių sektorių ¹⁹
Miestiškas (antropogeninis, urbanizuotas) kraštovaizdis	Žmogaus veiklos sukurtas, veikiamas, palaikomas ir vystomas kraštovaizdis (miestai, miesteliai, kompaktiškai užstatytų kaimų ir didelių techninių inžinerinių kompleksų teritorijos) gamtinio kraštovaizdžio terpeje.
Mobilumas	Individo savybė ir galimybė susisiekti transporto priemonėmis ir kitomis formomis. Mobilumas matuojamas kelionių struktūra, sklaida, dažniu ir ilgiu.
Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP)	Sisteminga kūrybinė gamtos, žmonijos, kultūros ir visuomenės pažinimo veikla ir jos rezultatų panaudojimas.
Mokslo ir technologijų parkas (MTP)	Juridinis asmuo, kuris teikdamas inovacijų konsultacines paslaugas ir inovacijų paramos paslaugas, sudaro palankias sąlygas steigti ir plėtoti ūkio subjektus, vykdančius taikomuosius mokslinius tyrimus, eksperimentinės plėtros darbus bei diegiančius inovacijas. MTP pagrindinis tikslas yra didinti regiono ar tam tikros teritorijos konkurencingumą, skatinant kokybės ir inovacijų kultūrą tarp savo narių, organizuojant žinių ir technologijų perdavimą iš jų sukūrimo taškų į įmones ir rinką, taip pat aktyviai skatinant naujų inovatyvių įmonių kūrimąsi.

¹⁶ Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcija

¹⁷ Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 13.

¹⁸ LR teritorijos bendrojo plano koncepcija 2050

¹⁹ Europos komisijos 2018 metų mėlynosios ekonomikos ataskaita

https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/2018-annual-economic-report-on-blue-economy_en.pdf

Mokslinių tyrimų infrastruktūra (MTI)	Priemonių, išteklių ir su jais susijusių paslaugų visuma, kuria naudojasi mokslo bendruomenė atlikdama mokslinius tyrimus. Mokslinių tyrimų infrastruktūra apima materialiąją dalį (mokslinę įrangą, mokslinių tyrimų medžiagą), nematerialiąją dalį (žinių šaltinius, kolekcijas, archyvus, duomenis bei programinę įrangą, tinklaveiką) bei kitas išskirtines priemones, kurios yra esminės aukščiausio lygio moksliniams tyrimams atlikti.
Mokslo slėnis	Tam tikroje teritorijoje sukurta organizacinė struktūra, kuri apima mokslinių tyrimų ir verslo organizacijas, kuriančias naujas aukštąsias technologijas ir naujus produktus.
Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai	LR nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (patvirtinto LR aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703) sprendiniais suformuoti nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai.
Nekilnojamosios kultūros vertybės	Kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso.
Nematerialusis kultūros paveldas ²⁰	Ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, raiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūrinės erdvės, tam tikrų bendruomenių pripažintos kaip kultūros paveldo dalis. Jis svarbus bendruomenės ar grupės tapatybės ir tęstinumo požiūriu, rodo kultūrų įvairovę. Nematerialusis kultūros paveldas daugiausia reiškiasi per žodinės kūrybos tradicijas ir raiškos formas (kalba, scenos menas, papročiai, apeigos ir šventiniai renginiai), taip pat per su gamta ir visata susijusias mokslo sritis bei tradicinius amatus.
Partnerystės	Paslaugų bei veiklų sistema veikianti bendradarbiavimo, paslaugų funkcinio papildomumo ir dalinimosi principais.
Partnerystės modeliai	Nustatyti skirtingi partnerystės formavimo ir veikimo principai. Partnerystės modeliai nusako partnerystės rangą, projektų, reikalingų partnerystėms įgyvendinti, pobūdį, jų iniciatorius ir vykdytojus, taip pat įgyvendinimo formas.
Partnerystės grupė	Teritorinį pagrindą turinčios, naujas sinergijas kuriančios, šalies stabilumą užtikrinančios penkios nacionaliniame lygmenyje veikiančios partnerystės grupės, formuojamos pagal įvairius aspektus, turinčius teritorinę išraišką ir nusakančius tiek esamas priklausomybes, tiek ir potencialias galimybes: fiziomorfologinis, teritorijos formuojamas potencialas veiklai, ekonominių-funkcinių regionų ribos pagal darbuotojų GPM perlaidas, susisiekimo potencialas, fizinė gretimybė.
Pasaulio paveldas	Reikšmingos ir išskirtinės visuotinę vertę turinčios kultūros ir gamtos paveldo vertybės, įrašytos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą.
Pramonės parkas	Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka teritorijų planavimo dokumentuose numatyta teritorija, skirta daugiau kaip vienam investicijų projektui įgyvendinti, kurioje už pramonės parko veiklos organizavimą atsakingas pramonės parko operatorius.
Priekrantė	Pajūrio juostos dalis, apimanti Lietuvos Respublikos teritorinių vandenų Baltijos jūros akvatoriją iki 20 m gylio izobatos.
Priekrantės žvejyba	Žvejyba Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu nustatytoje priekrantės žvejybos zonoje ne ilgesniais kaip 12 metrų laivais, naudojant pasyviosios žvejybos įrankius arba žvejybos įrankius, valdomus nuo kranto.
Regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai	LR nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (patvirtinto LR aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703) sprendiniais suformuoti regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai.
Rekreaciniai parkai	Teritorijos, turinčios vizualiai raiškų kraštovaizdį, gamtinius sveikatos veiksnius ar turizmo išteklius, skirtos gamtiniams rekreaciniams ištekliams įveikinti įrengiant viešąjį turizmo infrastruktūrą iš esmės nekeičiant kraštovaizdžio struktūros.
Rekreaciniai kompleksai	Esamos ar planuojamos intensyvaus naudojimo teritorijos, skirtos rekreacinėms funkcijoms vykdyti: poilsio, pramogų, turizmo, apgyvendinimo, maitinimo ir kitom su poilsiu bei turizmu susijusioms paslaugoms teikti, gamtinę aplinką pritaikant intensyviems lankytojų srautams, žemės sklypams suteikiant rekreacinę ar komercinę paskirtį.
Rekreacijos paslaugų (aptarnavimo) centrai / turizmo paslaugų centrai ²¹	Gyvenamosios vietovės, kuriose teikiamos poilsio, pramogų, sveikatinimo, turizmo paslaugos (informavimo, apgyvendinimo, maitinimo, keleivių vežimo, nuomos, ir kt.) ir jų rinkiniai.
Renatūralizacija	Natūralios būklės atkūrimas.

²⁰ pagal UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją

²¹ Siekiant suvienodinti skirtinguose dokumentuose (LR BP koncepcijoje, turizmo plėtros strateginiuose dokumentuose, teisės aktuose ir kt) naudojamų sąvokų prasmę nustatome, kad visų sąvokų reikšmė atitinka Turizmo įstatymo 3 str. nuostatas.

Revitalizacija	Gyvybingumo grąžinimas degraduojančioms urbanizuotų teritorijų struktūrinėms dalims, fizinės aplinkos kokybės, ekonominio aktyvumo, socialinės integracijos skatinimas. Revitalizacija – naujų funkcijų atsiradimas, senųjų skatinimas su atitinkamais statybos darbais, kurie pagyvina socialinę ir ekonominę veiklą, suteikia naujas funkcines, estetines savybes, padidina teritorijos patrauklumą, pritraukia į ją naujus, įvairesnių socialinių sluoksnių gyventojus ²² .
Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai (archajiškas, kaimiškas, techninis inžinerinis, miestiškas)	Saugomas kultūrinis kraštovaizdis, suformuotas įvairių kultūros paveldo išteklių (KVR duomenų) tipų pagrindu, integrali urbanistinės, agrarinės, inžinerinės, susisiekimo, rekreacinės ir gamtinės teritorijų struktūrų dalis, neatsiejama šių struktūrų materialinė ypatybė. Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos vertingiausią dalį, yra valstybės identiteto dalis.
Skaitmeninė ekonomika	Įvairios ekonominės veiklos, kurios naudoja skaitmenines technologijas, duomenis ir skaitmenizuotą informaciją savo procesuose ir produktų bei paslaugų kūrime, bei kurios pasitelkia informacinius tinklus, pavyzdžiui internetą, savo veikloms vykdyti.
Sumani specializacija	7 prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptys, patvirtintos LR Vyriausybės 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 "Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų raidos (sumaniosios specializacijos) prioritetų įgyvendinimo programa".
Suburbanizacija	Gyventojų ir ekonominių veiklų decentralizacijos miestų priemiestinėse zonose procesas, lemiantis kaimiškųjų ir gamtinių užmiesčio zonų erdvinį pokyčius, dispersinį ir mažą intensyvumą pasižymintį teritorijų užstatymą ir kitas priemiestinio kraštovaizdžio transformacijas.
Rekreacinės jungtys	Įvairios svarbos ir paskirties turizmo trasos (taro jų dviračių turizmo trasos EuroVelo 10 ir 11), regioniniai rekreaciniai koridoriai.
Tausojantis miškų ūkis	Tradicinė santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioprodukcinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas vietovės gamtinės sąlygos bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas
Tausojantis žemės ūkis	Vidinių išteklių naudojimas, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, remiantis vietovės litomorfologiniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Tausojanti žuvininkystė	Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis, susijusi su mėgėjiška ir versline žvejyba natūraliuose vidaus vandenyse ir jūros akvatorijoje bei užtikrinanti tausojantį išteklių naudojimą.
Turizmo trasa/linijinė rekreacinė infrastruktūra	Keliauti poilsio ar turizmo tikslais suplanuotas, įrengtas ir specialiais trasos ženklais vietovėje paženklintas vientisas turizmo ir poilsio infrastruktūros objektas ²³ .
Universalus dizainas	Gaminių ir aplinkos forma, kai jais be specialaus pritaikymo gali naudotis vaikai, suaugę, vyrai, moterys, senyvo amžiaus, neįgalieji, įvairių tautybių ir kitų grupių žmonės. (LR Statybos įstatymas, 2 str. 109 p.). Taip pat ir elektroninės paslaugos, IT sistemos, veiklos procesai, mokymo metodai ir t.t.
Uostelis	Mažasis daugiafunkcinis Baltijos jūros uostas.
Urbanistinis centras	Gyvenamoji vietovė, koncentruojanti darbo vietas, paslaugas ir kitas aptarnavimo funkcijas.
Urbanistinė aglomeracija	Ištininė urbanizuotų teritorijų grupė, kurią sudaro miestas centras ir jo įtakos zonos – miestai ir miesteliai, glaudžiai susiję su jos centru, ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, transporto ryšiais. Aglomeracijas sudaro centrinis miestas branduolys su aplink jį susitelkusiomis urbanizuotomis teritorijomis. Urbanistines aglomeracijas gali suformuoti daugiau nei 50 tūkst. gyventojų urbanizuotų teritorijų sankaupa. ²⁴
Urbanistinė kaita	Erdvinės urbanizuotų teritorijų funkcijų organizacijos keitimasis įvairiais istoriniais laikotarpiais pagal tam tikrus estetinius ir vertybinius kriterijus.
Urbanistinis planavimas	Erdvinio planavimo ir reguliavimo veikla, formuojanti aplinkos fizinę formą, kai kompleksiskai integruojami ekonominiai, socialiniai, gamtos, kraštovaizdžio, architektūros, inžineriniai, politiniai ir kiti aspektai.
Miestų drieka	Miesto išorinės plėtros procesas, pasireiškiantis žemėnaudos konversija, užstatymo ir infrastruktūros objektų plėtra miesto periferinėse ir gretimose (priemiestinėse) zonose.
Urbanistinė struktūra	Gyvenamųjų vietovių struktūrinių elementų išdėstymo ir funkcionavimo ypatumų visuma. ²⁵
Urbanizuotų teritorijų regeneracija	Pramonės teritorijų, pramoninės architektūros paveldo objektų regeneracija arba kitaip – (at)gaivinimas. Regeneracija gali būti įgyvendinama dviem būdais: revitalizacijos arba konversijos.

²² Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 12.4.1.

²³ LR Turizmo įstatymas, 2 str. 29 p.

²⁴ LR teritorijos bendrojo plano koncepcija 2050

²⁵ LR Architektūros įstatymas, 2 str. 9

Valstybei svarbus projektas	Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektas, Seimo ir (ar) Vyriausybės nutarimu valstybei svarbiu pripažintas ekonominis ar kultūrinis projektas ²⁶ .
Vidaus vandenys	Visi Lietuvos Respublikos sausumos teritorijoje esantys paviršiniai vandens telkiniai ir tarpiniai vandenys.
Viešieji ir privatūs pramonės / paslaugų parkai	Palankios techninės, teisines, socialines ir ekonomines sąlygas suteikiančios teritorijos, skirtos panašaus sektoriaus pobūdžio gamybinės / paslaugų paskirties įmonių steigimui ir vystymui
Viešieji turizmo ir poilsio infrastruktūra	Nuosavybės teise valstybei ar savivaldybėms priklausantys stacionarūs ar laikini statiniai ir įrenginiai, kiti objektai (turizmo trasos, pėsčiųjų (dviračių) takai, poilsio, apžvalgos ir stovėjimo aikštelės, stovyklavietės ir jų įrenginiai, paplūdimių įrenginiai, informacijos, higienos ir atliekų surinkimo, kiti renginių priežiūros, lankytojų aptarnavimo ir poilsio objektai), skirti rekreacinėms teritorijoms ir turistiniams objektams lankyti ir (ar) poilsiui organizuoti ²⁷ .
Viešieji logistikos centrai (VLC)	Nepriklausomų kompanijų ir įstaigų, užsiimančių krovinių vežimu ir pagalbine su tuo susijusia veikla, teritoriniai susivienijimai, kurių sudėtyje yra bent vienas įvairiarūšis terminalas. VLC privalo užtikrinti įvairiarūšiškumą, t. y. aptarnauti mažiausiai dvi transporto rūšis ir būti transeuropinio tinklo dalimi.
Viešasis saugumas	Nacionalinio saugumo dalis, apimanti žmogaus, visuomenės ir valstybės teisėtų interesų apsaugą nuo nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų, gamtos ar žmogaus sukeltų nelaimių
Vizualinė tarša	LR BP sprendinių kontekste - objektų (kompleksų) ar veiklos sukeltas ilgalaikis regimasis poveikis, mažinantis gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio vertingąsias savybes.
Vizualaus modeliavimo metodas	Tam tikrų vizualiai išreikštų objektų, objektų sistemų veikimo principų atskleidimas, sudarant ir tyrinėjant modelius. Modeliuojant aktualius duomenis parengiami vizualiniai modeliai, kuriuos tiriant formuojamos išvados ir išvados.
Žalioji infrastruktūra	Ekosistemų didelės gamtinės vertės ekosistemos plotai (salpos, šlapžemės, natūralūs miškai) ar natūralūs kraštovaizdžio elementai (miesto želdynai, vandentėkmės), kurie užtikrina biologinės įvairovės plitimą bei išsaugojimą ir kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo funkcijas. Dirbtiniai, kraštovaizdžio biologinę įvairovę didinantys ir ekologines kompensavimo funkcijas gerinantys elementai (kanalai, ekologiniai tiltai ir pan.
Žiedinė ekonomika	Atsinaujinanti ekonominė sistema, kurioje išteklių ir atliekų sąnaudos, emisijos ir energijos praradimai yra sumažinami juos teisingai valdant ir sujungiant į uždarą energijos ir medžiagų grandinę. Žiedinėje ekonomikoje siekiama, kad atliekos virstų ištekliais ir susidarančių atliekų kiekis būtų maksimaliai sumažintas taikant ekologinio projektavimo principus, skatinant produktų pakartotinį naudojimą ir taisymą, darnų vartojimą, diegiant naujoviškus verslo modelius (pavyzdžiui, kaip alternatyvą gaminių įsigijimui taikant jo nuomos, skolinimo ar dalijimosi juo paslaugą) ir perdirbant atliekas.
Žiedinės savivaldybės	Didžiuosius miestus supančios rajonų teritorijų savivaldybės (Vilniaus r., Kauno r., Klaipėdos r., Šiaulių r., Panevėžio r. ir Alytaus r.), kuriose dominuoja miestų priemiesčių struktūros.
Žuvininkystė	Veikla, apimanti žuvų išteklių valdymą, išsaugojimą ir atkūrimą, žvejybą, akvakultūrą, žuvų perdirbimą, pirminį žuvininkystės produktų pardavimą ir supirkimą.
Žuvų ištekliai	Visos gėlavandienės ir jūrų žuvis, kurias žmogus naudoja arba gali naudoti savo poreikiams, išskyrus dirbtinai auginamas žuvis.

ANTRASIS SKIRSNIS

KONKURENCINGA VALSTYBĖ 2030

(žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030; Galimybės Lietuva 2030)

15. Gilinant integraciją į tarptautinės ekonomikos, kultūros, susisiekimo, energetikos, kolektyvinio saugumo struktūras, tampant konkurencinga valstybe tarptautiniame BJR kontekste (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030), siekiama:

- 15.1. Didinti Lietuvos miestų patrauklumą užsienio investicijoms, plėtojant urbanistinių darinių didmiesčių partnerystės pagrindą – Kauno / Vilniaus, Panevėžio / Šiaulių ir Klaipėdos, kaip tarptautinio krovinių mazgo (žr. II sk. I skirsn.);
- 15.2. Būti kultūrinės Europos dalimi jungiantis prie UNESCO kultūrinių iniciatyvų (žr. II sk. 7 skirsn.);
- 15.3. Būti integralia Europos energetikos sektoriaus dalimi (žr. II sk. 5 skirsn.);

²⁶ LR Teritorijų planavimo įstatymas, 2 str.43.

²⁷ LR Turizmo įstatymas, 2 str. 31 p.

15.4. Būti integralia transatlantinės kolektyvinio saugumo struktūros dalimi (žr. III sk. 3 skirsn.);

15.5. Būti išvystyto transeuropinio transporto tinklo dalimi (žr. II sk. 4 skirsn.);

15.6. Būti integralia klimatui neutralios Europos pramonės dalimi (žr. II sk. 3 skirsn.).

16. Siekiant valstybės konkurencingumo naudojant horizontalųjį kompleksiško aspekto nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos sprendinius:

16.1. transformuoti šalies ekonominę struktūrą iš naudojančios pigią darbo jėgą ir kuriančią žemą pridėtinę vertę į grįstą žiniomis, aukštosiomis ir klimatui neutraliomis technologijomis. Teikti prioritetą žmogiškųjų išteklių ir gyvenimo kokybei (žr. II sk. 1 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030), viešųjų paslaugų efektyvumui ir prieinamumui (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Regionai 2030), mokslo inovacijų centrų ir švietimo paslaugų kokybei (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030);

16.2. vystyti tarptautinio susisiekimo infrastruktūrą, oro bei jūrų uostų veiklą ir jų pasiekiamumą, modernizuoti geležinkelius, plėtoti susisiekimo daugiarūšiškumą, įvairiarūšiškumą, tinklo junglumą, integralumą ir kt. (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030), plėtoti viešąsias logistikos paslaugas (žr. II sk. 4 skirsn.);

16.3. sukurti verslui palankias sąlygas vystant ekonominės plėtros branduolius urbanistinių centrų sistemoje, MTEP, LEZ, VLC, skaitmeninio ryšio ir kitas verslui aktualias paslaugas, gerinant jų pasiekiamumą, prieinamumą, susisiekimo greitį ir saugumą. Kompleksiniai, tarpsektoriniai sprendimai plėtojant susisiekimo sistemą ir išmaniai derinant jų veiklą tarpusavyje padidins šalies patrauklumą investicijoms. Konkretūs sprendiniai aprašyti II skyriaus 1, 2, 3, 4 skirsniuose, pateikti brėžiniuose Galimybių Lietuva 2030, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams;

16.4. didinti šalies matomumą BJR, Europoje ir pasaulyje stiprinant šalies tapatybę (žr. III sk. 1 skirsn.) plėtojant kultūrą (II sk. 2 skirsn.), turizmo paslaugas, įveiklinant gamtinius rekreacinius kultūrinius turizmo išteklius (III sk. 2 skirsn.), didinant jų pasiekiamumą (II sk. 4 skirsn.), įsitraukiant į tarptautinius kultūros tinklus (žr. II sk. 7 skirsn, brėž. Kultūros politika ir rekreacija), puoselėjant ir gausinant materialų ir nematerialų paveldą, įrašytą į UNESCO pasaulio paveldo sąrašus (žr. II sk. 7 skirsn, III sk. 1 skirsn.). Didinti turizmo ir kultūros sričių ekonominį aktyvumą (žr. II sk. 2 skirsn.), gerinant kultūros ir turizmo objektų pasiekiamumą (žr. II sk. 4 skirsn.), bendradarbiaujant pasienio teritorijose siekiant saugoti ir įveiklinti gamtinius, kultūrinius išteklius (žr. III sk. 2 skirsn.);

16.5. plėtoti jūrines ir su jūra susijusias veiklas, prioritetą teikiant Lietuvos kaip jūrinės valstybės įvaizdžio formavimui, tvariam naujų veiklų, tokių kaip atsinaujinanti energetika, akvakultūra, naudingųjų iškasenų gavyba, žuvų perdirbimas ir kt., vystymui ir esamų veiklų tvariai plėtrai: rekreacijai, turizmui, žvejybai, jūros ir vidaus vandenų laivybai, vandens ir sausumos susisiekimo infrastruktūros plėtrai, laivų statybai, antrinėms veikloms ir kt. susijusioms veikloms). Konkretizuotų sprendinių kompleksas pateiktas III sk. 3 skirsn.

17. Siekiant sisteminių pokyčių įveikiant aplinkos ir klimato kaitos iššūkius naudojant horizontalųjį kompleksiško aspekto nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos sprendinius:

17.1. atsakingai ir tvariai naudoti gamtinius išteklius pagrindžiant ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir palaikant ekosistemų tvarumą, gyvybingą, sveiką ir estetiškai patrauklią aplinką, rengiant ir įgyvendinant programas, diegiančias kultūros paveldo išteklių, atsparumo klimato kaitai ar prevencijos priemones, naudojant alternatyvius, tvarius ir atsinaujinančius energijos šaltinius, aplinkai nekenksmingas, vietoje gaminamas, statybines medžiagas (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);

17.2. siekti dirvožemio ir paviršinių vandens telkinių geros būklės, mažinti pasklidąją ir sutelktąją taršą, taikant draugiškas aplinkai bioprodukcinių ūkių ir pažangias ekoinžinerines technologijas (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);

- 17.3. valdyti bioprodukcinius kaimo teritorijų išteklius išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo, vystant maisto biotechnologijas, beatliekinės maisto technologijas, formuojant trumpas žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandines, skatinant ūkių veiklos įvairinimą, sudarant prielaidas modernizuoti žemės ir miškų ūkį diegiant skaitmenines technologijas, taikant žiedinės ekonomikos principus, įgyvendinant darnaus miškų ūkio principus visuose šalies miškuose, didinti šalies miškingumą, mažinti klimato kaitos padarinių poveikį žemės ir miškų ūkiui (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);
- 17.4. užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti socialines, bioprodukcines, kompensacines ir kitas funkcijas, stiprinant gamtinio karkaso silpnąsias grandis, saugant pelkinį ir karstinį kraštovaizdį, plėtojant gamtinio kraštovaizdžio elementus urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose, veisiant miškus, nustatant teritorijų naudojimo prioritetus (žr. II sk. 5,6,7 skirsn.). Siekiama, kad kultūrinio kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, tausojamam naudojimui, eksponavimui bei įveiklinimui (žr. II sk. 7 skirsn.);
- 17.5. užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių ekologinį stabilumą, biologinės įvairovės apsaugą bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, formuoti gamtinį karkasą, numatyti svarbiausias gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptis – gamtinių elementų palaikymą, gausinimą, atkūrimą (žr. II sk. 5, 6, 7 skirsn.);
- 17.6. įveiklinti ir aktualizuoti kultūros kelius, saugant kultūros paveldą, suteikiant kuo daugiau kultūrinių, rekreacinių, edukacinių, bendruomeninių funkcijų kultūros paveldo ištekliams: objektams, kompleksams ir vietovėms (žr. II sk. 5,6,7 skirsn., brėž. Kultūros politika ir rekreacija).

TREČIASIS SKIRSNIS

LIETUVOS REGIONAI 2030

(žr. brėž. Regionai 2030)

18. Naudojant horizontalųjį kompleksiško aspekto regionų lygmenyje sudaryti prielaidas naujoms ekonominės plėtros, demografinės, socialinės raidos, savivaldybių savarankiškumo ir atsakomybės tendencijoms regionuose formuotis, tokiu būdu mažinant regionų atskirtį, sprendžiant įsisenėjusias problemas.

19. Siekiant regionų gyvybingumo, sprendžiant skirtingiems regionams nustatytas problemas, aktyviai naudoti identifikuotą potencialą ir įveiklinti įvairaus tipo pasyviuosius išteklius, regionų urbanistinių struktūrų funkcinius ryšius papildyti įvairių modelių partnerystėmis formuojant bendrus tikslus, regionalizuotai vystyti viešąsias paslaugas, susisiekimo ir inžinerines sistemas, sudaryti prielaidas verslo plėtrai. Sprendžiant skirtingus regionų raidos uždavinius LR BP sprendinius įgyvendinti kompleksiskai.

20. Sukurti prielaidas investicijoms regionuose, įveiklinant gamtinius rekreacinius, kultūrinius, žmogiškuosius, žemės gelmių ir kitus išteklius. Savivaldybių partnerystių pagrindu steigti 543 p. išvardintus rekreacinius parkus ir kompleksus, vystyti juose viešąją turizmo infrastruktūrą, plėtoti kurortines teritorijas (žr. III sk. 2 skirsn.), užtikrinant patogų ir sklandų paslaugų pasiekiamumą ir lankytojų pasiskirstymą, teikiant multimodalias susisiekimo paslaugas (žr. II sk. 4 skirsn.).

21. Skatinti investicijas, kurios didina neutralumą klimato kaitai, vidaus vartojimą, palaiko užimtumą ir perorientuoja arba kuria aukštesnės pridėtinės vertės darbo vietas bei prisideda prie tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo. Prioritetas teikiamas skaitmeninės ir klimatui neutralios gamybos vystymui, produktyvumo didinimui ir aukštesnės pridėtinės vertės produktų kūrimui, diegiant skaitmenines ir didelio poveikio technologijas, taikant inovacijas, mokslinių tyrimų pasiekimus, ir žiedinės ekonomikos principus. Ekonominė plėtra regionuose vykdoma atsižvelgiant į esamą specializaciją ir sukaupią potencialą atitinkamose ekonominės veiklos srityse bei funkcinius ryšius ir bendradarbiavimo galimybes su partnerystės teritorijose

esančiomis savivaldybėmis. Regionų plėtros tarybos atsakingos už specializacijos vystymą ir savivaldybių bendradarbiavimo šiuo klausimu koordinavimą (žr. II sk. 3 skirsn.)

22. Užtikrinti pakankamą ir racionalią kaimiškųjų teritorijų aptarnavimo sistemą. Efektyvinti viešųjų paslaugų (ugdyimo, sveikatos priežiūros, socialinių ir kultūros paslaugų) įstaigų veiklą savivaldybėse dalinant infrastruktūrą ir / arba žmogiškaisiais ištekliais, įvertinus infrastruktūros išlaikymui skiriamas lėšas, paslaugų vartotojų skaičių, struktūrą, infrastruktūros poreikį, demografines tendencijas, privataus sektoriaus indėlį ir galimybes bendradarbiauti tarpusavyje (ugdyimo ir kultūros paslaugos, sveikatos priežiūros ir socialinės paslaugos, socialinės paslaugos ir kultūros paslaugos) arba su gretimomis savivaldybėmis (žr. II sk. 2 skirsn.). Tikslinga kultūros paslaugų dalinė integracija ugdymo procese kuriant vietas ar regiono tapatybę (žr. III sk. 1 skirsn.).

23. Atsižvelgiant į kultūros sukuriamas vertes bei poreikį įgyvendinti subalansuotą kultūros politiką, prioritetas teikiamas kultūros prieinamumo teritorinių netolygumų regionuose mažinimui ir geresniam skirtingų kultūros paslaugų teikėjų lygmenų bendradarbiavimui (žr. II sk. 2 skirsn.).

24. Užtikrinti gyventojams ir lankytojams paslaugų pasiekiamumą saugiai regiono viduje, taip pat patogų susisiekimą su kitais regionais ir aukštesnio lygmens paslaugų centrais; saugų ir santykinai greitą prekių, krovinių bei paslaugų judėjimą regiono viduje, taip pat už jo ribų; bendradarbiauti įgyvendinant regiono socialinės ir ekonominės plėtros prioritetus. Prioritetas teikiamas kelių kokybei gerinant suminį dangos būklės indeksą, išmaniųjų judumo sprendimų kūrimui, kurie leistų supaprastinti vartotojų naudojimąsi viešuoju transportu, apjungiant skirtingas transporto rūšis ir kitas mobilumo paslaugas (dalijimosi sprendimai) (žr. II sk. 4 skirsn.).

25. Sudaryti prielaidas, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos būtų ne tik prieinamos, bet ir pageidaujamos vartotojų; plėtoti paviršinių nuotekų surinkimo, akumuliacinio ir antrinio panaudojimo sistemas regionų urbanizuotose teritorijose, mažinti užtvindymo ir potvynių rizikas; skatinti individualiai šildomų pastatų perėjimą prie netaršių ir mažo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio technologijų; skatinti pastatų modernizavimą, prioritetą teikiant daugiabučiams namams, savivaldybių ir valstybės institucijų viešiesiems pastatams ir individualiems namams didinant energijos vartojimo efektyvumą ir / ar diegiant AEI energijos gamybą. Siekiant sumažinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų netolygumą bei pagerinti teikiamų paslaugų kokybę, skatinti savivaldybes bendradarbiauti formuojant regionines vandentvarkos įmones (žr. II sk. 5 skirsn.).

KETVIRTASIS SKIRSNIS

PARTNERYSTĖS

(žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Lietuvos regionai 2030)

26. Valstybės konkurencingumui tarptautiniame kontekste stiprinti ir šalies urbanistinių centrų gyvybingumui skatinti pasitelkiamas partnerystės principas. Partnerystės tarp urbanistinių centrų, regionų, savivaldybių grindžiamos funkcinio bendrumo ir papildomumu. Partnerystės veiklos sritys detalizuotos II skyriuje. Šalies teritorijoje formuoti šias partnerystes:

27. Urbanistinių centrų partnerystės teikiant tarptautinio lygmens (santykinai reto poreikio ir kitas šalies konkurencingumui aktualias) paslaugas. Tai Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio ir Klaipėdos ir pajūrio įtakos zonos partnerystės, kuriose dalyvauja minėti urbanistiniai centrai. Prioritetą teikti paslaugų, verslo sąlygų gerinimui, investicijų pritraukimui, mokymo, mokslo ir inovacijų centrų bendradarbiavimui, siekiant konkurencingumo ir ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos tarptautiniu mastu.

28. Urbanistinių centrų partnerystės teikiant regioninio lygmens (santykinai vidutinio ir reto poreikio) paslaugas. Tai Vilnius–Ukmergė–Utena, Kaunas–Marijampolė–Alytus, Panevėžys–Biržai–Rokiškis, Šiauliai–Mažeikiai, Klaipėda–Telšiai–Tauragė partnerystės, kuriose dalyvauja įvardinti urbanistiniai centrai, įtraukiant funkciniais ryšiais susijusius aplinkinius urbanistinius vienetų ir teritorijas. Prioritetą teikti regionų stiprinimui telkiant paslaugas, išteklius ir infrastruktūrą vadovaujantis papildomumo principu, pritraukiant investicijas, skatinant urbanistinės struktūros gyvybingumą, gerinant gyvenimo kokybę, pasiekiamumą ir junglumą.

29. Urbanistinių centrų partnerystės, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas, įgyvendinti inicijuojant bendrus projektus, programas ar planus, konsoliduojant turimus išteklius, infrastruktūrą, ekonominę ir žmogiškųjų išteklių potencialą, mokslo įstaigas ir pasiekimus.

30. Siekiant regionų gyvybingumo, sudaryti prielaidas naujoms plėtros tendencijoms vystytis, įveikinti išteklius, regionuose formuoti partnerysčių grupes numatyto plėtros prioritetų pagrindu, užtikrinant mobilumą:

30.1. Rytų Lietuvos partnerysčių grupė. Šalies teritorija, apimanti Vilnių, Uteną ir Ukmergę ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – rekreaciniai, bioproductiniai, paslaugų infrastruktūros, kultūriniai, o plėtros prioritetas – rekreacija ir turizmas, bioproductinis ūkis.

30.2. Pietų Lietuvos partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija, apimanti Kauną, Marijampolę ir Alytų ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – rekreaciniai, bioproductinio ūkio, pramonės ir ekonominiai, paslaugų infrastruktūros, kultūriniai, multimodalumo, o plėtros prioritetas – aukštos technologijos, pramonė, logistika, rekreacija.

30.3. Vakarų Lietuvos Partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija apima Klaipėdą, Tauragę ir Telšius ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – jūriniai, rekreaciniai, pramonės ir ekonominiai, bioproductinio ūkio, multimodalumo, o plėtros prioritetas – jūros ir sausumos veiklų ryšių stiprinimas ir teritorinė veiklų sklaida.

30.4. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija apimanti Šiaulius, Mažeikius ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – pramonės ir ekonominiai, bioproductinio ūkio, paslaugų infrastruktūros, o plėtros prioritetas – pramonė ir logistika, turizmas (geologinis).

30.5. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija, apimanti Panevėžį, Biržus ir Rokiškį ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – pramonės, bioproductinio ūkio, rekreaciniai, multimodalumo, o plėtros prioritetas – mišrios ekonominės veiklos, pramonė ir logistika, turizmas (geologinis, kultūrinis).

31. Rytų, Vidurio, Vakarų, Pietų ir Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėms rengti valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir /ar veiklos lygmens planavimo dokumentus.

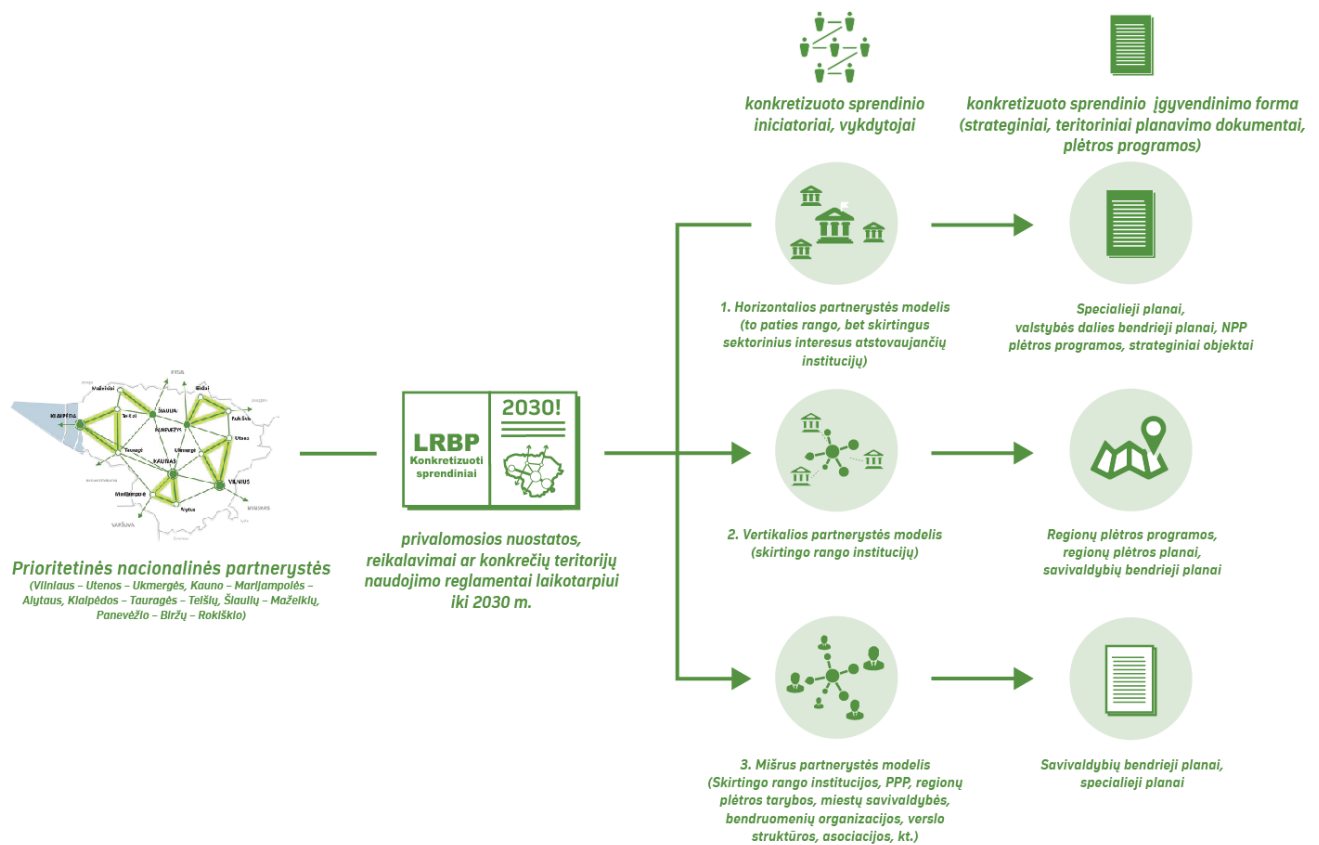
32. **Specializuotos partnerystės** yra regiono lygmens partnerystės, skirtos apjungti ir stiprinti vieną ar kelis funkciškai papildančius vienas kitą sektorius, objektus, išteklius ar infrastruktūrą, kurti naują produktą ar paslaugą. Šio tipo partnerystės taikomos įveikinti gamtinius, kultūros ir nematerialaus paveldo, rekreacinius išteklius, aukštos kokybės paslaugoms teikti, turizmo sektoriaus sezoniškumui mažinti, naujiems turizmo maršrutams kurti, vystyti mokslo ir verslo sinergiją, kurti aukštos pridėtinės vertės produktus. Partnerystės įgyvendinamos inicijuojant bendrus projektus, programas ar planus, taikant visus galimus partnerysčių modelius.

33. **Partnerysčių modeliai.** Partnerystės įgyvendinti taikant partnerysčių modelius, kuriais nustatomi skirtingi partnerysčių formavimo ir veikimo principai. Partnerysčių modeliai nusako partnerysčių rangą, projektų, reikalingų partnerystėms įgyvendinti, pobūdį, jų iniciatorius ir vykdytojus, taip pat įgyvendinimo formas:

33.1. **Horizontalios partnerystės modelis** numato to paties rango institucijų bendradarbiavimą.

33.2. **Vertikalios partnerystės modelis** numato skirtingo rango institucijų bendradarbiavimą.

33.3. **Mišrus partnerystės modelis** numato skirtingo rango institucijų, privataus ir viešo sektorių bendradarbiavimą, regionų plėtros tarybų, savivaldybių, bendruomenių organizacijų, verslo struktūrų, asociacijų bendradarbiavimą.

1 pav. Partnerystčių modelių schema

II SKYRIUS

ERDVINIŲ SISTEMŲ VYSTYMAS

PIRMASIS SKIRSNIS

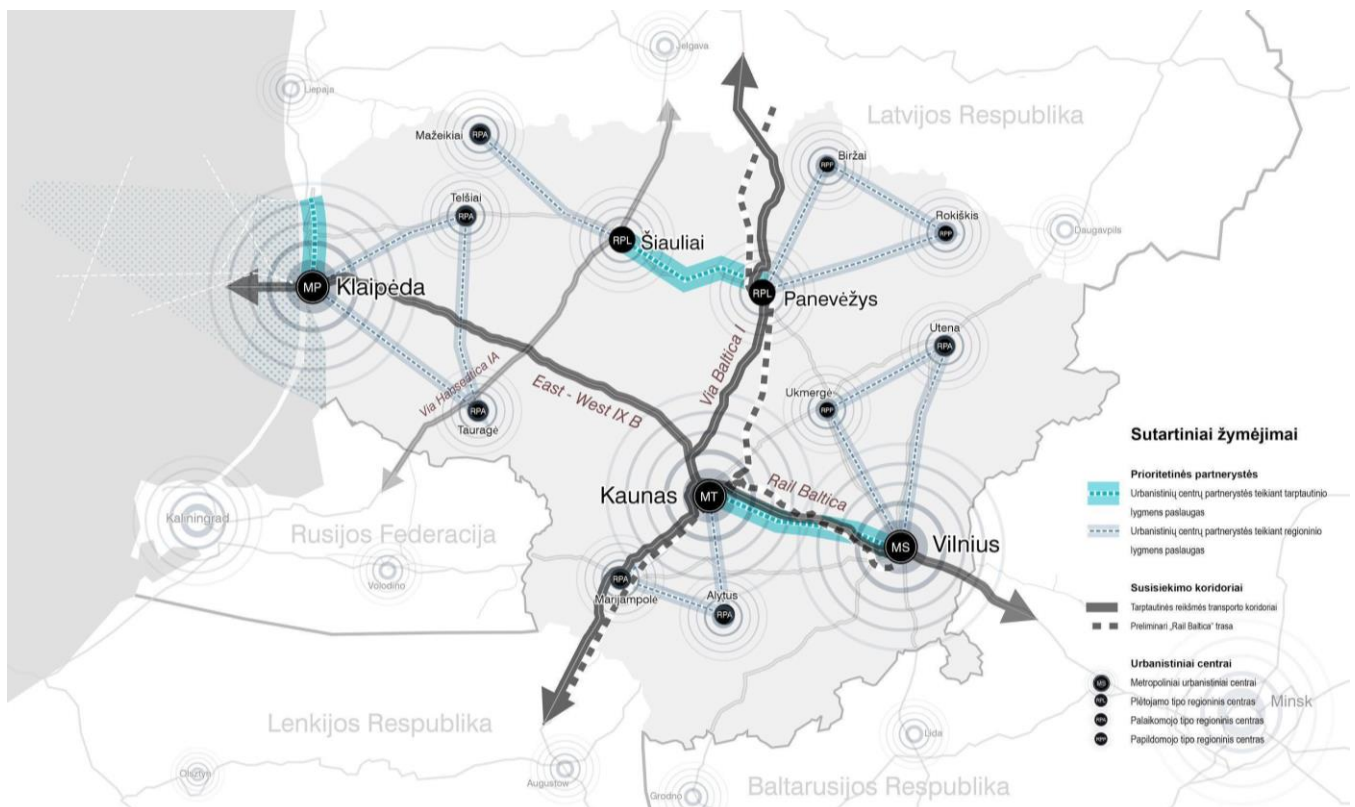
URBANISTINĖ SISTEMA

34. **Urbanistinės sistemos struktūra.** Plėtoti LR BP koncepcijoje nustatytą urbanistinę policentrinę hierarchinę struktūrą, sudarančią prielaidas tolygiai teritorijų raidai. Stiprinti urbanistinę struktūrą urbanistinių centrų, regionų ir institucijų partnerystėmis, dalinantis funkcijomis, paslaugomis, infrastruktūra.

35. Šalies urbanistinei struktūrai nustatyti šiuos lygmenis:

- 1) tarptautinio lygmens urbanistinę struktūrą;
- 2) nacionalinio lygmens urbanistinę struktūrą;
- 3) regioninio lygmens urbanistinę struktūrą;
- 4) vietovės lygmens urbanistinę struktūrą.

36. **Tarptautinio lygmens urbanistinę struktūrą** (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030, Galimybių Lietuva 2030). Tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti penkis urbanistinius centrus (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys), tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ryšius, taip pat tarptautinius transporto koridorius ir sąsajas su jais turinčius vandens ir oro kelius (žr. 2 pav.). Stiprinti šalies tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros urbanistinių centrų vaidmenį Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir Europos Sąjungos urbanistinėje struktūroje, taikant urbanistinių centrų funkcijų konsolidaciją partnerystės principu.

2 pav. Tarptautinio ir nacionalinio lygmenų urbanistinę struktūrą

37. Tarptautinio lygmens šalies urbanistinėje struktūroje stiprinti funkcinius ryšius tarptautinių susisiekimo koridorių IX B, "Via Baltica", "Rail Baltica" pagrindu (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030). Šalies urbanistinės struktūros gyvybingumui užtikrinti įveikinti esamas urbanizuotas teritorijas jas vystant kompaktiškomis struktūromis, turinčias tiesioginius ryšius su jais. Šalia transporto koridorių vystyti ekonominio aktyvumo koridorius, kuriant ir plėtojant pramonės ir logistikos centrus. Naujas plėtros teritorijas vystyti taikant kompaktiškumo principus, neskatinant ištisinės urbanizacijos šalia transporto koridorių tarp urbanistinių centrų.

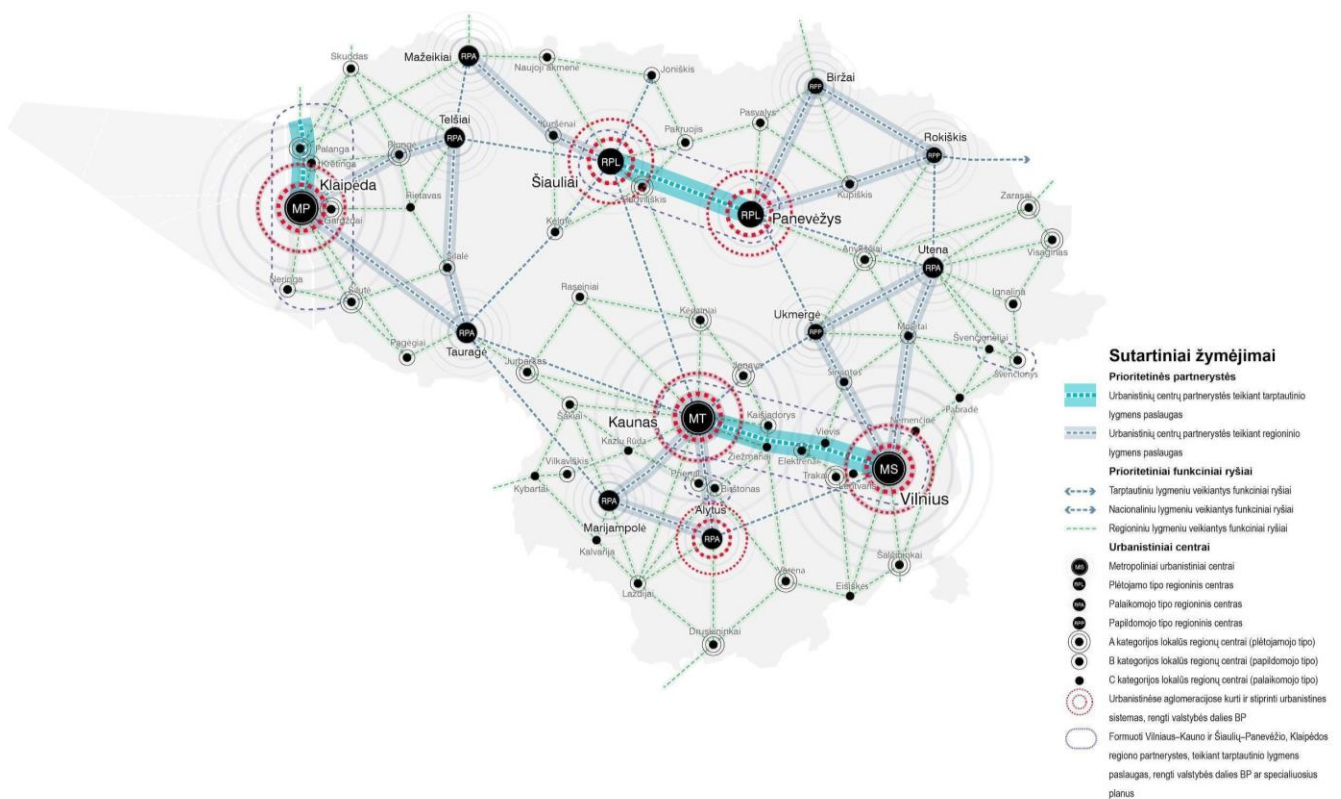
38. Tarptautiniame lygmenyje veikiančius urbanistinius centrus integruojant į tarptautinę urbanistinę sistemą, prioritetą teikti esamo teritorinio, mokslo, infrastruktūros, inovacijų, ekonominio, rekreacinio ir kt. potencialo naudojimui ir plėtrai, bei rengti naujus inovatyvius tarptautinius projektus.

39. Siekiant šalies konkurencingumo didinimo ir urbanistinės sistemos bei jos elementų, veikiančių šalies, Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir ES kontekste, stiprinimo, taip pat integracijos į tarptautinę urbanistinę sistemą, kompleksiskai vystyti tarptautinio ir nacionalinio lygmens urbanistines struktūras. Tarptautiniu lygmeniu veikiančius urbanistinius centrus (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys) integruoti į 5 nacionalinio lygmens prioritetines partnerysčių grupes, taip užtikrinant, regioninių urbanistinių centrų stabilumą ir augimą (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030).

40. Formuoti urbanistinių centrų Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio ir Klaipėdos regiono partnerystes, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas funkcinio papildomumo principu, bendradarbiaujant nacionalinėms institucijoms. Kurti teritoriniu aspektu santykinai mažu atstumu vienas nuo kito esančių urbanistinių centrų sinergiją, didinančią bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygmeniu.

41. Tarptautiniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio, kaip ir kitų urbanistinių centrų, augimo neriboti tikslingai planuojant teritorijas, tačiau jis turi būti darnus, atitinkantis LR BP koncepciją ir šiame dokumente nustatytas LR BP deklaruojamas ambicijas ir vizijas.

42. **Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra** (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030 ir Regionai 2030). Nacionalinio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti metropolinius ir regioninio lygmens urbanistinius centrus, tarpusavyje ir su metropoliniais centrais susietus funkciniais ir infrastruktūros ryšiais, ir sudarančius 5 prioritetinių partnerysčių grupes.

3 pav. Nacionalinio ir regioninio lygmenų urbanistinė struktūra

43. Nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje plėtoti ir stiprinti regioninio lygmens Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Mažeikių, Ukmergės, Rokiškio ir Biržų urbanistinius centrus, stiprinant jų tarpusavio sąveiką ir sąveiką su šalies metropoliniais centrais Vilniumi, Kaunu ir Klaipėda nacionalinių prioritetinių partnerysčių pagrindu, teikiant sąlyginai vidutinio ir reto poreikio paslaugas, regioninio lygmens paslaugas.

44. Įvertinus galimą teritorinio potencialo bendrumą, nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje vystyti prioritetines partnerysčių grupes: Šiaurės Lietuvos, Pietų Lietuvos, Vakarų Lietuvos, Rytų Lietuvos, Vidurio Lietuvos partnerysčių grupes (žr. 3 pav.)

45. Regioninio lygmens urbanistinė struktūra (žr. brėž. Regionai 2030). Regioninio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti regioniniu lygmeniu veikiančius metropolinius, regioninius ir lokalius centrus ir funkcinis ryšius tarp jų. Ryšius tarp lokalių centrų (horizontalieji) arba lokalių centrų ryšius su aukštesnio lygmens centrais (vertikalieji) išnaudoti siekiant viešųjų paslaugų, susisiekimo, energetinių, inžinerinių ir kt. sistemų mazgų ir išteklių naudojimo sinergijos, sudaryti prielaidas pasinaudojant turimais ištekliais, turima / kuriama infrastruktūra (nuo socialinės iki inžinerinės), sukurti aukštesnę vertę, geresnę infrastruktūros ir gyvenimo kokybę naudojant mažiau išteklių.

46. Regioninio lygmens urbanistinės struktūros elementų gyvybingumą lemia ir ateityje lems trijų metropolinių centrų urbanistinės aglomeracijos, kuriančios didžiąją šalies BVP dalį. Užtikrinant policentrinės hierarchinės struktūros tęstinumą, viešosiomis investicijomis remti regioninius centrus – Panevėžį, Šiaulius, Uteną, Alytų, Marijampolę, Ukmergę, Tauragę, Telšius, Mažeikius, Biržus ir Rokiškį. Egzistuojančio potencialo identifikavimui taikyti planavimo įrankį „LR BP kompasas 2030“ (žr. 87-89 p.).

47. Regioninės urbanistinės struktūros erdvinę organizaciją išlaikyti kuriant ir stiprinant alternatyvių transporto priemonių tinklą. Viešo ir privataus transporto, pėsčiųjų ir dviračių takų, sausumos ir vandens transporto sistema turi užtikrinti regiono teritorijų kiek įmanoma tolygesnį pasiekiamumą ir didinti gyventojų mobilumo galimybes, gerinti gyvenimo kokybę.

48. Plėtoti regioninės urbanistinės struktūros kompleksiskumą, t. y. sutelkti greta vienas kito tai, kas tarpusavyje yra glaudžiai susiję: gyvenimas – darbas, gyvenimas – aptarnavimas ir panašiai.

49. Valstybės, savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentuose ir regionų plėtros planuose nustatyti urbanistinių aglomeracijų ribas, numatyti bendrų sprendinių, apimančių kelias savivaldybes ir privataus ir viešojo sektorių partnerysčių (toliau – PPP) galimybes, teikti prioritetą ir numatyti priemones apleistų teritorijų ir kitų vidinių teritorinių resursų įsisavinimui (žr. 73–83 p.).

50. Vietovės lygmens urbanistinė struktūra. Vietovės lygmens urbanistinė struktūros pagrindu laikyti vietovės lygmeniu veikiančius metropolinius, regioninius, lokalius ir žemiausio lygmens vietinius urbanistinius vienetų (miestus, miestelius, kaimus ir kitas gyvenamąsias vietas), kurie turi optimizuoti paslaugų teikimo kokybei reikalingą infrastruktūrą, taikyti partnerystės principą jai išlaikyti / plėtoti. Vietovės lygmens urbanistinę struktūrą formuoti vadovaujantis LR BP sprendinių nuostatomis rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

51. Urbanistinių centrų vystymas. Skirtingų lygmenų urbanistinėje struktūroje veikiančius urbanistinius centrus pagal funkciją ir juose vykdomą veiklą, teikiamas paslaugas, įvertinant gyventojų skaičių, skirstyti į metropolinius, regioninius, lokalius ir vietinius centrus. Detalesnis centrų vystymas apsprendžiamas strateginiais planais ir žemesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentais.

51.1. metropoliniai centrai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) – aktyvūs miestai tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje, telkiantys didžiausią spektrą paslaugų (nuo būtinųjų, santykinai dažno iki santykinai reto poreikio), veikia kaip šalies mišrios ekonominės veiklos varikliai;

51.2. regioniniai centrai – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį regionams, gyvenimo kokybei palaikyti bei veikia tarptautiniame kontekste, telkia nuo būtinųjų iki santykinai vidutinio ir net dalimi santykinai reto poreikio paslaugas, koncentruoja dideles aptarnavimo galimybes, darbo vietas ir yra

plėtotinos mišrios ekonominės veiklos branduoliai. Taikant partnerystę, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus regioniniuose centruose teikiamos kai kurios santykinai reto poreikio paslaugos;

51.3. lokaliniai centrai – miestai, kurių prioritetinis tikslas – palaikyti regionų dalių gyvybingumą veikiant kartu su regioniniais centrais, teikiant būtinojo, santykinai dažno poreikio paslaugas. Juose plėtotina ekonominė veikla sietina su egzistuojančiu potencialu. Taikant partnerystės principą, paslaugas specializuojant ir papildant, lokaliuose centruose teikiama dalis santykinai vidutinio poreikio paslaugų. Lokalius centrus skirstant į A, B, C kategorijas vertinti kriterijai: apskričių bendrųjų planų sprendinių tęstinumas, egzistuojančio potencialo įvertinimas remiantis gardeliniais teritoriniais socioekonominio efektyvumo ir mobilumo infrastruktūros rodikliais (planavimo įrankis LR BP 2030), demografinė situacija, geografinė lokacija, teritorinis bendrumas su kitais Lietuvos urbanistiniais centrais.

51.4. vietiniai centrai – miestai ir kaimo gyvenamosios vietovės, užtikrinantys būtino poreikio paslaugas ir aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus.

52. Įvertinant socialinius, ekonominius, kultūrinius pokyčius, lokaliųjų centrų kategorijos gali būti tikslinamos rengiant valstybės dalies bendruosius planus. Lokalius centrus (žr. brėž. Regionai 2030) kategorizuoti taip:

52.1. A kategorijos lokalius centrus (plėtojamojo tipo, stipraus potencialo);

52.2. B kategorijos lokalius centrus (papildomojo tipo, pakankamo potencialo);

52.3. C kategorijos lokalius centrus (palaikomojo tipo, nepakankamo potencialo, reikalingas esamo socialinio potencialo stiprinimas).

53. A kategorijos urbanistinius centrus – Druskininkus, Visaginą, Šilutę, Plungę, Jurbarką, Anykščius, Radviliškį, Palangą, Gargždus, Kėdainius, Trakus, Varėną, Zarasus, Jonavą, Šalčininkus – stiprinti ekonominių veiklų pagrindu, pagal turimą stiprų potencialą (žr. II sk. 3 skirsn.).

54. B kategorijos urbanistinius centrus – Skuodą, Neringą, Šilalę, Pagėgius, Raseinius, Naująją Akmenę, Joniškį, Pakruojį, Kelmę, Šakius, Kaišiadoris, Švenčionis, Prienus, Vilkiškį, Birštoną, Lazdijus, Pasvalį, Kupiškį, Kuršėnus, Elektrėnus, Molėtus, Ignaliną, Kretingą, Širvintą – stiprinti funkcinį ryšių su to paties ir aukštesnio lygmens urbanistiniais centrais pagrindu pagal turimą potencialą.

55. C kategorijos urbanistinius centrus – Rietavą, Kybartus, Kalvariją, Kazlų Rūdą, Žiežmarių, Vievį, Eišiškes, Nemenčinę, Pabrądę, Švenčionėlius – stiprinti bendruomenių veiklų, funkcinį ryšių su to paties ir aukštesnio lygmens urbanistiniais centrais bei žemiausio lygmens urbanistiniais vienetais pagrindu.

56. Urbanistiniuose centruose derinti skirtingų sektorių (socialinės, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros plėtros, kultūros paveldo ir gamtos apsaugos, investicijų ir darbo vietų kūrimo, viešojo transporto sistemos plėtros ir pan.) interesus funkcinį ryšių ir institucijų bendradarbiavimo pagrindu.

57. Viešųjų paslaugų infrastruktūra ir jos teikiamų paslaugų pasiūla turi atitikti paklausą. Viešųjų paslaugų tinklo efektyvumui užtikrinti viešąsias paslaugas sieti su urbanistinių centrų hierarchija, bet neapsiriboti tik ja (žr. II sk. 2 skirsn.).

58. Kompaktiškumo principų taikymas. Šalies urbanizuotas teritorijas vystyti taikant kompaktiškumo principus pagal kompaktiško miesto modelius, skatinant regionus ir miestus kurti daugiafunkces urbanistines struktūras, užtikrinančius gyvenimo kokybę, tinkamus paslaugų pasiekiamumo ir gyventojų judumo parametrus.

59. Užtikrinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo kompleksumą: įrengti visą privalomą žaliąją, socialinę, inžinerinę ir susisiekimo ir kt. infrastruktūrą, užtikrinančią kokybišką gyvenimo, darbo, poilsio, laisvalaikio sąlygas.

60. Įsisavinant naujas plėtros teritorijas ir siekiant jų kokybės, miestų urbanistinę struktūrą plėtoti laikantis teisės aktuose nustatytų, bendru sutarimu pasiekiamo žemės sklypų konsolidavimo principų, ypač kai

naujai vystomose teritorijose nėra reikiamos infrastruktūros. Mažiausia galima konsoliduotų žemės sklypų teritorija naujai urbanizacijai privalo užtikrinti teritorijos inžinerinės ir socialinės infrastruktūros atsiperkamumą savivaldybėms. Urbanistinė plėtra gali vykti tik įvertinus būtinų komunalinių paslaugų ir infrastruktūros prieinamumą urbanizuojamose ir prioritetinėse teritorijose.

61. Rengiant miestų kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus ir strateginius planus taikyti prioritetinius teritorijų vystymo režimus: modernizavimą (tame tarpe ir kompleksinę renovaciją), urbanizuotų teritorijų regeneraciją ir konversiją, numatant prioritetines plėtros, renovavimo ir konversijos teritorijas ir finansavimą šioms teritorijoms vystyti. Investicijas koncentruoti kompleksiniam ir kompaktiškam teritorijos sutvarkymo rezultatui pasiekti.

62. Šalia esamų ar planuojamų taršių pramoninių ar gamybinių teritorijų riboti gyvenamosios, visuomeninės ir rekreacinės paskirties pastatų statybą aplinkos taršos ir triukšmo apsaugos zonose, atsižvelgti į teisės aktus ir perspektyvinius triukšmo žemėlapius. Mažinti aplinkos taršą pagalbinėmis apželdinimo, srautų valdymo, triukšmą mažinančiomis priemonėmis. Patiriantiems aplinkos taršos žalą, numatyti kompensacinius mechanizmus.

63. Skatinti netaršios pramonės įmonių (aukštą pridėtinę vertę kuriančių įmonių, smulkių įmonių, socialinių verslų) integraciją į miestų centrinės dalis, siekiant optimalaus santykio tarp gyvenamųjų ir darbo vietų ir mažinant kelionių atstumą.

64. Planuojant ir projektuojant aplinką, pastatus ir jų prieigas, transporto sistemas bei informacines technologijas, taikyti universalaus dizaino ir integruoto planavimo bei viešųjų erdvių ir gatvių humanizavimo principus, kad ta pačia aplinka ir produktais galėtų naudotis visi asmenys, neišskiriant specialiųjų poreikių.

65. Skatinti įperkamo kokybiško būsto ir savivaldybės būsto pasiūlą remtinoms socialinėms grupėms, jaunosioms šeimoms, vienišoms mamos, tėvams, daugiavaikėms šeimoms, užtikrinant būsto tipologijos ir kainos įvairovę, kokybišką gyvenamąją aplinką ir viešąsias erdves. Viešosiomis investicijomis remti tokią būsto politiką, kurioje skatinami integruoto būsto požįriai, atsižvelgiant į švietimo, darbo, būsto ir sveikatos paslaugų ryšius (prioritetas teikiamas būsto, esančio urbanizuotoje / urbanizuojamoje teritorijoje ir turinčioje išvystytą inžinerinę ir socialinę infrastruktūrą, finansavimui), užkertant kelią atskirčiai ir segregacijai. Skatinti įperkamo ir darnaus būsto įrengimą miestų dalyse su tinkama socialine infrastruktūra kuriant mišrius gyvenamuosius rajonus, kurių bendruomenės puoselėja socialinę sanglaudą.

66. Urbanistiniams centrams ir jų planuojamoms teritorijoms taikyti kompaktiškumo principus: kokybiškos vietinės paslaugos, urbanistinių teritorijų regeneracija, efektyvus mobilumas ir optimali susisiekimo infrastruktūra, vietinė produkcija, intensyvus naudojimas, tankumas, darnus būstas, miestų žalios ir viešos erdvės (žr. 4 pav.). Šie principai svarbūs ilgalaikiame ir urbanistiniame ir teritorijų planavime, siekiant optimizuoti miesto formos erdvinę dimensiją ir įgyvendinti darnaus vystymosi tikslą Nr. 11 (pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs).

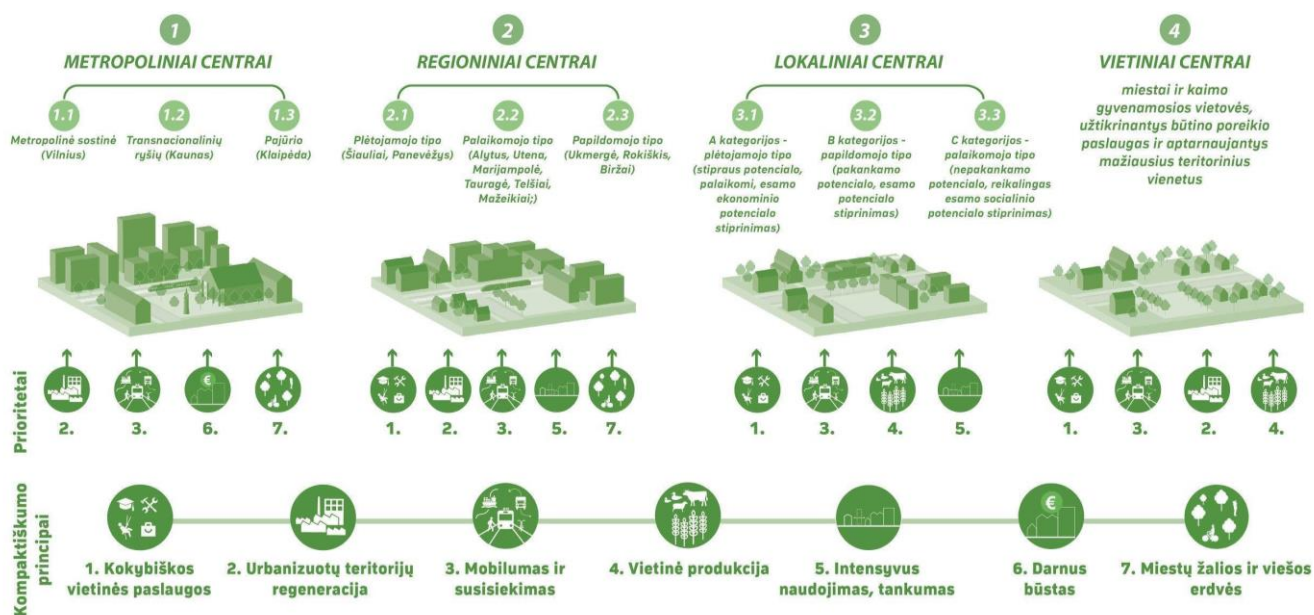

4 pav. Septyni kompaktiško miesto vystymo principai

66.1. **Kokybiškos vietinės paslaugos (1).** Užtikrinti kokybiškų darbo, mokslo, pramogų ir sveikatos įstaigų įvairovę, skatinti vietos bendruomenių iniciatyvumą paslaugų teikimui. Užtikrinti viešų paslaugų prieinamumą visiems gyventojams pagal paslaugų pasiekiamumo hierarchiją. Viešosiomis investicijomis skatinti mišraus pobūdžio partnerystes, teikiant paslaugas tarp privačių verslų, viešų paslaugų teikėjų ir vietos bendruomenių.

- 66.2. **Urbanizuotų teritorijų regeneracija (2).** Intensyvinti nepilnai įsisavintų ir apleistų teritorijų panaudojimą, gerinti užstatytą miesto aplinkos kokybę. Taikyti kompleksinės teritorijų regeneracijos, renovacijos, daugiaviečių įvairovės didinimo, funkcijų konversijos, mechanizmus. Gerinti urbanizuotų teritorijų kokybę, kompleksškai regeneruoti buvusių pramoninių, gamybinių, infrastruktūros ar verslo teritorijas naujoms funkcijoms, įsisavinti apleistas miesto erdves ir teritorijas. Skatinti ir kurti galimybes trumpalaikiam apleistų erdvių, pastatų naudojimui. Lengvinti teisinės aplinkybės ir prioritetizuoti apleistų erdvių įveiklinimą laikiniais statiniais.
- 66.3. **Efektvyvus mobilumas ir optimali susisiekimo infrastruktūra (3).** Skatinti vaikščiojimo ir bevariklio transporto priemonių naudojimą ir didinti pasirinkimo galimybes, pritaikyti šioms judėjimo būdams susisiekimo infrastruktūros vystymą, užtikrinti kokybiškas ir saugias viešojo transporto paslaugas. Miesto plėtrą koncentruoti ties reikšmingais viešojo transporto srautų multimodaliniais taškais. Skatinti daugiaryšįškumą, didinti daugiaryšio transporto pasirinkimo galimybes, vystyti bevariklio transporto ir dalijimosi sprendinių infrastruktūrą. Vyriausybei bendradarbiaujant su savivaldybėmis diegti išmaniąsias technologijas (integruotas visų viešojo transporto rūšių elektroninis bilietas, elektra varomas viešasis transportas).
- 66.4. **Vietinė produkcija (4).** Pirmenybę teikti centralizuotam šilumos ir vandens tiekimui, vietos prekėms ir pagrindinėms paslaugoms, kai panaudojami vietiniai išteklių siekiant mažinti priklausomybę nuo toli esančių energijos, vandens, maisto ir kitų išteklių šaltinių. Viešosiomis investicijomis remti lokaliai gaminamą ir naudojamą atsinaujinančią energiją, vietinį žemės gelmių išteklių potencialą, taupų žemės naudojimą (vystyti teritorijas naudojant optimalios ar minimalius gamtinius išteklius, mažinti žemės naudojimo mastą). Skatinti vietos bendruomenių socialinį verslumą, lokaliai susidariusių atliekų panaudojimą (taikyti žiedinės ekonomikos principus) produkcijai ar energijai išgauti. Skatinti teritorijų mišrų naudojimą, kurios padėtų sukelti masto ekonomiją, miestų atsparumą klimato kaitai ir aplinkos darnumą.
- 66.5. **Intensyvus naudojimas, tankumas (5).** Formuoti kompaktiškas užstatymo struktūras, optimalaus užstatymo tankį sieti su miesto struktūros specifika (atsižvelgti į užstatymo principus, mastelį, foninį aukštį, miestovaizdžio siluetą). Skatinti aukštą architektūros kokybę, žmogiško mastelio kūrimą (funkciškai ir estetiškai žmonėms pritaikytų erdvių formavimas). Įvairovę ir veiklą intensyvumą kurti įveiklinant pastatų pirmuosius aukštus, intensyvinti jungtis tarp atvirų erdvių ir pastatų teikiamų funkcijų, viešųjų paslaugų. Naujai planuojamų teritorijų aukštingumą derinti pagal egzistuojantį foninį užstatymą.
- 66.6. **Darnus būstas (6).** Teritorijų planavimo dokumentuose vystant gyvenamąją funkciją diversifikuoti būstų tipologiją ją pritaikant prie skirtingų socialinių grupių poreikio; siekiama kurti įvairesnę užstatymo tipologiją miegamuosiuose rajonuose, priemiesčiuose, driekos zonose teritorijose. Sukurti ir įgyvendinti būsto politiką visais lygmenimis ir taikyti subsidiarumo principą, siekiant užtikrinti nacionalinių ir vietos vystymosi strategijų, žemės politikos ir būsto pasiūlos nuoseklumą. Skatinti veiksmingą viešųjų išteklių panaudojimą įperkamam ir darniam būstui įrengti, įskaitant žemę, centrinę ir konsoliduotąsias miesto sritis su tinkama infrastruktūra, skatinti kurti skirtingų pajamų gyvenamuosius rajonus puoselėjant socialinę įtrauktį ir sanglaudą. Siekti optimalaus santykio tarp gyvenamųjų ir darbo vietų ir mažinant kelionių atstumą.
- 66.7. **Miestų viešos ir žalios erdvės (7).** Skatinti saugias, įtraukias, prieinamas žaliasias ir kokybiškas viešąsias erdves kaip socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnius, darniai panaudoti jų potencialą. Stiprinti ir intensyvinti visų urbanistinių centrų ekologines struktūras, projektuoti ekosistemų paslaugas, stiprinti ir kurti žaliuosius koridorius ir žaliasias jungtis. Kraštovaizdžio architektūros priemonėmis žaliasias erdves darniai integruoti į istorinį urbanistinį kraštovaizdį, išsaugant jo vertingąsias savybes. Vystant urbanizuotas teritorijas užtikrinti viešų atvirų erdvių pasiekiamumą pėsčiomis per 10 min. (taip pat žr. 372 p.)

67. Konkrečius kompaktiško miesto sprendinius ir/ar kompaktiškumo principus bei jų vertinimo kriterijus nustatyti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose įvertinus individualią urbanistinių centrų specifiką (žr. 5 pav.):

5 pav. Atraminė kompaktiško miesto sprendinių ir kompaktiškumo principų siejimo su urbanistinių centrų sistema schema

- 67.1. Metropoliniuose centruose prioritetą teikti šiems kompaktiškumo principams: **urbanizuotų teritorijų regeneracija, efektyvus mobilumas ir susisiekimas, darnaus būsto ir miestų žalių ir viešų erdvių** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti gerinant būsto įperkamumo galimybes, savivaldybės ir socialinių būstų vystymą, intensyvinant viešojo transporto tinklą, viešųjų ir žaliųjų erdvių tinklus, integruojant potencialą turinčias apleistas teritorijas į centrų urbanistines struktūras. Planuojamas teritorijas vystyti kompleksiskai atsižvelgiant į visus kompaktiškumo kriterijus. Mišrios partnerystės pagrindu bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis urbanistinės aglomeracijos ribose. Metropolinių centrų priemiesčiuose valdyti stichišką miestų drieką, monofunkciniuose gyvenamuosiuose rajonuose intensyvuoti viešųjų paslaugų tinklą ir būstų bei užstatymo morfologinę įvairovę.
- 67.2. Regioniniuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, urbanizuotų teritorijų regeneracijos, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, intensyvaus naudojimo ir tankumo, miestų žalių ir viešų erdvių** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti mišrių ekonominių veiklų rėmimui, egzistuojančios infrastruktūros pernaudojimui ir daigiafunkciam naudojimui, intensyvinant viešojo transporto maršrutus ir kuriant bemotorio transporto infrastruktūrą, planuojant naujas darbo vietas. Intensyvuoti vietinės produkcijos vartojimą ir apleistų, monofunkcinių bei nenaudojamų teritorijų regeneraciją. Valdyti urbanizuojamų teritorijų stichišką drieką planuojant ir vystant teritorijas kompleksiskai, atsižvelgiant į visus kompaktiškumo kriterijus. Vengti taškinio monofunkcinio užstatymo, taikyti dominuojantį polifunkcišką užstatymą.
- 67.3. Lokaliuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, vietinės produkcijos, intensyvaus naudojimo ir tankumo** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti specializuotų ekonominių veiklų rėmimui, vystant trūkstatų paslaugų tinklą, regeneruojant apleistas teritorijas, vystant bemotorio transporto infrastruktūrą, skatinant gyventojų iniciatyvumą ir bendruomeniškumą.
- 67.4. Vietiniuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, urbanizuotų teritorijų regeneracijos, vietinės produkcijos** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti subalansuotam paslaugų tinklo kūrimui, skatinant sociokultūrines bendruomenių veiklas, esant poreikiui regeneruojant apleistas teritorijas, daigiafunkciam infrastruktūros pernaudojimui.

68. Atsparumas klimato kaitai ir aplinkos kokybė. Vystant miestus atsižvelgti į urbanizuotų teritorijų vietos geografinės ir geologinės sąrangos ypatumus. Planavimo ir projektavimo etapuose įvertinti klimato kaitos grėsmes. Identifikuoti vietas, kur kyla potvynių, purvo nuošliaužų, erozijos grėsmė (vietovės nustatomos pagal Lietuvos požeminio vandens proveržio rizikos zonų, ekogeologinius, teritorijų šlaitų stabilumo vertinimo žemėlapius ir kt.). Su klimato kaita siejami sprendiniai turi būti integruoti į rengiamas klimato kaitos programas, atnaujinti ekstremalių situacijų valdymo planus, rengti prisitaikymo prie klimato kaitos planus.

69. Kelius ir kitą infrastruktūrą planuoti atsižvelgiant į būsimas klimato sąlygas (liūtis, karščio bangas ir pan.). Vandens nutekėjimo sistemas modernizuoti atsižvelgiant į reikalavimus, susijusius su prisitaikymu prie klimato kaitos ir didėjančią poplūdžio tikimybę ir įvertinant kompaktiškoje miestų struktūroje vyraujančių vandeniui nepralaidžių paviršių kiekį. Skatinti pralaidžių dangų plėtrą, žaliosios infrastruktūros priemonių panaudojimą.

70. Siekiant sukurti sveiką ir įvairų miesto ekosistemos tinklą, saugoti ir, esant galimybei, plėtoti žaliąsias zonas integruojant miesto miškus, parkus, kitus želdynus, žaliąją architektūrą (žaliuosius stogus, fasadus), pralaidžias dangas miestų apsaugai nuo potvynių ir šilumos salų susidarymo.

71. Vystant statybas naudoti aplinkai nekenksmingas statybines medžiagas, prioritetą teikiant netoliese gaminamai produkcijai, taip užtikrinant transportavimo atstumo mažinimą, išmetamų į orą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) ir kitų teršalų sumažinimą bei gamtos apsaugą.

72. Urbanizacijos plėtrą, statybą (ypač daugiaaukštę), šiaurės Lietuvos karstiniame rajone, upių slėnių šlaituose, požeminio vandens galimo proveržio teritorijose, planuoti tik įvertinus konkrečių vietų inžinerines geologines ir geotechnines, hidrogeologines sąlygas, remiantis tyrimų rezultatais bei teisės aktų nustatyta tvarka.

73. Urbanistinės aglomeracijos. Šalies urbanistinėse aglomeracijose kurti / stiprinti urbanistines sistemas, intensyvuoti funkcinis ryšius tarp urbanistines aglomeracijas sudarančių elementų. (žr. brėž. Regionai 2030).

74. Urbanistinėse aglomeracijose regionų plėtros tarybos turi užtikrinti viešųjų paslaugų vystymo koordinavimą, transporto, ikimokyklinio ugdymo, sveikatos priežiūros koordinavimą. Urbanistinių aglomeracijų ribos nustatomos valstybės, savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentuose ir regionų plėtros planuose. Urbanistinėse aglomeracijose rengti valstybės lygmens teritorijų planavimo ir/ar veiklos lygmens planavimo dokumentus, juose aglomeracijos slenksčius diferencijuoti priklausomai nuo funkcijų.

75. Urbanistinei aglomeracijai keliami kriterijai: jas gali suformuoti daugiau nei 50 tūkst. gyventojų urbanizuotų teritorijų sandauga, ištisinė urbanizuotų / urbanizuojamų teritorijų grupė glaudžiai susijusi ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, transporto ryšiais, urbanistinės aglomeracijos struktūrą sudaro centrinis miestas branduolys su aplink jį susitelkusiomis urbanizuotomis teritorijomis ir jų centrais. Vertinant urbanistinių aglomeracijų efektyvumą, išskiriami pagrindiniai urbanistinės aglomeracijos parametrai: gyventojų tankumas, teikiamų paslaugų koncentracija, ekonominių veiklų intensyvumas.

76. Investicijos urbanistinių aglomeracijų vystymui yra nustatomos pagal poreikį paslaugoms. Urbanistinėse aglomeracijose rengti bendrus teritorijų planavimo ir kitus dokumentus. Numatyti bendras pažangos priemonės siekiant valdyti miestų driką ir įgyvendinti kompaktiško miesto sprendinius (žr. 6 pav.). Skatinti efektyvų infrastruktūros naudojimą per urbanistinėse aglomeracijose esančių savivaldybių įvairaus pobūdžio partnerystes ir bendradarbiavimą.

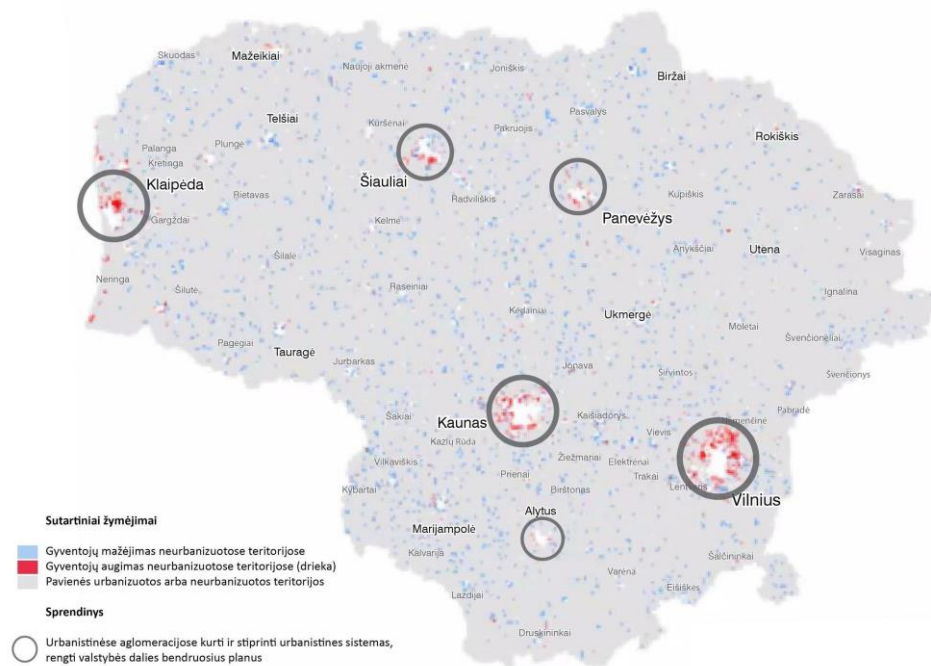
77. Urbanistinės aglomeracijos teritorijas planuoti kompleksiškai ir integraliai stiprinant darnius transporto ir judumo, technologijų inžinerinius tinklus ir infrastruktūrą. Mišrios partnerystės pagrindu savivaldos lygmenyje inicijuoti bendradarbiavimo platformų kūrimą, kurios siektų padidinti skirtingų sektorių potencialą geresnio produktyvumo, socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos bei saugumo, aplinkos darnumo užtikrinimui ir urbanistinės sistemos stiprinimui.

78. Egzistuojančius funkcinis ryšius tarp urbanistinės aglomeracijos centrų stiprinti egzistuojančio potencialo pagrindu sukuriant aukšto lygio junglumą, užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes, inicijuojant urbanistinių centrų partnerystes.

79. Skatinant kompaktiškumą tikslinga nukreipti valstybės lėšas į urbanistinės aglomeracijos teritorijas infrastruktūros ir multifunkcinių policentrinių struktūrų vystymui.

80. Urbanistinėse aglomeracijos centruose taikyti kompaktiško miesto principus. Gyvenamąją plėtrą vystyti ten, kur jau išplėtotą socialinę ir centralizuotą inžinerinę infrastruktūrą ir susisiekimo sistemą, riboti monofunkcinę gyvenamąją statybą neurbanizuotose teritorijose, kur savivaldybės infrastruktūrą neišvystyta. Žemesnio lygmens TPD numatyti galimybes pertvarkyti nekompaktiškai suplanuotas teritorijas numatant kompensacines priemones. Skatinti nuo urbanistinių centrų nutolusias plėtrai suplanuotas, bet neįsisavintas teritorijas perplanuoti žemės ūkio, rekreacinės paskirties ar kitoms veikloms. Siekiant urbanistinių centrų teritorijų kompaktinio vystymo taip pat jų planavimo kokybės gerinimo, tobulinti teritorijų planavimo normas.

81. Planuojant urbanistines aglomeracijas taikyti vizualaus modeliavimo metodus ir jų pagrindu sukurtus tarptautinėje praktikoje naudojamus planavimo įrankius (LR BP kompasas 2030 planavimo įrankį ir / ar kitus inovatyvius planavimo įrankius sprendinių formavimui ir pagrindimui) (žr. 87–89 p.).

6 pav. Urbanistinių aglomeracijų zonų schema, sudaryta remiantis miestų driekos indeksu ir jo dedamaisiais rodikliais, susietumas su Urbanistinės aglomeracijos sprendiniu²⁸ (žr. 3 priedą)

82. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, urbanistinių aglomeracijų teritorijose susidariusią miestų drieką (žr. 6 pav.) valdyti ir plėtos teritorijas planuoti kompleksiskai, taikant kompaktiško miesto principus. Sprendinys susietas su regionų plėtos programomis, NPP tikslu Nr. 7 ir įgyvendinamas rengiant ir įgyvendinant regionų plėtos programas, regionų plėtos planus, mišrių partnerysčių pagrindu rengiamus strateginius planus, kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, kurie apimtų ir kompleksiskai nagrinėtų į urbanistines aglomeracijas patenkančias savivaldybių teritorijas.

83. Gyventojų augimą neurbanizuotose teritorijose (žr. 6 pav.) valdyti ir miestų drieką valdyti įgyvendinant hierarchinės daugiafunkčių centrų sistemos sprendinį. Gyventojų augimo pokytį atspindi miestų driekos indeksas (indekso dedamieji rodikliai: užstatytos infrastruktūra ir pastatais teritorijos ploto padidėjimas, gyventojų skaičiaus augimas anksčiau neurbanizuotoje teritorijoje, miesto branduolio tankumo mažėjimas, žr. 3 priedą).

84. **Teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai** (žr. priedą Nr. 7). Lietuvos urbanizuotos teritorijos yra užstatytos skirtingais būdais su skirtingu teritorijų tankumu, intensyvumu, pastatų tipologija, viešųjų erdvių

²⁸ Šaltinis: LR Vidaus reikalų ministerija

savybėmis, pastatų masteliu. Tam, kad miestai taptų kompaktiški ar išsaugotų savo kompaktiškumą, kiekvienam užstatymo tipui taikyti skirtingus planavimo ir vystymo principus, skirtingas vystymą ribojančias ar skatinančias priemones.

85. Intensyvios urbanizacijos funkcinį prioritetą taikyti urbanistinių centrų urbanizuotoms teritorijoms (žr. 7 pav., žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030), kuriose dominuoja efektyvus miesto teritorijos ir kitų išteklių (gamtinių, energetinių) naudojimas (miesto teritorijos daigafunkciškumo užtikrinimas ir kompaktiškumas – užstatymo tankinimas natūralios aplinkos apsuptyje, intensyvus viešojo transporto naudojimas ir skatinimas).

86. Ekstensyvios urbanizacijos funkcinį prioritetą taikyti teritorijoms, kuriose dominuoja efektyvus miestelių ir kaimų gyvenamųjų vietovių ir agrarinių urbanizuotų kraštovaizdžių teritorijų naudojimas, suburbanizuotos teritorijos. Vystymo prioritetą teikti ne naujai plėtrai, o esamų fizinių struktūrų tiksliniam įveiklinimui ir pernaudojimui taikant kompaktiško miesto sprendinius.

7 pav. Intensyvių kompaktiškų urbanizuotų teritorijų schema²⁹

87. Planavimo įrankio LR BP Kompasas 2030 taikymas. Rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ar miestų bendruosius planus, stebint sprendinių įgyvendinimą, planuojant viešąsias investicijas, esant poreikiui, naudoti vizualaus modeliavimo metodą arba planavimo įrankį LR BP kompasas 2030. Remiantis sukurto planavimo įrankio rezultatais pagrįsti prioritetingos plėtros ar urbanistinės aglomeracijos teritorijų ribas.

88. Parengti planavimo įrankio LR BP kompasas 2030 taikymo, rengiant įvairaus lygmens teritorijų planavimo dokumentus aprašą, įrankio tobulinimo metodiką. Naudoti LR BP kompasas 2030 įrankį kaip visiems šalies gyventojams prieinamą erdvinę informaciją realiu laiku, sutartų ir nuolat stebimų šalies būklės rodiklių rinkinį.

89. Esant poreikiui, rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus (valstybės dalies, savivaldybės ar savivaldybės dalies bendruosius planus), kurti naują planavimo įrankį (taikyti vizualaus

²⁹ Pastaba: Intensyvios kompaktiškos urbanizacijos arealai sudaryti remiantis CORINE žemės dangos užstatytų teritorijų GDR50 sluoksniais, pagal dominuojančių užstatymo morfotipų zonas remiantis Google Earth palydovinėmis 2020 m. nuotraukomis

modeliavimo metodą), naudojant LR BP kompasas 2030 kaip pagrindą, parenkant antropogeninei ir gamtinei aplinkai aktualius rodiklius.

90. Partnerystės urbanistinėje sistemoje. Rengti intensyviais funkciniais ryšiais susijusių savivaldybių teritorijų ar jų dalių bendrus projektus, programas ar planus, siekiant plėtoti hierarchinį urbanistinės struktūros modelį bei tolygaus šalies vystymo modelio įgyvendinimo.

91. Nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje, taikant partnerystės principą, sudaryti prielaidas sukurti didesnę vertę, nei tai galima būtų pasiekti, veikiant atskirai ar santykinai individualiai. Prioritetinėse partnerystės grupėse formuoti itin stiprius funkcinis ryšius tarp urbanistinių centrų.

92. Mišrios partnerystės modelio pagrindu rengti bendras miestų centrinių dalių ir aplinkinių teritorijų regeneracijos, masinės statybos rajonų modernizacijos ar buvusių industrinių zonų konversijos programas, kurios apimtų dideles teritorijas ir kompleksiškas priemones.

93. Rytų, pietų, vakarų, šiaurės ir vidurio partnerystės grupėms priskirti konkrečius lokalius regionų ir vietinius urbanistinius centrus ir numatyti funkcinio ryšio konkrečias specializacijas detalizuojant žemesnio lygmens planavimo dokumentus (valstybės dalies bendruosius planus, regionų plėtros planus, savivaldybės ir vietovės lygmens bendruosius planus). Pažymima, kad partnerystės grupės yra dinamiškos ir partnerystės skaičius nėra ribojamas.

94. Lokalūs regionų centrai, įvertinus turimą potencialą, išteklius ir problemas skirtingų veiklų pagrindu gali būti priskiriami prie kelių partnerystės grupių. Potencialo įvertinimui naudoti planavimo įrankį LR BP Kompasas 2030 (žr. 87–89 p.). Regioninio lygmens partnerystės formavimą turi inicijuoti vietinė savivalda.

95. Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje. Vilnių ir Kauną, Šiaulius ir Panevėžį, Klaipėdą ir jos regioną stiprinti taikant partnerystės principą. Išnaudojant turimą bei numatomą infrastruktūrą, didžiųjų miestų partnerystės sukuriama sinergija, didinti bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygmeniu, atitinkamai generuojant visokeriopą naudą šalies vidinei gerovei, didinti gyvenimo kokybę regionuose (žr. brėžinį Konkurencinga valstybė 2030).

96. Tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje veikiančių urbanistinių centrų partnerystės formuoti teikiant tarptautinio lygmens paslaugas, taikant funkcijų konsolidaciją, rengiant valstybės dalies bendruosius planus, strateginius arba specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

97. Tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje veikiančių partnerystės tikslai:

- 97.1. Sukurti aukšto lygio junglumą tarp urbanistinių centrų, kad būtų galima įveikti atstumą tarp jų kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis;
- 97.2. Užtikrinti keleivių daugiarūšių kelionių galimybes (didinti sąveiką ir suderinamumą tarp tarptautinių ir šalies viešojo transporto paslaugų, taip pat sudarant palankias sąlygas turistų judėjimui);
- 97.3. Užtikrinti daugiarūšių ir įvairiarūšių krovinių logistikos galimybes;
- 97.4. Formuoti bendrą ryšį turinčias inovacijų politikos sistemas;
- 97.5. Per mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimą didinant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos laipsnį tarptautinėje plotmėje;
- 97.6. Tarptautiniame kontekste partnerystės pozicionuojant kaip platformą, pasižyminčią tinkama aplinka startuoliams, turinčią išvystytas e. paslaugas.

98. Vilniaus–Kauno partnerystės pagrindu inicijuojant bendrus projektus, vykdyti šiuose urbanistiniuose centruose esančių mokymo, mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimą, siekiant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos laipsnio didėjimo tarptautinėje plotmėje (partnerystės arealai brėžinyje Regionai 2030).

99. Trumpinti kelionės trukmę tarp Vilniaus ir Kauno urbanistinių centrų, sudarant galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp jų (žr. II sk., 4 skirsn.). Užtikrinus greitą ir patogų susisiekimą

tarp miestų, efektyvinti esamos ir planuojamos infrastruktūros naudojimą ir paslaugų teikimą Vilniaus ir Kauno miestuose.

100. Vilniaus–Kauno partnerystės teritoriniam ir (ar) strateginiam įgyvendinimui rengti urbanistinių aglomeracijų bei teritorijų tarp jų, patenkančių į partnerystės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

101. Vystant Vilniaus–Kauno partnerystę, įsisavinti „Rail Baltica“ trasos ir Vilniaus oro uosto teikiamą mobilumo paslaugų ir ekonominį potencialą (žr. II sk., 4 skirsn.). Sudaryti galimybes efektyviam keleivių judėjimui (siejamam su gyventojų, lankytojų, turistų, specialistų ir kt. asmenų judėjimu, taip pat paslaugų pasiekiamumo, kokybės gerinimu, įvairovės didinimu, gyvenimo kokybės gerinimu, regioninės atskirties mažinimu).

102. Formuojant **Šiaulių–Panevėžio partnerystę**, taikyti tarptautinio lygmens paslaugų funkcinio papildomumo principus, bendradarbiaujant nacionalinėms institucijoms. Teritoriniam ir (ar) strateginiam šios partnerystės įgyvendinimui rengti Šiaulių ir Panevėžio aglomeracijų, bei Radviliškio rajono savivaldybės teritorijos, patenkančių į partnerystės tiesioginės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus (žr. brėžinį Regionai 2030).

103. Vystant Šiaulių–Panevėžio partnerystę, prioritetą teikti ekonominės aplinkos gerinimui ir junglumo lygio tarp šių urbanistinių centrų didinimui. Sudaryti galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp Šiaulių ir Panevėžio (žr. II sk., 4 skirsn.). Didinti urbanistinių centrų gyvybingumą ir mažinti regioninę atskirtį, užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybę. Didinti ekonominį Šiaulių–Panevėžio regiono patrauklumą, sudarant sąlygas daugiarūšei ir įvairiarūšei krovinių logistikai, užtikrinant keleivinių ir krovinių judėjimą geležinkelių ir kelių transportu.

104. Vystant Panevėžio–Šiaulių partnerystę, įsisavinti „Rail Baltica“ trasos ir Šiaulių oro uosto teikiamą mobilumo paslaugų ir ekonominį potencialą (žr. II sk., 4 skirsn.). Sudaryti galimybes efektyviam keleivių judėjimui (siejamam su gyventojų, lankytojų, turistų, specialistų ir kt. asmenų judėjimu, taip pat paslaugų pasiekiamumo, kokybės gerinimu, įvairovės didinimu, gyvenimo kokybės gerinimu, regioninės atskirties mažinimu), gerinant junglumą tarp Šiaulių–Panevėžio ir „Rail Baltica“ Panevėžio stoties. Vystyti krovinių Panevėžio ir Šiaulių terminalų jungtis su tarptautine geležinkelio linija „Rail Baltica“ per Panevėžio stotį ir Šiaulių oro uostu.

105. **Klaipėdos regiono partnerystė.** Klaipėdą vystyti kaip metropolinį urbanistinį centrą, kuriame veikia visų lygmenų viešosios paslaugos, BJR svarbos jūrų uostas, universitetas, mokslo ir technologijų parkas, kultūros raiškos objektai ir infrastruktūra, transporto paslaugos (oro, kelių, geležinkelių ir vandens), tarptautinio lygmens turizmo centrai ir infrastruktūra. Stiprinti tarptautinio lygmens urbanistinio centro, vienijančio visą pajūrio zoną, stabilumą, plėsti veiklų ir paslaugų spektrą, vystant naujas veiklas jūroje ir su tuo susijusius mokslą ir inovacijas, sudaryti prielaidas Klaipėdai sustiprinti vaidmenį BJR, tapti stipriu jūrinių veiklų centru, išplėsti įtaką tarptautiniu mastu (partnerysčių arealai ribos brėžinyje Regionai 2030). Sprendinys siejamas su III sk. 3 skirsn.

106. Darniam Klaipėdos urbanistinio centro ir į pajūrio įtakos zoną patenkančių teritorijų vystymui, teritorinių ir (ar) strateginių sprendinių įgyvendinimui, urbanistinės aglomeracijos teritorijoje stiprinti hierarchinę policentrinę urbanistinę struktūrą ir rengti valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

107. **Rytų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Vilnių (metropolinis centras – sostinė), Uteną (regioninį palaikomojo tipo centrą), Ukmergę (regioninį papildomojo tipo centrą) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais. (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.). Mišrios partnerystės modelio pagrindu stiprinti egzistuojančius funkcinis ryšius tarp Švenčionių ir Švenčionėlių, rengti bendrus kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus ir strategines plėtros vizijas.

108. Įsisavinti „Rail Baltica“ planuojamo terminalo Vilniuje potencialą kurti efektyvesnį susisiekimą geležinkeliais išvystant tolimesnių kelionių maršrutus į Rytų partnerysčių grupėje veikiančius urbanistinius centrus (stiprinamas urbanistinės struktūros gyvybingumas, gerinama gyvenimo kokybė).

109. Įsisavinti geležinkelio tinklo kuriamą potencialą intensyvios kompaktiškos urbanizacijos teritorijose mišrių veiklų plėtrai ir sieti su egzistuojančia arba kuriama daugiaryšio transporto infrastruktūra.

110. Skatinti regiono partnerystes su Latvijos pasienio teritorijoms ir Daugpilio miestu gerinant mobilumą.

111. Sudaryti prielaidas Anykščių kurortinei teritorijai siekti kurorto statuso, Molėtams ir Švenčionėliams – kurortinės teritorijos statuso, taip stiprinant turizmo ir rekreacijos potencialą Rytų Lietuvoje ir siekiant regiono gyvybingumo.

112. Intensyviai Ignalinos (kartu su Strigailiškiu), Zarasų, Visagino miestų – kurortinio gydymo, rekreacijos ir turizmo plėtrą siekiant išlaikyti ir stiprinti rekreacinį ir gamtinį Rytų Lietuvos partnerysčių grupės potencialą.

113. **Pietų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritorijos dalį, apimančią Kauną (transnacionalinių ryšių metropolinį centrą), Marijampolę, Alytų (regioninius palaikomojo tipo centrus) ir šių miestų įtakos zonoje esančių lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 33 p.). Vystant teritoriją partnerysčių pagrindu išnaudoti geografinės padėties šalies atžvilgiu pranašumus, „Rail Baltica“ ir „Via Baltica“ koridorių teikiamą ekonominės, logistikos ir pramonės plėtros potencialą.

114. Kauno metropolinį centrą vystyti transnacionalinių ryšių pagrindu, stiprinant funkcinis ryšius mobilumo pagrindu tarp Kauno, Alytaus ir Marijampolės. Formuoti nacionalinio lygmens partnerystes tarp Kauno, Alytaus ir Marijampolės urbanistinių centrų teikiant pagal poreikį santykinai vidutinio poreikio paslaugas.

115. Išlaikyti Birštono ir Druskininkų kurortų statusą, plėsti rekreacinių paslaugų įvairovę juose išnaudojant konkurencinius teritorijų pranašumus, mažinti teikiamų paslaugų sezoniškumą. Stiprinti Kačerginės, Kulautuvos ir Zapyškio kurortinės teritorijos rekreacinę infrastruktūrą, siekiant didinti lankytojų skaičių ir įveiklinti rekreacinius išteklius.

116. Stiprinti egzistuojančią Kauno regiono specializaciją, kuri yra paremta žinių ekonomika, europinio mokslo, aukštųjų ir informacinių technologijų, kultūros bei turizmo centrų vystymu ir koncentracija su išvystyta tarptautinio susisiekimo ir logistikos infrastruktūra.

117. Skatinti bet kurio tipo partnerystes ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp pietų Lietuvos ir šiaurės Lenkijos urbanistinių centrų.

118. Stiprinti Vilkaviškio ir Kalvarijos ir Marijampolės mišrias partnerystes sietinas su aplinkosaugos, industrinių teritorijų regeneracijos, logistikos ir pramonės plėtros politika.

119. Stiprinti Jurbarko ir Tauragės partnerystę efektyvinant ir vystant paslaugų ir aptarnavimo centrus regione palaikant gyvybingą aplinkinio regiono urbanistinę struktūrą.

120. **Vakarų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Klaipėdą (pajūrio metropolinį centrą), Tauragę, Telšius (regioninius palaikomojo tipo centrus) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais. (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

121. Stiprinti Klaipėdos, Tauragės ir Telšių urbanistinių centrų vaidmenį, siekiant užtikrinti Vakarų Lietuvos teritorijos urbanistinės struktūros stabilumą. Išnaudoti jūrinių teritorijų ekonominį, rekreacinį, susisiekimo potencialą regionų atskirties mažinimui ir Vakarų Lietuvos regiono augimui.

122. Siekiant vientisos šalies urbanistinės struktūros ir pajūrio zonos integracijos į žemyninę Lietuvos dalį, stiprinti funkcinis ryšius tarp urbanistinių centrų Klaipėda–Telšiai–Šiauliai. Išlaikant LR BP sprendinių tęstinumą numatyti intensyvesnės susisiektimo jungties galimybę, intensyvinti viešojo transporto maršrutų tinklą.

123. Stiprinti Tauragės–Jurbarko urbanistinių centrų partnerystę ir tarpusavio funkcinis ryšius.

124. Esamus kurortus – Neringą ir Palangą – vystyti prioritetą teikiant rekreacinių išteklių įveiklinimui, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrai.

125. Prioritetinėmis, siekiant kurortinės teritorijos statuso, laikyti šias gyvenamąsias vietas: Rusnė–Kintai, Barstyčiai ir Mosėdis, Giruliai, Smiltynė, Smalininkai, Platelai.

126. Stiprinti partneriavimą tarp vakarų Lietuvos urbanistinių centrų ir vakarų Latvijos urbanistinių centrų.

127. Inicijuoti ir stiprinti partnerystes tarp Šilutės, Nemuno deltos, Kuršių marių uostų ir gyvenamųjų vietovių, Klaipėdos ir Neringos rekreacinių, ekonominių, keleivių pervežimo, gamtosauginių ir kitais tikslais.

128. Stiprinti Šilutės ir Šilalės partnerystę išlaikant ir vystant tarpusavio paslaugų kokybę.

129. **Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Šiaulius (regioninį plėtojamojo tipo centrą), Mažeikius (regioninį palaikomojo tipo centrą) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

130. Mažeikiuose ir Naujojoje Akmenėje prioritetą teikti gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui, mažinant oro taršą iš stacionarių ir nestacionarių taršos šaltinių, stiprinti daugiavfunkciškumą, siekiant paslaugų ir darbo vietų įvairovės.

131. Stiprinti Šiaulių regioninio centro ir regiono plėtros potencialą įvertinant funkcionuojančią urbanistinę Šiaulių–Radviliškio sistemą vystomą geležinkelio ir „Via Hanseatica“ trasų pagrindu;

132. Stiprinti rekreacinių, kultūrinių veiklų partnerystes tarp Šiaulių, Mažeikių, kitų pasienio centrų ir Latvijos (Jelgava, Liepoja).

133. Regeneruoti ir visavertiškiau išnaudoti Šiaulių oro uosto, Panevėžio bei Šiaulių urbanistinių centrų aplinkinių teritorijų perteklinę infrastruktūrą multifunkcinėms veikloms, negyvenamųjų teritorijų plėtrai.

134. **Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Panevėžį (regioninį plėtojamojo tipo centrą), Biržus, Rokiškį (regioninius papildomojo tipo centrus) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

135. Steigti ir vystyti Likėnų kurortinę teritoriją įveiklinant turimus rekreacinius ir gamtinius išteklius.

136. Didinti Biržų ir Rokiškio urbanistinių centrų gyvybingumą viešosiomis investicijoms remiant mišrias ekonomines veiklas, įveiklinant esamus kultūrinius ir rekreacinius išteklius, stiprinant pasienio miestų bendradarbiavimą, bendradarbiaujant su Latvijos urbanistiniais centrais, telkiant ir aptarnaujant kaimo gyvenvietes, stiprinant logistinį ir prekybos potencialą ar vystant aplinkosauginę programą.

137. Stiprinti Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėje esančių lokalių centrų bendradarbiavimą prioritetą teikiant kultūros paslaugų teikimui, pagrindu. Remti vietos bendruomenes ir skatinti mišrias partnerystes lokalių centrų gyvybingumui palaikyti ir didinti.

138. **Kaimo gyvenamųjų vietovių vystymas.** Diegti skaitmenines technologijas, skaitmeninti viešųjų paslaugų teikimą, efektyvinti jų veikimo greitį, kurti viešųjų, bendruomeninių paslaugų, vietinės rinkos, kultūrinių mainų platformas, išnaudoti švarios energijos ir mobilių paslaugų galimybes.

139. Išmaniųjų technologijų pagalba kurti efektyvias prekybos jungtis tarp miestų ir kaimų ūkininkams suteikiant prieigą prie vietos rinkų ir prekybos tinklų.

140. Inicijuoti miestų ir kaimų partnerystes ir savivaldybių bendradarbiavimo mechanizmus, siekiant teikti viešas paslaugas ir skatinti vietos lygmens ir regionų darnų vystymą.

141. Plėtotinos veiklos kaimo vietovėse be žemės ir miškų ūkio – turizmo paslaugos, amatai, statyba, remontas, trumposios maisto grandinės, aplinkosauga, viešosios paslaugos, bendruomeninė veikla, susisiekimo paslaugos

141.1. vystyti vietinius centrus (miestai ir kaimo gyvenamosios vietovės, užtikrinantys būtino poreikio paslaugas ir aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetų), kuriuose koncentruojamos administracinės, paslaugų ir aptarnavimo funkcijos. Kaimo gyvenvietėse viešosiomis investicijomis stiprinama kultūrinė ir bendruomeninė veikla.

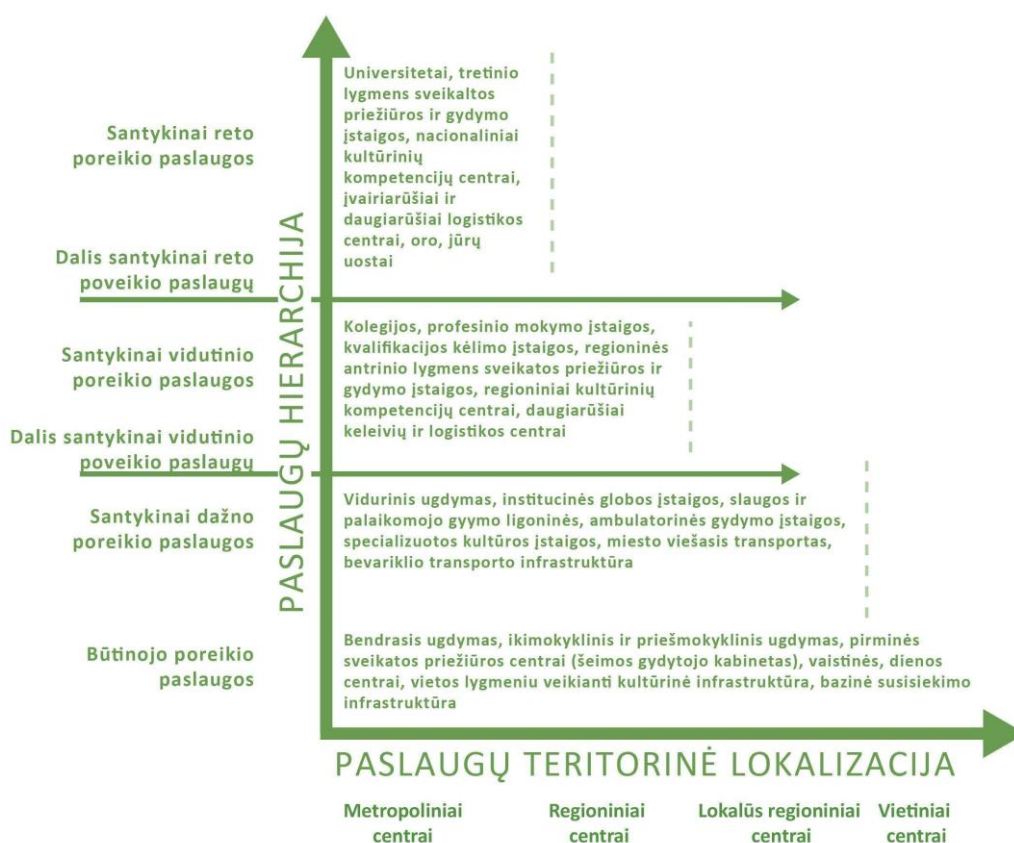
ANTRASIS SKIRSNIS

VIEŠOSIOS PASLAUGOS

(žr. brėž. Regionai 2030)

142. **Pagrindiniai viešųjų paslaugų teikimo principai.** Bendrųjų viešųjų paslaugų teikimo sistemą sieti su formuojama šalies urbanistine sistema, t. y. įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą, kartu atsižvelgiant į gyventojų skaičių skirtinguose Lietuvos regionuose. Viešąsias paslaugas urbanistinėje struktūroje išdėstyti atsižvelgiant į viešųjų paslaugų pasiūlą ir paklausą, paslaugų gavėjų mobilumą, kai pačios būtiniausios ir dažnai naudojamos paslaugos teikiamos visų lygmenų urbanistiniuose centruose, o santykinai reto ir santykinai vidutinio poreikio naudojimo paslaugos teikiamos aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose (metropoliniuose ir regioniniuose).

143. Taikant partnerystę, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus, efektyviai naudojant ekonominius išteklius, žemesnio lygmens urbanistinis centras gali teikti ir aukštesnio lygmens paslaugas, jeigu tai yra efektyviau atsižvelgiant į esamą infrastruktūrą, esamą / planuojamą susisiekimo lygį, geografinę regiono sandarą ar kitus objektyvius kriterijus (žr. 8 pav.).

8 pav. Bendrųjų viešųjų paslaugų skirstymo ir jų teritorinės lokalizacijos pagal urbanistinių centrų lygmenis schema

144. Urbanistiniai centrai pagal funkciją ir juose vykdomą veiklą, teikiamas paslaugas, skiriami į šiuos lygmenis: metropolinius centrus, regioninius centrus, lokalius ir vietinius centrus (žr. paslaugų hierarchija pagal urbanistinių centrų lygmenis detaliau aprašyta I skirsnio 51–55 p.).

145. Esant perteklinei viešųjų paslaugų infrastruktūrai ir atsižvelgiant į demografinę situaciją, vykdyti tokios infrastruktūros efektyvinimą, diegti funkcijų sujungimo, daugiafunkciškumo ir infrastruktūros bendro valdymo ir dalijimosi principus.

146. Ten, kur tokios infrastruktūros trūksta, steigti naujas viešųjų paslaugų teikimo įstaigas, tačiau nauja viešųjų paslaugų infrastruktūra gali būti kuriama tik objektyviai įvertinus esamos infrastruktūros partnerysčių grupėje panaudojimo galimybes.

147. Metropoliniuose ir regioniniuose centruose esančia infrastruktūra naudojasi ir kitų savivaldybių / regionų gyventojai, todėl aktualus išlieka tokių paslaugų prieinamumo klausimas, užtikrinant kokybišką susisiekimą ir sukuriant tam būtiną infrastruktūrą.

148. LR BP sprendinių įgyvendinimas turi užtikrinti, kad:

148.1. gyventojų, kurie būtinąjo poreikio paslaugas iš gyvenamosios vietos pasieks per 30 min. (tankiai gyvenamose vietovėse – pėsčiomis; kitose – automobiliu), dalis kiekviename regione 2030 m. sudarys ne mažiau kaip 99 proc.;

148.2. gyventojų, kurie ekonominiuose centruose sutelktas darbo vietas ir paslaugas (parduotuves, kultūros ir laisvalaikio objektus, finansinių paslaugų įstaigas) iš gyvenamosios vietos pasiekia per 45 min., dalis kiekviename regione 2030 m. sudarys ne mažiau kaip 98 proc.

149. **Švietimo paslaugos.** Siekiant darnaus švietimo infrastruktūros tinklo, užtikrinti tinkamą ikimokyklinio ugdymo aprėptį, steigiant naujas ikimokyklinio ugdymo įstaigas gyvenvietėse, turinčiose daugiau nei 1 000 gyventojų.

150. Užtikrinti, jog vaikų, nuo 3 metų iki privalomo ugdymo amžiaus, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo programose, dalis 2030 m. pasieks 95 proc.

151. Teikti prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimui (pertvarkai) savivaldybių lygmeniu atsižvelgiant į demografinės tendencijas. Bendrojo ugdymo įstaigų pertvarka apima mokyklų reorganizavimą, jas apjungiant, atliekant struktūrinius pertvarkymus ir palaipsniui nekomplektuojant tam tikrų klasių, kitoms reikmėms perduodant ugdymo poreikiams nenaudojamas mokyklų patalpas, kt. Esant ekonominiam pagrįstumui, bendradarbiauti su šalia esančiomis savivaldybėmis, apjungiant ir / arba dalinantis bendra infrastruktūra ir / arba žmogiškaisiais ištekliais.

152. Bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: mokymosi plotą, tenkantį vienam mokiniui (kv. m.), ugdymo reikmėms ir aplinkai išlaikyti skiriamas lėšas (tūkst. Eur), tenkančias vienam mokiniui. Prioritetas bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimui nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmės savivaldybėse, pertvarką vykdant dviem etapais tose savivaldybėse, kuriose rodiklių reikšmės yra prasčiausios.

152.1. Iki 2025 m. prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų tinklo efektyvinimui teikti šiose savivaldybėse: Anykščių r., Zarasų r., Ignalinos r., Vilniaus r., Šalčininkų r., Prienų r., Lazdijų r., Varėnos r., Vilkaviškio r., Šakių r., Jurbarko r., Pagėgių, Klaipėdos r., Neringos, Palangos m., Skuodo r., Kelmės r., Radviliškio r., Pakruojos r., Joniškio r., Panevėžio r., Biržų r., Rokiškio r. ir Kupiškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

152.2. Iki 2030 m. prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų tinklo efektyvinimui teikti šiose savivaldybėse: Akmenės r., Alytaus m., Alytaus r., Elektrėnų, Jonavos r., Kaišiadorių r., Kazlų Rūdos, Kėdainių r., Kretingos r., Molėtų r., Panevėžio m., Pasvalio r., Raseinių r., Rietavo, Šiaulių m., Šiaulių r., Šilalės r., Širvintų r., Tauragės r., Telšių r., Trakų r., Ukmergės r., Utenos r., Visagino r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

153. Tęsti profesinių mokyklų tinklo pertvarką, efektyvinant šių įstaigų tinklą visuose Lietuvos regionuose. Vykdyti profesinių mokyklų tinklo pertvarką, jungti profesinio mokymo įstaigas su bendrojo ugdymo įstaigomis, sudaryti jungtinės veiklos sutartis tarp profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo įstaigų dėl bendrojo ugdymo programų, lokaliuose centruose veikiančius profesinio mokymo įstaigų skyrius perkelti į bendrojo ugdymo mokyklas jose įsteigiant atskirą profesinio mokymo skyrių, profesinio mokymo įstaigose steigti suaugusiųjų mokymo skyrius.

154. Efektyvinti Vilniaus, Šiaulių, Kauno ir Klaipėdos regionuose esančių universitetų tinklą, jungiant universitetus, regionuose steigiant universitetų filialus, specializuotas akademijas ir pažangias kolegijas.

155. Taikant partnerystę, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus regioniniuose centruose gali būti teikiamos kai kurios santykinai reto poreikio paslaugos tik šios paslaugos turi:

155.1. užtikrinti balansą tarp universitetinio, koleginio aukštojo mokslo ir profesinio rengimo;

155.2. panaikinti dubliavimą mieste, regione, sektoriuje ir tarp subsektorių (universitetų, kolegijų, profesinio mokymo įstaigų);

155.3. stiprinti strateginį bendradarbiavimą su mokslo institutais, mokslo ir technologijų parkais, sudarant palankias sąlygas efektyviai įveikinti slėniuose sukoncentruotą mokslo ir studijų infrastruktūrą, bei siekiant tenkinti vietos ir tarptautinio verslo poreikius; telkti potencialą plačios aprėpties mokslo universitetų steigiant juos metropoliniuose urbanistiniuose centruose, vystant įvairias partnerystes tarp universitetų (akademijų), kolegijų ir profesinio mokymo įstaigų (galimos institucinės ir tinklinės jungtys).

156. **Sveikatos priežiūros paslaugos.** Vykdyti sveikatos priežiūros įstaigų tinklo efektyvinimą atsižvelgiant į sveikatos priežiūros įstaigų grupes, įgyvendinant konsoliduoto sveikatos priežiūros įstaigų tinklo, užtikrinančio

sveikatos priežiūros paslaugų suteikimo galimybes atitinkamose įstaigų grupėse pagal pacientų sveikatos būklės ir patologijų sudėtingumo pasiskirstymo srautus, modelį.

157. Didinti sveikatos priežiūros tinklo efektyvumą optimizuojant sveikatos priežiūros įstaigų tinklo juridinių asmenų ir paslaugų apimtį, atsižvelgiant į sveikatos priežiūros paslaugų poreikius ir efektyvų ribotų finansinių resursų panaudojimą.

158. Aukščiausio lygio ir pažangiausiomis technologijomis pagrįstas sveikatos priežiūros paslaugas teikti nacionaliniuose sveikatos centruose Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, kur koncentruojamas ligonių gydymas su sudėtingiausiomis patologijomis.

159. Prioritetą teikti hospitalizacijos mažinimui ir naujų efektyvesnių sveikatos priežiūros paslaugų formų plėtrai (dienos chirurgijos, dienos stacionaro, stebėjimo paslaugos, kt.). Gerinti lovų fondo panaudojimo rodiklius – lovos funkcionavimo, vidutinės gulėjimo trukmės, lovos apyvartos ir kt.

160. Ligoninių tinklo efektyvumą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: aktyvaus gydymo stacionaro lovų skaičius 10 tūkst. gyv., aktyvaus gydymo lovų funkcionavimas (dienomis) ir stacionaro dienos ligonių dalis (proc.) tarp visų stacionaro ligonių. Prioritetas ligoninių tinklo efektyvumui nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmės savivaldybėse, pertvarką vykdant dviem etapais tose savivaldybėse, kuriose rodiklių reikšmės yra prasčiausios.

160.1. Iki 2025 m. prioritetą ligoninių tinklo efektyvumui teikti šiose savivaldybėse: Anykščių r., Utenos r., Zarasų r., Visagino, Švenčionių r., Trakų r., Šalčininkų r., Birštono, Druskininkų, Lazdijų r., Varėnos r., Marijampolės, Vilkaviškio r., Raseinių r., Jurbarko r., Pagėgių, Klaipėdos r., Kretingos r., Plungės r., Telšių r., Kelmės r., Šiaulių r., Pasvalio r., Biržų r. ir Rokiškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

160.2. Iki 2030 m. numatyti prioritetą ligoninių tinklo efektyvumui šiose savivaldybėse: Vilniaus r., Kupiškio r., Vilniaus m., Tauragės r., Šilutės r., Jonavos r., Ignalinos r., Mažeikių r., Joniškio r., Klaipėdos m., Šiaulių m., Prienų r., Skuodo r., Molėtų r., Šilalės r., Kalvarijos, Palangos m., Širvintų r., Pakruojos r., Ukmergės r., Elektrėnų, Šakių r., Radviliškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

161. Vykdyti pirminės sveikatos priežiūros paslaugų plėtrą atsižvelgiant į demografinės tendencijas ir prie šeimos gydytojo prisirašiusių gyventojų skaičių – vienam šeimos gydytojui tenkančių prisirašiusių asmenų skaičius neturi viršyti 1 500.

162. Sveikatos sistemoje aktyviai naudoti išmanius e. sprendimus, diegiant nuotolines konsultacijas bei kitas pažangias sveikatos priežiūros paslaugų teikimo formas.

163. Savivaldybėse, kuriose demografinės senatvės koeficientas didžiausias (Anykščių r. sav., Ignalinos r. sav., Molėtų r. sav., Švenčionių r. sav., Ukmergės r. sav., Utenos r. sav., Zarasų r. sav., Alytaus r. sav., Birštono savivaldybė, Druskininkų savivaldybė, Lazdijų r. sav., Varėnos r. sav., Kelmės r. sav., Biržų r. sav., Kupiškio r. sav., Rokiškio r. sav.), didinti slaugos ir ilgalaikio palaikomojo gydymo paslaugų apimtį, vystant integruotas sveikatos ir socialinės paslaugas bei teikiant šias paslaugas pacientų namuose.

164. **Socialinės paslaugos.** Socialinių paslaugų tinklą savivaldybėse vystyti atsižvelgiant į dabartines socialinių paslaugų išvystymo apimtį, vertinant tam tikrų tikslinių grupių asmenų skaičių, socialinių paslaugų gavėjų skaičių (dienos centruose paslaugas gaunantys vaikai iš socialinės rizikos šeimų, socialinių paslaugų asmens namuose gavėjai) ir vietų skaičių socialinių paslaugų įstaigose (laikino gyvenimo įstaigose).

165. Vykdyti institucinės globos įstaigų pertvarką įgyvendinant nuoseklius ir koordinuotus veiksmus, skatinančius perėjimą iš institucinės socialinės globos prie paslaugų neįgaliems suaugusiems asmenims, turintiems proto ir (ar) psichikos negalią, vaikams ir jaunimui, turintiems proto ir (ar) psichikos negalią, ir likusiems be tėvų globos vaikams, įskaitant kūdikius, šeimoms bendruomenėje ir pagalbos šeimai, globėjams (rūpintojams) sistemos kūrimą.

166. Teikti prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai. Sudaryti sąlygas alternatyvių stacionarių globai socialinių paslaugų vystymui: dienos centrai, „apsaugotas būstas“, savarankiško gyvenimo namai, socialinės reabilitacijos centrai, grupinio gyvenimo namai, „atokvėpio paslauga“ – trumpalaikė socialinė globa,

vaikų krizių centrai ir pan. Institucinę globą teikti tik išnaudojus visas kitas galimybes tose savivaldybėse, kurios turi tam tinkamą infrastruktūrą.

167. Savivaldybėse, kuriose trūksta nestacionarių socialinių paslaugų, vykdyti tokių paslaugų plėtrą, teikiant jas namuose ir nestacionariose socialinių paslaugų įstaigose (dienos centruose, laikino gyvenimo namuose, savarankiško gyvenimo namuose, socialinės priežiūros centruose, bendruomenės centruose ir kt.). Šalia esančios savivaldybės, esant poreikiui, bendradarbiauja tarpusavyje, koordinuoja žmogiškuosius išteklius, esant galimybei telkia mobilias specialistų komandas.

168. Socialinių paslaugų plėtrą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: vietų skaičius laikino gyvenimo įstaigose 10 tūkst. gyv., dienos centruose socialines paslaugas gavusių vaikų iš socialinės rizikos šeimų skaičius 10 tūkst. gyv. ir socialines paslaugas asmens namuose gavusių asmenų skaičius 10 tūkst. gyv. Prioritetas socialinių paslaugų plėtrai nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmės savivaldybėse, kuriose situacija yra prasčiausia, plėtrą vykdant dviem etapais.

168.1. Iki 2025 m. prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai institucijose ir tokių paslaugų teikimui namuose teikti šiose savivaldybėse: Ignalinos r., Trakų r., Vilniaus r., Šalčininkų r., Kauno m. ir Kauno r., Jonavos r., Alytaus r., Lazdijų r., Kalvarijos, Vilkaviškio r., Šakių r., Raseinių r., Pagėgių, Šilutės r., Klaipėdos r., Kretingos r., Neringos, Palangos m., Mažeikių r., Akmenės r., Šiaulių r., Panevėžio r. ir Biržų r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

168.2. Iki 2030 m. prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai institucijose ir tokių paslaugų teikimui namuose teikti šiose savivaldybėse: Rietavo, Marijampolės, Ukmergės r., Kelmės r., Panevėžio m., Tauragės r., Visagino, Telšių r., Varėnos r., Skuodo r., Plungės r., Radviliškio r., Pasvalio r., Šiaulių m., Širvintų r., Joniškio r., Klaipėdos m., Kupiškio r., Kėdainių r., Jurbarko r., Anykščių r., Vilniaus m., Rokiškio r., Švenčionių r. (žr. brėžinyje "Regionai 2030").

169. Vykstant demografiniams pokyčiams dėl gyventojų senėjimo didės senyvo amžiaus asmenims namuose ir institucijoje teikiamų paslaugų poreikis: dienos, trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugos. Užtikrinti tokių paslaugų teikimą trumpinant laukimo eiles.

170. Bendradarbiauti tarp skirtingų urbanistinių centrų teikiant palaikomojo gydymo ir slaugos bei institucinės globos paslaugas (tokių paslaugų trūkumas mieste kompensuojamas teikiant tokias paslaugas kaimiškose savivaldybėse).

171. Siekiant kompleksinės specialiųjų poreikių turinčių asmenų integracijos, miestuose ir priemiesčiuose diegti universalus dizaino aplinką, užtikrinti būsto, viešosios infrastruktūros – miesto gatvių, viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų, viešojo transporto, informacinės aplinkos pritaikymą.

172. **Kultūros paslaugų teikimas.** Stiprinant kultūros paslaugų tinklą, taikyti kompleksinį požiūrį, investuojant ne tik į vietos infrastruktūrą, bet ir socialinį kapitalą (kompetencijas, kultūros bendruomenės ryšių kūrimą):

172.1. vystyti partnerystės su kitais sektoriais (sveikatos, švietimo, verslo ar kt.) ir vietos bendruomene, siekiant didinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę, efektyvumą ir prieinamumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkle;

172.2. apjungti atskirus kultūros objektus ir jų vykdomas funkcijas į skirtingo lygmens kultūros paslaugas teikiantį tinklą – kultūros paslaugų sistemą;

172.3. ateities finansavimo prioritetus teikti „minkštosios“ investicijoms, planuojant ir nukreipiant lėšas į turinio kūrimą, kompetencijų kėlimą ir visuomenės įtraukimą vietos lygmeniu.

173. Stiprinti saugomo kultūrinio kraštovaizdžio, materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo bei kultūros paslaugų sinergiją. Tvariai naudoti ir įveikinti kultūros paveldo objektus, vietas, pritaikant juos visuomenės ir vietos bendruomenių reikmėms. Kultūros objektų įveiklinimui derinti tradicines, vietai būdingas, bei šiuolaikines priemones, kurios padėtų suvokti kultūros svarbą įvairiais, taip pat novatoriškais būdais (skaitmeninimas, kinas, šiuolaikinis menas, dizainas, interaktyvus pažinimas ir pan.). Teikti prioritetą bendruomenių iniciatyvoms, susijusioms su paveldo išsaugojimu ir naudojimu kultūros paslaugoms teikti,

siekiant efektyvesnio paveldo kaip ištekliaus naudojimo. Siektina kultūros paveldo objektų, į kurių išsaugojimą ir įveiklinimą aktyviai įsitraukė bendruomenės (įskaitant religines), skaičiaus pokyčio reikšmę palyginti su pradine situacija, iki 2030 m. – 20 proc.

174. Mažinti kultūros vartojimo skirtumus skirtingose geografinėse vietovėse ir tarp skirtingų visuomenės grupių. Regionuose plėtoti aukštos kokybės kultūrinės paslaugas, pritraukiant kultūrinį turinį iš urbanistinių centrų, bei tam pritaikant vietos infrastruktūrą. Pritaikant infrastruktūrą orientuotis ne tik į tiesiogines kultūros sklaidos funkcijas, bet ir universalesnius socialinės aplinkos gerinimo tikslus. Kokybiško kultūrinio turinio sklaidai panaudoti ir alternatyvias erdves, paveldo objektus, viešąsias erdves. Pasitelkti vietos lygmeniu gerai išvystytą bibliotekų ir kultūros centrų tinklą. Nuo rajonų centrų labiau nutolusiose savivaldybėse, kaimo vietovėse užtikrinti bendrųjų kultūros edukacijos paslaugų prieinamumą, ypač vaikams ir jaunimui. Siektinas gyventojų, esančių mažiau palankiame kultūriniame kontekste, dalyvaujančių kultūrinėse veiklose, dalies padidėjimas iki 2030 m. – 7 proc.

175. Sudaryti sąlygas bendruomenėms ir vietos suinteresuotosioms šalims teikti bazines (aukšto naudojimo dažnumo, žemo sudėtingumo) kultūros paslaugas vietos lygmeniu, stiprinant vietos gyvybingumą. Į tolygų kultūros paslaugų teikėjų tinklo mobilizavimą visoje šalies teritorijoje, įtraukti kitus sektorius, tokius kaip NVO ir privatus, telkiant finansinius, žmogiškuosius bei infrastruktūrinius išteklius, užtikrinant profesionalaus ir mėgėjų meno partnerystę, vykdant kultūrinę bendruomenių edukaciją.

176. Sukurti „Procento kultūrai“ schemą³⁰, pagal kurią visuose iš valstybės ir / ar savivaldybės biudžeto lėšų vystomuose infrastruktūriniuose projektuose, turi būti numatytas mažiausiai 1 proc. bendrųjų projekto išlaidų, skirtų naudoti kultūrinės aplinkos gerinimui: vietos identiteto ir kultūros konteksto tyrimais grįstoms kultūros veikloms, aplinką gerinantiems meno kūriniais ar kt. sprendimams, „trečiųjų erdvių“ formavimui ir įveiklinimui ar kitoms kultūrinėms priemonėms finansuoti. Numatytos priemonės turi padėti atspindėti vietos kontekstą, identitetą, vystyti ilgalaikes, tvarias, vietai būdingas erdves ir paslaugas, padėti įtraukti vietos bendruomenę, gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę, didinti vietos patrauklumą ir prisidėti prie darnaus jos vystymo.

177. Suformuluoti konkrečius uždavinius ir prioritetus tarptautinei šalies kultūros sklaidai ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimui, nustatant atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, meno centrai, literatūra, kultūros paveldas) raidos būklę, poreikius, problematiką, bei sukuriant duomenimis grįstas skirtingų kultūros ir meno sričių teritorines vystymo strategijas.

178. Remiantis LRKM pavaldžių institucijų resursais, sukurti atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, meno centrai, literatūra, kultūros paveldas) nacionalinių kompetencijų centrų tinklą. Tinklas kaups ir skleis sritims aktualią informaciją nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, skatins sričių vystymąsi ir plėtrą, kels darbuotojų kvalifikaciją, vykdys visuomenės edukaciją ir aktyvią tinklaveiką, formuos bendrą šalies kultūros raidą.

179. Skatinti tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje, kuriant įvairesnius ir kokybiškesnius kūrybinius produktus ir kultūros paslaugas, didinant kultūros sektoriaus veiklos profesionalumą ir tvarumą. Siekiant šalies konkurencingumo, parenkamos tikslinės priemonės, veiksmai koordinuojami su suinteresuotomis institucijomis, pagrindinės kultūrinio bendradarbiavimo kryptis derinti su prioritetinėmis eksporto rinkomis ir diplomatijos stiprinimo kryptimis, turinčiomis didžiausią potencialą.

180. Vadovaujantis didžiausią potencialą turinčių tarptautinio bendradarbiavimo krypčių prioritetais, kurti šalies kultūros ambasadorių tinklą, stiprinant šalies įvaizdį užsienyje ir aktyvinant Lietuvos kultūros sklaidą.

181. Efektyvinant esamą ir plėtojant naują kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau – KKI) inkubatorių „kietąją“ ir „minkštąją“ infrastruktūrą, vystyti KKI veiklai reikalingą kūrybinių gebėjimų ugdymo ir palaikymo sistemą, užtikrinant sistemišką kūrybinių inovacijų kūrimą ir diegimą nacionaliniu lygmeniu (esami 5 KKI inkubatoriai Vilniaus regione), regioniniu lygmeniu (esami Kauno, Klaipėdos, Anykščių ir Utenos inkubatoriai), ir vietos lygmeniu (esami Alytaus ir Telšių inkubatoriai), jungiant įvairias kūrybinių ir meninių studijų disciplinas,

³⁰ Skandinavijos šalių pavyzdžiai: [The Percent for Art Principle in Finland](#), [Norway's big investment in public art](#), [Stockholm's One Percent Rule](#).

mokslineis tyrimus, švietimo programas ir verslą, bei kuriant aukštos pridėtinės vertės produktus ir paslaugas; atsižvelgiant į netolygų KKI inkubatorių pasiskirstymą, inicijuoti regioninio lygmens KKI palaikymo infrastruktūrą Šiaurės ir Vidurio Lietuvoje.

182. Aktualizuojant turimą šalies kultūrinį potencialą, įveikinti turimą kultūrinę infrastruktūrą tarptautiniu mastu, koordinuojant veiksmus bei teikiant prioritetą:

182.1. Vilniaus – Kauno partnerystėje bendriems kultūriniais renginiams, kultūros paveldo ir šiuolaikinės kultūros bendriems projektams; KKI vystymui ir šalies identiteto palaikymui. Atsižvelgiant į turimus gausesnius kultūrinius išteklius Vilniaus m. sav. ir Kauno žiedinėse savivaldybėse, užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

182.2. Šiaulių – Panevėžio partnerystėje skirtingų kultūros ir meno sričių jungtinėms veikloms, apimančioms naujas meno formas; šiuolaikinio profesionalaus meno veikloms ir jų pagrindu sukurtoms edukacinėms programoms, skatinančioms profesionaliojo meno raidą; veikloms pratęsiančioms regiono turizmo sezoną; projektams, didinantiems regiono kultūros ir meno pristatymo galimybes užsienyje. Atsižvelgiant į turimus gausesnius kultūrinius išteklius Panevėžio m. sav., užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

182.3. Klaipėdos urbanistinio centro vaidmens stiprinimui tarptautiniame ir nacionaliniame kultūros kontekste, per iniciatyvas, orientuotas į inovacijas ir tarpsritiškumą; kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrą; edukacines veiklas, susijusias su vietos atminties pažinimu; kultūros ir gamtos objektų, urbanistinių erdvių, rekreacinių teritorijų bendram įveiklinimui; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis, sukūrimo bei sklaidos projektams, užtikrinantiems tarpsektorinį vietinių gyventojų, kūrėjų bei verslo bendradarbiavimą. Atsižvelgiant į turimus gausesnius kultūrinius išteklius Klaipėdos m. sav., užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

183. Iki 2030 m. prioritetą teikti bazinių kultūros paslaugų prieinamumui visoje šalies teritorijoje. Siekiant efektyvinti kultūros paslaugų sklaidą, teikti prioritetą optimaliam būtino, dažno, vidutinio ir reto poreikio kultūrinių paslaugų pasiskirstymui tinkle, skatinti tolygų, aukštos vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms.

184. Iki 2030 m. prioritetą teikti aiškiam kultūrinių funkcijų atskyrimui skirtingais lygmenimis, išskiriant regioninius kultūrinių kompetencijų centrus (žr. brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai), ir kuriant urbanistinių centrų partnerystėmis grįstą kultūros paslaugų teikėjų tinklą.

185. Iki 2025 m. prioritetą teikti kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimui Širvintų raj., Utenos r., Trakų raj., Vilniaus m. sav., Alytaus m., Druskininkų, Birštono, Varėnos raj., Kazlų Rūdos, Kauno raj. sav. Tauragės raj., Pagėgių, Neringos, Klaipėdos m., Palangos m., Šilutės raj., Kretingos raj. ir Skuodo raj. sav., Šiaulių m. sav., Panevėžio raj. ir Biržų raj. sav. Prioritetas kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimui nustatytas atsižvelgiant į kultūros paslaugų efektyvumo indekso (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika, brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai) reikšmės savivaldybėse, kuriose situacija yra prasčiausia (siektina rodiklio reikšmė yra 1).

186. Iki 2025 m. vykdyti retų kultūros paslaugų mobilumo plėtrą aplinkinėse Vilniaus m. sav. savivaldybės, prioretizuojant Širvintų raj. sav. kultūros paslaugų spektro gerinimą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: įvairių tautinių bendrijų, gyvenančių regione, kultūrinio bendradarbiavimo skatinimas, užtikrinant bendrijų etninį savitumą; kūrybinę įvairovę skatinantys projektai, profesionaliosios kultūros lauko plėtra, įvairių raiškos formų inovatyvumo skatinimas, užtikrinimas ir sklaida; menininkų rezidencijos ir mobilumas; daugiakultūrio dialogo skatinimas; kultūrinės ir meninės veiklos skaitmeninimas; biudžetinių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas; kultūros klasterių kūrimasis; regiono menininkų bendrų projektų didinimas.

187. Iki 2025 m. didinti įvairių socialinių grupių ir amžiaus dalyvių įtrauktį į profesionaliojo ir mėgėjų meno veiklas, bei skatinti profesionalaus ir mėgėjų meno partnerystes, vykdant kultūrinę bendruomenių edukaciją, Ignalinos raj., Utenos raj., Visagino sav., atsižvelgiant į tai, jog šiose teritorijose į kultūrinės edukacijos veiklas

įtraukiama sąlyginai mažiausia vaikų ir jaunimo, senjorų ir neįgaliųjų (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika, brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai). Žemas šių grupių įsitraukimas rodo, jog turimi resursai ir infrastruktūra yra per mažai išnaudojami vietos bendruomenių kultūrinei edukacijai, trūksta priemonių vietos bendruomenių kultūriniam įsitraukimui didinti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: naujų kultūrinių paslaugų kūrimas vietos bendruomenėms; atminties institucijų ir jų partnerių kultūrinės edukacijos projektai, aktualizuojantys vietos istorinį palikimą; kūrybinių dirbtuvių, vietos bendruomenių kultūrinio lavinimo ir pažinimo veiklos; profesionalūs kvalifikacijos kėlimo mokymai kultūros darbuotojams; bendruomenių projektų sklaida; profesionaliojo ir mėgėjų meno ugdančiosios kūrybinės partnerystės, sociokultūrinės veiklos; pilietiškumui, kritinio mąstymo ugdymui ir informacinės visuomenės kūrimui skirtos veiklos.

188. Iki 2025 m. gerinti kultūros paslaugų prieinamumą, Vilniaus raj., Molėtų raj., Švenčionių raj., Zarasų raj. tankinant paslaugų teikėjų tinklą, bei efektyviau išnaudojant Vilniaus m., Elektrėnų, Utenos raj. ir Trakų raj. sav. teikėjų tinklą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: kultūros paveldo įveiklinimo, viešinimo ir įveiklinimo stiprinimas, alternatyvių erdvių panaudojimas kultūros paslaugoms teikti, kūrybiškos vietokūros iniciatyvos, atgaivinant ar pritaikant apleistas erdves ir objektus visuomenės kultūriniais poreikiams.

189. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą Druskininkų m. sav., Birštono m. sav. ir aplink Kauno m. sav. esančiose savivaldybėse įveiklinant kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į labiau nutolusias ir mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: jungtiniai, skirtingų kultūros ir meno sričių, projektai organizuojami kelių vykdytojų ar keliose regiono savivaldybėse, siekiant tolygaus kultūros ir meno projektų įgyvendinimo regione; turimų gamtos ir kultūros paveldo objektų įveiklinimas ir pritaikymas šiuolaikiniams visuomenės poreikiams; veiklos, nukreiptos į kultūros paslaugų sezoniškumo mažinimą; profesionalaus meno sklaidos projektai, organizuojami kelių savivaldybių teritorijoje; aukštesnės meninės vertės kultūrinių paslaugų plėtojimas pritraukiant kultūrinį turinį iš didesnių urbanistinių centrų.

190. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų spektro trūkumą pietinėse Lietuvos savivaldybėse, didinant skirtingų kultūros paslaugų mobilumą iš aplinkinių Kauno m. savivaldybių, bei nukreipiant turimus išteklius į kultūrinių paslaugų spektro plėtrą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: sudaryti prielaidas vietos bendruomenėms ir kūrėjams kurti aplinką bei teikti plataus spektro kultūrinės paslaugas; skirtingų kultūros sričių sklaidą, siekiant peržengti jų lokalumą ir sezoniškumą; kultūros ir kitų sričių (socialinė sritis, sveikata, švietimas ir kt.) sąveikos skatinimas, sprendžiant bendruomenių problemas; šiuolaikinės kultūros ir kultūros paveldo sąveikos, siekiant platesnės kultūros reiškinių įvairovės.

191. Iki 2025 m. gausinti išteklius kultūrinių paslaugų plėtrai Kėdainių raj., Raseinių raj., Šakių raj., Vilkaviškio raj., Kalvarijos sav. bei Alytaus raj. sav., pasitelkiant partnerystėmis grįstą turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimą bendriems tikslams siekti (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: viešųjų erdvių pritaikymas kultūrinėms veikloms, kūrybiškam laisvalaikiui, kultūriniam pažinimui skatinti; kultūriškai ir meniškai artimų kultūros ir turizmo objektų, meninių kūrinių, vietos kultūrinio potencialo apjungimas į vieną visumą – kultūrinį kelią; programų jaunų kultūros ir meno profesionalų skatinimui sukūrimas, realizuojant jų idėjas ir siekiant pritraukti ir išlaikyti kultūros darbuotojus ir kūrėjus regione.

192. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą Klaipėdos m., Kretingos raj., Skuodo raj. sav., Palangos m., Šilutės raj. ir Tauragės raj. sav. efektyviau panaudojant turimus kultūrinius išteklius (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: glaudaus tarpsektorinio – savivaldos, vietos gyventojų, profesionalių menininkų bei verslo – bendradarbiavimo skatinimas, teikiant kultūrinės paslaugas bei formuojant patrauklų ir atpažįstamą regiono įvaizdį; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis kūrimas bei sklaida; susiformavusių pajūrio ir pamario kultūros renginių ir festivalių tradicijų panaudojimas kultūrinių paslaugų sklaidai.

193. Didinti socialinės rizikos grupių įtraukimą į kultūrinės veiklas aplink Klaipėdos m. sav. esančiose savivaldybėse (Klaipėdos raj., Neringos, Palangos m., Kretingos raj., Šilutės raj., Rietavo, Šilalės raj. sav., (žr. brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: istoriškai susiklosčiusių tarptautinio bendradarbiavimo ir kultūrinių mainų tradicijų panaudojimas socialinės vertės kūrimui; kultūros ir kultūros paveldo objektų pritaikymas neformaliai ugdymui (si) bei kitoms kultūrinėms reikmėms.

194. Atsižvelgiant į turimų išteklių kultūrinių paslaugų plėtrai trūkumą Telšių raj., Šilalės raj. Jurbarko raj. sav. bei Neringos sav., prioritetą teikti partnerystėmis su kaimyninėmis savivaldybėmis grįstam turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimui bendriems tikslams siekti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: efektyvesnis meno ir kultūros paveldo išteklių panaudojimas istorinei atminčiai, savivokai ugdyti bei urbanistinėms, rekreacinėms, gamtinėms erdvėms aktualizuoti.

195. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą įveiklinant aplink Šiaulių m. sav. esančių savivaldybių (Šiaulių raj. sav., Radviliškio raj. sav., Joniškio raj. sav.) kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: ekspozicijos, parodos, jų pagrindu sukurtos edukacinės programos, paveldo skaitmeninimas ir sklaida didinant jo prieinamumą, glaudaus tarpsektorinio – savivaldos, vietos gyventojų, profesionalių menininkų bei verslo – bendradarbiavimo skatinimas, teikiant kultūrinės paslaugas bei formuojant patrauklų ir atpažįstamą regiono įvaizdį; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis kūrimas bei sklaida; susiformavusių regiono kultūros renginių ir festivalių tradicijų panaudojimas kultūrinių paslaugų sklaidai, kultūros ir kultūros paveldo objektų pritaikymas neformaliai ugdymui (si) bei kitoms kultūrinėms reikmėms. Prioritetą teikti partnerystėmis grįstam turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimui bendriems tikslams siekti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: efektyvesnis meno ir kultūros paveldo išteklių panaudojimas istorinei atminčiai, savivokai ugdyti bei urbanistinėms, rekreacinėms, gamtinėms erdvėms aktualizuoti.

196. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą įveiklinant Panevėžio m. sav. kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į labiau nutolusias ir mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: kūrybines partnerystes skatinantys projektai (tarpinstituciniai, nevyriausybinų organizacijų, tarpsritiniai); projektai, kuriantys naujas kultūrinio turizmo formas (kultūriniai maršrutai, kultūros ir kitų sričių (gastronomijos, gamtos ir kt.) jungtis ir kt.), pratęsiantys regiono / vietos turizmo sezoną, įtraukiantys įvairias įstaigas, organizacijas, pavienius asmenis, įveiklinantys kultūros objektus; projektai, sudarantys galimybes Panevėžio regione reziduoti Lietuvos ir užsienio šalių kultūros ir meno kūrėjams.

TREČIASIS SKIRSNIS

ERDVINĖS EKONOMINĖS STRUKTŪROS

(žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030)

197. Viešąsias investicijas, sietinas su aukštos pridėtinės vertės ekonominių veiklų skatinimu, pirmiausiai telkti ekonominės veiklos branduoliuose, kur jos atneštų valstybei didžiausią ekonominę naudą. Ekonominės veiklos branduoliai yra urbanistinės sistemos metropoliniai centrai, telkiantys tarptautinio lygmens viešąsias paslaugas, daugiaryšius transportavimo ir susisiekimo sprendimus ir kitus specifinius konkurencinius pranašumus, sukuriančius tinkamą terpę plačiam ekonominių veiklų spektrui. Pagal specifiką šio tipo tarptautinio lygmens ekonominiai branduoliai diferencijuojami į: sostinės (Vilnius), transnacionalinių ryšių (Kaunas) ir pajūrio (Klaipėda).

198. Vystyti metropolinio ir regioninio lygmens urbanistiniuose centruose (žr. 51 p.) mišrią ekonominę veiklą, neišskiriant vieno ekonomikos sektoriaus kaip dominuojančio prioriteto (žr. brėž. Regionai 2030).

199. Lokaliuose A kategorijos centruose prioritetą teikti ekonominės veiklos vystymui atsižvelgiant į jų sukauptą potencialą ir pajėgumus (žr. brėž. Regionai 2030):

199.1. Turizmo, rekreacijos ir sveikatinimo paslaugas vystyti Anykščiuose, Druskininkuose, Jurbarko, Kėdainiuose, Palangoje, Šalčininkuose, Šilutėje, Trakuose, Zarasuose ir Varėnoje. Detaliau žiūrėti 524.4, 543–546 punktus.

199.2. Pramonės ir gamybos ekonomines veiklas vystyti Gargžduose, Kėdainiuose, Plungėje, Radviliškyje, Jonavoje ir Visagine.

200. Siekiant transformuoti Lietuvos ekonomiką į inovatyvią, klimatui neutralią, konkurencingą ir aukštą pridėtinę vertę kuriančią ekonomiką, prioritetą iki 2030 m. teikti skaitmeninės žiedinės ekonomikos, naujų verslo modelių, investicijų ir mokslinių tyrimų bei ekonominės infrastruktūros vystymui. Tiesioginės užsienio investicijas pritraukti į apdirbamosios gamybos, gyvybės mokslų ir paslaugų tikslinius sektorius.

201. Plėtojant skaitmeninę žiedinę ekonomiką, vykdyti verslo ir viešojo sektoriaus skaitmeninimą, duomenų atvėrimą, tobulinti žmonių skaitmeninius gebėjimus, plėsti skaitmeninę infrastruktūrą, diegti naujas technologijas.

201.1. Skaitmeninės ekonomikos vystymui numatyti investicijas į skaitmeninės infrastruktūros plėtrą, t.y., užtikrinti spartų Lietuvos perėjimą prie naujosios kartos ryšio technologijų (5G) ir pakankamą šalies junglumą (tarpvalstybinių optinių tinklų jungčių plėtra), skaitmeninių paslaugų verslui plėtrą, t.y. elektroninės valdžios, jos paslaugų verslui skaitmenizavimą bei duomenų atvėrimą.

201.2. Užtikrinti, kad visos viešosios ir administracinės paslaugos vartotojams būtų pasiekiamos elektroniniu būdu.

202. Vystant inovacijas ir mokslinius tyrimus, didinti įmonių inovacijų vykdymo pajėgumus, kurti kompetencijų centrus, orientuotus į inovacijų vystymą, skatinti aukštojo mokslo institucijų ir įmonių bendradarbiavimą vykdant mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas (toliau – MTEPI) ir komercializuojant sukurtus sprendimus.

202.1. Inovacijas ir mokslinius tyrimus vystyti atsižvelgiant į prioritetinės mokslinių tyrimų infrastruktūros (toliau – MTI) plėtros kryptis, kurios atspindi Lietuvoje nustatytus turimus ar galimus konkurencinius pranašumus. Investuojant į MTI, svarbiausiu prioritetu išliks infrastruktūros atitikimas sumaniosios specializacijos prioritetams, siekiant tikslingiau panaudoti valstybės turimus finansinius išteklius, orientuojantis į didžiausią potencialą turinčius mokslo ir verslo projektus.

202.2. Didžiausios iki šiol investicijos į MTEPI infrastruktūrą viešąjį sektorių pasiekė per integruotą mokslo, studijų ir verslo centrų (mokslo slėnių) plėtros programas. Šalyje jau veikia 5 integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai su juose įsikūrusiais atviros prieigos MTEPI centrais Vilniuje (“Santara”, “Saulėtekis”), Kaune (“Nemunas”, “Santaka”) ir Klaipėdoje (“Jūrinis”). Sukūrus modernią MTI infrastruktūrą didžiausiu potencialu pasižyminčiose MTEPI kryptyse, būtina užtikrinti šios infrastruktūros panaudojimą koordinuotomis priemonėmis, todėl iki 2030 m. didžiausias investicijas skirti ne naujos fizinės infrastruktūros kūrimui, bet jos įveiklinimui:

202.2.1. Kritinės masės tyrėjų, dirbančių infrastruktūrose, stiprinimui, įskaitant tyrėjų iš užsienio pritraukimui.

202.2.2. Aukščiausio lygio MTEPI darbų vykdymui.

202.2.3. Technologijų perdavimo, bendradarbiavimo su verslu gebėjimų stiprinimui.

202.2.4. Tarptautiškumo stiprinimui: integracijai į tarptautines infrastruktūras, dalyvavimui tarptautiniuose MTEPI projektuose.

202.3. Plėtoti mokslo ir technologijų parkų veiklą, didinti jų, kaip tarpininko tarp mokslo ir verslo, vaidmenį slėniuose.

203. Siekiant darnios miestų ekonomikos ir įgyvendinant sukuriama pridėtinės vertės struktūrinius pokyčius, vystyti infrastruktūrą ekonominei veiklai: laisvąsias ekonomines zonas (toliau – LEZ), pramonės parkus bei viešuosius logistikos centrus (toliau – VLC). Šie objektai užtikrina ekonominių veiklų plėtrą regioniniuose ir metropoliniuose urbanistiniuose centruose.

- 203.1. Vystyti esamus pramonės parkus Alytuje, Pagėgiuose, Radviliškyje, Šiauliuose, Ramygaloje ir Kaune. Jei ekonomiškai pagrįsta, steigti pramonės parkus ir kituose urbanistiniuose centruose.
- 203.2. Vystyti esamas LEZ Akmenės, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių teritorijose (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030).
- 203.3. Siekiant pritraukti stambius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramonės parkų ir LEZ teritorijų plotą, kurti naujas pramonines teritorijas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose. Stambiems investuotojams teritorijos parenkamos ir vystomos nepriklausomai nuo LEZ ir pramonės parkų užimtumo.
- 203.4. Jei iki 2030 m. bus priimtas sprendimas, kad naują oro uostą tarp Vilniaus ir Kauno statyti netikslinga, šiam objektui rezervuota teritorija gali būti panaudota pramonės paskirčiai – plyno lauko investicijoms pritraukti.
- 203.5. Vystyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) išmetimo švelninimo programas, padedančias įmonėms taikyti naujas technologijas, kurios padeda mažinti ŠESD išmetimo apimtis.

204. Partnerystės erdvinėse ekonominėse struktūrose. Vystant šalyje policentrinę urbanistinių centrų sistemą, užtikrinti miestų, regionų, atskirų jos elementų bendradarbiavimą ir vienas kito papildymą. Tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste prioritetą teikti Vilniaus–Kauno ir Šiaulių–Panevėžio partnerystėms bei Klaipėdos urbanistinio centro stiprinimui.

- 204.1. Vilniaus–Kauno partnerystės teritorijoje vystyti integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) veiklą, sparčiai auginti verslo paslaugų centrų sektorius, vykdyti investicijų pritraukimo infrastruktūros plėtrą, verslui aktualios infrastruktūros gerinimo projektus.
- 204.2. Šiaulių–Panevėžio partnerystę vystyti išnaudojant bendrus regionų konkurencinius pranašumus mišrioje ekonominėje veikloje: teikiant paslaugas verslui, kuriant infrastruktūrą, ruošiant rinkos ir investuotojų poreikius atitinkančią darbo jėgą. Bendradarbiaujant prioritetą teikti MTEPI veiklai imlių ūkio sektorių lyginamosios dalies didinimui.
- 204.3. Formuoti bendrą Šiaulių–Panevėžio regionų profesinių kompetencijų žemėlapi, kurti naujas profesinio ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, atitinkančias investuotojų poreikius. Profesinio ugdymo įstaigas pertvarkyti taip, kad į jų valdymą būtų įtraukti Šiaulių ir Panevėžio regione veikiančių asocijuotų verslo struktūrų atstovai, sparčiai plečiamos plėsti pameistrystės programas.
- 204.4. Stiprinti Klaipėdos urbanistinio centro vaidmenį tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste pasitelkiant geografinį išskirtinumą ir esamą veiklų specifiką – skatinant jūrinių ir pakrantės veiklų plėtrą.
- 204.4.1. Stiprinti Klaipėdos įtaką BJR vystant Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, skatinant naujų veiklų jūrinėje teritorijoje vystymą, plečiant su tuo susijusių specialistų rengimo spektrą švietimo įstaigose, stiprinant mokslo ir inovacijų centrus, plečiant ir stiprinant viešųjų paslaugų spektrą.
- 204.4.2. Išnaudojant Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, potencialą, Klaipėdos regione tikslinga kurti pramonines teritorijas su krantinėmis ar prieiga prie jų.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

SUSISIEKIMO SISTEMA IR MOBILUMAS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

205. Susisiekimo sistemos bendros vystymo kryptys ir tikslai. Lietuvos Respublikos teritorijos susisiekimo sistemą sudaro tarptautiniai, nacionaliniai, regioniniai / rekreaciniai susisiekimo koridoriai, jungiantys skirtingo

lygmens susisiekimo ir kitas paslaugas teikiančius urbanistinius centrus ir užtikrinantys gyvybingus ryšius tiek šalies viduje, tiek ir su kaimyninėmis valstybėmis.

206. Lietuvos Respublikos tarptautinio ir nacionalinio lygmens susisiekimo sistemos pagrindą formuoja daugiarūšiai ir vienaarūšiai transporto koridoriai bei transporto terminalai patenkantys į Europos Sąjungos transeuropinį (toliau – TEN-T), visuotinį ir pagrindinį, transporto tinklą:

- 206.1. šiaurės–pietų kryptimi: transeuropiniai transporto koridoriai I (Talinas–Ryga–Panevėžys–Kaunas–Varšuva) ir I A (Šiauliai–Kaliningradas–Gdanskas) jungiantys Lietuvą su Skandinavijos, Baltijos ir Vakarų Europos valstybėmis ir susidedantys iš esamų ir vystomų automobilių kelių transporto „Via Baltica“ ir „Via Hanseatica“ koridorių bei geležinkelių transporto „Rail Baltica“ projekto;
- 206.2. rytų–vakarų kryptimi: IX transeuropinio koridoriaus šakos IXB (Kijevas–Minskas–Vilnius–Kaunas – Klaipėda) ir IX D (Kaunas–Kaliningradas);
- 206.3. rytų–vakarų kryptimi: tarptautinės reikšmės vidaus vandenų kelias E41 Kaunas–Klaipėda;
- 206.4. Klaipėdos valstybinis jūrų uostas (toliau – KVJU);
- 206.5. tarptautiniai civiliniai Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostai.

207. Prioritetas teikiamas ES baltosios knygos vieno iš pagrindinių siekių įgyvendinimui, kuris numato iki 2030 m. pabaigos suformuoti pagrindinį transporto koridorių tinklą (strategiškai svarbiausią visa apimančio tinklo dalį), o iki 2050 m. – visą apimantį transporto tinklą užtikrinantį veiksmingas jungtis su visais ES regionais ir atitinkantį TEN-T kriterijus. Modernizuoti nacionalinius ir tarptautinius transporto koridorius bei vystyti naujus susisiekimo infrastruktūros projektus, užtikrinant atitiktį transeuropinio transporto tinklo TENT-T reglamente Nr. 1315/2013 pateiktiems reikalavimams.

208. Pagrindinis susisiekimo sistemos vystymo tikslas tarptautinėje erdvėje – tapti lydere Baltijos šalyse vežant keleivius ir krovinius. Tarptautinių ryšių išvystymas turi didelę reikšmę valstybės vaidmeniui ES kontekste, gyvenimo kokybei bei verslo investicijoms.

209. Prioritetą teikti šalies susisiekimo sistemos vystymui kokybine kryptimi, efektyviai išnaudojant esamą ir vystomą infrastruktūrą.

210. Siekti racionalios ir efektyvios transporto sistemos ir jos sudėtinių dalių sinergijos, daugiarūšiškumo, įvairiarūšiškumo, užtikrinant urbanistinių centrų, formuojančių tarptautinio, nacionalinio ir regioninio lygmens susisiekimo paslaugas, junglumą ir pasiekiamumą. Vystyti ir diegti intelektines transporto sistemas (toliau – ITS) bei kitus inovatyvius eismo valdymo sprendinius, užtikrinant minimalų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Siekti įgyvendinti tikslus, numatytus Europos Komisijos Žaliojoje (2007 m.) ir Baltojoje (2011 m.) knygose, Europos Komisijos komunikatuose (2013 m.), taip pat naujausiame Europos žaliajame kurse (2019 m.).

211. Siekiant spartesnio perėjimo prie darnaus judumo, visuotinio oro taršos mažinimo ir ekologinio sąmoningumo, didinti alternatyvių degalų ir elektros energijos naudojimą transporto sektoriuje, kad 2030 m. atsinaujinančių energijos išteklių dalis, palyginti su bendruoju energijos suvartojimu transporto sektoriuje sudarytų ne mažiau kaip 15 procentų.

212. Tarptautinio lygmens Vilniaus–Kauno ir regioninio lygmens Šiaulių–Panevėžio (veikiantys ir tarptautiniu lygmeniu) urbanistinių centrų junglumas stiprinamas taikant partnerystės papildomumo principą. Siekiant iki 2030 m. įgyvendinti šį sprendinį, numatomi šie pagrindiniai tikslai: sudaryti galimybes kuo mažesnėmis laiko ir finansinėmis sąnaudomis įveikti atstumą tarp šių urbanistinių centrų užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes, gerinti sąveiką ir suderinamumą tarp viešojo transporto paslaugų teikėjų, didinti efektyvios logistikos galimybes tinkamai išnaudojant daugiarūšės ir įvairiarūšės krovinių logistikos teikiamas naudas.

213. Sklandžiam ir užtikrintam krašto apsaugos sistemos veikimui užtikrinti ir pritaikyti susisiekimo infrastruktūrą šalies viduje, bei užtikrinti krašto apsaugos objektų ir susisiekimo sistemos junglumą. Numatyti esamos ir plėtojamos (kelių, geležinkelių, tiltų, viadukų, geležinkelio pervažų) transporto infrastruktūros pritaikymą karinės technikos judėjimui. Išskirtinį dėmesį teikti jungčių su kaimyninėmis Lenkijos ir Latvijos šalimis pritaikymui karinio mobilumo poreikiams, privažiuojamųjų kelių ir geležinkelių į karinius dalinius ir poligonus

priežiūrai bei rekonstravimui, esant poreikiui naujų atkarpų formavimui. Užtikrinti galimybę karinę techniką perkelti geležinkelių transportu panaudojant valstybei svarbų „Rail Baltica“ projektą.

214. Svarbus šalies susisiekimo logistikos paslaugų spektro didinimas nacionaliniame ir tarptautiniame kontekste iki 2030 m. įvairiarūšė krovinių logistika. Įvertinus ES žaliajo kurso prioritetus ir siekiant maksimalaus efektyvumo bei aplinkos taršos mažinimo gabenant krovinius vidutiniais ir ilgais atstumais (150–300 km ir daugiau) prioritetą teikti geležinkelių ir vandens transportui ir tik galutinius taškus pasiekti mažiausiai efektyviu automobilių kelių transportu.

215. Steigti naujus ir plėsti esamus nacionalinius logistikos centrus. Užtikrinti Kauno ir Vilniaus įvairiarūšių terminalų maksimalų panaudojimą efektyviai logistikai šalia jų vystant ir plečiant viešuosius logistikos centrus krovinių konsolidacijai ir paskirstymui. Užtikrinti naujo įvairiarūšio terminalo įgyvendinimą šiaurės Lietuvos regione.

216. Skatinti įvairiarūšę krovinių logistiką netaršiomis (elektra ir alternatyviais degalais varomomis) bei bevariklėmis transporto priemonėmis.

217. Gerinti eismo saugumą infrastruktūrinėmis ir švietėjiškos sklaidos priemonėmis.

218. Numatomas 5G ryšio taikymas susisiekimo sistemoje iki 2030 m. (žr. II sk. 5 skirsn.).

219. **Automobilių kelių transporto ir infrastruktūros vystymas.** Plėtojant ir modernizuojant automobilių kelių tinklą tęsti eismo saugos ir saugumo priemonių diegimą miestuose ir didžiausią eismo intensyvumą turinčiuose valstybinės reikšmės kelių ruožuose, įgyvendinti programą „Vizija nulis“ ir iki 2030 metų sumažinti eismo įvykiuose sunkiai sužeistų ir žuvusiųjų skaičių 50 procentų lyginant su 2019 m.

220. Tarpmiestinės keleivių logistikos vykdymui remti netaršių ir mažataršių viešojo ir privataus transporto priemonių pasirinkimą. Riboti ir / ar apmokestinti taršias, reikalavimų netenkinančias transporto priemones.

221. Diegti aplinkosaugines priemones (triukšmo valdymo ir kt.), urbanizuotose teritorijose bei šalia jų esančiuose intensyviausiuose automobilių kelių ruožuose, kuriais vyksta tranzitinis eismas.

222. Užtikrinti viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų įrengimą ne rečiau kaip kas 40–50 km šalia pagrindinių tarptautinių transporto koridorių: I „Via Baltica“, jo šakoje I A „Via Hanseatica“, IX Rytų–Vakarų transeuropinio koridoriaus šakų IXB (Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda) ir IX D (Kaunas–Kaliningradas). Šios nuostatos reikalavimus taikyti ir magistraliniams bei krašto keliams, prioritetą teikiant sankryžų zonose esamiems eismo aptarnavimo įrenginiams. Plėtrą vykdyti bendradarbiaujant su esamų degalinių valdytojais nekuriant perteklinės infrastruktūros.

223. Siekiant transeuropinio transporto tinklo (toliau TEN-T) vystymo, didesnio eismo saugumo, tinkamo automobilių kelių pralaidumo, efektyvesnių ryšių tarp partneriaujančių urbanistinių centrų, reikia plėsti ir tobulinti automobilių kelių infrastruktūrą:

223.1. Rekonstruoti „Via Baltica“ ruožą nuo Lietuvos–Lenkijos sienos iki Marijampolės, užtikrinant nepertraukiamą labai aukštą eismo kokybės lygį iki pat Kauno miesto. Kelio ruožo atkarpoje nuo magistralinės reikšmės kelio A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, rekonstruoti kelius A8 Panevėžys–Aristava–Sitkūnai ir A10 Panevėžys–Pasvalys–Ryga, iki sankryžos su keliu Nr. 125 Biržai–Raubonys, užtikrinti aukštą eismo kokybės lygį, likusioje kelio „Via Baltica“ atkarpoje iki Latvijos sienos užtikrinti vidutinį eismo kokybės lygį.

223.2. TEN-T tinklo IX B koridoriaus dalyje, magistralinės reikšmės kelyje A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, užtikrinti labai aukštą eismo kokybės lygį.

223.3. Tarp Šiaulių ir Panevėžio miestų numatyti du valstybinės reikšmės magistralinio kelio Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai plėtros etapus: 1. Prioritetinis ruožas – rekonstruoti valstybinės reikšmės magistralinio kelio Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai ruožą, nuo suplanuoto įgyvendinti Radviliškio miesto šiaurinio aplinkkelio pabaigos iki Šeduvos miestelio, įskaitant ir sankryžą su krašto reikšmės keliu Nr. 144 Jonava–Kėdainiai–Šeduva, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį bei kartu pagerinant Šiaulių regiono junglumą su Kėdainių, Jonavos ir Kauno regionais. 2. Rekonstruoti

valstybinės reikšmės magistralinį kelią Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai ruože nuo sankryžos su krašto reikšmės keliu Nr. 144 Jonava–Kėdainiai–Šeduva Šeduvos miestelyje iki Panevėžio miesto, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį. Abiejų ruožų įgyvendinimas svarbus Šiaulių ir Panevėžio miestų tarptautinio lygmens partnerystės vystymui, šiaurės Lietuvos regiono stiprinimui bei tarptautinių transporto koridorių junglumo gerinimui.

223.4. Rekonstruoti krašto kelią Nr. 130 Kaunas–Prienai–Alytus nuo sankryžos su valstybinės reikšmės magistraliniu keliu A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai iki žiedinės sankryžos su Kauno gatve, ties Prienais (31,1 km) užtikrinant aukštą eismo kokybės lygį. Ruožo rekonstravimas užtikrins geresnes susisiekimo sąlygas tarp tarptautinės susisiekimo paslaugas teikiančio Kauno miesto ir pietinėje Lietuvos dalyje esančių miestų ir miestelių (Alytaus, Birštono, Prienų, Druskininkų ir kt.).

224. Keliant valstybinės reikšmės magistralinių kelių kokybės lygį, gerinant eismo saugumą ir eismo dalyvių komfortą, rekonstruoti ir remontuoti magistralinės reikšmės kelius, kad pagal dangos būklės indeksą (toliau DBI) kelių ruožų priskiriamų grupėms „labai blogai“ ir „blogai“ nebeliktų.

225. Siekiant didinti valstybinės reikšmės krašto kelių kokybės lygį, taip pat gerinant eismo saugumą ir eismo dalyvių komfortą, rekonstruoti ir remontuoti krašto reikšmės kelius, kad pagal DBI indeksą kelių ruožų priskiriamų grupėms „labai blogai“ ir „blogai“ dalį sumažinti iki 17 proc.

226. Mažinti valstybinės reikšmės krašto kelių, netenkinančių minimalaus pločio reikalavimų pagal kelio kategoriją dalį, tokių kelių ruožų iki 2030 m. turi likti ne daugiau kaip 2 proc. Prioritetą teikti intensyviausiems kelių ruožams įvertinant eismo įvykių suvestinius duomenis.

227. Siekiant gerinti gyvenimo kokybę mažinant oro ir triukšmo taršas, tobulinant susisiekimo sąlygas tarp miestų ir kaimų gyvenamųjų vietovių, sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro danga ilgį iki 20 proc. nuo viso bendro valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgio.

228. Pasitvirtinus išorinio giliavandens uosto plėtros poreikiui Melnragėje, užtikrinti automobilių transporto jungtį tarp šiaurinės KVJU dalies ir valstybinės reikšmės magistralinio kelio A13 Klaipėda–Liepoja ir centrinę automobilių transporto jungtį per Klaipėdos miestą kaip IX B koridoriaus tęsinį iki KVJU.

229. Siekiant pagerinti Klaipėdos miesto, KVJU ir Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos (toliau – LEZ) teritorijos susisiekimą su automobilių kelių tarptautiniu (IX B) koridoriumi ir kitais valstybinės reikšmės keliais, numatyti Statybininkų pr. jungties (Lypkių g.) su Klaipėdos LEZ įrengimą ir krašto kelio Nr. 141 Kaunas–Jurbarkas–Šilutė–Klaipėda ruožo nuo 222 iki 228 km rekonstravimą.

230. Siekiant pagerinti Šiaulių LEZ teritorijos ir Šiaulių oro uosto susisiekimą su tarptautiniais ir nacionaliniais koridoriais, sujungti šias teritorijas su jau suformuota automobilių kelių transporto jungtimi magistraliniame kelyje A9 Panevėžys–Šiauliai.

231. Pagiriuose (Kauno r.), ištyrinėjus anhidrito išteklius bei priėmus sprendimą dėl išteklių eksploatavimo, įrengti automobilių kelio atšaką į kasyklos antžeminę aikštelę nuo valstybinės reikšmės krašto kelio Nr. 130 Kaunas–Prienai–Alytus.

232. Gerinant Vilniaus miesto bei valstybinės reikšmės magistralinių kelių A1 ir A19 jungtis su valstybinės reikšmės magistraliniais keliais A16 Vilnius–Prienai–Marijampolė ir A4 Vilnius–Varėna–Gardinas sutampančiu su perspektyvoje formuojamu nauju nacionalinės reikšmės koridoriumi Vilnius–Alytus–Lazdijai, numatyti kelio A4 ruožo nuo sankryžos su Gunkliškių gatve iki sankryžos su Savanorių prospektu rekonstravimą didinant transporto pralaidumą.

233. Atlikti naujos Vilniaus miesto automobilių kelių jungties su magistraliniu keliu A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą. Pasitvirtinus poreikiui pradėti planavimo etapus ir kartu keisti valstybinės reikšmės rajoninio kelio Nr. 5212 Vilnius–Čekoniškės–Sudervė reikšmę į krašto reikšmės kelią nustatant aukštesnę kelio kategoriją.

234. Suplanuoti ir įrengti automobilių kelių jungtis su visomis naujomis geležinkelio stotimis bei atsiradus poreikiui su naujo oro uosto terminalu.

235. Sudaryti teisinės prielaidas autonominių transporto priemonių įvedimui į bendrą susisiekimo sistemą. Įvertinti ir analizuoti specializuotų eismo valdymo centrų, užtikrinančių autonominių transporto priemonių eismo galimybes bendroje susisiekimo sistemoje ir koordinuojančių kitus su šiuo eismu susijusius klausimus, steigimo poreikį.

236. Siekiant sumažinti neigiamą tranzitinio transporto poveikį miestų aplinkai ir visuomenei, gerinti eismo saugumą, formuoti darnų ir nepertraukiamą pagrindinį šalies susisiekimo tinklą, didinti tarptautinių bei nacionalinių koridorių pralaidumą, užtikrinti geresnį karinį mobilumą ir mažinti miestų susisiekimo sistemų bendrą apkrovimą, būtina skirti didelį dėmesį prioritetinių aplinkkelių plėtros metodikos parengimui, aplinkkelių planavimui, o taip pat įgyvendinti šiuos aplinkkelius (žr. 1 lentelę):

1 lentelė. Automobilių kelių transporto aplinkkelių infrastruktūros plėtra

EIL. NR.	PAVADINIMAS	KELIO NR.
1	Vilniaus pietinis aplinkkelis (II etapas)	A19 su A3
2	Radviliškio ir Karčemų aplinkkelis	A9
3	Klaipėdos pietinis aplinkkelis	KVJU su 141
4	Šiaulių šiaurės rytų aplinkkelis	A9 su A12
5	Kuršėnų vakarinis aplinkkelis	203 su A11
6	Trakų pietinis aplinkkelis	A16
7	Utenos pietrytinis aplinkkelis	A14 ir 208 su A6
8	Zarasų pietrytinis aplinkkelis	A6 ir 102
9	Raudondvario vakarinis aplinkkelis	141
10	Žaslių rytinis aplinkkelis	143
11	Anykščių šiaurinis aplinkkelis	120

237. Suplanuoti Vilniaus pietinio aplinkkelio III etapą.

238. Rezervuoti teritorijas aplinkkeliams, kurie nenumatyti tarp šiame dokumente pateiktų prioritetinių, tokiu būdu sudarant galimybę aplinkkelių planavimui ir įgyvendinimui po 2030 m. Rezervuojamos teritorijos perspektyviniams aplinkkeliams pateikiamos brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams“.

239. **Geležinkelių transporto ir infrastruktūros vystymas.** Geležinkelių transportas yra pati efektyviausia, saugiausia ir kol kas greičiausia sausumos transporto rūšis. Šalies transporto sistemoje geležinkelių transportą numatyti kaip prioritetinį keleivių ir krovinių pervežimams vidutiniais ir ilgais (150–300 km ir daugiau) atstumais. Keleivių pervežimuose trumpo nuotolio atstumais (<150 km), ten kur yra esama arba planuojama automobilių kelių transportui konkurencinga geležinkelių infrastruktūra, taip pat prioritetą teikti geležinkelių transportui.

240. Plėsti geležinkelių infrastruktūrą, užtikrinti pagrindinių geležinkelio transporto jungčių atitiktį tarptautiniams standartams, diegti eismo saugos lygio didinimo bei aplinkosaugines triukšmo mažinimo priemones, užtikrinti galimybes karinės technikos vienetams judėti geležinkelių transportu ir esant poreikiui formuoti naujas atkarpas.

241. Siekiant darnaus vystymosi tikslų ir didėjančio šalies konkurencingumo tarptautiniame kontekste, iki 2030 m. elektrifikuoti intensyviausiai eksploatuojamas geležinkelio linijas, kad elektrifikuotų geležinkelio kelių ilgis būtų ne mažesnis kaip 35 proc. lyginant su bendru geležinkelio kelių ilgiu.

242. Elektrifikuoti visą likusį IX B geležinkelio koridoriaus ruožą Kaišiadorys–Kaunas–Šiauliai–Klaipėda, Vilniaus mazgą (Kyviškės–Vaidotai–Valčiūnai–Paneriai ir Vilnius–Kirtimai–Valčiūnai) ir IX D koridorių Kaunas–LR valstybinė siena su Rusijos Federacija. IX B koridoriaus elektrifikavimas Lietuvoje suteiks galimybę sujungti KVJU per Baltarusijos elektrifikuotų geležinkelių tinklą su II geležinkelio koridoriumi, jungiančiu Berlyną ir Maskvą.

243. Įgyvendinti ES TEN-T Šiaurės jūros–Baltijos jūros pagrindinio tinklo koridoriaus ruožą „Rail Baltica“ (I šiaurė / pietūs koridorius Talinas–Ryga– Panevėžys–Kaunas–Vilnius–Varšuva), kurio įgyvendinimas suteiks galimybę pagerinti mobilumą šalyje ir kelionių galimybes už šalies ribų, plėtoti verslą ir prekių mainus Baltijos jūros regione, sukurs naujas krovinių ir keleivių pervežimo grandines tarp Baltijos ir Šiaurės bei Adrijos jūrų, taip pat sklandžiai sujungs Baltijos šalis su iki šiol gana sudėtingai pasiekiamomis Pietų Europos šalių rinkomis. Didėjant Šiaurės–Pietų ir Vakarų–Rytų krovinių srautams Lietuvoje atsiras naujos logistikos plėtros galimybės, sujungiančios Europos ir Azijos žemynų sausumos prekybos kelius.

244. „Rail Baltica“ geležinkelio linijoje Vilniaus ir Kauno esamas geležinkelio stotis, taip pat ties Panevėžio miestu numatyta nauja geležinkelio stotis, priskirti prie tarptautinio lygmens stočių. Pasitvirtinus naujo oro uosto tarp Vilniaus ir Kauno miestų poreikiui bei rezervavus jam teritoriją, įrengti jame geležinkelio stotį sujungtą su „Rail Baltica“ linija. Regioninio lygmens „Rail Baltica“ keleivių geležinkelio stotys ir stotelės pietų–šiaurės kryptimi suplanuotos Šeštokuose, Marijampolėje, Kazlų Rūdoje, Palemone (Kaunas), Kauno oro uoste, Jonavoje, Kėdainiuose ir Joniškėlyje; rytų–vakarų kryptimi (atšakoje Vilnius–Kaunas): Kaišiadoryse, Vievėje, Lentvareje bei tarptautiniame Vilniaus oro uoste.

245. Užtikrinti „Rail Baltica“ geležinkelio linijoje numatytų tarptautinių ir regioninių stočių daugiarūšį pasiekiamumą.

246. „Rail Baltica“ atšakos Kaunas–Vilnius tęsinyje, nuo Vilniaus geležinkelio stoties, būtina užtikrinti efektyvią, greito susisiekimo ir nenutrūkstamą europinės vėžės (1435 mm) jungtį su Vilniaus oro uostu (stotele).

247. Plečiant krovinių konsolidavimo ir paskirstymo galimybes Lietuvoje, „Rail Baltica“ geležinkelio trasą sujungti su vystomais Vilniaus ir Kauno viešaisiais logistikos centrais (jų įvairiarūšiais terminalais).

248. Modernizuoti geležinkelių infrastruktūrą tarp Šiaulių ir Panevėžio, įskaitant keleivių terminalus bei geležinkelio linijos elektrifikavimą, pritaikyti ją keleivinių traukinių greičiui iki 160 km/h. Modernizuojamą 1520 mm pločio vėžės geležinkelio liniją Panevėžys–Radviliskis sujungti su „Rail Baltica“ projekte numatytais naujais krovinių ir keleivių terminalais. Panevėžio krovinių terminalas turi užtikrinti šiaurės Lietuvos regionų krovinių konsolidaciją ir persikirstymą bei įvairiarūšės logistikos galimybes. Šios naujos jungtys ir stotys užtikrins Šiaulių bei Panevėžio miestų ir regionų junglumą geležinkelių transportu su „Rail Baltica“ geležinkelio linija.

249. Siekiant gerinti gyvenimo kokybę Klaipėdos mieste ir atsižvelgiant į KVJU plėtrą, reikalinga nukreipti uosto krovinius geležinkelių transporto aplinkkelio, aplenkiant Klaipėdos miestą ir jo centrinę dalį. Atlikti galimybių ir poreikio analizę bei tikslinti trasą žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose. Pasitvirtinus poreikiui įgyvendinti aplinkkelį. Šis geležinkelio aplinkkelis turi atlikti dvi funkcijas, tai nukrauti krovinių gabenimą į / iš KVJU per Klaipėdos miestą ir kartu su esama geležinkelio IX B koridoriaus linija suformuoti žiedinį geležinkelio transporto miesto ir priemiestinį maršrutą keleiviams vežti, sujungiant Klaipėdos miestą su Klaipėdos ir Kretingos rajonų gyvenvietėmis.

250. Gerinti Klaipėdos uosto sąveiką su geležinkelių transportu, kad kuo didesnis kiekis krovinių būtų pervežamas geležinkelių transportu.

251. Integruojantis į bendrą Europos geležinkelių tinklą bei gerinant eismo saugą geležinkelių transporte įdiegti ERTMS (Europos geležinkelių eismo valdymo sistemą) pagrindiniuose tarptautiniuose susisiekimo koridoriuose (IX B, IX D, I – „Rail Baltica“).

252. Didinti IX B geležinkelio koridoriaus pralaidumą. Pralaidumas yra ribojamas vienkeliuose tarpstočiuose Livintai–Gaižiūnai ir Plungė–Šateikiai. Iki 2030 m. rekonstruoti šiuos ruožus įrengiant antruosius kelius.

253. Iki 2030 m. atlikti naujos greitojo geležinkelio linijos, jungiančios Kauną (per Kauną ir Vilnių) ir Klaipėdą, galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą.

254. Plečiant ar modernizuojant geležinkelių transporto infrastruktūrą ir atnaujinant transporto priemonių parką būtina juos pritaikyti specialiųjų poreikių turinčių žmonių (toliau – SPTŽ) poreikiams.

255. Siekiant įveikinti rekreacinius išteklius ir stiprinti Utenos ryšius su Vilniumi ir Kaunu geležinkelių transportu, užtikrinti daugiarūšiškumą pervežant keleivius ir suteikti galimybę daugiau kaip 1 mln. šalies

gyventojų greitai pasiekti Utenos regione vystomus rekreacinius ir kultūrinius objektus, svarstyti poreikį bei išnagrinėti galimybę (aplinkosauginiu, socialiniu ir ekonominiais aspektais) įrengti keleivinę geležinkelio stotį Utenos mieste, prie esamos geležinkelio linijos, taip užtikrinant jos pasiekiamumą pėsčiomis ir bevariklėmis transporto priemonėmis, visuomeniniu transportu.

256. Švenčionėliai–Utena geležinkelio liniją pritaikyti didesniam keleivinių traukinių važiavimo greičiui.

257. Įveikinti numatomą modernizuoti geležinkelio liniją Švenčionėliai–Utena, atliktų ir biokuro vežimui iš Utenos regiono į Vilniaus kogeneracinę jėgainę geležinkelių transportu.

258. Siekiant Alytaus miesto ir jo pramoninės zonos naudojimo efektyvumo, Alytaus regiono keleivių kelionių daugiarūšiškumo, sujungiant šį regioną su vienu iš tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių urbanistinių centrų, įrengti geležinkelio jungtį Alytus–Kaunas arba Alytus–Vilnius (sujungiant su esama geležinkelio linija Valkininkuose), taip pat užtikrinti Alytų ir Marijampolę jungiančios geležinkelio linijos atkarpos Alytus–Šeštokai funkcionavimą ir palaikymą, orientuojantis į krovinių gabenimą ir Alytaus junglumą su „Rail Baltica“ trasa.

259. Įveikinti esamą geležinkelio liniją Šeštokai–Alytus, atliktų ir biokuro vežimui iš Alytaus bei Marijampolės regionų į Kauno kogeneracinę jėgainę geležinkelių transportu.

260. Atlikti naujos geležinkelio linijos Druskininkai–Kabeliai įrengimo, galimybių ir poreikio analizę atsižvelgiant į rekreacinio koridoriaus Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena vystymą ir perspektyvinius poilsiautojų bei turistų srautus, taip pat svarstyti poreikį bei galimybę geležinkelio liniją tęsti iki Baltarusijos sienos sujungiant Lietuvos regioninio ir rekreacinio lygmens geležinkelio koridorių su Baltarusija (Gardinu). Pasitvirtinus poreikiui ir galimybėms suplanuoti geležinkelio jungtis.

261. Įvertinus poreikį ir galimybes suplanuoti geležinkelio jungtį tarp Kauno intermodalinio terminalo ir Kauno LEZ.

262. Pagiriuose (Kauno r.), ištyrinėjus anhidrito išteklius bei priėmus sprendimą dėl išteklių eksploatavimo, įrengti geležinkelio atšaką, kuri užtikrintų naudingųjų išteklių transportavimą geležinkelio transportu.

263. Siekiant geresnės gyvenimo kokybės Klaipėdos mieste iškelti krovinių traukinių aptarnavimo infrastruktūrą iš Klaipėdos miesto centrinės stoties. Palaipsniui turi būti optimizuojamas sąstatų formavimas ir vagonų paskirstymas Klaipėdos geležinkelio mazge ir KVJU, taip pat minėtas veiklas perkeltiant į kitas teritorijas, o esamą Klaipėdos miesto centrinę stotį paliekant tik keleivių aptarnavimui. Iki 2030 m. atlikti stoties infrastruktūros iškelimo ir uosto krovinių terminalo aptarnavimo alternatyvų analizę, vienodą prioritetą teikiant: gamtinių rekreacinių išteklių apsaugai ir jų teikiamoms ekosistemų paslaugoms, ekonominei naudai ir uosto konkurencingumui, ir užtikrinant Girulių miško išsaugojimą. Išnagrinėjus alternatyvas, parengti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

264. Pasitvirtinus išorinio giliavandens uosto plėtros poreikiui Melnragėje, užtikrinti geležinkelio jungtį tarp išorinio giliavandens jūrų uosto Klaipėdos mieste ties Melnrage ir tarptautinio IX B geležinkelio koridoriaus.

265. Užtikrinti Klaipėdą ir Tauragę jungiančios geležinkelio linijos funkcionavimą ir palaikymą, orientuojantis į krovinių gabenimą ir Tauragės bei kitų šalia esančių regionų junglumą su KVJU. Įveikinti nenaudojamas keleivines stotis ir atnaujinti keleivių vežimą Tauragę ir Klaipėdą jungiančia geležinkelio linija, kuri suteiktų galimybę regionų gyventojams rinktis keliones geležinkelių transportu.

266. **Oro transporto ir infrastruktūros vystymas.** Oro transporto plėtros srityje įgyvendinti esamų tarptautinių Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų modernizavimą ir procesų efektyvinimą, orientuojantis į keleivių bei skrydžių kryptų skaičiaus didinimą. Atsižvelgiant į poreikį atsisakyti Vilniaus oro uosto alternatyvaus kilimo–tūpimo tako įrengimo ir žemių rezervavimo kitoje nei oro uostas Liepkalnio g. pusėje, užtikrinti esamo Vilniaus oro uosto, Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono savivaldybių darnios plėtros galimybes, keleivių terminalą ir susijusią infrastruktūrą vystant tiek esamoje vietoje, tiek rytinėje kilimo tūpimo tako pusėje.

267. Siekiant, kad vienas iš Lietuvos oro uostų taptų lyderiu Baltijos šalyse, iki 2030 m. atlikti naujo tarptautinio oro uosto tarp Vilniaus ir Kauno galimybių ir poreikio analizę įvertinant faktinius ir perspektyvinius keleivių srautus, esamas rezervuotas teritorijas naujai oro uostų infrastruktūrai, esamų oro uostų pajėgumus bei

jų plėtros galimybes. Pasiteisinus prognozėms, parinkti ir rezervuoti tinkamą teritoriją bei pradėti naujo oro uosto planavimą ir projektavimą. Jeigu po teritorijos rezervavimo, dėl nenumatytų priežasčių, pasikeistų naujo oro uosto statybos poreikis, tai rezervuota teritorija (pagrindus poreikį) galėtų būti panaudota kitoms plyno lauko investicijoms. Vertinant naujo oro uosto poreikį, būtina atsižvelgti į tai, kad iki 2030 m. numatoma užbaigti Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų keleivių aptarnavimo terminalų rekonstravimą, kurie padidins esamų Lietuvos oro uostų keleivių aptarnavimo pajėgumus.

268. Plečiant krovinių logistikos galimybes oro transportu reikia išlaikyti bei stiprinti tarptautinį Šiaulių karinį oro uostą, orientuojantis į krovinių gabenimą oro transportu ir užtikrinant tam reikalingą infrastruktūrą.

269. Plėtoti veikiančius civilinius aerodromus siekiant juos panaudoti tarptautinio ir vietinio susisiekimo, sporto ir pramoginiams tikslams, priėmus sprendimą vykdyti alternatyvią veiklą, numatyti atitinkamą teritoriją (neperkeliant veiklos į greta esančius veikiančius aerodromus) užtikrinančią galimybę vykdyti aerodromų veiklą:

269.1. rytų Lietuvoje – Ignalinos, Kyviškių, Molėtų, Paluknio, Rūdiškių, Utenos, Zarasų;

269.2. pietų Lietuvoje – Alytaus, Druskininkų, Pociūnų, Sasnavos, S. Dariaus ir S. Girėno (Kaunas);

269.3. vakarų Lietuvoje – Kartenos, Klaipėdos, Tauragės, Telšių;

269.4. šiaurės Lietuvoje – Barysių, Mažeikių, Šeduvos;

269.5. vidurio Lietuvoje – Biržų, Įstros, Rojūnų ir palaikyti jų funkcionavimą

270. Nidos civilinį aerodromą išlaikyti funkcionuojantį nenumatant jo plėtros.

271. **Jūrų uostų infrastruktūros vystymas.** Vertinant krovos apimtis, KVJU yra Baltijos šalių lyderis ir norint, kad toliau juo išliktų ir stiprėtų, reikia plėsti šio uosto pajėgumus bei gerinti susisiekimo infrastruktūrą sausumoje.

271.1. Iki 2030 m. įgyvendinti KVJU vidinę (Pietinę) plėtrą.

271.2. Užtikrinti išorinio giliavandens uosto (Melnragės ir Būtingės alternatyvų) plėtrai būtinos užnugarinės infrastruktūros teritorijų rezervavimą žemyninėje dalyje, atsižvelgiant į LR BP koncepcijos sprendinį „išsaugoti galimybę įrengti išorinį giliavandenį uostą Melnragėje arba Būtingėje“ ir jo įgyvendinimo laikotarpį (iki 2050 m.).

272. Esamas Klaipėdos miesto susisiekimo tinklas nėra pakankamai efektyvus ir darnus, kad galėtų aptarnauti augančius iš uosto krovinius gabenančio transporto srautus, todėl kartu su uosto plėtra iki 2030 m. vystyti sausumos transporto infrastruktūrą siekiant išskaidyti ir nukreipti krovinių srautus nuo miesto teritorijos.

273. Kiti su jūrų transporto infrastruktūros plėtra susiję sprendiniai pateikiami skyriuje “Specialiosios temos” (žr. III sk. 3 skirsn.).

274. **Vidaus vandenų transporto ir infrastruktūros vystymas.** Vidaus vandenų transporto infrastruktūra Lietuvoje yra nepakankamai išplėta. Siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą logistikos srityje, stiprinti Klaipėdos ir Kauno miestų įvairiarūšiškumą perkraunant krovinius, mažinti išskiriamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekį transporto sektoriuje bei dalinai nukrauti sausumos kelių infrastruktūrą, išvystyti ir pritaikyti tarptautinį vidaus vandenų kelią E41 Kaunas–Klaipėda (Nemuno upė ir Kuršių marios) krovinių transportavimui. Vystyti keleivinę ir pramoginę laivybą visuose vidaus vandenų keliuose bei laivybai tinkamuose vandens telkiniuose, įvertinti ir pagrįsti prieplaukų plėtros potencialą (atliekant galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą).

275. Vystyti tarptautinį vidaus vandenų kelią E41 Kaunas–Klaipėda ir kitus susijusius vidaus vandenų kelius, atsižvelgiant į ilgalaikės laivybos Nemunu atnaujinimo programą ir vandensaugos tikslus.

276. Esant techninėms galimybėms Karaliaus Vilhelmo kanalą pritaikyti krovinei laivybai, taip užtikrinant alternatyvią krovinių gabenimo galimybę į KVJU, kai laivyba ribojama Kuršių mariose.

277. Numatyti naujų prieplaukų / uostų įrengimą ar esamų modernizavimą ir išlaikymą Kaune, Jurbarko, Uostadvarėje, Neringos savivaldybėje ir kitose teritorijose pagrindus jų potencialą (atliekant galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą).

278. Plėsti eksploatuojamų valstybinės reikšmės vidaus vandens kelių ilgį pritaikant laivybai, kai prioritetą teikiamas krovinei laivybai. Perspektyvoje atsižvelgiant į tarptautinio vidaus vandens kelio E41 išvystymą, papildomai pagrindus, planuoti krovinės laivybos vystymą Nemuno upe nuo Kauno iki valstybės sienos su Baltarusijos Respublika, Neries upe – nuo Kauno iki Jonavos, Nevėžio upe – iki Kėdainių.

279. Atsižvelgiant į vandensaugos tikslus vystyti įvairiarūšiškumą užtikrinančią krovinę prieplauką / uostą Kauno mieste sujungtą su automobilių kelių ir geležinkelio susisiekimo koridoriais. Nagrinėjant šio sprendinio įgyvendinimo galimybes įvertinti ir šias dvi alternatyvas:

279.1. pirma alternatyva – Marvelės krovinės prieplaukos plėtra, įvertinant jos išvystymą, reikalingą uosto statusui įgyti su galimybe ją prijungti prie geležinkelių transporto sistemos;

279.2. antra alternatyva – krovinės prieplaukos / uosto įrengimui parenkama kita vieta, kuri leistų užtikrinti krovinės prieplaukos įvairiarūšiškumą krovinių logistikoje.

280. Atlikti laivų šliuzo įrengimo sprendinių analizę per Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrinės užtvanką, įvertinant galimybę jį įrengti.

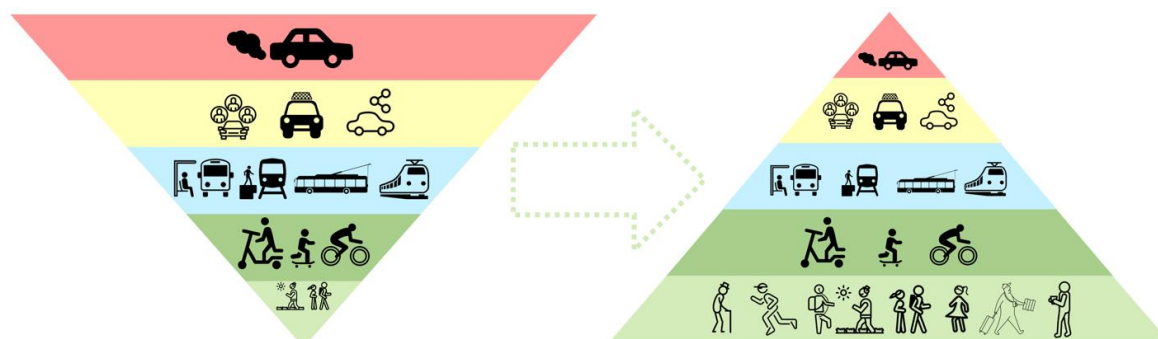
281. Vidaus vandenų kelių infrastruktūrą integruoti į susisiekimo sistemą taip, kad būtų užtikrinamas terminalų įvairiarūšiškumas.

282. **Darni kelionių struktūra ir mobilumo prioritetai.** Siekiant stiprinti tarptautinius ryšius ir Lietuvos pasiekiamumą bevarikliu transportu, taip pat skatinti rinktis bevarikles transporto priemones vietiniam susisiekimui ir rekreaciniais tikslais, įgyvendinti Europos dviračių takų tinklo EuroVelo infrastruktūros plėtrą ir rekonstruoti / remontuoti esamus prastos būklės ruožus. Lietuvos Respublikos teritoriją kerta trys tarptautinio dviračių takų tinklo EuroVelo trasos iš kurių dvi, tai EuroVelo 10 ir EuroVelo 13, driekiasi ta pačia trasa Baltijos jūros pakrantėje. Iki 2030 m. atlikti šios trasos atskirų ruožų rekonstravimą bei remontą. Suplanuoti ir spartinti tarptautiniame EuroVelo dviračių takų tinkle numatytos trasos EuroVelo 11 rytinėje Lietuvos dalyje įgyvendinimą užtikrinant gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų teritorijų pasiekiamumą bevarikliu transportu bei sujungiant Lenkiją, Lietuvą ir Latviją tarptautine trasa.

283. Plėtoti bevariklio transporto infrastruktūrą regioninio, nacionalinio ir tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių centrų priemiestinėse jungtyse, urbanizuotose teritorijose ir jų periferijose. Parengti Lietuvos bevariklio transporto trasų bendrą vystymo programą.

284. Vystyti valstybinių parkų, turizmo ir stambių rekreacijos objektų pasiekiamumą bevarikliu transportu, integruojant į valstybinį ir tarpvalstybinį bevariklio transporto trasų tinklą.

285. Miestuose siekti darnios kelionių struktūros vystymo, kai sudėtinės susisiekimo sistemos dalys prioritetizuojamos taip: kelionės pėsčiomis, bevariklėmis transporto priemonėmis ir kitais mikromobilumo sprendimais, viešuoju transportu, dalijimosi transporto priemonėmis, privačiu automobiliu.

9 pav. Darnios kelionių struktūros grafinės išraiškos schema

286. Urbanizuotose teritorijose skatinti vaikščiojimą ir bevariklio transporto bei kitų mikromobilumo priemonių pasirinkimą, taip pat vystyti šiems judėjimo būdams pritaikytą kokybišką infrastruktūrą mažinant priklausomybę nuo privačių automobilių.

287. Kuriant naują ar plėtojant esamą susisiekimo infrastruktūrą bei viešąsias erdves, atnaujinant viešojo transporto paslaugas teikiančių transporto priemonių parką, užtikrinti SPTŽ poreikius.

288. Teikti prioritetą ekologiškam, pritaikytam SPTŽ ir saugiam viešajam transportui, didinti viešojo (tolimojo ir vietinio susisiekimo) transporto konkurencingumą privataus transporto kelionės trukmės atžvilgiu.

289. Prioritetą susisiekimo infrastruktūros plėtrai teikti vietoms, kuriose vyksta intensyviausias urbanistinis vystymas, numatomas gyventojų tankio didėjimas, kai siekiant aukštos gyvenimo kokybės reikalinga užtikrinti viešojo transporto stočių, stotelių plėtrą.

290. Skatinti daugiaryšiskumą – užtikrinti daugiaryšio transporto pasirinkimo galimybes, bevariklio transporto ir dalijimosi sprendinių infrastruktūros geresnį junglumą su esamais ir naujais viešojo transporto terminalais, stotimis, stotelėmis.

291. Miestuose ir šalia jų esančiose urbanizuotose teritorijose smulkiųjų siuntų logistikos paslaugas teikti ŠESD neišskiriančiomis bei bevariklėmis transporto priemonėmis.

292. Retai urbanizuotose vietovėse, priskirtose aukšto ir vidutinio lygmens mobilumo paslaugų teritorijoms, didinti viešojo transporto stotelių pasiekiamumo procentą 1 km atstumu, prioritetą teikiant blogiausią rodiklį turinčioms Šakių, Rietavo, Kazlų Rūdos ir Kaišiadorių rajono savivaldybėms. Šiose savivaldybėse ir Tauragės, Utenos ir Marijampolės regionuose sudaryti galimybę naudotis viešuoju transportu tinkamu laiku.

293. Diegti viešojo ir bevariklio transporto integralumą užtikrinant galimybę rinktis kombinuotas keliones arba keliavimą viešuoju transportu pervežant ir bevarikles transporto priemones.

294. Miestuose ir priemiesčiuose vystyti alternatyvaus kuro papildymo stotelių tinklą, teikti prioritetą alternatyvų kurą naudojančioms transporto priemonėms tokiu būdu mažinant iškastinio kuro naudojimą.

295. Metropoliniuose centruose vietoje taršių automobilių, prioritetą teikti mažiau taršių automobilių patekimui į centrinės ir senamiesčių miestų dalis.

296. Mobilumui ir daugiaryšiskumui vystyti būtina sudaryti sąlygas, kurti naujas ar plėsti esamas su susisiekimo sistema susijusias paslaugas ir reikalingus infrastruktūros sprendinius tiek miestuose ir šalia jų esančiose urbanizuotose teritorijose („lengvai pasiekiamas daugiaryšio transporto bei smulkiųjų siuntų logistikos paslaugas apjungiantis mazgas“, „palik dviratį ir važiuok viešuoju transportu“, „palik automobilį / dviratį ir eik pėsčiomis“, „palik automobilį / dviratį ir važiuok bėginiu viešuoju transportu“, „palik automobilį ir važiuok viešuoju transportu“, „dalijimosi viešaisiais dviračiais sistema“, „dalijimosi automobiliais sistema“, „keliavimo keliose paslauga“, „atsisveikink ir važiuok“ ir kt.)

297. Viešojo transporto susisiekimo paslaugoms užtikrinti tarp partneriaujančių tarptautinio ir regioninio lygmens paslaugas teikiančių urbanistinių centrų prioritetus teikti:

297.1. tarp Vilniaus ir Utenos, Kauno ir Marijampolės, Klaipėdos ir Tauragės, Klaipėdos ir Telšių, Šiaulių ir Mažeikių, Panevėžio ir Rokiškio urbanistinių centrų – geležinkelio transportui;

297.2. tarp Vilniaus ir Ukmergės, Kauno ir Alytaus bei Panevėžio ir Biržų urbanistinių centrų – automobilių kelių transportui;

297.3. iš Klaipėdos miesto, Klaipėdos ir Šilutės rajonų į Neringos savivaldybės gyvenvietes – vidaus vandenų transportui.

298. Tikslinti skirtingo lygmens mobilumo paslaugų zonas žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose, jas sureguliuojant hierarchiškai per jų dažnio, sklaidos, kelionės trukmės ir išlaidų efektyvinimą. Regionų lygmeniu veikiančių partnerysčių ribose, įvertinant esamą ir vystomą infrastruktūrą (funkcinius ryšius), nustatyti prioritetinį ir alternatyvų viešąjį transportą.

299. Teikti prioritetą susisiekimo infrastruktūrą valdančių, paslaugas reglamentuojančių institucijų ir jas teikiančių dalyvių partnerystės kūrimui, taip pat išmaniųjų judumo sprendimų kūrimui, kurie leistų supaprastinti vartotojų naudojimąsi viešuoju transportu, sujungiant skirtingas transporto rūšis ir kitas mobilumo paslaugas (dalijimosi sprendimai). Kurti bendrą dalijimosi sprendinių ir viešojo transporto koordinavimo bei analizavimo agentūrą arba papildyti veikiančias institucijas funkcijomis, kurios valstybės mastu užtikrintų mobilumo kaip paslaugos platformos sukūrimą, vieno bilieto sistemos išvystymą, plėtrą, palaikymą, keleivių judėjimo duomenų apskaitą ir analizę bei pasiūlymų teikimą dėl mobilumo sprendinių plėtros ir skirtingo lygmens mobilumo paslaugų zonų tikslinimo.

300. Mobilumo kaip teisės (privežamųjų paslaugų) lygmens paslaugų zonose viešojo susisiekimo paslaugos turėtų būti organizuojamos pagal poreikį principu, sudarant teisę retai užstatytose teritorijose, kur neefektyvu palaikyti tradicinį viešojo transporto tinklą, gyvenantiems žmonėms gauti privežimo paslaugas iki aukštesnio lygmens susisiekimo ir kitų paslaugų. Mobilumo pagal poreikį paslauga suteikia galimybę iškviesti viešąjį transportą SMS ar mobiliosios programėlės pagalba (taksi principu). Kitos alternatyvios paslaugos: lankstaus transporto sistema – tai sistema, leidžianti mobilios programėlės pagalba rezervuoti viešojo transporto paėmimą iš stotelės, nutolusios nuo specialaus viešojo transporto reiso tam tikru laiku; autostopas – tai galimybė mobiliosios programėlės pagalba matyti keleivius, kuriems reikalinga pavėžėjimo paslauga, bei transporto priemonių vairuotojus, galinčius pavėžėti ir kt.

301. Vidutinio lygmens mobilumo paslaugų zonose esančiuose lokaliniuose urbanistiniuose centruose užtikrinti regioninio palaikomojo ir papildomojo tipo arba aukštesnio (atsižvelgiant į tai, kuris yra arčiausiai) lygmens urbanistinių centrų pasiekiamumą viešuoju transportu, konsoliduojant paslaugos teikėjų veiklą ir nedubliuojant tarp miestinių / tarpregioninių kelionių, kurios aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonose vystomos į aukštesnio lygmens mobilumo paslaugas teikiančius urbanistinius centrus.

302. Aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonose numatyti sostinės, transnacionalinio, pajūrio ir regioninio plėtojamojo tipo bei partnerystėmis susietų urbanistinių centrų (Vilniaus–Kauno, Panevėžio–Šiaulių, Klaipėdos–Palangos) pasiekiamumą tarpusavyje ir iš regioninių papildomojo bei palaikomojo tipo lygmens urbanistinių centrų, orientuojantis į dažnus, greitus ir reguliarius tiesioginius viešojo transporto reišius, nedubliuojant vidutinio lygmens mobilumo paslaugų zonoje vykstančio viešojo transporto. Aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonoje užtikrinti tarp miestinio viešojo transporto suderinamumą su efektyviu priemiestiniu ir miesto viešuoju transportu (tvarkaraščiai ir kt.), taip užtikrinant sinergiją tarp skirtingo lygio paslaugų ir nepertraukiamą mobilumą.

303. Aukšto, vidutinio bei mobilumo kaip teisės (privežamųjų paslaugų) lygmens mobilumo paslaugų zonos pavaizduotos brėžinyje Regionai 2030.

304. Visų lygmenų mobilumo paslaugų zonose užtikrinti ikimokyklinės ir bendrojo ugdymo įstaigas lankančių vaikų pavėžėjimo paslaugas, jų tvarką ir apimtį apibrėžiant teisės aktuose.

305. Kiti susisiekimo sistemos vystymo sprendiniai susiję su rekreacija bei turizmu pateikiami skyriuje “Specialiosios temos” (žr. III sk. 2 skirs.).

PENKTASIS SKIRSNIS

INŽINERINĖS SISTEMOS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

306. Sukurti inžinerinių sistemų prisitaikymo prie klimato kaitos reguliavimą, atrinkti technologinius sprendimus klimato kaitos poveikio prevencijai ir klimato kaitos poveikio mažinimui, parengti reikiamų tyrimų pagal inžinerinių sistemų pobūdį programas bei juos vykdančius specialistus, diegti klimato kaitos poveikio inžinerinei infrastruktūrai stebėsenos mechanizmus.

307. Tolygiai pereiti prie mažo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio technologijų. Visuose ūkio sektoriuose (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis ir kiti sektoriai) plėtrą vykdyti siekiant inovatyvumo, atsparumo klimato kaitos pokyčiams, taikant žiedinės ekonomikos principus.

Skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (toliau–AEI) panaudojimą energijos gamybai, alternatyvių degalų naudojimą ir elektrifikaciją transporto sektoriuje, diegti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones.

308. Energetikos sistemos (elektra, šiluma ir gamtinės dujos). Sujungti Lietuvos elektros energetikos sistemą su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema darbui sinchroniniu režimu. Sėkmingai sinchronizacijai su ES Lietuvos teritorijoje įgyvendinti šiuos projektus (žr. brėž. Komplexinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams):

- 1) „Litpol Link“ jungties išplėtimas;
- 2) „Harmony Link“ jungties statyba;
- 3) Šiaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos energetikos sistema;
- 4) 330 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė –Vilnius rekonstravimas;
- 5) 330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–„Neris“ statyba;
- 6) 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba;
- 7) 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba;
- 8) 330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba;
- 9) 330 kV skirstyklos „Darbėnai“ statyba;
- 10) Naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas;
- 11) Elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) valdymo sistemos įrengimas;
- 12) Automatinio generacijos valdymo sistemos įdiegimas;
- 13) Elektros energijos kaupimo įrenginių (200 MW) įrengimas.

309. Vystyti AEI elektrinių parkus Lietuvos teritorijoje. Siekiant vizualinės estetinės kraštovaizdžio apsaugos, II sk., 6 skirsn., 350, 351 ir 356 p. pateiktos nuostatos dėl vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių parkų plėtros. Skatinti regioninę ir tarptautinę bendradarbiavimą AEI elektrinių parkų plėtrai.

310. Vystyti vėjo elektrinių parko jūroje įrengimą ir elektros perdavimo tinklo plėtrą šio parko prijungimui prie sausumos tinklų. Perdavimo tinklo, susijusio su vėjo elektrinių jūroje statyba plėtrą vystyti atsižvelgiant į konkrečių statomų vėjo elektrinių galingumus, techninius ir elektros rinkos skaičiavimus, perdavimo tinklo stiprinimo alternatyvų analizę. Numatyti galimybę prie Danijos, Lenkijos, Švedijos ir Vokietijos vėjo elektrinių tinklo prijungti ir Lietuvos bei kitų Baltijos šalių jūros teritorijose planuojamus parkus.

311. AEI naudojančių elektrinių plėtrai – užtikrinti reikiamos Lietuvos energetikos sistemos galių adekvatumą, elektros energijos sistemos balansavimo, rezervavimo ir kitas sistemines tinklo paslaugas, kurias teikti turėtų ir energijos iš AEI gamintojai.

312. Skatinti gaminančių vartotojų skaičiaus didėjimą, suteikiant finansinę paramą nedidelės galios saulės šviesos energijos elektrinių įrengimui arba įsigijimui iš nutolusių saulės šviesos energijos elektrinių.

313. Rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus išskirti prioritetines pastatų renovavimo ir CŠT tinklo plėtros teritorijas. Skatinti pastatų modernizavimą, prioritetą teikiant daugiabučiams namams, savivaldybių ir valstybės institucijų viešiesiems pastatams ir individualiems namams didinant energijos vartojimo efektyvumą ir / ar diegiant AEI energijos gamybą. Diegiant AEI CŠT teritorijose, taikyti kainodarą, kai mokama pastovioji dalis už galimybę pasinaudoti tinklu bei kintamoji dalis už faktiškai suvartotą energiją.

314. Diegti inovatyvias technologijas energetikos sektoriuje, prioritetą teikiant prie aplinką tausojančios energijos gamybos ir aplinką tausojančio vartojimo plėtros prisidedančioms technologijoms.

315. Šilumos sektoriuje skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) plėtrą, didžiausią dėmesį skiriant šių išteklių naudojimui centralizuotai tiekiamos šilumos gamybai ir šilumos gamybai namų ūkiuose.

316. Intensyviai urbanizuojamose teritorijose, apsirūpinimui šiluma prioritetą teikti centralizuoto šilumos tiekimo būdai. Didinti centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą.

317. Sukurti decentralizuoto sektoriaus aprūpinimo šiluma inventorizavimo sistemą. Skatinti individualiai šildomų pastatų perėjimą prie netaršių ir mažo ŠESD kiekio technologijų, prioritetą teikiant namų ūkiams.

318. Skatinti naujų energijos gamybos technologijų iš geoterminių išteklių kūrimą ir jų integravimą į energetikos sistemą. Prioritetas teikiamas sekliosios geoterminės energetikos vystymui, numatant skatinimo mechanizmą.

319. Vystyti centralizuotą vėsumos energijos tiekimo tinklą, prioritetą teikiant į bendrą sistemą sujungiamiems aukštos energetinės klasės daugiabučiams namams ir administracinės paskirties pastatams.

320. Plėtoti gamtinių dujų infrastruktūrą, prioritetą teikiant savivaldybėms, kuriuose vystomi pramonės parkai ir LEZ. Integruoti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą ES dujų rinką, sujungiant Lenkijos bei Lietuvos dujotiekius (GIPL projektas). Diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse bei didinti tiekimo saugumą ir patikimumą.

321. Įgyvendinti gamtinių dujų perdavimo sistemos plėtros investicijų projektus (žr. brėž.. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams), skirtus diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse bei didinti dujų tiekimo saugumą ir patikimumą:

321.1. Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas ir Kaunas–Šakiai jungtis (antroji gija) statyba;

321.2. Magistralinių dujotiekių linijinės dalies atstatymas;

321.3. Dujų skirstymo ir apskaitos stočių atstatymas;

321.4. Kompresorių stočių atstatymas ir modernizavimas.

322. Atsižvelgiant į pasaulinę suskystintų gamtinių dujų rinkos dinamiką ir regioninės gamtinių dujų rinkos potencialą, skatinti ilgalaikį Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo veiklos tęstinumą.

323. **Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas.** Plėtoti ir renovuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūrą, prioritetą teikiant aglomeracijoms, kuriose gyventojų tankis yra 25 gyventojai / ha ir daugiau.

323.1. Savivaldybių viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose ir aglomeracijose planuoti centralizuotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemas, išskyrus atvejus, nurodytus Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme.

323.2. Teritorijose, kurios nepatenka į savivaldybių viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijas statyti individualias ir (arba) grupines nuotekų tvarkymo ir geriamojo vandens tiekimo sistemas, užtikrinant, kad vietiniuose įrenginiuose tvarkomos nuotekos neterštų aplinkos.

323.3. Naujai urbanizuojamose ir urbanizuotose teritorijose jungtis prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų, kai įgyvendinami geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai.

323.4. Sukurti priemones, skatinančias esamus pastatus prijungti prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų.

324. Skatinti regioninių vandentvarkos įmonių apjungimą siekiant sumažinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų netolygumą, efektyviau įgyvendinti nacionalinius bei Europos sąjungos įsipareigojimus ir padidinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių veiklos efektyvumą, teikiamų paslaugų kokybę.

325. Didinti investicijas į paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir rekonstravimą, taip pat ir į turimos infrastruktūros teisinę registraciją. Plėtoti paviršinių nuotekų surinkimo, akumuliacinio ir antrinio panaudojimo (želdinių laistymui ir kt.) sistemas regionų miestuose ir miesteliuose. Mažinti nelaidžių dangų kiekį urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, naudoti inovatyvias paviršinių nuotekų valdymo technologijas, siekiant sumažinti susidarantį didelius paviršinių nuotekų kiekius gausių kritulių metu. Inventorizuoti

urbanizuotų teritorijų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas ir planingai vykdyti jų rekonstrukciją ir / ar naują statybą, siekiant mažinti užtvindymo riziką.

326. Projektuojant naujas ar rekonstruojant esamas nuotekų valyklas parinkti tokius nuotekų valymo procesus, kurie leistų išvengti stipraus kvapų susidarymo ir sklidimo. Naujus nuotekų valyklos įrenginius statyti kiek galima toliau nuo kvapui jautrių aplinkinių miesto, miestelio ar kaimo dalių, skatinti esamo ir planuojamo nuotekų dumblo tvarkymą ir apdorojimą uždarose patalpose, diegti kitas kvapų prevencijos ar neutralizavimo priemones.

327. Mažinti vandens telkinių taršą iš sutelktosios taršos šaltinių didinant nuotekų išvalymo efektyvumą nuotekų valyklose ir užtikrinant vandensaugos tikslų įgyvendinimą. Vykdyti nuotekų valyklų ir šalia jų esančių vandens telkinių stebėseną, prioritetą teikiant geros būklės rodiklį neatitinkantiems vandens telkiniams. Esant poreikiui didinti nuotekų išvalymo efektyvumą.

328. Skatinti, kad individualiuose būstuose, daugiabučiuose namuose, viešuosiuose pastatuose mažai užterštos nuotekos (skalbiniai, indų plovimai, prausimaisi ir pan. panaudotas vanduo) ir lietaus vanduo būtų valomas ir, esant galimybei, naudojamas drėkinimui ar laistymui.

329. Tęsti potencialių vandens taršos židinių inventorizavimą, numatyti mechanizmą jų likvidavimui / išvalymui.

330. Intensyvuoti individualiai tvarkomų nuotekų valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę. Numatyti atsakomybę už nelegaliai įrengiamus vandens gręžinius. Inventorizuojant nuotekų išleistuvus, kartu inventorizuoti ir vietinius individualius vandens šaltinius.

331. Renovuoti ir (ar) rekonstruoti melioracines sistemas, atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus bei biologinės įvairovės palaikymą. Diegti drėgmės režimo reguliavimo technologijas, kurios padės kontroliuoti drėgmės išteklius dirvožemyje, azoto ir fosforo patekimą į paviršinius ir požeminius vandenis ir sumažins ŠESD išsiskyrimą.

332. Parengti alternatyvius Vilniaus ir Kauno miestų aprūpinimo geriamuoju vandeniu planus, atsižvelgiant į šalia Vilniaus statomą Astravo AE ir riziką avariniam Nerio upės vandens užteršimui radionuklidais.

333. **Atliekų prevencija ir tvarkymas.** Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio. Mažinti procesų / produktų / paslaugų poveikį aplinkai ir atliekų susidarymą gamybos ir tolesnio produktų naudojimo procese.

334. Sukurti ir taikyti skatinimo ir kontrolės mechanizmą perdirbamų pakuočių gamybai. Siekiant kokybiškai ir efektyviai paruošti pakuočių atliekas perdirbimui, išvystyti antrinio rūšiavimo pajėgumus, sutelkiant investicijas į vieną ar kelis centralizuoto rūšiavimo įrenginius, kurie efektyviai ir patikimai apdorotų visoje Lietuvoje surinktas pakuočių atliekas.

335. Diegti efektyvesnį atliekų rūšiavimą, numatant antrinių žaliavų konteinerinio tinklo plėtrą. Plėtoti atliekų rūšiavimą skatinančius mechanizmus ir jų pritaikymus, skirti dėmesį gyventojų švietimui. Plėtoti ir diegti naujas antrinių žaliavų perdirbimo technologijas.

336. Vystyti atskiras maisto atliekų ir tekstilės gaminių surinkimo ir jų perdirbimo sistemas. Skatinti įvairių sektorių bendradarbiavimą atliekų rūšiavimo efektyvinimui ir intensyvinimui didinti.

337. Po rūšiavimo likusias netinkamas pakartotinai naudoti ir perdirbti energinę vertę turinčias komunalines atliekas naudoti energijai gauti kogeneracinėse jėgainėse.

338. Vystyti naujas technologijas branduolinės energetikos saugumo gerinimo bei radioaktyviųjų atliekų tvarkymo srityse.

339. **Ryšiai.** Diegti ir plėtoti 5G ryšį Lietuvos teritorijoje, prioritetą teikiant didžiųjų miestų teritorijoms, svarbiausiems tarptautiniams sausumos transporto koridoriams („Via Baltica“, „Rail Baltica“, IX B), magistraliniams automobilių keliams, valstybinės reikšmės magistralinėms geležinkelio linijoms, oro ir jūrų

uostams. Siekiant tvarios ir visą Lietuvos teritoriją apimančios 5G ryšio plėtros, savivaldybės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose numatyti teritorijas 5G ryšio infrastruktūrai įrengti.

340. Plėtoti elektroninių ryšių infrastruktūrą Lietuvos teritorijoje ir užtikrinti, kad namų ūkių, turinčių galimybę naudoti 100 Mbp/s spartos interneto ryšį, dalis iki 2025 m. būtų 100 proc.

341. Plėtoti aukštos kokybės skaitmeninę infrastruktūrą, kuri atitiktų IV pramonės (skaitmeninės) revoliucijos keliamus reikalavimus perspektyvioms ekonominėms veikloms ir išmaniesiems miestams plėtoti.

342. Užtikrinti universaliosios pašto paslaugos pasiekiamumą, atsižvelgiant į gyventojų kaitos tendencijas atskiruose regionuose.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS

GAMTINIO KRAŠTOVAIZDŽIO, BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA, GAMTINIS KARKASAS

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyrą)

343. **Kraštovaizdžio apsauga ir formavimas.** Pripažįstant tai, kad kraštovaizdis yra svarbus šalies išteklius, valstybės identiteto ir gyvenimo kokybės dalis, taip pat siejamas su ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, ekologiniais ir estetiniais visuomenės poreikiais, vykdant Europos kraštovaizdžio konvencijos ir Europos Sąjungos teisės normų reikalavimus, remiantis pagrindiniais šalies kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojančiais dokumentais ir įvertinus iššūkius šiose srityse iki 2030 m.:

343.1. įgyvendinti kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas, patvirtintas LR Seimo nutarimu “Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano LR BP valstybės teritorijos vystymo kryptių ir teritorijų naudojimo funkcinių prioritetų patvirtinimo”;

343.2. integruoti kraštovaizdžio apsaugos, ir tvarkymo nuostatas į ūkio šakų ir regionų plėtros programas;

343.3. užtikrinti šalies kraštovaizdžio politikos tęstinumą atnaujinant nacionalinės kraštovaizdžio politikos nuostatas ir numatant konkrečias priemones, skirtas joms įgyvendinti.

344. Siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti ekologines (aprūpinimo, palaikymo, reguliavimo), socialines, ekonomines ir kitas funkcijas:

344.1. stebėti gamtinių, bioprodukcinių ir urbanizuotų teritorijų santykio raidą ir siekti jo optimalumo, vadovaujantis moksliskai pagrįstais kriterijais;

344.2. racionaliai naudoti kraštovaizdžio teritorinį erdvinį potencialą – sudaryti prielaidas išsaugoti ir / ar atkurti gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžio išteklius;

344.3. sudaryti prielaidas ekosistemoms (gamtinėms, miestų ir agroekosistemoms) visaverčiai egzistuoti bendroje kraštovaizdžio struktūroje;

344.4. identifikuoti išskirtinės vertės kraštovaizdžius, juos saugoti, puoselėti ir eksponuoti.

345. Formuoti funkcionalų, socialiai ir / ar gamtiškai gyvybingą bei vaizdingą kraštovaizdį, užtikrinant ekonominių veiklų tęstinumą jame, socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, visų gamtos (gyvosios ir negyvosios) elementų, įskaitant biologinę įvairovę, palaikymo galimybes. Išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens vertingo kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinti ekologinį stabilumą.

346. Išlaikyti esamą 60 proc. šalies teritorijos tausojantį bei saugantį kraštovaizdį ir biologinę įvairovę naudojimą ir apie 40 proc. – intensyvų naudojimą, vystant bioprodukcinį ūkį, plėtojant pramonę, susisiekimą ir kitas žmonių gerovei būtinas sistemas. Išlaikyti ir / ar formuoti optimalią kraštovaizdžio erdvinę struktūrą (nacionaliniai kraštovaizdžio struktūros optimalumo rodikliai nurodyti LR BP priede NR. 5 “Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas”). Konkrečius teritorijų naudojimo reglamentus nustatyti savivaldybės lygmenyje rengiant savivaldybių teritorijų bendruosius planus, ir juos taikyti rengiant vietovės / savivaldybės lygmens kompleksinio, saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

347. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir jo įvairovės išsaugojimo srityje prioritetas teikiamas: ekologinėms kompensacinėms gamtinio karkaso funkcijoms stiprinti, ypač teritorijose, kur daugiausia silpno, pažeisto geoekologinio potencialo teritorijų visoje gamtinio karkaso struktūroje (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, kraštovaizdžio formavimo kryptis – grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai), jungčių tarp atskirų gamtinių ir pusiau gamtinių teritorijų kūrimui, išsaugojimui, geros jų būklės palaikymui, užtikrinant daugiafunkcinių ekologinių paslaugų teikimą, taip pat pelkinio ir karstinio kraštovaizdžio apsaugai, gamtinio kraštovaizdžio elementų išsaugojimui, atkūrimui ir gausinimui urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose.

348. Veisti miškus kraštovaizdžio ekologinio stabilumo požiūriu mažo miškingumo, bioekologiškai nuskurdintose teritorijose. (Žiemgalos ir Šešupės molingos lygumos, Žemaičių aukštumos vandenskyrinis kalvynas ir vakarų Žemaičių moreninė lyguma, Suvalkų ir Kuršo aukštumų šlaitai, Rytų Aukštaičių plynaukštė, Mūšos ir Nevėžio vandenskyra bei karstinis regionas (Kraštovaizdžio formavimo ir ekologinės pusiausvyros brėž.).

349. Identifikuoti išskirtinės vertės agrarinių teritorijų kraštovaizdį, jį palaikyti, puoselėti ir eksponuoti. Saugoti šias vertingąsias agrarinio kraštovaizdžio savybes: organiškai susiformavusio agrarinio kraštovaizdžio fragmentus su jam būdinga gyvenviečių sistema bei savita žemėnaudos ir žemėvaldos struktūra, istorinio agrarinio kraštovaizdžio arealus, bei juos reprezentuojančius panoraminius vaizdus, tipinius ir unikalius agrarinio kraštovaizdžio fragmentus, kelius ar jų atkarpas (brėž. Kultūros politika ir rekreacija);

350. Nacionaliniame lygmenyje kraštovaizdžio estetinį potencialą (vaizdingumą) formuoja jo vizualinės struktūros raiškumas, dominantės, kraštovaizdžio elementų įvairovė, panoraminė apžvalga, vertė, kurią kraštovaizdžiui priskiria visuomenė. Atsižvelgiant į kraštovaizdžio vizualinės struktūros ypatumus, nustatomi ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealai ir vietovės (toliau – ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijos), kuriose taikomi vizualinės apsaugos reikalavimai (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija):

350.1. neplanuoti saulės šviesos energijos elektrinių didesnių, kaip 500 kW įrengtosios galios bei vėjo elektrinių statybos, išskyrus iki 25 metrų aukščio (matuojant iki aukščiausio konstrukcijų taško) vėjo elektrinę statomą sodyboje ar prie esamų ūkinių pastatų, ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijose;

350.2. išsaugoti pajūrio kraštovaizdžio identitetą. Įteisinti pajūrio–pamario kraštovaizdžio vizualinės apsaugos zoną, apimančią Kuršių neriją, Kuršių marias ir iki 10 km pločio žemyninės pakrantės juostą žemyninėje dalyje, įskaitant Nemuno deltą ir Klaipėdos gūbrį (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija). Išskiriant šią zoną nustatyti kraštovaizdžio vizualinę vertę: vertingąsias savybes ir objektus, apžvalgos taškus.

350.3. Vertinant poveikį kraštovaizdžiui siekti išsaugoti vizualiai išraiškingiausias kraštovaizdžio struktūras (žr. LR BP 5 priedo „Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planas“ 61 p. AI, AII, BII kraštovaizdžio tipai), šių teritorijų esamą kraštovaizdžio pobūdį, natūralius procesus, užtikrinti apsaugą nuo vizualinės taršos. Žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose nustatomas šių teritorijų reglamentas dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo išsaugojimo, tikslinami estetinio potencialo arealai, kraštovaizdžio vertės požymiai ir kt.

351. Vertinant galimą vizualinę taršą vadovautis šiais aspektais: žemėnaudos struktūros kaita, vizualinis aspektas, poveikis kraštovaizdžio vertės požymiams (tarp jų ir tiems, kuriems vertę priskiria visuomenė), gamtos ir kultūros vertybėms ir elementams, jų apžvelgiamumui, panoramoms, rekreacinių išteklių vertei ir naudojimui, poveikis biologinei įvairovei.

352. **Gamtinio kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo nuostatos.** Sukurti prielaidas ir galimybes vykdyti natūraliems gamtiniais procesams, užtikrinantiems natūralaus, santykinai natūralaus kraštovaizdžio išsaugojimą ir atsistatymą. Prioritetas teikiamas ekologiškai tvaraus agrarinio kraštovaizdžio (miškingo, pelkėto, ežeringo / upėto), saugomų natūralių ir pusiau natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimui ir atkūrimui.

353. Sukurti prielaidas žemės melioracijos ir dirvožemio kultūrinimo darbų metu ekologiškai nuskurdinto agrarinio kraštovaizdžio teritorijų, kuriose reiškiasi neigiami dirvožemio, paviršinio ir požeminio vandens, biologinės įvairovės kokybės pokyčiai, savaiminiam atkūrimui (pagal ekologiškai ir ekonomiškai pagrįstus specialiojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius). Tikslingai didinti agrarinio kraštovaizdžio geoekologinį potencialą ir ekologinio kompensavimo funkcijas, sudarant sąlygas žemės ūkio naudmenų ir dirvožemio derlingumą užtikrinančių savybių apsaugai.

354. Ekologiškai jautriose eroduojamų Baltijos ir Žemaitijos aukštumų moreninių kalvynų, smėlingų kopynų, paslėnių ir slėnių teritorijose taikyti kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant priemonėms, atkuriančioms ir palaikančioms kraštovaizdžio mozaiką, biologinę įvairovę. Išsaugoti teritorijas, kurių kraštovaizdžio struktūra pasižymi ekologine svarba ir jautrumu – takoskyrų kraštovaizdžio natūralią struktūrą, upių slėnių, ežerų duburių ir žemyninių kopų kraštovaizdį; stabdyti dirvožemio degradavimą kalvotuose arealuose.

355. Išsaugant, puoselėjant kraštovaizdžio, biologinę įvairovę saugoti, atkurti miškų, vandenų, pelkių, natūralių pievų ekosistemas – palaikyti jose biotopų įvairovę; saugoti kraštovaizdžio gamtines, estetines, istorines vertybes, erdvių santykį, nustatyti regioninės reikšmės saugotinas kraštovaizdžio panoramas bei atvirų kraštovaizdžių teritorijas (aukštapelkės, pievos), kuriose būtų ribojamas želdinių, miško veisimas, žemės ūkio ir miško žemės paskirties keitimas į kitą.

356. Rengiant teritorijų ir strateginio planavimo, kraštovaizdžio formavimo dokumentus, analizuoti kraštovaizdžio charakteristikas, jį veikiančius procesus, vertę, kurią jam priskiria gyventojai, numatyti ilgalaikes priemones vertingam ir / ar vaizdingam gamtinio ir kultūrinio pobūdžio kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti. Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatos, užtikrinančios gamtos ir kultūros vertybių apsaugą (tame tarpe ir vizualinę), bei teritorijos ekologinę pusiausvyrą, detalizuojamos saugomų teritorijų specialiuosiuose ir / ar savivaldybių bendruosiuose planuose, kituose teritorijų planavimo ar strateginiuose planuose.

357. Formuoti kraštovaizdį pagal moksliskai pagrįstus ir siektinus kraštovaizdžio etalonus, diferencijuotus pagal funkcinio naudojimo prioritetus ir tvarios plėtros principus; tvarkyti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, joje vykstančių morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerąja kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis.

358. Formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį – žmogaus gyvenamąją aplinką. Į šį aspektą atsižvelgiama rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ypač savivaldybių teritorijų ir (ar) jų dalių planus. Užtikrinti kraštovaizdžio, ekosistemų paslaugų, gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo, žaliosios infrastruktūros sričių specialistų kvalifikacijos kėlimą ir jų integravimą į planavimo procesus.

359. **Kraštovaizdžio struktūros optimizavimas ir formavimas urbanizuotose teritorijose.** Identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti išskirtinės vertės urbanizuotų teritorijų kultūrinį kraštovaizdį, jam būdingą savitą užstatytą ir atvirų erdvių santykį, panoraminius vaizdus, istoriniu urbanistiniu ir gamtiniu aspektu vertingo ir vaizdingo kraštovaizdžio plotus.

360. Įtvirtinti istorinio–urbanistinio kraštovaizdžio sampratą – urbanistinės teritorijos, suprantamos kaip istorinių sluoksnių darinio, suformuoto apjungiant kultūros ir gamtos vertes ir savybes, bei suvokiamos plačiau nei kultūros paveldo vietovė ar kompleksas ir apimančios urbanistinį kontekstą bei jo geografinę apsuptį.

361. Užtikrinant socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, formuoti optimalią moksliskai pagrįstą urbanistinio kraštovaizdžio struktūrą, išsaugoti ir gausinti natūralius kraštovaizdžio elementus ir biologinę įvairovę.

362. Tvarkyti ir prižiūrėti urbanizuotų teritorijų natūralias ir pusiau natūralias erdves (medynai, pievos, vandens telkiniai, slėniai, šlapynės) taip, kad procesai, vykstantys jose, atitiktų ar atkartotų natūralius gamtinius procesus;

363. Savivaldybių strateginio ir / ar kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose detalizuoti biologinės įvairovės ir ekosistemų teikiamų paslaugų palaikymui skirtus sprendimus, želdynų sistemos formavimo, apsaugos, tvarkymo reikalavimus, apsaugos priemones. Šiuose planuose derinti žaliosios infrastruktūros vystymo politikos, reguliavimo ir finansinės priemonės.

364. Gamtinio karkaso formavimas. Užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių (gamtinių, miestų, žemės ūkio ekosistemų) ekologinį stabilumą, biologinės įvairovės apsaugą bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, kurti visavertę, gyvybingą, atsparią ir funkcionalią ekologinio kompensavimo sistemą – gamtinį karkasą, numatyti šias svarbiausias gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptis (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra):

- 364.1. išlaikyti ir saugoti esamą natūralių teritorijų geoekologinį potencialą, tausiai, ekologiškai ir ekonomiškai pagrįstai naudoti gamtinius išteklius (išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis);
- 364.2. atkurti pažeisto ir stipriai pažeisto teritorijų geoekologinio potencialo natūralumą, pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias ekologinio kompensavimo priemones (palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas);
- 364.3. atkurti stipriai pažeistų ir degraduotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinį potencialą urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones (atkuriamą natūrali ar jai artima kraštovaizdžio struktūrą, ekosistemas, gamtiniai elementai). Gamtinio karkaso elementai kultūros paveldo vietovėse formuojami pagal kultūros vertybių apsaugos reikalavimus.

365. Urbanizuotose teritorijose formuoti želdynų sistemą, kaip integralią gamtinio karkaso ir urbanistinio audinio dalį, užtikrinti žaliosios infrastruktūros formavimą ir plėtrą. Nacionaliniame, regionų ir savivaldybės lygmenyje prioritetas teikiamas žaliosios infrastruktūros formavimui gamtinio karkaso teritorijose, o vietovės lygmenyje – atskirųjų ir priklausomųjų želdynų sistemoje (žr. 373.1 p.).

366. Gamtinio karkaso teritorijose išskirti ekologinį tinklą, užtikrinantį vertingiausių ekologiniu požiūriu gamtinio karkaso teritorijų – Natura 2000 tinklo vientisumą. Įteisinti ekologinio tinklo struktūrą, jį detalizuoti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose pagal nustatytą metodiką.

367. Stiprinti gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, stiprinti tausojantį išteklių naudojimą. Prioritetą teikti ekologinio kompensavimo funkcijų atkūrimui ir stiprinimui intensyvios žemdirbystės teritorijose, patenkančiose į probleminius aplinkosauginius Karsto paplitimo, Žiemgalos, Sūduvos rajonus (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra). Priemonės gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai stiprinti teikiamos 8 skirsnyje „Išteklių apsauga ir naudojimas, Bioprodukcinio ūkio vystymas“.

368. Taikyti gamtinio karkaso teritorijų degradavimo procesus stabilizuojančias priemones: mažinti ūkinės veiklos sukeltus erozijos procesus (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės), palaikyti ir didinti kraštovaizdžio įvairovę, vykdyti mokliškai pagrįstą melioracijos sistemų pertvarką, užtikrinti melioracijos sistemų darbą, įvertinti poreikį ir galimybes renatūralizuoti vandentėkmes, pažeisto ekologinio potencialo teritorijas atkurti ir / ar pritaikyti naujai veiklai (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra), saugoti biologinę įvairovę, subalansuotai naudoti gamtinius išteklius. Stiprinti upių slėnių – migracinių koridorių gamtinį pilnavertiškumą, paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose ir pakrančių apsaugos juostose išsaugoti natūralius gamtinius elementus, juos gausinti. Pagerinti sąlygas visuomenei naudotis pakrantėmis, kurti viešo ir privataus sektoriaus partnerystes, kurios užtikrintų šių viešo naudojimo teritorijų nuolatinę priežiūrą, jų pritaikymą visuomenės poreikiams.

369. Didinti šalies miškingumą, atsižvelgiant į kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekologinius, socialinius, ekonominius aspektus, derinant miškų teritorinį išdėstymą su gamtinio karkaso elementų formavimu. Prioritetą skirti ekologiškai nuskurdintoms gamtinio karkaso ir pasklidosios taršos paveiktoms teritorijoms želdinti (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai).

370. Gamtinio karkaso formavimo, kraštovaizdžio tvarkymo priemones numatyti savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio planavimo ir specialiojo žemėtvarkos, saugomų teritorijų planavimo dokumentuose. Į gamtinio karkaso teritorinę struktūrą integruoti gamtos ir kultūros paveldo objektus.

371. Formuojama gamtinio karkaso ir saugomų teritorijų sistema teritoriškai atspindi šiuo metu esamą situaciją, išlaiko esamas strategines šių teritorijų vystymo nuostatas ir kryptis, išdėstytas LR BP priede Nr. 5 “Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas”. Bendras gamtinio karkaso struktūrų užimamas plotas šalies teritorijoje neturi mažėti. Šių struktūrų geoekologinis potencialas turi būti stiprinamas.

372. **Gamtinio karkaso vystymas urbanizuotose teritorijose.** Didinant urbanizuotų teritorijų geoekologinį potencialą, siekiant sudaryti sąlygas natūralių procesų raiškai, užtikrinant miestų mikroklimato reguliavimo prielaidas, didinant urbanizuotų teritorijų prisitaikymo prie ekstremalių klimato reiškinių galimybes bei gerinant gyvenimo ir aplinkos sąlygas:

372.1. didinti vyraujančio žemo geoekologinio potencialo teritorijose gamtiniam karkasui priskirtų teritorijų natūralumą, stabilumą ir atsparumą išoriniam poveikiui, sudaryti palankias sąlygas biologinei įvairovei, formuoti žaliosios infrastruktūros objektus.

372.2. išsaugoti ir stiprinti ekosistemų paslaugas esamuose ir naujai kuriamuose želdynuose, miškuose, paviršinio vandens telkiniuose ir jų pakrantėse, pelkėse, požeminio vandens iškrovos srityse, užliejamose teritorijose, kitose šlapynėse ir vietovėse, kuriose vyksta natūralūs gamtiniai procesai;

372.3. gamtinio karkaso ir urbanizuotų teritorijų sankirtos arealuose, remiantis geoekologinio potencialo vertinimu, užtikrinti biologinės įvairovės ir ekosistemų teikiamų paslaugų palaikymui skirtų sprendimų ir reikalavimų įgyvendinimą. Šie sprendimai ir reikalavimai (pirmenybė teikiama technologijoms, priemonėms ir medžiagoms, užtikrinančioms gerą aplinkos komponentų būklę) nustatomi normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose.

372.4. siekiant padidinti teikiamų ekosistemų reguliacinių ir kultūrinių paslaugų kokybę ir pasiekiamumą, formuoti linijinę rekreacinę infrastruktūrą, išnaudojant miškingas gamtinio karkaso jungtis urbanizuotose teritorijose. Miestų, priemiesčių ir urbanizuotų vietovių bei jų artimos aplinkos miškuose sudaryti sąlygas reguliacinėms ir kultūrinėms ekosistemų paslaugoms teikti, gyvenamosios aplinkos mikroklimatui saugoti.

373. **Biologinės įvairovės apsauga.** Stabdyti biologinės įvairovės nykimą, ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų kokybės blogėjimą, kur įmanoma jas atkurti:

373.1. vystyti žaliąją infrastruktūrą, kaip sudėtinę ir papildančią gamtinio karkaso dalį, padedančią užtikrinti ekologinę, ekonominę ir socialinę naudą visuomenei, gamta pagrįstais sprendimais; skatinti integruoti žaliosios infrastruktūros projektavimą į planavimo dokumentų rengimą, gamtos apsaugos, žemės, miškų ūkio, urbanistikos, vandenų politiką ir kt. sritis, gerinti su žaliaja infrastruktūra susijusių mokslinių tyrimų ir duomenų kokybę, stiprinti šios srities žinių bazę ir skatinti susijusias inovatyvias technologijas. Remti ES lygmens žaliosios infrastruktūros projektus;

373.2. saugoti biologinę įvairovę, sukuriant reikiamas prevencines bei technines priemones. Saugoti, atkurti miškų, vandenų, pelkių ir šlapynių, natūralių pievų ekosistemas – palaikyti biotopų įvairovę; vengti gyvūnų, paukščių ir žuvų migracijos kelių įprastinės aplinkos keitimo, prireikus ją atkurti. Išsaugoti arba atkurti kraštovaizdžio elementus, kurie leistų užtikrinti didesnę biologinę įvairovę;

373.3. valdyti invazinių rūšių plitimą; užtikrinti laukinės augalijos ir gyvūnijos tinkamą apsaugą, atkūrimą ir naudojimą; išsaugoti genetinius išteklius ir jų įvairovę, diegti gamtosaugines priemones žemės, miškų ūkio, gyvulininkystės ir žuvininkystės sektoriuose. Plėtoti biologinės įvairovės, biologinių išteklių ekosistemų mokslinius tyrimus;

373.4. Lietuvoje registruoti produktyviausias, labiausiai prie klimato pokyčių prisitaikiusias, atsparias kenkėjams žemės ūkio augalų veisles, kurios leis naudoti mažiau tręšiamųjų ir augalų apsaugos produktų.

373.5. užtikrinti tvarų santykinai natūralių ekosistemų ūkinį naudojimą, vengiant neigiamo poveikio biologinei įvairovei bei sudarant moksliai pagrįstas prielaidas teritoriškai tolygiai formuoti ypač vertingoms gamtinėms teritorijoms ir jas saugoti;

- 373.6. pagerinti paviršinių ir gruntinių vandenų būklę, sukurti teisinės prielaidas, ribojančias paviršinių ir gruntinių vandenų taršą iš urbanizuotų ir žemės ūkio teritorijų. Tobulinti moksliskai pagrįstas maisto medžiagų balansavimo priemones ir jų įgyvendinimo instrumentus, taikomus visų dydžių ūkiams, kurios padėtų sumažinti azoto, fosforo ir kitų cheminių medžiagų emisiją į paviršinius ir gruntinius vandenis;
- 373.7. veisti apsauginius želdinius (medžius, krūmus, žolynų juostas), kaip paviršinių vandens telkinių taršos prevencijos priemonę; ekologiškai nuskurdintose žemės ūkio veiklai naudojamose teritorijose įveisti bent 10 proc. žemės ūkio paskirties įvairaus dydžio želdinių juostas, grupes ar masyvus, taip pat formuoti dirbtines pelkes ar vandens telkinius, suplanuotus specialiojo saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos teritorijų planavimo dokumentuose;
- 373.8. bendradarbiauti su ūkininkais siekiant padėti jiems pereiti prie visiškai tvaraus, inovatyvaus, neigiamo poveikio aplinkai nekeliančio ūkininkavimo ir skatinti juos tai daryti siekiant pagerinti žemės ūkio ekosistemų būklę, atsparumą klimato kaitai, rizikai aplinkai ir socialiniams bei ekonominiams sukrėtimams; tobulinti bendrą žemės ūkio politiką, skatinant taikyti ekologines sistemas ir rezultatais grindžiamas išmokų sistemas; sumažinti neigiamą poveikį pažeidžiamoms rūšims ir buveinėms, įskaitant poveikį jūros dugnei dėl žvejybos, atkurti natūralias dalies upių vagas, gerinant sąlygas migruojančioms žuvims;
- 373.9. diegti tausojančius gamtines buveines žvejybos, objektų įrengimo, naudingų iškasenų išgavimo būdus, švarų jūrų transportą, nuotekų šalinimo iš laivų mažinimą; plėtoti žuvų nerštaviečių ir migracijos kelių mokslinius tyrimus, siekiant numatyti priemones jų būklei gerinti;
- 373.10. sudaryti teisinės ir fizinės prielaidas bei paskatos priemones pažeistoms ar sunaikintoms ekosistemoms atkurti, teritorijų geoekologiniam potencialui atstatyti, taikant natūralias ir (arba) technines priemones; tobulinti teisinės prielaidas gamtinių požiūriu vertingų teritorijų apsaugoje dalyvauti visuomeninėms organizacijoms ir privačios žemės savininkams. Biologinės įvairovės apsaugos priemones integruoti į kitus ūkio sektorius.
374. Vadovaujantis Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. nuostatomis, formuojant šalies biologinės įvairovės apsaugos politiką:
- 374.1. taikyti teisinę apsaugą ne mažiau 22 proc. Lietuvos teritorijos, užtikrinant biologinės įvairovės apsaugą gamtiniame karkase, formuojant šalies ekologinį tinklą;
- 374.2. saugant biologinę įvairovę, užtikrinant natūralių gamtinių procesų eigą, griežtos apsaugos reikalavimus taikyti Europos Bendrijos svarbos Vakarų taigos gamtinėms buveinėms ir Punios šilui. Nemuno kilpų regioninio parko Punios šilo botaninį–zoologinį draustinį priskirti Punios šilo gamtiniam rezervatui.
375. Parengti biologinės įvairovės ir ekosistemų atkūrimo planą (programą), kuris nustatytų biologinės įvairovės apsaugos įgyvendinimo ir reglamentavimo spragas, nustatytų prioritetinius tikslus ir terminus, taip pat ekosistemų apsaugos, atkūrimo ar tausaus jų naudojimo apibrėžtį, kriterijus ir prioritetus, veiksmus užtikrinant, kad iki 2030 m. bent 30 proc. saugomų rūšių ir buveinių, kurių būklė šiuo metu nėra gera, taptų geros būklės arba būtų matoma aiški būklės gerėjimo tendencija.
376. **Saugomos teritorijos.** Įgyvendinti šalies teritorijos gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio bei biologinės įvairovės apsaugos ir kraštovaizdžio politikos prioritetus, optimizuoti saugomų teritorijų sistemą, inicijuoti naujų saugomų teritorijų steigimą. Saugomų teritorijų steigimui, vertybių apsaugai taikyti ir partnerystės principą, pasitelkiant visuomenines organizacijas, privačios žemės savininkus, kitus subjektus. Valstybės prioritetinis uždavinys – esamose ir naujai steigiamose saugomose teritorijose palaikyti palankią natūralių buveinių ir rūšių bei kitų gamtos vertybių apsaugos būklę.
377. Prioritetas teikiamas Europos Sąjungos (ES) direktyvų Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEC) ir Dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEC) reikalavimams įgyvendinti, plėsti Natura 2000 teritorijų tinklą Lietuvoje. Iki 2022 m. nustatyti tinkamas apsaugos priemones, atlikti Natura 2000

teritorijų, kurios nėra nacionalinės saugomos teritorijos, apsaugos būklės vertinimą. Šioms teritorijoms parengti ir įgyvendinti apsaugos ir tvarkymo dokumentus ar apsaugos ir tvarkymo priemonės įtraukti į kitus planus.

378. Įsteigti paukščių apsaugai svarbią teritoriją – Paluknio pievos, buveinių apsaugai svarbias teritorijas – Juodymo pelkė (Rokiškio raj.), Strėvininkų miškas, (Kaišiadorių raj.) Kruojos upės slėnis (Pakruojo raj.), Ažukriaunio miškas (Rokiškio raj.), Petrašiūnų miškas (Ukmergės raj.), Norkiškės miškas (Tauragės raj.), Karšuvos giria (Jurbarko, Tauragės raj.) ir kitas. Kuriant Lietuvoje Natura 2000 tinklą, siekiama užtikrinti tinkamą visų Lietuvos teritorijoje randamų 54 natūralių buveinių tipų ir 55 rūšių apsaugą, įsteigti reikiamą kiekį saugomų teritorijų.

379. Siekiant išsaugoti Sūduvos slėniuotų ir limnoglacialinių lygumų, banguotos moreninės plynaukštės, ežeroto moreninio kalvyno kraštovaizdį, Suvalkijos simbolio – Šešupės upyno etalonus, gamtines ekosistemas, Lietuvos istorijai svarbų Sūduvos etninės srities paveldą, kultūrą, istoriją, atnaujinti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimo procedūras.

380. Atsižvelgiant į saugomų teritorijų steigimo tikslus, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, gamtos ir kultūros vertybių išsaugojimo poreikį, koreguoti, tikslinti saugomų teritorijų ribas. Išplėsti Aukštaitijos nacionalinį parką, apjungiant jį su Labanoro regioniniu parku. Parengti metodiką ir nustatyti kriterijus saugomų teritorijų optimizavimui.

381. Užtikrinti Lietuvos UNESCO pasaulio paveldo vietovėms (Kuršių nerijai, Kernavės archeologinei vietovei, Vilniaus istoriniam centrui, Struvės geodeziniam lankui) keliamus kultūros ir gamtos paveldo apsaugos reikalavimus, išsaugoti ir palaikyti išskirtinę visuotinę vertę, autentiškumą ir vientisumą, išlaikyti šias vertybes dabarties ir ateities kartoms. Prioritetas teikiamas išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytų vertingųjų savybių apsaugai.

382. Siekiant išsaugoti gamtos vertybes, gamtinius išteklius bei efektyviai ir veiksmingai valdyti saugomas teritorijas, saugoti Europos bendrijos buveines ir rūšis, tobulinti / pertvarkyti stebėsenos sistemą, nustatant aiškius ir kiekybiškai pamatuojamus apsaugos tikslus, vertinimo kriterijus, apjungiant įvairių institucijų atliekamus stebėjimus ir vertinimus, ekspertines kompetencijas bei technologinius įrankius.

383. Siekiant įveiklinti gamtos vertybes, kuriant kokybišką, tvarią aplinką, formuojant vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą:

383.1. tinkamai tvarkyti saugomas teritorijas, pačias gamtos vertybes – išsaugoti, racionaliai naudoti ir atkurti pažeistus gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus (vertybes), pritaikyti saugomas teritorijas pažinimui / pažintiniam turizmui;

383.2. skatinti vietos ūkininkų ir verslo, vietos savivaldos ir nacionalinių institucijų, įskaitant saugomų teritorijų direkcijas bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą gamtos vertybių ir kultūros paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo srityse, informuoti visuomenę ir įgyvendinti rinkodaros veiklas. Taikyti partnerysčių modelius, tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;

384. Didinti gamtos vertybių integralumą regiono, savivaldybės ir vietovės socialinio ir ekonominio vystymo procese. Tobulinti išmokas už gamtos saugos aplinkosaugos priemonių taikymą, numatyti paramą priemonėms, skirtoms kraštovaizdžio būklės, kraštovaizdžio vizualinės raiškos ir estetinės kokybės gerinimui. Didinti gamtos išteklių naudojimo tvarkymo ir biologinės įvairovės apsaugos efektyvumą, gamtinių rekreacinių išteklių ir gamtos vertybių pritaikymą pažinimui, įveiklinimui. Priemonės įgyvendinti rengiant savivaldybės, vietovės lygmens teritorijų ir strateginio planavimo dokumentus.

SEPTINTASIS SKIRSNIS

SAUGOMAS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS IR KULTŪROS PAVELDO IŠTEKLIAI

Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių formavimo, apsaugos, įveiklinimo ir integravimo bendrosios nuostatos

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija)

385. Kultūrinio kraštovaizdžio tipai. Kultūrinis kraštovaizdis suvokiamas kaip žmogaus veiklos sukurtas ir jo harmoningą sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis, todėl saugomos istoriškai susiformavusios vertingos panoramos, siluetai, perspektyvos, gatvių išklotinės. Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai formuojami kultūros paveldo išteklių (KVR³¹ duomenų) pagrindu sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos dalį. Formuojami visaverčio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai, atsižvelgiant į skirtingus antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealus (formuojamus kraštovaizdžius ir arealus žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija, Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra; detalesni kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai pateikiami priede Nr. 1.):

385.1. urbanizuotas miestiškasis – miestai, miesteliai, juose esantys statiniai ir jų kompleksai (istoriniai senamiesčiai, naujamiesčiai ir jų dalys, parkai, želdynai miestovaizdžiai);

385.2. urbanizuotas kaimiškas – dvarai (sodybos, kompleksai, pavieniai dvarų pastatai, dvarvietės), etnografiniai kaimai, bažnytkaimiai ir jų dalys;

385.3. urbanizuotas techninis inžinerinis – senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai ir jų dalys;

385.4. archaiškasis – archeologiniai objektai (piliakalniai, alkakalniai, senovės gyvenvietės ir kt., jų dalys); memorialiniai objektai (kapinės, kryžiai ir kt.), jų teritorijos ir dalys.

386. Formavimo tikslai. Siekiama, kad saugomo kultūrinio kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, tausojamam naudojimui, eksponavimui bei įveiklinimui, įvairesnių finansavimo šaltinių pritraukimui iš kraštovaizdžio apsaugos programų į didžiausia paveldo objektų sankaupa ir verte pasižyminčius kultūros paveldo arealus. LR BP sprendimais nustatomas suformuotų saugomų kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos prioritetas gamtinių kraštovaizdžių atžvilgiu.

387. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių įvairovė, jų apsaugos ir naudojimo politikos nuostatos (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija). Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai skirstomi į archajiškuosius, kaimiškuosius, techninius inžinerinius ir miestovaizdžius. Jų apsauga priklauso nuo juos formuojančių kultūros paveldo sanaujų prigimtės ir tipo. Optimalia kraštovaizdžio struktūra laikoma struktūra, kurioje nei vienas iš išskirtų kraštovaizdžių nėra vizualiai užgožiamas, aiškiai matomas iš nustatytų apžvalgos taškų ar trasų (gatvių, kelių, upių atkarpos ir pan.). Kultūrinius kraštovaizdžius formuoja kultūros paveldo objektai, vietovės bei jas formuojančios vertingosios savybės – užstatymo tipas, dominantės, vertikalės, panoramos, siluetai ir gatvių išklotinės, perspektyvos. Kultūriniai kraštovaizdžiai saugomi su jų aplinka, nes suvokiami santykyje su ja. Detalesni kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai pateikiami priede Nr. 1.

388. Saugant kultūrinius kraštovaizdžius būtina nustatyti ir išsaugoti istoriškai susiklosčiusį kultūrinių kraštovaizdžių santykį su gamtine, antropogenizuota ir antropogenine aplinka, nuolat jį stebėti ir pasitikrinti matomumą iš nustatytų apžvalgos taškų ir trasų. Prioritetas teikiamas KVR registruotų pastatų, pastatų kompleksų, vietovių nustatytų vertingųjų savybių išsaugojimui, saugomų panoramų, siluetų, perspektyvų, gatvių išklotinių matomumui, apžvelgiamumui. Nuolatinė santykio priežiūra užtikrins tautinio identiteto išsaugojimą, tapatumą vietos dvasiai bei tinkamą kultūrinių kraštovaizdžių panaudojimą turizmo ir rekreacijos poreikiams.

389. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių ypatybės bei įveiklinimo prioritetai priklauso nuo juos formuojančių dominuojančių paveldo arealų tipo, jų buvimo vietos, aplinkos ir kitų faktorių. Sprendiniai pateikiami brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija.

³¹ Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registras, toliau tekste KVR.

390. Taikyti nustatytus, 2 lentelėje pateikiamus, saugomo kultūrinio kraštovaizdžio segmentų, skirtingos antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealų apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetus.

2 lentelė. Paveldo arealų apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetai

PAVELDO AREALO TIPAS	APSAUGOS, TVARKYMO NAUDOJANT PRIORITETAİ
dominuojančio archeologinio paveldo arealai	tvarkyti atskleidžiant vertingųjų savybių autentiškumą, eksponuojant jo vertes kraštovaizdyje, įrengiant paveldo ekspozicines ir / ar rekreacines priemones;
dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	saugoti atskleidžiant vertingąsias savybes, naudojant ir pritaikant tausojamoms paskirtims, įveiklinant bendruomenių ir turizmo tikslams, integruojant į darniai vystomus kraštovaizdžius, nepažeidžiant susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	atgaivinti ir įveiklinti, išsaugant kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumus, įveiklinant kultūros ir kultūros kelių veikloms;
dominuojančio techninio inžinerinio paveldo arealai	tvarkyti, išsaugant jų autentiškumą, juos naudojant ir įveiklinant pirmine ar modernia paskirtimi, darniai integruojant į besivystantį kultūrinį kraštovaizdį, susisiekimo ir kitas infrastruktūras, technogenizuotą aplinką;
dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	tvarkyti išsaugant, naudojant ir įveiklinant istorinį savitą miestovaizdį, planuojant darnų urbanizuoto kraštovaizdžio vystymą, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	tvarkyti ir įveiklinti, išryškinant istorinį kraštovaizdį, palaikant tradicinį užstatymo ir gamtos santykį bei vietos savitumą;
dominuojančio memorialinio paveldo arealai	saugoti, tvarkyti ir eksponuoti vystant susiformavusio kraštovaizdžio modelį.

391. **Kultūros paveldo arealai.** Atsižvelgiant į paveldo arealo kultūrinę vertę, svarbą saugant tautos identitetą bei skirtingų reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių pobūdžių ar jų derinių, formuojami nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai.

392. Siekiant išsaugoti vertingiausius Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso struktūrinius elementus, padėti visapusiškai realizuoti prioritetinius nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos tikslus, nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų kraštovaizdžio apsaugos aspektu, numatomos šios kompleksinės apsaugos priemonės:

- 392.1. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti nuolatinę saugomo kultūrinio kraštovaizdžio ir paveldo kaitos, įskaitant klimato kaitos poveikio stebėseną;
- 392.2. įvertinti galimybę valstybės ir (ar) savivaldybės saugomų objektų statusą suteikti šių teritorijų kultūros vertybėms;
- 392.3. siekti, kad būtų užtikrinta pakankama valstybės ir / ar savivaldos institucijų, ES ar kitų tarptautinių fondų finansinė parama šių teritorijų kultūros vertybių tvarkymui;
- 392.4. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti apskaitos dokumentų tikslinimą ir vertybių inventorizavimą;
- 392.5. intensyviau taikyti kultūros paveldo teritorinės apsaugos principus, teisės aktų nustatyta tvarka steigiant saugomas vietas, kultūrinio tipo draustinius, kt.;
- 392.6. įvertinti galimybes nustatyti papildomas vertybių apsaugos zonas, išskyrus atvejus, kai teritorijų ir apsaugos zonų ribos teisės aktų nustatyta tvarka yra patvirtintos specialiojo planavimo dokumentuose;

392.7. siekiant įveikinti saugomo kultūrinio kraštovaizdžio generuojamą potencialą, prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentams, numatantiems regionų, etnografinių regionų ir arealų bendrą kultūros paveldo vertybių, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą;

392.8. nustatomas nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų formavimo, apsaugos, įveiklinimo ir integravimo prioritetas gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio atžvilgiu.

393. Konkretios kultūros vertybių apsaugos priemonės nustatomos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose (tvarkymo planuose), apsaugos reglamentuose, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme³² ir atitinkamuose poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyta tvarka. Vertybių teritorijos ir apsaugos zonų ribos nustatomos NKPAĮ nustatyta tvarka. Kultūros paveldo vietovėse esančių statinių kompleksiniam tvarkymui turi būti rengiamos ir įgyvendinamos tikslinės kultūros paveldo vietovių tvarkymo programos. Valstybės istorijai reikšmingo paveldo arealų apsaugos nuostatos ir kiti kultūros paveldo zonų ir arealų tvarkymo reikalavimai nustatyti Nacionaliniu kraštovaizdžio tvarkymo planu. Kultūros paveldo arealų, išskirtų pagal vertingųjų savybių pobūdį, ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

394. **Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai** formuojami, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą ir svarbą formuojant ir saugant valstybės kultūrinį identitetą. Į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka reikšmingiausi Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys Lietuvos valstybės raidą nuo II tūkstantmečio prieš mūsų erą iki XX amžiaus vidurio. Visi arealai nėra homogeniški ir turi miestovaizdžio, techninio inžinerinio, kaimiškojo, archajiškojo kraštovaizdžio – skirtingų kultūrinių kraštovaizdžių bruožų. Tai kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio teritorijos, kuriose matomi visi istoriniai miesto ir kaimo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai:

394.1. Vilniaus krašto kultūros paveldo arealas – tai kompleksinių vertybių sankaupos, susijusios su Lietuvos valstybės įsikūrimu, atspindinčios viduramžių gynybinių sistemų bruožus, sostinės vystymosi kelią, architektūros stilių įvairovę, savitą Vilniaus krašto kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdį. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių;

394.2. Kauno krašto ir Panemunės kultūros paveldo arealas – Lietuvos istorijai reikšmingo paveldo karkaso dalis, pasižyminti savitais inžinerinio ir urbanistinio paveldo objektais – gynybiniais Panemunės piliakalniais ir pilių kompleksais, Kauno senamiesčiu, tarpukario sostinės paveldu, unikaliu tvirtovės statinių kompleksu, neatsiejamu šių vertybių ryšių su gamtiniais elementais. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių;

394.3. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas – savita Lietuvos dalis, išsiskirianti paveldu, atspindinčiu būdingus šio krašto bruožus, pajūrio zonos, Mažosios Lietuvos savitumą, įvairių kultūrų įtakas, unikaliu Baltijos, Kuršių marių, nerijos kraštovaizdžiu. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių

395. Prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinį identitetą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų teritorijose, apima:

395.1. vertybių ir jas supančio kraštovaizdžio autentiškumo išsaugojimą;

395.2. susiklosčiusios istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio dermės, erdvinės ir planinės struktūros palaikymą;

395.3. kultūrinio (įskaitant reliktinio, tebesiformuojančio, asociatyvaus³³) kraštovaizdžio elementų vertės išryškinimą ir atskleidimą. Kultūros vertybių registre esančioms vietovėms, kompleksiniams ir pavieniems objektams, jų teritorijoms išlaikomas natūralių gamtinių teritorijų (vandens telkinių, želdynų, reljefo formų, kt.) išsaugojimo ir esamo saugomo užstatymo santykis, leidžiant tik galimus minimalius pokyčius, išsaugant savitus gamtinio – saugomo kultūrinio kraštovaizdžio komplekso bruožus, istorinius teritorijos struktūros elementus.

³² Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, toliau tekste NKPAĮ.

³³ Kultūrinių kraštovaizdžių klasifikacija naudojama UNESCO, tekste minima todėl kad į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka UNESCO pasaulio paveldo vertybės.

396. Regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai formuojami, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą. Į regioninės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka reikšmingiausi Lietuvos etnografinių regionų istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys savitus ir / ar išskirtinius skirtingų regionų kultūrinius bruožus. Visi arealai nėra homogeniški ir turi miestovaizdžio, techninio inžinerinio, kaimiškojo, archajiškojo kraštovaizdžių – skirtingų kultūrinių kraštovaizdžių bruožų:

- 396.1. Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas – Lietuvos sritis, kurioje susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Rytų Žemaitijos regiono savitumą arealai, kuriuose dominuoja architektūrinio ir memorialinio paveldo arealai (dvarų sodybos, statinių kompleksai). Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;
- 396.2. Aukštaitijos kultūros paveldo arealas – Lietuvos sritis, kurioje susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Aukštaitijos regiono savitumą, sankaupos. Teritorijos savitumas – ypatingai gausus archeologinis ir etnokultūrinis paveldas vaizdingame ežerų ir moreninių kalvynų kraštovaizdyje. Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;
- 396.3. Dzūkijos kultūros paveldo arealo, būdingi bruožai – savitas etnokultūrinis paveldas, išsiskiriantis gatviniais ir padrikais šilinių dzūkų kaimais, archeologinių vertybių gausa smėlingų lygumų ir kalvynų, moreninių kalvynų, ežerų ir slėnių kraštovaizdyje (Nemuno ir Merkio santaka). Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;
- 396.4. Suvalkijos kultūros paveldo areale, susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Suvalkijos regiono savitumą, sankaupos, kurių būdingi bruožai – dominuojantis molingų lygumų kraštovaizdis, su ežerų duburių, moreninių gūbrių, upių slėnių kraštovaizdžio elementais regionas pasižymi ypatinga memorialinio ir archeologinio paveldo gausa. Areale dominuoja archajiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai

397. Prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinį identitetą regioninės reikšmės kultūros paveldo teritorijose (Kultūros paveldo arealų, išskirtų pagal vertingųjų savybių pobūdį, ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija), apima:

- 397.1. vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumo išsaugojimą ateities kartoms;
- 397.2. susiformavusio istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumo išsaugojimą;
- 397.3. kultūros paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento – išsaugojimą ir išryškinimą;
- 397.4. tradicinių etnografinių regionų saugomo kultūrinio kraštovaizdžio elementų atgaivinimą ir vystymą;
- 397.5. žemėnaudos, gyvensenos, kitų tradicijų tęsą.

398. Kultūros vertybių teritorijų tvarkymo prioritetinės kryptys regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose, apima: konservavimą, restauravimą ir pritaikymą istoriškai susiklosčiusioms ir (ar) joms artimoms funkcijoms vykdyti, rekreacijai, turizmui plėtoti, išsaugant paveldo vertes, siekiant gyvenimo kokybės ir darnos.

399. Prioritetinės kultūrinių kraštovaizdžių, suformuotų iš skirtingų dominuojančio kultūros paveldo arealų, tvarkymo nuostatos pateikiamos 3 lentelėje:

3 lentelė. Prioritetinės saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tvarkymo nuostatos

KULTŪROS PAVELDO AREALO PAVADINIMAS	SAUGOMO KULTŪRINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TIPAI IR TVARKYMO PRIORITETA	VERTYBIŲ APSAUGOS ZONŲ FORMAVIMO PRINCIPAI
Dominuojančio archeologinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis: archeologinio paveldo vertybių atskleidimas, paveldo ekspozicinių priemonių vystymas	Atvirų erdvių formavimas, išryškinant archeologinio paveldo vertes; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	Kaimiškas kraštovaizdis ir miestovaizdis: architektūrinio paveldo išsaugojimas, vertingųjų savybių atskleidimas, darnus kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių	Architektūrinio paveldo verčių išryškinimas; vertybių aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	Kaimiškas kraštovaizdis: dvarų sodybų paveldo atgaivinimas, kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumų palaikymas	Dvarų sodybų aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas, agrarinės aplinkos išsaugojimas
Dominuojančio techninio inžinerinio paveldo arealai	Miestovaizdis ir kaimiškas kraštovaizdis: darnus skirtingų antropogeninės veiklos kraštovaizdžių vystymas, technogeninės veiklos tąsa.	Techninio inžinerinio paveldo apsauga, darnus jo integravimas ir vystymas urbanizuotoje aplinkoje
Dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	Miestovaizdis: istorinių miestų kraštovaizdžio išryškinimas, darnus urbanizuoto kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių, vietos savitumo išsaugojimas	Istorinių miestų aplinkos pobūdžio palaikymas, siluetų, panoramų apžvalgos galimybių didinimas, vizualinių ryšių išsaugojimas ir atskleidimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	Kaimiškas kraštovaizdis: istorinio kraštovaizdžio išryškinimas, tradicinio užstatymo ir gamtos santykio palaikymas, vietos savitumo išsaugojimas	Etnografinių kaimų aplinkos pobūdžio palaikymas, agrarinės aplinkos išsaugojimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio memorialinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis: memorialinio paveldo išsaugojimas, susiformavusio kraštovaizdžio modelio vystymas	Atvirų erdvių formavimas, vertybių apžvalgos, pažinimo galimybių didinimas, memorialinio paveldo verčių išryškinimo; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.

400. Urbanizuoto ir istorinio urbanistinio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio struktūros optimizavimo ir formavimo tikslais, Urbanizuoto ir istorinio urbanistinio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio struktūros optimizavimo ir formavimo tikslais, numatoma:

- 400.1. identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti išskirtinės vertės urbanizuotų teritorijų istorinį urbanistinį kraštovaizdį, jam būdingą savitą užstatytą ir atvirų erdvių santykį, panoraminius vaizdus, istoriniu urbanistiniu ir gamtiniu aspektu vertingo ir vaizdingo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio plotus;
- 400.2. Kultūrinių kraštovaizdžių (įskaitant istorinį urbanistinį kraštovaizdį) sampratos, apsaugos, formavimo principus integruoti į teritorijų planavimo procesus, keičiant TPĮ, STĮ ir NKPAĮ nuostatas.
- 400.3. užtikrinant socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, formuoti optimalią moksliskai pagrįstą istorinio urbanistinio kraštovaizdžio struktūrą, išsaugant saugomo kultūrinio kraštovaizdžio identitetą, įvairių gyvosios gamtos elementų ir biologinės įvairovės gausinimo galimybes;

400.4. urbanizuotų teritorijų planavimo dokumentuose numatyti priemonės ir galimybės integruoti kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos reikalavimus, nustatyti šių reikalavimų prioritetą, skatinti kultūrinių kraštovaizdžių integravimo į darnaus vystymosi programas ir planus procesus. Šiuose planuose derinamos kultūros paveldo išteklių apsaugos politikos, plėtros reguliavimo ir finansinės apsaugos skatinimo priemonės;

Kultūros paveldo išteklių apsaugos, formavimo, įveiklinimo, integravimo bendrosios nuostatos

401. Didinant valstybės konkurencingumą pasaulio kontekste, sprendiniais įveiklinami ir integruojami į darnaus valstybės vystymo procesus kultūros paveldo ištekliai, jų formuojami kultūros paveldo arealai bei saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai. Tobulinama KVR duomenų bazė, išskiriant visus kultūros paveldo išteklius pagal jų tipus, rūšis, reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį. Diferencijuojamos paveldo apsaugos priemonės, atsižvelgiant į kultūros vertybės lygmenį, pobūdį ir kt. kriterijus. Išvardintų tikslų įgyvendinimui steigti Nacionalinį paveldo apsaugos kompetencijų centrą prie Kultūros ministerijos.

402. Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų įveiklinimas. Saugant kultūros paveldą ateities kartoms, būtina suteikti kuo daugiau kultūrinių, rekreacinių, edukacinių, bendruomeninių funkcijų kultūros paveldo ištekliams: objektams, kompleksams ir vietovėms, diegti šiuolaikinę gyvenimo kokybę atspindinčias inovacijas bei kultūros sklaidos priemones. Arealų ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

403. Įveiklinant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų kultūros paveldo išteklius, įvairių lygmenų kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų pagalba, būtina integruoti kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietas į darnios plėtros principais vystomą valstybės urbanistinę, agrarinę, susisiekimo, gamtinę struktūrą, turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą.

404. Saugant ir įveiklinant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, būtina:

404.1. pagreitinti visų objektų, patenkančių į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, vertingųjų savybių apskaitą, diegiant inovatyvias technologijas bei būdus, užtikrinti apskaitos duomenų pasiekiamumą, įtraukiant vietos bendruomenes į apskaitos procesus;

404.2. organizuoti pasaulio paveldo vietovių, nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų, objektų juose tyrimus, jų mokslinį apibendrinimą, įsteigti tyrimų archyvą, ugdytų reikiamą kiekį atitinkamų specialybių tyrėjų, skatintų ir organizuoti jų profesinės kvalifikacijos ugdymą tarptautiniu mastu, vykdytų kitą su kultūros paveldo ištekliais susijusią veiklą;

404.3. parengti ar atnaujinti UNESCO Pasaulio paveldo vertybių ir nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealuose esančių kultūros paveldo vietovių tvarkymo planus, numatant tinkamą tvarų ir darnų balansą tarp vietovių apsaugos ir naudojimo, skatinantį kultūros paveldo išteklių įveiklinimą įvairiose srityse bei tinkamą tausojamą naudojimą;

404.4. kultūros paveldo kompetencijų centrai, vykdydami klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams stebėseną, pokyčių prognozę ir neutralizavimo kaitos įgyvendinimą turi rengti ir diegti klimato kaitos poveikį minimalizuojančias programas bei veiksmų planus;

404.5. saugant didžiausią vertę turinčius kultūros paveldo objektus – vietas ir arealus – koncentruoti valstybinius ir privačius finansinius išteklius į šių vietovių objektų apsaugą, tvarų naudojimą ir įveiklinimą, tinkamai parinkti finansinių indėlių skatinimo mechanizmus, užtikrinant jų kontrolę;

404.6. saugant lietuvių tautos kultūros paveldo išteklius, dėl valstybės teritorijos ribų pokyčių, likusius už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų, skatinamas valstybės institucinis bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis – Latvija, Baltarusija, Lenkija, Ukraina, Rusijos Federacija – dėl Lietuvos istorijos paminklų jų teritorijose tvarkymo ir išsaugojimo.

405. **Metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimas.** Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais į planuojamą metropolinių urbanistinių centrų tarptautinių prioritetinių

partnerysčių lauką įtraukti šie Vilniaus–Kauno, Klaipėdos, Šiaulių–Panevėžio metropolinių centrų kultūros paveldo ištekliai:

- 405.1. Vilnius–Kauno metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo ištekliai: istorinis Vilniaus centras, Kernavės archeologinė vietovė, du Struvės geodezinio lanko taškai ir preliminariniame paveldo sąraše esantys abu objektai – Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. Pasaulio paveldo sąraše esančių vertybių sankaupa stiprina šalies tarptautinio identiteto, kultūrinės raiškos bei kultūros paveldo kaip ištekliaus dimensiją, suteikdama Vilniui ir Kaunui įvairių tarptautinio lygmens partnerystės paslaugų galimybę;
- 405.2. Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro kultūros paveldo ištekliai: Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro teritorijoje esantys kultūros paveldo objektai, vietovės. Klaipėdos įtakoje yra visa Kuršių nerija, įrašyta į pasaulio paveldo vietovių sąrašą, o Smiltynė yra Klaipėdos miesto teritorijoje. Ši geografinė gretimybė sustiprina Klaipėdos miesto ir tarptautinio uosto kultūrinės raiškos ir kultūros paveldo įveiklinimo per tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ryšius potencialą, suteikia daugiau galimybių plėtoti kultūrinį vandens ir sausumos turizmą, įveiklinti kultūros paveldą kaip ekonominį, urbanistinį, tarptautinio identiteto resursą. Veiklos galimybes apibrėžia tvarkymo planai;
- 405.3. Šiaulių ir Panevėžio metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo ištekliai: Šiauliai ir Panevėžys kultūros paveldo vertybių požiūriu priskiriami prie kultūros paveldo reprezentacinių centrų, kur Šiauliai reprezentuoja Rytų Žemaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealą, o Panevėžys yra vienas ryškesnių inžinerinio techninio paveldo išteklių savininkas bei reprezentuoja Aukštaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealą – per jį praeina Siaurojo geležinkelio atšakos, jungiančios urbanistinį centrą su Biržais, Linkuva, Anykščiais, Sanžilės kanalas, jungiantis Nevėžio ir Lėvens upes. Veikdami kartu, per visų tipų partnerystes, šie metropoliniai centrai generuoja didelį dvarų kultūros potencialą, kurį galima integruoti tiek į miestų tiek į kaimišką (agro) infrastruktūras.
406. Stiprinant Lietuvos identitetą tarptautiniame kontekste, būtina:
 - 406.1. kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių integralumą į tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ir partnerystės ryšius;
 - 406.2. didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimo, pritaikymo ir tausojamą naudojimo mastus, tuo pačiu išsaugant šių teritorijų vientisumą, autentiškumą bei vertingąsias savybes;
 - 406.3. įtraukti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklius į darnaus vystymosi procesus, parengti kultūros paveldo vietovių specialiuosius tvarkymo planus, skatinti kompleksinių planavimo dokumentų rengimą, didinti metropolinių centrų ir kultūros paveldo arealų integralumą sociokultūriniame kontekste, skatinti vietos bendruomenių įtraukimą į šiuos procesus;
 - 406.4. išnaudoti pasaulio paveldo vietovių buvimo nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų teritorijose potencialą bei ypatybes, pritraukiant didesnius kultūrinio turizmo srautus, didinti turizmo aptarnavimo infrastruktūrą bei įvairovę;
 - 406.5. gerinant pasaulio paveldo vietovių pasiekiamumą bei didinant lankomumą, didinti transporto priemonių pasirinkimo įvairovę, naudoti vandens transportą lankant Kuršių nerijos objektus, įveiklinti Neries ir Nemuno upių vandens transportą pasaulio paveldo vertybių apžiūrai;
 - 406.6. įtraukti pasaulio paveldo vertybes bei metropolinius centrus į kuo didesnį skaičių tarptautinių kultūros kelių;
 - 406.7. vykdyti metropolinių centrų ir pasaulio paveldo vertybių, esančių juose, klimato kaitos poveikį kompensuojančias programas, rengti klimato kaitos poveikio mažinimo veiksmų planus;
 - 406.8. kurti vidaus ir tarptautinio turizmo infrastruktūrą, įveiklinant urbanistinių metropolinių centrų materialius išteklius – kultūros paveldo objektus pritaikant kultūriniam turizmui, apgyvendinimui ir kitoms kultūros reikmėms.

407. **Europos Tarybos kultūros kelių tinklo plėtra ir įveiklinimas.** Siekiant didesnio valstybės žinomumo ir konkurencingumo, būtina integruotis į tarptautinį, Europos tarybos pripažintą, kultūros kelių tinklą, išnaudoti turistinį ir piligriminį kultūros kelių potencialą. Lietuvoje valstybiniu lygiu pripažinti Šv. Jokūbo ir Žydų kultūros paveldo keliai, vystomi pagal nustatytus Europos Tarybos kriterijus ir standartus: objektai yra ženklinami, koordinuojami operatorių, formuojami maršrutai piligrimams ir turistams, kultūros keliai yra periodiškai aktualizuojami kultūriniais renginiais.

408. Piligriminiai Šv. Jokūbo keliai jungia Lietuvą su kaimynėmis Latvija, Rusijos Federacija, Lenkija ir eina per visus Lietuvos valstybės metropolinius centrus – Vilnių, Kauną ir Klaipėdą, Šiaulius, Panevėžį. Kultūros keliai, maršrutai, stotys, lankytini objektai, nakvynės, maitinimo vietos, galimo įveiklinimo arealai ir kt. pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija. Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais įgyvendinama šių kelių infrastruktūros plėtra, įtraukiant kultūros paveldo objektus, kompleksus, vietas ir vietas, juos įveiklinant materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo pažinimui.

409. Pažintinis Žydų paveldo kultūros kelias, skirtas keliautojams, Lietuvoje norintiems susipažinti su štetlų ir žydų bendruomenių istorijomis, sinagogomis, bendruomeniniais pastatais, vietomis, kurios mena žymius žydų tautybės žmones, kilusius iš Lietuvos. Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais įgyvendinama šio kelio nuolatinė plėtra, pildant naujais objektais, teminių regioninių maršrutų kūrimas, vietos bendruomenių pažindinimas ir įtraukimas į kultūros kelio įveiklinimo ir aktualizavimo procesus, siekiant didesnės pažinimo sklaidos.

410. Vykdamas Kultūros kelių kokybinę ir kiekybinę plėtrą, būtina:

410.1. kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais didinti piligrimystės kelių aptarnaujamą infrastruktūrą, plėtoti informacinę sklaidą, įveikinti maksimalų kiekį kultūros keliais pasiekiamų kultūros paveldo objektų, vietų ir vietovių, juos pritaikyti piligrimų gyvenimui, gerinti, nepažeidžiant vertingųjų savybių, jų infrastruktūros kokybę. Skleisti nematerialiojo paveldo pažinimą, piligrimus supažindinant su regioninėmis tradicijomis bei kulinariiniu paveldu;

410.2. įveikinti Kultūros kelių infrastruktūros sujungtus objektus, esančius pasaulio paveldo vertybių teritorijose, nacionalinio ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose;

410.3. fizinę Šv. Jokūbo kelių plėtrą, planuojant ir įveiklinant naujas Šv. Jokūbo kelių atšakas į Baltarusiją, Latviją, Rusijos Federaciją, Lenkiją;

410.4. žydų kultūros paveldo kelio plėtrą, jungiantis prie kaimyninių šalių analogiškų objektų Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje ir Rusijos federacijoje;

410.5. didesnę informacinę Žydų tautinio kultūros kelio sklaidą bei jo integravimą į pasaulio paveldo vertybių, nacionalinio ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų įveiklinimo programas. Šis tarptautinis kultūros kelias papildys Litvaku kultūros pažinimo sklaidą, pritrauks papildomus turistų, besidominčių Žydų kultūra Europoje, srautus ir tuo pačiu padės plėsti kelių rekreacinę infrastruktūrą;

410.6. siekti kultūros kelių, kurie turi nacionalinę ir tarptautinę reikšmę, bet nėra išplėtoti, Europos Tarybos pripažinimo, infrastruktūros kūrimo ir įveiklinimo;

410.7. kurti ir didinti sukurtų kultūros kelių turistinį rekreacinį potencialą, jį integruoti į visus aukščiau išvardintus jų aktualizavimo ir įveiklinimo procesus.

411. **Pasaulio kultūros paveldo sąrašė registruotų vertybių išteklių, įveiklinimas ir tarptautinė raiška.** Vadovaujantis Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos ir Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijomis, skirstomos ir registruojamos materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo vertybės.

412. Lietuvos teritorijoje yra keturios (4) į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytos vietovės – materialaus paveldo vertybės: Vilniaus istorinis centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir Struvės geodezinis lankas (Lietuvos teritorijoje – lanko 3 punktai). Į UNESCO tarptautinį "Žmogus ir biosfera" rezervatų tinklą įrašytas Žuvinto biosferos rezervatas, Europos paveldo ženklo sąrašė yra 44 Kauno tarpukario modernizmo architektūros objektai. Lietuvos valstybė, vykdydama tarptautinius įsipareigojimus pasaulio kultūros paveldo

sąrašė registruotų, esančių Lietuvos teritorijoje, vertybių atžvilgiu, organizuoja valdymo, išsaugojimo, mokslinių tyrimų, kaitos (įskaitant klimato) stebėsenos, pritaikymo bendruomenių gyvenimui ir įveiklinimo įvairioms tausojančioms funkcijoms darbus, tikslina išskirtinės visuotinės vertės aprašus, rengia periodines ataskaitas, randa naujus objektus, vertus įrašymo į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, rengia jų paraiškas. Įgyvendinant sprendinius būtina:

- 412.1. vykdyti tarptautinius įsipareigojimus UNESCO pasaulio paveldo vertybių Lietuvoje atžvilgiu, ypatingą dėmesį sutelkiant šių objektų informacinei sklaidai tarptautiniame kontekste, kas padidintų Lietuvos teritorijoje esančių UNESCO pasaulio paveldo vertybių žinomumą, pritrauktų tarptautinių turistų srautus, spartintų kultūros paveldo įveiklinimą kultūros, turizmo, rekreacinei infrastruktūrai;
- 412.2. vykdyti aktualią šių vietovių integralią paveldosauginę vadybą ir tvarkybą, teikiant UNESCO pasaulio paveldo vertybėms Lietuvoje adekvatų prioritetinį valstybės polinį, viešojo administravimo ir finansavimo dėmesį.
- 412.3. parengti Vilniaus istorinio centro, Kuršių nerijos, Kernavės archeologinės vietovės, Struvės geodezinio lanko tvarkymo ir valdymo planus, nustatančius jų apsaugos reikalavimus bei organizuojančius tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir atsakingų institucijų kompetencijų sąrangą apsaugos tikslams pasiekti;
- 412.4. taikyti pažangias technologijas ir metodus pasaulio paveldo vietovių apsaugai nuo klimato kaitos, saugoti povandeninės archeologijos artefaktus, rastus Kuršių nerijos pakrančių vandenyse, tikslams įgyvendinti įveikinti kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklo generuojamą mokslinį potencialą;
- 412.5. ženklinti pasaulio paveldo vietovėse kultūrinio turizmo maršrutus, gerinti jų aptarnavimo kokybę bei infrastruktūros aprūpinimą, suteikiant sąlygas neįgaliesiems asmenims lankyti kultūrinio paveldo turizmo objektus.

413. Preliminariame UNESCO pasaulio paveldo sąrašė yra Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. Kauno modernizmo architektūros nominacijos dokumentai rengiami pateikimui, pradėtas, kartu su Lenkijos ir Baltarusijos valstybėmis inicijuotas, Totorių tautinio paveldo objektų, esančių trijų valstybių teritorijose, nominacinės dokumentacijos rengimas. Iki 2030 m. būtina: parengti trūkstamą dokumentaciją, baigti ir / ar atlikti dokumentacijos teikimo UNESCO procedūras, tęsti naujų objektų paiešką ir jų įtraukimo į pasaulio paveldo vietovių sąrašą procedūras. Sėkmės atveju siekiama turėti 2–3 naujus UNESCO pasaulio paveldo sąrašo objektus.

414. Tarptautinis bendradarbiavimas bendrų pasaulio paveldo vertybių apsaugoje ir įveiklinime. Struvės geodezinis lankas yra tarptautinė sienas kertanti vertybė Pasaulio paveldo sąrašė, kurią sudaro 34 punktai: Norvegijoje – 4, Švedijoje – 4, Suomijoje – 6, Rusijoje – 2, Estijoje – 3, Latvijoje – 2, Lietuvoje – 3 (Gireiškiai, Meškonys ir Paliepiukai), Baltarusijoje – 5, Moldovoje – 1, Ukrainoje – 4. Kitos lanko vietos saugomos nacionaliniu lygmeniu. Visi Struvės geodezinio lanko punktai susieti į vieną grandinę bei išlaiko vientisumą. Įveiklinant Struvės geodezinio lanko punktus, išnaudojant integralios veikos galimybes, Lietuvoje būtina rengti bendras su Struvės geodezinio lanko savininkais ar kaimyninėmis šalimis objekto savininkėmis apsaugos, objekto įveiklinimo, aktualizavimo, edukacinės ir kultūrinio turizmo programas, dalyvauti jų bendroje informacinėje sklaidoje; įtraukti vietos bendruomenes į objektų tvarkymą, aktualizavimą, įveiklinimą.

415. Priemonės bendrai pasaulio paveldo vertybių apsaugai užtikrinti:

- 415.1. skatinamas tarptautinę vertę turinčių objektų įveiklinimas, tausojamas naudojimas, pritaikymas universalaus dizaino ir darnios plėtros principas paremtais sprendimais, nesudarančiais neigiamos įtakos jų išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytoms vertybėms;
- 415.2. siekiant didesnio vietos bendruomenių pasaulio paveldo vertybių pažinimo, didinamas įdarbinamų bendruomenių narių pasaulio paveldo vertybių kultūros, turizmo, turizmo apgyvendinimo, maitinimo, pramogų sektoriuose skaičius;
- 415.3. didinti IT ir inovacinių technologijų integralumą informacinės sklaidos sektoriuose;

- 415.4. įtraukti tarptautines mokslininkų ir tyrėjų bendruomenes į UNESCO pasaulio paveldo vertybių stebėseną, tyrimus ir pažinimą, didinti kultūros paveldo kompetencijų centrų mokslininkų ir tarptautinių mokslininkų bendradarbiavimą;
- 415.5. naujų objektų paieška ir jų įtraukimas į pasaulio paveldo vietovių sąrašą;
- 415.6. didinant kultūros paveldo atsparumą klimato kaitai, kultūros paveldo kompetencijų centruose būtina diegti modernias tyrimų, kaitos prognozavimo programas, naudojantis tarptautine patirtimi parengti ir vykdyti veiksmų, mažinančių tiesioginį galimą neigiamą poveikį kultūros paveldui, planus;
- 415.7. Lietuvos kultūrinis paveldas daugiatautis, todėl planuojama ieškoti, atrasti ir iverkinti kaimyninių tautų ir tautų, integruotų į Lietuvos istorinį kontekstą, tautinių mažumų paveldo objektus. Šių objektų atradimas, jų dokumentų įtraukimui į pasaulio paveldo objektų sąrašą parengimas aktualus tiek artimoje, tiek tolimoje perspektyvoje.

416. Nematerialusis kultūros paveldas. Nematerialųjį kultūros paveldą, perduodamą iš kartos į kartą, bendruomenės ir grupės nuolat atkuria reaguodamos į savo aplinką, į sąveiką su gamta ir savo istorija. Jis joms teikia tapatybės ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūrų įvairovei ir žmogaus kūrybingumui. Nematerialiojo paveldo sklaidos pagrindas yra ankstyva ir palaikoma viso žmogaus gyvenimo laikotarpiu edukacinė sistema. LR BP sprendiniuose, siekiant stiprinti tarptautinį valstybės identitetą, nematerialusis kultūros paveldas siejamas su pasaulio paveldo vietovių įveiklinimo projektais ir programomis. Papildomai būtina:

- 416.1. diegti nematerialaus paveldo išraiškos formas ir tradicijas švietimo sistemoje, pradedant ikimokyklinio amžiaus ir baigiant brandaus amžiaus grupėse. Skatinti edukacinių nematerialaus paveldo programų kūrimą, įtraukiant ir tautinių mažumų paveldo raiškas ir tradicijas. Integruoti nematerialaus paveldo objektus į švietimo, turizmo platformas, „kultūros pasų“ ir kitas edukacines priemones. Skatinti vietinių bendruomenių tradicijų išsaugojimą bei palaikymą;
- 416.2. organizuoti pasaulio paveldo vertybių teritorijose ir nacionalinės reikšmės arealuose renginius, skatinančius nematerialaus kultūros paveldo sąraše esančius objektų ir veiklų vystymąsį: Lietuvos kryždirbystę ir kryžių simboliką, lietuviškos daugiabalsės dainos sutartines, tradicinius šokius ir kitas nematerialaus kultūros paveldo sąrašo objektų gyvą raišką, viešojo ir privataus sektoriaus iniciatyvas. Prioritetiniu kryždirbystę ir kryžių simboliką aktualizuojančiu objektu Lietuvoje laikomas Kryžių kalnas. Ypatingą kultūrinės sklaidos potencialą turi Dainų ir šokių šventės, kurias rekomenduojama periodiškai rengti pasaulio paveldo vertybių teritorijose, išnaudojant ir stiprinant tarptautinį Lietuvos pasaulio paveldo vertybių potencialą;
- 416.3. didinti nematerialaus paveldo įveiklinimą bei sklaidą tarptautinių kultūros kelių tinklų maršrutuose. Organizuoti nematerialiojo kultūros paveldo objektų apskaitą, sklaidą. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas bei bendruomenių žmogiškuosius išteklius. Skatinant konkurencingumą ES kontekste, didinti nematerialaus kultūros paveldo bei tradicijų žinomumą tarptautiniame kontekste. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas, tarptautinių kultūros paveldo tinklų išteklius.

Bendrosios nuostatos dėl regionalizuotų kultūros paveldo išteklių

(žr. brėž. Regionai 2030, Kultūros politika ir rekreacija)

417. Kultūros paveldo išteklių naudojimas tvarių bendruomenių kūrimui. Darnaus vystymosi strategijose kultūros paveldas traktuojamas kaip pagrindinė priemonė, padedanti išvengti kultūrinės globalizacijos, taip pat akcentuojamas teigiamas kultūros paveldo poveikis tvarių bendruomenių kūrimo ir ekonominio vystymosi procesuose. Įveiklinant per skirtingas partnerystes kultūros paveldo išteklius, siekiama formuoti skirtingas regionų tapatybes bei išlaikyti jų autentiškumą. Įveiklintas kaip išteklius kultūros paveldas, padeda sukurti

originalią, autentišką arba artimą autentiškai tvarią aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą, todėl būtina:

- 417.1. integruoti kultūros paveldą į regioninio planavimo ir valdymo sistemas, numatant jo išsaugojimo, efektyvaus ir tvaraus naudojimo priemones visuose planavimo dokumentuose bei programose. Prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui;
- 417.2. didinant kultūrinę regionų tapatybę, norint išryškinti regionų kultūrinius, tradicijų skirtumus, būtina rengti bendrus kelių regionų planavimo dokumentus, skatinančius skirtingų funkcijų atskiruose regionuose prioritetus. Prioritetas teikiamas planavimo dokumentų ir programų, skirtų skirtingų funkcinių horizontalių ir mišrių partnerystių kūrimui;
- 417.3. diegti universalus dizaino sprendinius kultūros paveldo objektuose, kompleksiniuose objektuose bei vietovėse, skatinti didesnę neįgaliųjų žmonių integravimą į kultūros paveldo išteklių pažinimą bei nematerialaus paveldo pažinimą ir sklaidą.
- 417.4. skatinti glaudesnę valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą paveldo išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo, finansavimo ir kt. srityse, įtraukiant privačias iniciatyvas, formuojant regionines partnerystes. Šiam tikslui pasiekti naudoti įvairias visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;
- 417.5. siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti regioninius kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietas, steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo rėmimo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes;
- 417.6. integralios paveldo apsaugos principų diegimui kurti partnerystių praktinių gairių ir teisinių priemonių modelius, juos įgyvendinti regioniniame lygmenyje;
- 417.7. kultūros paveldo išteklių įveiklinimui išnaudoti regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacijos infrastruktūras;
- 417.8. siekiant ugdyti regionų kultūrinę tapatybę, prioritetas teikiamas nacionalinio ir regioninės reikšmės arealų bendrų planavimo dokumentų, įveiklinančių kultūros paveldo vertybes, rengimui;
- 417.9. didinant urbanistinio paveldo integralumą į darnaus ir tvaraus urbanizacijos vystymosi procesus, prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui, suderinamam saugojimui su kultūros paveldo išteklių naudojimo, pritaikymo ir įveiklinimo poreikiais.

418. Partnerystių kultūros paveldo apsaugos ir pritaikymo srityje taikymas ir įveiklinimas. Taikant skirtingus partnerystės modelius, sudarant partnerystės dokumentus³⁴, numatoma įveiklinti kultūros paveldo išteklius, integruoti kultūros paveldo vietas – miestų, miestelių istorines dalis, techninį inžinerinį paveldą, jų arealus į besivystančių urbanizuotų centrų infrastruktūrą, etnografinius kaimus, dvarus, techninį inžinerinį paveldą, jų arealus į besivystančias agrarinę bei rekreacinę infrastruktūras, archeologinio, sakralinio ir memorialinio kultūros paveldo arealus į besivystančią rekreacinę infrastruktūrą. Įveiklintas, kaip išteklius kultūros paveldas, padeda kurti kokybišką, tvarią aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą. Siekiant šių tikslų, būtina:

- 418.1. integruoti kultūros paveldo išteklius į regioninio planavimo ir valdymo sistemas, apibrėžiant jo išsaugojimo, efektyvaus ir tvaraus naudojimo priemones visuose planavimo dokumentuose bei programose. Prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui;
- 418.2. skatinti glaudesnę valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą kultūros paveldo išteklių išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo, finansavimo ir kt. srityse, įtraukiant privačias iniciatyvas, formuojant regionines vertikalias partnerystes. Šiam tikslui pasiekti, naudoti įvairias visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;

³⁴ Partnerystės dokumentai: įvairios sutartys, susitarimai, veiklos sutartys ir kt. bendradarbiavimo dokumentai, sudaryti tarp valstybės institucijų, savivaldos institucijų, regioninių tarybų, kultūros paveldo savininkų ir kt. dalyvių, siekiant įveiklinti kultūros paveldo išteklius tausojamoms jo vertę reikmėms ir integruoti jį į darnios plėtros procesus.

- 418.3. siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti kultūros paveldo išteklius regionuose (objektus, kompleksus ir vietas), steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo rėmimo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes;
- 418.4. integralios kultūros paveldo apsaugos principų diegimui, kurti įvairių partnerystės praktinių gairių ir teisinių priemonių modelius, juos įgyvendinti regioniniame lygmenyje;
- 418.5. kultūros paveldo išteklių įveiklinimui, naudoti regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacijos infrastruktūras;
- 418.6. siekiant plėtoti regioninį turizmą ir rekreaciją, bendrai naudojant kultūrai, istorijai, inžineriniam paveldui, susisiekimui skiriamus finansavimo išteklius, pasitelkiant vietos bendruomenių aptarnavimo sektorių išteklius bei infrastruktūrą, būtina papildomai įveiklinti išskirtinius techninio inžinerinio kultūros paveldo objektus – Siaurąjį geležinkelį, Sanžilės kanalą ir Karaliaus Vilhelmo kanalą. Planuojama Siaurojo geležinkelio infrastruktūros plėtra, atkuriant traukinių eismą neveikiančiose atkarpose arba kitaip panaudojant rekreacijai išlikusias paveldo kompleksui priklausančias infrastruktūros dalis.

419. Stiprinat regioninės plėtos arealus jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelių kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

420. Siekiant išsaugoti lietuvių tautos kultūros paveldą, dėl valstybės teritorijos ribų pokyčių likusį už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų, skatinamas regionų ir savivaldybių institucinis bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis – Latvija, Baltarusija, Lenkija, Rusijos Federacija – dėl Lietuvos istorijos paminklų jų teritorijose tvarkymo ir išsaugojimo.

421. Siekiant populiarinti povandeninio paveldo kultūros paveldo vertybes, didinti jų informacinę sklaidą, būtina įveiklinti radinių buveinių regionuose kultūrinio turizmo infrastruktūrą, numatant informacinę sklaidą bei griežtai kontroliuojamą pažintinį povandeninį turizmą, sankcionuotą Kultūros paveldo departamento struktūrų.

422. Siekiant mažinti klimato kaitos poveikį regionų kultūros paveldo ištekliams, jų arealams bei sankaupoms būtina steigti regioninių kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklą, kurio specialistai rengs bendras regiono klimato kaitos poveikį mažinančias strategijas bei įgyvendins jų apibrėžtas priemones.

423. **Rytų Lietuvos partnerystės grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas.** Vilniaus–Utenos–Ukmergės regioninės plėtos arealą formuoja skirtingo reikšmingumo lygmens kultūros paveldo arealai: nacionalinio – Vilniaus krašto kultūros paveldo arealas ir regioninės reikšmės – Aukštaitijos kultūros paveldo arealas, numatoma per jų partnerystės dokumentus, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtos modelius, gebančius generuoti didesnę kultūros paveldo išteklių potencialą.

424. Rytų Lietuvos partnerystės kultūros paveldo ištekliai: Aukštaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius, kaimiškuosius, Eišiškių, Šalčininkų, Dieveniškių, Nemenčinės, Pabradės, Švenčionėlių ir Švenčionių miestovaizdžius ir išskirtinės vertės Vilniaus miestovaizdį. Numatoma įveiklinti rekreacinėms, turizmo reikmėms kultūrinius ir gamtinius kraštovaizdžius, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą. Išnaudoti upių – Neries, Šventosios, Žeimenos, Merkio, Ūlos nacionalinių vandens turizmo trasų tinklo potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros ir gamtos paveldo sklaidai bei atgaivinimui. Objektų lankymui įveiklinti vandens turizmo maršrutus prioritetą teikiant objektams, nutolusiems nuo upės vagos 1 km atstumu į abi puses.

425. Planuojamos Rytų Lietuvos grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

- 425.1. Kurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant Ukmergės, Širvintų, Kavarsko, Anykščių, Molėtų arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvarų sodybų, etnokultūrinio paveldo ir

- architektūros arealus, Dubingių, Širvintų memorialinio paveldo realus. Integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus ir skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendras koordinuotų veiksmų plėtros programas ir strategijas. Stiprinti Anykščių horizontalius partnerystės ryšius su Panevėžio–Biržų–Rokiškio kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Rubikiai, einančią per Troškūnus ir Anykščius. Siekiama didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Kurti rekreacinės partnerystės ryšius tarp Utenos, Zarasų, Dusetų, Ignalinos, Švenčionių arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvaro sodybų, etnografinių kaimų, architektūrinio, memorialinio paveldo arealų, skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.
- 425.2. Išnaudoti Vilnių ir Vilniaus krašto nacionalinio reikšmės kultūros paveldo arealą regiono turistiniams rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Vilniaus krašto miestus ir gyvenvietes – Kernavę, Trakus, Lentvarį, Vievį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Vilniaus krašto arealo ribų. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų, siekiant sustiprinti Vilniaus–Utenos–Ukmergės arealo kultūros paveldo potencialą.
- 425.3. Kurti veiklos plėtros partnerystės dokumentus, jų pagrindu bendrai įveiklinti kultūros paveldo arealo išteklius rekreacijos ir turizmo funkcijoms, naudoti partneryste nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai. Stiprinat Vilniaus–Utenos–Ukmergės regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektu bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo išteklius edukacijai, rekreaciniais ir turizmo tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą. Įveiklinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas. Pažindinti regiono gyventojus su etnine Aukštaitijos ir Dzūkijos regionų kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant tradicijas, amatus, papročius.
- 425.4. Kurti ir skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms regionui naudingoms visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms. Siekiant išsaugoti Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, skatinti Vilniaus–Utenos–Ukmergės arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Baltarusija, Lenkija, Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą. Kurti regionines tautinių mažumų – lenkų, baltarusių, žydų, karaimų, totorių, romų ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raretetų išsaugojimu. Įveiklinti gausų regiono kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacinėms ir turizmo reikmėms, gausinti bendrą regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.
- 425.5. Išnaudojant UNESCO pasaulio paveldo vertybių – Vilniaus istorinį centrą, Kernavės archeologinę vietovę, Struvės geodezinio lanko punktus bei Trakų istorinį nacionalinį parką, esantį preliminariniame UNESCO pasaulio paveldo sąraše, buvimą regione, pritraukti Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kurti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūrą. Plėtoti rekreacinius, turistinius maršrutus, organizuojant kelių dienų pažintinės kelionės, apimančias visas ar kelias UNESCO vertybes, įveiklinti regiono kultūros paveldo objektų infrastruktūrą maršrutuose, didinti regiono bendruomenių įtraukimą į jų aptarnavimo infrastruktūrą. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus,

naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos ir turizmo išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir įveikinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai.

426. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Kauno–Marijampolės–Alytaus regioninės plėtros arealą formuoja skirtingo reikšmingumo lygmens kultūros paveldo arealai: nacionalinės reikšmės– Kauno krašto ir Panemunės kultūros paveldo arealas ir du regioninės reikšmės – Suvalkijos ir Dzūkijos kultūros paveldo arealai. LR BP sprendiniais numatoma per jų partnerystę, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnį kultūros paveldo išteklių potencialą. Arealų ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

427. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai:

427.1. Kauno krašto ir Panemunės nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (senovės gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkalnių) gausa, kuri generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius, kaimiškuosius ir Kauno, Kėdainių, Raseinių, Jonavos, Kaišiadorių, Žiežmarių miestovaizdžius. Numatoma naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nemuno upės rekreacinį potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą.

427.2. Suvalkijos kultūros paveldo arealas generuoja rekreacinį potencialą, areale susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Suvalkijos regiono savitumą, sankaupos, pasižyminčios ypatinga memorialinio ir archeologinio paveldo gausa, arealo pagrindinis urbanistinis centras – Marijampolė. Arealas generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės kaimiškuosius kraštovaizdžius, Marijampolės, Kudirkos Naumiesčio, Vilkaviškio, Virbalio, Kalvarijos ir Simno – miestovaizdžius. Planuojama įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms reikmėms, naudotis Šešupės upės rekreaciniu potencialu, didinti jo aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Suvalkijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

427.3. Dzūkijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą: savitą etnokultūrinį paveldą, išsiskiriantį gatviniais ir padrikais šilinių dzūkų kaimais, archeologinių vertybių gausa smėlingų lygumų ir kalvynų, moreninių kalvynų, ežerų ir slėnių kraštovaizdyje (Nemuno ir Merkio santaka), pagrindinis arealo urbanistinis centras – Alytus, telkia daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: archajiškuosius – Nemuno deltoje, Valkininkų, Latažerio, Švendubrės, Leipalingio, Žiogelių, Puvočių, Zervynų kaimiškuosius, Prienų, Birštono, Alytaus, Jiezno, Senosios Varėnos, Druskininkų, Veisiejų miestovaizdžius. Planuojama įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms reikmėms, naudotis Nemuno upės rekreaciniu potencialu, didinti jo aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Dzūkijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

427.4. Išnaudoti regioninės plėtros areale esančių upių – Nemuno, Merkio, Ūlos nacionalinių vandens turizmo trasų tinklo rekreacinį potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros paveldo sklaidai bei atgaivinimui, įveiklinant vandens turizmo maršrutus rekreacijai. Būtina sukurti Šešupės, Veisiejų ežero rekreacinį maršrutą ir jį įveikinti. Įveiklinant kultūros paveldo objektus, prioritetas teikiamas objektams, esantiems iki 1 km. atstumu į abi puses nuo upės vagos.

428. Planuojamos Pietų Lietuvos grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

428.1. Kurti horizontalias ir mišrias partnerystes, įveiklinant Marijampolės, Kudirkos Naumiesčio, Vilkaviškio, Virbalio, Kalvarijos ir Simno arealuose esančio dominuojančios kultūros paveldo – dvarų, dvarų sodybų, etnokultūrinio paveldo ir architektūros arealus. Integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinant regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

- 428.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo kultūros paveldo išteklių įveiklinimo ir rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus. Išnaudoti Kauną, Kauno krašto ir Panemunės arealą regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Kauno krašto miestus ir gyvenvietes – Smalininkus, Jurbarką, Gelgaudiškį, Vilkiją, Ežerėlį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes. Tokiu būdu planuojama bendra regiono rekreacinės infrastruktūros plėtra, jo aptarnavimas, nematerialaus paveldo sklaida už Kauno krašto arealo ribų.
- 428.3. Kurti regionines tautinių mažumų – lenkų, baltarusių, žydų, totorių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetų išsaugojimu.
- 428.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų, siekiant sustiprinti Kauno–Marijampolės–Alytaus arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu, bendrai jį įveiklini rekreacijos funkcijoms, naudojant partneryste nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai. Stiprinat Kauno–Marijampolės–Alytaus regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Šv. Jokūbo žiede, planuojama šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.
- 428.5. Įveiklini gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacijos ir turizmo reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių rengiant bendras programas, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos ir rekreaciniais tikslais. Skatinti ir kurti bendros kelioms savivaldybėms skirtos aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.
- 428.6. Įveiklini nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas.
- 428.7. Pažindinti regiono gyventojus su etnine Aukštaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos ir Žemaitijos regionų kultūra ir skatinti bendruomenių partnerystes, puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant tradicijas, amatus, papročius.
- 428.8. Kurti ir skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms, regionui naudingoms, visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms.
- 428.9. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, finansuoti ir skatinti Kauno–Marijampolės–Alytaus arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Baltarusija, Lenkija, Rusijos federacija atsiradimą, šiam tikslui kuriant vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

429. **Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Pietų Lietuvos grupės regionines partnerystes.** Naudojantis UNESCO pasaulio paveldo vertybių preliminarajame sąraše esančią – Kauno modernizmo architektūrą, pritraukti Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kuriant papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras. Didinti regiono bendruomenių įtraukimą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių aptarnavimo infrastruktūrą. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus kaip svarbų regioninio kultūrinio tapatumo išteklių. Skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms ir aptarnavimo infrastruktūrai. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir mokyklų edukacinių programų įveiklinimą jo pažinimui ir sklaidai.

430. **Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas.** Klaipėdos–Tauragės–Telšių regioninės plėtros arealą formuoja nacionalinės reikšmės Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas ir kultūros paveldo reprezentaciniai centrai – Telšiai ir Tauragė ir Mažosios Lietuvos miestai – Klaipėda, Šilutė, Pagėgiai. Naudojantis jų partneryste, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikis

funkcinius ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnę kultūros paveldo išteklių potencialą. Plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių skirtingas partnerystes, siekiant bendro kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūros plėtrai. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija. Inicijuoti ir parengti reikiamą dokumentaciją, reikalingą įrašyti į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą priekrantės verslinę žvejybą kaip jūros ir Kuršių marių žvejybinę tradiciją.

431. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai:

- 431.1. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (senovės gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Minijos, Nemuno, Jūros upių deltose, Panemunės, Pagėgių, Tauragės. Kaimiškuosius – Šilalės, Varnių, Telšių, Plungės, Skuodo, Salantų, Palangos, Kretingos, Priekulės apylinkėse, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink Sedą ir Klaipėdos, Šilutės, Priekulės, Gargždų, Rietavo, Kretingos, Palangos, Plungės, Salantų, Sedos, Skuodo, Tauragės miestovaizdžius.
- 431.2. Išskirtinės vertės Kuršių nerijos gamtos, urbanistinio (kurortų) ir etnokultūros paveldo (žvejų kaimų) kultūrinį kraštovaizdį, įrašytą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių sąrašą.
- 431.3. Stiprinti Lietuvos – jūrinės valstybės potencialą, naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nemuno, Minijos, Jūros upių, Karaliaus Vilhelmo kanalo rekreacinį potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, sukuriant bendrus rekreacijos ir jūros pakrantės kultūros paveldo vertybių įveiklinimo teritorijų planavimo dokumentus.
- 431.4. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą, išsiskiriantį kultūros paveldu, atspindinčiu būdingus šio krašto bruožus, pajūrio zonos, Mažosios Lietuvos savitumą, įvairių kultūrų įtakas, unikaliu Baltijos, Kuršių marių, nerijos kraštovaizdžiu, pagrindinis urbanistinis centras – Klaipėda. Įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms jūros pakrantės reikmėms, naudojantis Kuršių nerijos sukurtu tarptautiniu rekreaciniu potencialu, didinti jūros ir marių pakrančių aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros areale esančių savivaldybių horizontalias partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.
- 431.5. Išnaudoti regioninės plėtros areale esančių marių rekreacinį potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros paveldo sklaidai bei atgaivinimui, įveiklinant vandens transportą susisiekimui ir rekreacijai. Kurti didesnę kiekį funkcinių jungčių mariose, įveikinti abiejų pakrančių bendruomenės marių turizmo infrastruktūros plėtrai, aptarnavimui. Skatinti vietinę žvejybą, kuriant vietos žvejų verslo aptarnavimo infrastruktūrą abiejose marių pakrantėse.

432. Planuojamos Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

- 432.1. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant Telšių, Sedos, Salantų, Palangos, Kretingos, Plungės, Klaipėdos, Neringos, Šilutės etnokultūrinio paveldo ir urbanistinio paveldo arealus, integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus. Horizontalių ir mišrių partnerysčių pagalba įveikinti kunigaikščių Oginskių kultūros paveldą, esantį Plungėje ir Rietave.
- 432.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo kultūros paveldo išteklių įveiklinimo ir rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus. Išnaudoti Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealą regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Klaipėdą ir Vakarų Žemaitijos krašto miestus Telšius ir Tauragę bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės

infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Klaipėdos krašto arealo ribų.

- 432.3. Kurti regionines tautinių mažumų – kuršių, vokiečių, žydų, latvių, rusų ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo retumų išsaugojimu.
- 432.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės Klaipėdos ir regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centrų – Tauragės ir Telšių, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveiklini rekreacijos funkcijoms, naudoti partnerystes nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.
- 432.5. Stiprinat Klaipėdos–Tauragės–Telšių regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejose Šv. Jokūbo keliuose – Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede, planuojama šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtrą, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.
- 432.6. Įveiklini gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacijos ir turizmo reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir įveiklini mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.
- 432.7. Įveiklini nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas. Būtina supažindinti regiono gyventojus su Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos regionų etninės kultūros paveldu ir tradicijomis, skatinti bendruomenių partnerystes, puoselėjant skirtingą etnokultūrų paveldą, palaikant jų tradicijas, amatus, papročius.
- 432.8. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę, finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms, regionui naudingoms, visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms.
- 432.9. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, būtina kurti ir skatinti Klaipėdos–Tauragės–Telšių arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Rusijos federacija ir Latvija atsiradimą, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

433. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Būtina išnaudoti UNESCO pasaulio paveldo vertybių sąraše esančią – Kuršių neriją, pritraukiant Lietuvos ir užsienio turistus į regiono pajūrį, tam kurti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras. Didinti regiono bendruomenių įtraukimą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių aptarnavimo infrastruktūrą, kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio pajūrio kultūrinio tapatumo išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai.

434. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Šiaulių–Mažeikių regioninės plėtros arealą formuoja regioninės reikšmės Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas ir Mažeikiai. Naudojantis kuriama partneryste, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnį kultūros paveldo išteklių potencialą. Siekiama plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių skirtingas partnerystes, kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūrai. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos vystymo brėžinyje.

435. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai: Rytų Žemaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą, pasižymintį archeologinio paveldo (senovės

gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Ventos, Papilės, Dubysos upių deltose, Šeduvos, Kelmės ir Ariogalos apylinkėse, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink Vieکشnius, Kuršėnus, Linkuvą, Pakruojį, Užventį, Kelmę, Šeduvą ir Žagarės, Joniškio, Linkuvos, Šeduvos, Šiaulių miestovaizdžius. Numatoma:

- 435.1. stiprinti Šiaulių – Mažeikių partnerystės potencialą, naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Ventos, Dubysos upių ir ežerų rekreacinį ir paslaugų infrastruktūros potencialą.
- 435.2. didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Rytų Žemaitijos ir Mažeikių regione esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo išteklių teritorijų planavimo dokumentus. Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą, jame susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Rytų Žemaitijos regiono savitumą arealai, jo kraštovaizdis – molingos lygumos, molingos banguotos plynaukštės, smėlingi kalvynai, moreniniai kalvynai, upių slėniai, jame dominuoja architektūrinio ir memorialinio paveldo arealai (dvarų sodybos, statinių kompleksai), pagrindinis urbanistinis centras – Šiauliai.
- 435.3. įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacijos, paslaugų infrastruktūros reikmėms, pasitelkus visų Rytų Žemaitijos kultūros paveldo areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos, paslaugų infrastruktūros ir kultūros paveldo išteklių teritorijų planavimo dokumentus.
436. Planuojamos Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo plėtos rekreacinį, paslaugų infrastruktūros prioritetus:
 - 436.1. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant dvarų sodybų paveldo ir architektūrinio ir memorialinio paveldo arealus ties Mažeikiais, Naująja Akmene, Vieکشniais, Kuršėnais, Linkuva, Kurtuvėnais, Pakruoju, Kelme, Šeduva. Siekiama integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtos procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtos partnerystės dokumentus.
 - 436.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtos partnerystės dokumentus. Išnaudoti Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealo kultūros paveldo išteklius regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Rytų Žemaitijos krašto miestus Mažeikius, Naująją Akmene, Joniškį, Pakruojį, Kuršėnus, Šiaulius, Kelmę, Radviliškį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Klaipėdos krašto arealo ribų.
 - 436.3. Kurti regionines tautinių mažumų – žydų, latvių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtos programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raretetų išsaugojimu.
 - 436.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centro – Šiaulių ir Mažeikių, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo išteklių potencialą, veiklos plėtos partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveikinti rekreacijos funkcijoms, naudoti partnerystę nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.
 - 436.5. Stiprinti Šiaulių ir Mažeikių regioninės plėtos arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Kauno, Šiaulių, Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede ir kituose religiniuose (piligriminiuose) keliuose, skatinti ir kurti šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtrą, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.
 - 436.6. Stiprinti Linkuvos horizontalius partnerystės ryšius su Panevėžio–Biržų–Rokiškio ir Vilniaus–Utenos–Ukmergės kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant rekreacijai Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Linkuva, einančią per Joniškėlį ir Petrašiūnus.

- 436.7. Didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Būtina įveikinti gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros skaidai, rekreacinėms ir aptarnavimo infrastruktūros reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.
- 436.8. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą, įveikinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir skaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.
- 436.9. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklą. Supažindinti regiono gyventojus su baltiškąją Žemaitijos ir Aukštaitijos etnine regionų kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant jo tradicijas, amatus, papročius.
- 436.10. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendromis, regionui naudingomis, visuomeninėmis ir kultūrinėmis veiklomis.
- 436.11. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, kurti ir skatinti Šiaulių–Mažeikių arealo partnerystę su kaimynine Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

437. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai. Būtina išnaudoti Jurgaičių (Domantų) piliakalnį – Kryžių kalną, pritraukiant Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kurti papildomą rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras, didinti jo informacinę skaidą.

438. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Panevėžio–Biržų–Rokiškio regioninės plėtros arealą formuoja regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinis centras – Panevėžys, urbanistinis centras – Biržai – valstybės istorijai reikšmingas paveldo arealas bei Rokiškio miestas. Numatoma per jų partnerystę, įtraukiant kitus regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnį kultūros paveldo išteklių potencialą. Plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių skirtingų sektorių partnerystes, siekiant kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūrai kurti ir plėsti. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija.

439. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai. Arealo kultūrinius išteklius formuoja kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas (pavieniai objektai, kompleksai, vietovės), taip pat visa tai integruojantis kultūrinis kraštovaizdis, kultūros keliai bei nematerialusis kultūros paveldas. Kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių komponentų visuma generuoja rekreacinį ir kultūrinį potencialus, pasižyminčius dvarų sodybų, architektūrinio paveldo ties Biržais, Pasvaliu, Troškūnais, Vabalninkais, Subačium ir Kupiškium gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Nevėžio, Mušos upių deltose, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink Biržus, Subačių, Panevėžį ir Rokiškio, Biržų, Pasvalio, Panevėžio miestovaizdžius. Planuojama įveikinti kultūrinių kraštovaizdžių, kultūros kelių bei nematerialaus kultūros paveldo generuojamus išteklius.

440. Planuojamos Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo plėtros rekreacinį, paslaugų infrastruktūros prioritetus.

- 440.1. Stiprinant Panevėžio–Biržų–Rokiškio partnerystės potencialą, būtina naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nevėžio ir Mušos upių ir viso Lielupės upės vandens baseino rekreacinį ir paslaugų infrastruktūros potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Panevėžio–Biržų–Rokiškio

regione esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo, bendrus rekreacijos, paslaugų infrastruktūros ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

- 440.2. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant dvarų sodybų paveldo ir architektūrinio ir memorialinio paveldo arealus ties Biržais, Troškūnais ir Panevėžiu, integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.
- 440.3. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.
- 440.4. Kurti regionines tautinių mažumų – žydų, latvių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetų išsaugojimu.
- 440.5. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centro – Panevėžio, Biržų ir Rokiškio, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveiklinanti rekreacijos funkcijoms, naudoti partnerystes nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.
- 440.6. stiprinat Panevėžio–Biržų–Rokiškio regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejuose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektu bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.
- 440.7. Stiprinti Biržų horizontalius partnerystės ryšius Šiaulių–Mažeikių ir Vilniaus–Utenos–Ukmergės kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Biržai, einančią per Joniškėlį ir Pasvalį.
- 440.8. Didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Įveikinti gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacinėms ir aptarnavimo infrastruktūros reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.
- 440.9. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą, įveikinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.
- 440.10. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklą.
- 440.11. Pažindinti regiono gyventojus su Aukštaitijos etnine regiono kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant jo tradicijas, amatus, papročius.
- 440.12. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendromis regionui naudingomis visuomeninėmis ir kultūrinėmis veiklomis.
- 440.13. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, būtina skatinti Panevėžio, Biržų ir Rokiškio arealo partnerystę su kaimynine Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

441. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklius, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai.

442. Saugoti regionų kraštovaizdžio kultūrinę tapatybę regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose, vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumą; susiformavusio istorinio kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumą; kultūros paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento – raišką; tradicinių etnografinių regionų saugomus kultūrinio kraštovaizdžio elementus; žemėnaudos, gyvenamos, kitų tradicijų tąsą. Numatoma:

- 442.1. Įveiklinant saugomo kultūrinio kraštovaizdžio, kultūros paveldo generuojamą potencialą, prioritetą teikti projektams, skatinantiems kompleksinės regionų, etnografinių regionų ir arealų kultūros paveldo vertybių, regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą.
- 442.2. Siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti regioninius objektus, kompleksus ir vietas, steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes.

443. Kultūros paveldo išteklių teritorinių elementų apsaugos, vystymo, integravimo prioritetai nustatomi siekiant išsaugoti kultūrinę vietos tapatybę, atsižvelgiant į urbanizuotos teritorijos sandarą ir ypatybes.

444. Kultūros paveldo įveiklinimas ir kilnojamųjų kultūros vertybių eksponavimas miestų infrastruktūroje. Išsaugoti ir tinkamai įveiklinti kultūros paveldo išteklių miestuose padeda vietos bendruomenė puoselėti vietos kultūrinę tapatybę, suteikia tvirtą pamatą kultūrinei vietos raiškai, pritraukia turistinius srautus, skatina lokalią rekreaciją, ugdo kultūros paveldo pažinimą. Šiam tikslui pasiekti būtina integruoti istorines miestų dalis į darnios plėtros procesus:

- 444.1. sukurti teritorijų planavimo metodiką, pritaikant kompleksinių teritorijų planavimo dokumentus integruotiems istorinių miestų apsaugos ir pritaikymo poreikiams;
- 444.2. sukurti teisinės prielaidas saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apsaugai bei integravimui į teritorijų planavimo dokumentų rengimo procesus; prioritetas teikiamas kultūrinio miestovaizdžio išsaugojimui ir darniam vystymui, nepažeidžiant vertingųjų savybių;
- 444.3. nustatyti visų saugomų vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtojimo sąlygas bei apribojimus;
- 444.4. sukurti teisinės prielaidas, diferencijuoti kultūros paveldo išteklių apsaugos priemones, atsižvelgiant į jų kultūrinę, meninę vertę, išlikimo laipsnį, retumą, svarbą vietos bendruomenėms;
- 444.5. sukurti teisinės prielaidas kultūros paveldo išteklių lengvesniam naudojimui, pritaikymui, įveiklinimui, nedarant žalos nustatytoms vertingosioms savybėms arba jas minimaliai pažeidžiant; Prioritetą teikti kultūros paveldo išteklių įveiklinimui vietos bendruomenių reikmėms;
- 444.6. didinti kultūros paveldo išteklių informacinę sklaidą, inovacinių technologijų pagalba kurti patrauklius šiuolaikiniam jaunimui naratyvus, supažindinti nuo mažumės vietos bendruomenes su miesto istorija, išlikusiais kultūros paveldo išteklių, taikomais jų apsaugos būdais ir priemonėmis;
- 444.7. skatinti žiedinę ekonomiką pritaikant, naudojant ir įveiklinant kultūros paveldo išteklius. Prioritetiniai tvarkybos darbai – remontas, restauravimas, pritaikymas nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Atliktų tvarkybos darbų kompensavimui taikyti mokesčių lengvatas ir kitas priemones, nustatytas teisės aktuose;
- 444.8. naudojantis vietos dvasios identiteto apsaugos ir įveiklinimo priemonėmis, edukacija, puoselėti ir išryškinti miestietiškos kultūros, susietos su istorinėmis miesto dalimis, identitetą; didinti miestietiško nematerialaus paveldo sklaidą;
- 444.9. skatinti ir remti edukacines programas, supažindinančias su paveldosaugos tikslais, principais ir priemonėmis, įtraukiant vietos universitetus, mokslo įstaigas, mokslininkus, kultūros paveldo apsaugos specialistus;
- 444.10. taikyti bendramiestines teritorines, infrastruktūros vystymo priemones klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams mieste prevencijai ar poveikio mažinimui;

- 444.11. skatinant paveldo apsaugos specialistų ir bendruomenės bendradarbiavimą, siekiant išmokyti vietos bendruomenės tinkamai atlikti kultūros paveldo objekto priežiūros darbus (įskaitant remontą), kurti edukacines tokių darbų programas, mokymo bazes bei internetinę platformą žinių sklaidai;
- 444.12. skatinti vietos bendruomenės įdarbinimą miestų kultūros paveldo išteklių turizmo aptarnavimo infrastruktūroje, kultūros paveldo apsaugos savanorių ugdymą, rengiant mokymo programas;
- 444.13. sukurti teisinės prielaidas kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir įveiklinimo fondų steigimui, skatinti mecenatų finansuojančių kultūros paveldo apsaugą ir pritaikymą, instituto atsiradimą;
- 444.14. kultūros paveldo apsaugos ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais programos įgyvendinimo priemonių plano dėl išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, pastatų ir patalpų, skirtų saugoti ir eksponuoti kilnojamąsias kultūros vertybes, įgyvendinimas ir ženklavimas;
- 444.15. siekiant kultūros paveldo išteklių išsaugojimo, rengti ir įgyvendinti programas, diegiančias kultūros paveldo išteklių atsparumo klimato kaitai ar prevencijos priemones.

445. Vietos atminties ir kaimo bendruomenės raiškos erdvės. Kultūros paveldo išteklių saugojimas, naudojimas, pritaikymas šiuolaikinėms kaimo bendruomenių reikmėms ir įveiklinimas padeda išsaugoti vietos dvasią (genius loci) bei individualizuoti bendruomenių raiškos erdves ir saviraiškos priemones. Kaimo bendruomenių puoselėjami papročiai ir tradicijos išryškina etnografinių regionų skirtumus, o jų palaikymas užtikrina sklandžią nematerialaus paveldo sklaidą. Tautinių mažumų puoselėjamas tautinis paveldas praturtina kaimo vietovių kultūrą ir darniai papildo kaimo bendruomenių identitetą savitais, dažnai reliktiniais, bruožais, kurie savo ruožtu prisideda prie vietos dvasios individualumo. Numatoma:

- 445.1. apklausomis bei kompleksinio planavimo sprendiniais identifikuoti kultūros paveldo išteklius, svarbius vietos bendruomenių tapatumo vietos dvasiai išsaugojimui, juos įveikinti vietos bendruomenių reikmėms;
- 445.2. numatyti edukacines priemones, padėsiančias puoselėti vietos bendruomenių tradicijas ir papročius; numatyti ekonomines vietos bendruomenių raiškos erdvių palaikymo priemones, skatinti vietos mecenatystę šių erdvių palaikymui, pritaikymui ir įveiklinimui;
- 445.3. saugoti ir įveikinti etnografinių kaimų, bažnytkaimių, miestelių kultūros paveldo išteklius. Juos naudoti ir įveikinti vietos bendruomenių reikmėms;
- 445.4. skatinti kaimo turizmą bei vietos tradicijų, papročių pažinimą, įveiklinant vietos kultūros paveldo išteklius – kaimus bei dvarus, dvaro sodybas;
- 445.5. išnaudoti atsikuriančią dvarų kultūrą kultūros paveldo objektų pažinimui bei tvariam naudojimui;
- 445.6. integruoti dvarus į agrarinę šalies infrastruktūrą, kultūrą, didinti jų pažinimo sklaidą bei integravimą į agrarinio turizmo infrastruktūrą;
- 445.7. skatinti žiedinės ekonomikos kultūros paveldo apsaugos bei pritaikymo procesuose diegimą;
- 445.8. puoselėti ir palaikyti vietos amatus, tradicinius gamybos būdus, žemdirbystę, sodininkystę, žvejybą bei kulinarinį paveldą. Šiam tikslui naudotis kultūros paveldo objektais, vietovių vertingosiomis savybėmis;
- 445.9. skatinti ir palaikyti tradicinių renginių, švenčių kultūros paveldo vietovėse ir objektuose rengimo tradiciją.

446. Kultūros paveldo įveiklinimas ir tvarus kultūros paveldo išteklių naudojimas. Išsaugoti ir tinkamai įveikinti kultūros paveldo ištekliai miesteliuose, kaimuose, etnografiniuose kaimuose, jų dalyse bei dvaruose, dvarų sodybose, dvarvietėse bei jų dalyse padeda vietos bendruomenėms puoselėti vietos kultūrinę ir etnokultūrinę tapatybę, suteikia tvirtą pamatą kultūrinei kaimo kultūros raiškai, pritraukia turistinius srautus, skatina lokalią rekreaciją, ugdo kaimo kultūros paveldo pažinimą. Šiam tikslui pasiekti būtina integruoti miestelius, kaimus ir dvarus, jų dalis į darnios plėtros procesus:

- 446.1. sukurti teritorijų planavimo metodiką, pritaikant kompleksinių teritorijų planavimo dokumentus integruotiems kaimų apsaugos, naudojimo ir pritaikymo šiuolaikiniais žmogaus poreikiams;
- 446.2. sukurti teisinės prielaidas kaimiškojo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apsaugai bei integravimui į teritorijų planavimo dokumentų rengimo procesus; prioritetas teikiamas kaimiškojo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio išsaugojimui ir darniam vystymui, nepažeidžiant vertingųjų savybių;
- 446.3. skatinti atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimą kultūros paveldo vietovėse, kompleksiniuose ir pavieniauose objektuose. Prioritetas teikiamas šaltiniams, vizualiai neužgožiantiems nustatytų vertingųjų savybių;
- 446.4. siekiant lygiateisiškumo, diegti universalus dizaino principus naudojant ir pritaikant kultūros paveldo išteklius visoms gyventojų grupėms;
- 446.5. nustatyti visų saugomų vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtojimo sąlygas bei apribojimus;
- 446.6. integruoti dvarų, dvarų sodybų paveldosaugos reikalavimus, įskaitant vizualinės apsaugos nuostatas, į visus teritorijų planavimo dokumentus;
- 446.7. sukurti teisinės prielaidas, diferencijuoti kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių apsaugos priemones, atsižvelgiant į jų kultūrinę, meninę vertę, išlikimo laipsnį, retumą, svarbą vietos bendruomenėms;
- 446.8. sukurti teisinės prielaidas kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių lengvesniam naudojimui, pritaikymui, įveiklinimui, nedarant žalos nustatytoms vertingosioms savybėms arba jas minimaliai pažeidžiant. Prioritetą teikti kultūros paveldo išteklių įveiklinimui tradicinėms vietos bendruomenių reikmėms;
- 446.9. skatinti žiedinę ekonomiką pritaikant, naudojant ir įveiklinant kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklius. Prioritetiniai tvarkybos darbai – remontas, restauravimas, pritaikymas tradicinėms vietos bendruomenių reikmėms, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Atliktų tvarkybos darbų kompensavimui taikyti mokesčių lengvatas ir kitas priemones, nustatytas teisės aktuose;
- 446.10. naudojantis vietos dvasios identiteto apsaugos ir įveiklinimo priemonėmis, edukacija, puoselėti ir išryškinti kaimų ir dvarų kultūros, susietos su priklausomybe etnografiniam regionui, identitetą; didinti kaimų ir dvarų kultūrų nematerialaus paveldo sklaidą;
- 446.11. skatinti ir palaikyti kaimų amatų tradicijas, vietos papročius kaip nematerialaus paveldo sklaidos šaltinius;
- 446.12. skatinti ir remti edukacines programas, supažindinančias su paveldosaugos tikslais, principais ir priemonėmis, įtraukiant vietos amatininkus, kultūros paveldo apsaugos specialistus. Skatinti jų bendradarbiavimą;
- 446.13. taikyti priemones klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams kaimuose ir dvaruose prevencijai ir / ar poveikio mažinimui;
- 446.14. skatinant paveldo apsaugos specialistų, kaimų bendruomenių ir dvarų savininkų bendradarbiavimą, siekiant išmokyti vietos bendruomenes tinkamai atlikti kultūros paveldo objekto priežiūros darbus (įskaitant remontą), kurti edukacinę tokių darbų programą, mokymo bazines bei internetines platformas žinių sklaidai;
- 446.15. skatinti vietos bendruomenės įdarbinimą kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių turizmo aptarnavimo infrastruktūroje, kultūros paveldo apsaugos savanorių ugdymą, rengiant mokymo programas;
- 446.16. sukurti teisinės prielaidas kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir įveiklinimo kaimuose ir dvaruose fondų steigimui, skatinti mecenatų, finansuojančių kultūros paveldo apsaugą ir pritaikymą, instituto atsiradimą.

447. Išsaugant nematerialaus ir materialaus paveldo išteklius ateities kartoms bei tęsiant tautos tradicijas numatoma:

- 447.1. tęsti nematerialaus kultūros paveldo vertybių paiešką, apskaitą (pildyti Sąvadą³⁵), apsaugą, sudaryti sąlygas vertybių prieinamumui, skatinti jų sklaidą, įskaitant tarptautiniu lygmeniu (prioritetas – šiuolaikinių technologijų diegimas), didinti vietos bendruomenių įvairių amžiaus grupių įsitraukimą į nematerialaus paveldo edukacines ir kitas tradicijų tęstinumo veikas, organizuoti nematerialaus paveldo apsaugos ir sklaidos institucinį bendradarbiavimą, skatinti šios srities mecenatystės institutą.
- 447.2. subalansuoti šalies erdvinės plėtros procesus, keičiant derinant tarpusavyje SJ, TPJ, STJ ir NKPAJ nuostatas, integruojant kultūros paveldo išteklius bei jų arealus juos prioretizuojant, saugant bei naudojant, laikantis tvaraus erdvinio identiteto kūrimo principų. Išryškinti skirtingų reikšmingumo lygmenų kultūros paveldo arealus, numatyti jų tvarkymo prioritetus, pritaikymo galimybes;
- 447.3. sukurti kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklą, atliekantį be kitų funkcijų ir klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams stebėjimą, prognozavimą ir neutralizavimo priemonių įgyvendinimą; kurti ir įgyvendinti kultūros paveldo išteklių pritaikymo klimato kaitai reguliavimą, atrinkti neigiamą poveikį prevencijos ar mažinančių priemonių technologinius sprendinius, parengti reikiamų tyrimų pagal paveldo objektų pobūdį programas bei juos vykdančius specialistus; įdiegti klimato kaitos poveikio kultūros paveldui stebėsenos mechanizmus; apibendrinti ir prognozuoti klimato kaitos padarinius, sukurti ir įdiegti praktikoje klimato kaitos poveikio paveldui kompensavimo priemones ir veiksmus;
- 447.4. sukurti povandeninio paveldo apsaugos reguliavimą – apsaugoti identifikuotus povandeninio paveldo objektus nuo galimų neigiamų antropogeninės veiklos ir klimato kaitos padarinių, organizuoti povandeninio paveldo Lietuvoje paieškos ir tyrimų programas, vykdyti tyrimų apibendrinimus bei povandeninio paveldo monitoringą, reglamentuoti fizinį susipažinimą su povandeniniu paveldu, sukurti ir įveikinti skaitmenines povandeninio paveldo pažinimo sklaidos priemones;
- 447.5. taikyti naujas informacines technologijas (dirbtinis intelektas, 3d ir kt.) kultūros paveldo apskaitos, apsaugos ir sklaidos procesuose, užtikrinti duomenų sąsajas valstybės informaciniuose registruose ir efektyvų suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo turinio antrinį panaudojimą inovatyvioms paslaugoms ir produktams kurti;
- 447.6. nustatyti ir įveikinti teisinio reguliavimo priemones, kuriomis vystant urbanistines teritorijas būtų užtikrinamas jose esančių kultūros vertybių išsaugojimas ir aktualizavimas.

448. **Kultūros paveldo išteklių apsauga.** Nekilnojamasis kultūros paveldas pagal sandarą skirstomas į pavienius, kompleksinius objektus bei vietas. Pavieniams objektams apsaugoti, rengiami tipiniai arba individualūs apsaugos reglamentai, kuriais nustatomi paveldosaugos reikalavimai. Kultūros paveldo vietovių paveldosaugos reikalavimai, tvarkymo ir veiklos plėtojimo nuostatos nustatomi tvarkymo planais – teritorijų planavimo dokumentais. Kompleksinių objektų paveldosaugos reikalavimai nustatomi dvejopai: mažesnių kompleksinių objektų paveldosaugos reikalavimai nustatomi tipiniais arba individualiais reglamentais, didesnių (daug kompleksinių dalių ir didelė teritorija) – specialiaisiais teritorijų planavimo dokumentais. Atsižvelgiant į tai, būtina:

- 448.1. sukurti teisinį kultūros paveldo naudojimo reguliavimą, skatinantį tausojamą kultūros paveldo išteklių naudojimą, įveiklinimą ir aktualizavimą įtraukiant vietos bendruomenes; sukurti hierarchinę kultūros paveldo apsaugos sistemą, prioritetizuojant kultūros paveldo išteklių vertę ir reikšmę bendram Lietuvos identitetui stiprinti, aiškiai identifikuojant valstybės ir savivaldybių atsakomybes; prioritetizuoti ir organizuoti kultūros paveldo tyrimus, juos sisteminti ir viešinti, pasitelkiant kompetencijų centrus; teikti kultūros paveldo valdytojams kokybiškas konsultacijas; sukurti vieningą statybos ir tvarkybos projektų derinimo sistemą; plėtoti ir įgyvendinti kompensavimo už

³⁵ Nacionalinio Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado, vietinių sąvadų, kitų registrų pildymas

- paveldo objektų išsaugojimo, įveiklinimo mechanizmus, pritraukti privačias lėšas, skatinti kultūros paveldo mecenatų institutą bei skatinti bendradarbiavimą tarp valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių paveldo saugojimo, naudojimo ir įveiklinimo procesuose;
- 448.2. siekiant išsaugoti medinės architektūros paveldo objektus, būtina aktualizuoti ir atnaujinti medinės architektūros išsaugojimo programą, numatant joje papildomas apsaugos, tvarkybos darbų finansavimo ir pritaikymo naudoti priemones medinės architektūros paveldo objektams: etnokultūriniais kaimams ir pavienėms kaimų sodyboms, dvarų ir palivarkų sodyboms bei atskiriems jų statiniams, miestų ir miestelių medinių pastatų grupėms ir pavieniams pastatams, sakraliniams pastatams: katalikų bažnyčioms ir jų kompleksams bei pavienėms koplyčioms, sinagogoms, mečetėms, kenesoms, sentikių maldos namams ir jų kompleksams, stačiatikių cerkvėms ir jų kompleksams, mažajai architektūrai: koplytėlėms, stogastulpiams, koplytstulpiams, kryžiams ir krikštams ir kt.
- 448.3. siekiant integralių ir tvarių kultūros paveldo vietovių ir kompleksinių objektų apsaugos sprendinių, būtina sudaryti teisinės prielaidas, integruoti kultūros paveldo vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtros nuostatas į kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, tam būtina nustatyti paveldosaugos reikalavimų integravimo metodiką, numatyti ir įgyvendinti kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos priemones;
- 448.4. sudaryti teisinės prielaidas (keičiant TPĮ, STĮ ir NKPAĮ bei susijusių teisės aktų nuostatas) diegti alternatyvias paveldosaugos reikalavimų nustatymo priemones per bendrų planavimo dokumentų rengimo procesus, sukuriant kompleksinius ar detaliuosius planus, integruoti saugomų kultūrinių kraštovaizdžių (įskaitant istorinį urbanistinį kraštovaizdį) sampratą, apsaugą, formavimo principus į teritorijų planavimo procesus, keisti ir taikyti vietovių, kultūros paveldo kompleksinių ir pavienių objektų apsaugai modernias apsaugos, būklės stebėsenos, tyrimų, planavimo, tvaraus naudojimo, pritaikymo klimato kaitai metodikas;
- 448.5. rengti reikiamos kvalifikacijos kultūros paveldo apsaugos specialistus, tyrėjus, rūpintis jų žinių atnaujinimu;
- 448.6. siekiant kultūros paveldo kompleksinių objektų, vietovių integralumo sudaryti teisinės prielaidas jų įveiklinimui, naudojimui ir pritaikymui, derinant vertybių apsaugos priemones su būtinybe pritaikyti kultūros paveldo kompleksinį objektą ar vietovę šiuolaikiniais vietos bendruomenės poreikiams;
- 448.7. siekiant kultūros paveldo pavienių ir kompleksinių objektų integralumo, sudaryti teisinės prielaidas jų pritaikymui, tvariam naudojimui ir įveiklinimui, derinant nustatytų vertingųjų savybių apsaugą su būtinybe pritaikyti kultūros paveldo kompleksinį ar pavienį objektą šiuolaikiniais savininko ar vietos bendruomenės poreikiams;
- 448.8. kultūros paveldo vietovės apsauga neatsiejama nuo tvaraus naudojimo, todėl saugomose vietovėse prioritetą teikiamas modernių infrastruktūros technologijų, priemonių, atsinaujinančių energijos šaltinių diegimui, nedarančių neigiamos įtakos nustatytosioms vertingosioms savybėms;
- 448.9. nustatyti kultūros paveldo išteklių rėmimo teritoriniai prioritetai, remiamo kultūros paveldo pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį, jų tipas ir apimtys (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija).

AŠTUNTASIS SKIRSNIS

IŠTEKLIŲ APSAUGA IR NAUDOJIMAS, BIOPRODUKČINIO ŪKIO VYSTYMAS

449. **Žemės gelmių ištekliai ir ertmės** (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams). Žemės gelmių išteklius ir ertmes tirti bei naudoti grindžiant tvariu ir atsakingu, subalansuotu žemės gelmių potencialo ir įvairių išteklių naudojimo planavimu. Naudojimas turi būti pagrįstas ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir palaikyti ekosistemų tvarumą, gyvybingą, sveiką ir estetiškai patrauklią aplinką.

450. Vykdyti kompleksinius valstybinius žemės gelmių tyrimus, kurių metu gaunami duomenys apie žemės gelmių sandarą, jos vertingąsias savybes, procesus, žemės gelmių išteklius ir jų naudojimo galimybes.

451. Vykdyti perspektyvių žemės gelmių išteklių, jų savybių ir žemės gelmių tyrimus. Siekiant valstybiniu lygmeniu analizuoti galimybę panaudoti perspektyvius žemės gelmių išteklius ir ertmes, sudaryti darbo grupę jų tyrimo bei naudojimo veiklų plėtros galimybių analizei, planavimui ir koordinavimui, taip pat teisiniam reglamentavimui tobulinti. Konsorciumo pagrindu sukurti vieningą perspektyvių žemės gelmių išteklių ir ertmių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros koordinavimo centrą.

452. Tirti karstinius procesus ir reiškinius, sudaryti prognozes, plėtoti sukaupytą žinių praktinį naudojimą. Karstiniame regione, išsiskiriančiame ypatingu jautrumu žmogaus ūkinės veiklos poveikiui, numatyti specifines tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančias priemones. Karstinio regiono ribos pažymėtos brėžiniuose Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Galimybių Lietuva 2030.

453. Tirti senkančių žemės gelmių išteklių pakeitimo kitomis medžiagomis potencialą ir skatinti antrinį medžiagų perdirbimą bei technologinę pažangą.

454. Įvertinti bei nustatyti teritorijas, potencialiai tinkamas požeminių gamtinių dujų ir šiluminės energijos, vandenilio, tarpsezono suspausto oro bei kitų saugyklų žemės gelmių ertmėse įrengimui bei žemės gelmių ertmių naudojimo šiam tikslui potencialą. Rezervuoti saugykloms tinkamas teritorijas, žemesnio lygmens teritorijų planavimo etapuose nustatant atitinkamą teritorijos paviršiaus naudojimo režimą. Potencialios geologinės struktūros kambro sluoksniuose, galimai tinkamos šių saugyklų įrengimui, pažymėtos brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.

455. Atsižvelgiant į ES klimato kaitos ir energetikos politiką, išdėstytą Direktyvoje 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo įgyvendinimo, tęsti CO₂ „sugavimo“, transportavimo bei geologinio saugojimo sąlygų ir perspektyvų vertinimą, susikoncentruojant į superkritinio būvio teritoriją, taip pat alternatyvias geologinio saugojimo technologijas ir galimybes. Superkritinio būvio teritorija pažymėta brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.

456. Įvertinti potencialiai tinkamas geologines formacijas ir teritorijas ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų padėjimui į radioaktyviųjų atliekų atliekyną. Iki 2030 metų nustatyti labiausiai perspektyvias tolimesniems tyrimams teritorijas giluminiam radioaktyviųjų atliekų atliekynui įrengti, rezervuoti teritorijas valstybės poreikiams, pakeisti ir (ar) parengti reikalingų priimtų ir (ar) pakeisti teisės aktų nuostatas.

457. Parengti Nacionalinę žemės gelmių ir jų išteklių naudojimo programą, kuri apimtų visų rūšių žemės gelmių išteklius ir jų savybes, įskaitant požeminio vandens, žemės gelmių ertmių, talpinių ir vertingųjų savybių, geoterminės energijos saugojimo, tyrimo ir panaudojimo galimybių klausimus.

458. Skatinti investicijas į aplinkosauginių požįuriu pažangias technologijas, galinčias užtikrinti pastovią aukščiausios kokybės produktų iš žemės gelmių išteklių gamybą, efektyvų medžiagų, energijos ir vandens išteklių naudojimą.

459. Siekiant užtikrinti žemės gelmių išteklių naudojimo vystymą, suformuoti prielaidas sudaryti sąlygas naudoti išžvalgytus žemės gelmių išteklius, taip pat vykdyti naujų išteklių paiešką papildant šių išteklių kiekį. Pažymėtina, kad žemės gelmių išteklių plotai užima tik apie kelis procentus Lietuvos teritorijos, todėl šie plotai neturėtų būti panaudoti kitoms reikmėms, kurios apribotų galimybę juos naudoti. Neužstatyti geologinių sąlygų požįuriu išskirtinių teritorijų, kurių savybės tinkamos naudojant žemės gelmes, jų išteklius, ertmes, laukus visuomeniniams poreikiams tenkinti. Tam, remiantis esama geologine informacija, strateginiai žemės gelmių ir jų potencialo naudojimo objektai, atitinkantys valstybės interesus bei prioritetus, perkeliama į žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus. Žemės gelmių ištekliai ir jų potencialas pažymėtas brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams. Urbanizuojamose teritorijose detalieji ar parengtinieji išžvalgytus kietųjų naudingųjų iškasenų telkinius, įskaitant ir šiuo metu nenaudojamų naudingųjų iškasenų rūšių telkinius, apsaugoti nuo užstatymo, kol ištekliai visiškai neišeksplotuoti. Intensyvi urbanizacija, pramonės objektai neplanuoti ir teritorijose, perspektyviose naudingųjų iškasenų telkinių žvalgymui, t. y. prognozinuose ir paieškos plotuose ar teritorijose, kurios tinkamos žemės gelmių talpinių savybių, esamų lokalių struktūrų ertmėms panaudoti, gilesios geoterminės energijos potencialui vystyti. Planuojant urbanizacijos

plėtrą, vadovautis naujausiais duomenimis ir dokumentais, saugomais Valstybinėje Geologinės informacijos sistemoje ir Žemės gelmių registre.

460. Vykdamas teritorijų planavimo darbus nenumatyti objektų, kuriems reikalingas taršos leidimas, jau įteisintose, taip pat planuojamose vandenviečių apsaugos zonose (VAZ) bei pagrindinių vandeningųjų horizontų mitybos srityse, sudaryti sąlygas optimaliai planuoti, valdyti ir kontroliuoti požeminio vandens gavybą, sugriežtinant VAZ steigimo ir įteisinimo tvarką, pirmenybę suteikiant vykdomoms įvairių valstybinių programų priemonėms, kurios garantuoja didžiausią teigiamą poveikį požeminio vandens kokybei ir jos apsaugai.

461. Aprobuotų nenaudojamų žemės gelmių išteklių, išgaunamų atviru kasybos būdu, telkiniuose neplanuoti bei nevykdyti pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir būdo keitimo procedūrų, nebent žemės naudojimo paskirtis ir būdas keičiamas į naudingųjų iškasenų teritorijas.

462. Kryptingai naudoti esamus žemės gelmių išteklius, siekiant, kad vienoje pažeistoje vietoje būtų išgautas kuo didesnis jų kiekis. Užtikrinti regionų aprūpinimą vietine statybine žaliava (smėlio – žvyro), sudaryti sąlygas išteklių transportavimui ne didesniu negu 50 km atstumu.

463. Kietųjų naudingųjų iškasenų detalai išžvalgyti, parengtiniai ir prognoziniai ištekliai iki 2030 metų suskirstomi į dvi grupes: naudojami / vystomi ir nenaudojami / nevystomi (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams). Naudojamų / vystomų grupei priskiriami: naudojami kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai, išžvalgyti telkiniai ir prognoziniai plotai, kurie nepatenka į įsteigtas saugomų teritorijų ribas. Nenaudojamų / nevystomų grupei priskiriami saugomų teritorijų ribose esantys nenaudojami kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai. Bendras nenaudojamų / nevystomų išteklių plotas sudaro apie 70 tūkst. ha (365 kietųjų naudingųjų iškasenų objektai, iš kurių 47 detalai išžvalgyti telkiniai, 267 parengtiniai išžvalgyti ir 51 prognozinis plotas. Juose iš viso bus suspenduota apie 2,2 mlrd. m³ kietųjų naudingųjų iškasenų (iš jų apie 0,4 mlrd. m³ detalai išžvalgyti, 1,4 mlrd. m³ parengtiniai išžvalgyti ir 0,4 mlrd. m³ prognoziniai ištekliai)).

464. Vadovautis gerosios praktikos pavyzdžiais išgaunant nemetallines naudingąsias iškasenas, plėsti skirtingų nemetallinių naudingųjų iškasenų rūšių sektoriuose atsakingai eksploatuojamų durpynų taikomą sertifikavimo sistemą, kurios tikslas yra suderinti pelkės ekosistemų apsaugą ir durpių gavybą.

465. Angliavandenilių išteklių (naftos) naudojimą vykdyti taikant geriausias Europos sąjungos aplinkosaugines ir rizikų valdymo praktikas, atsižvelgiant į aplinkos taršos, klimato kaitos ir kitas problemas. Numatyti naftos išteklių vystymo jūrinėje dalyje reguliavimą, derinant su kitomis veiklomis (vėjo energetika, laivys ir kt.), skatinti ir stiprinti vidinį, tarpsektorinį bei tarptautinį bendradarbiavimą.

466. Skatinti sapropelio, degazuotos organinės medžiagos ir kitų atliekinių bioskaidžių medžiagų, susidarantių ūkinės veiklos metu, naudojimą degradavusių dirvožemių atkūrimui, tradicinės ir ekologinės žemdirbystės sektoriuje, kaip vieną iš alternatyvų mėsai, žaliųjų plotų miestuose kūrimui, taip pat pažeistų teritorijų rekultivavimui. Siekiant išsiaiškinti turimus išteklius, jų panaudojimo ir įsisavinimo skatinimo galimybes, bendradarbiaujant Aplinkos, Žemės ūkio, Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms parengti veiksmų planą ir numatyti priemones, kuriomis būtų siekiama įvesti sapropelio, degazuotos organinės medžiagos ir kitų atliekinių bioskaidžių medžiagų produktus į žemės ūkį ir kitas ūkinės veiklas.

467. Pradėti anhidrito (aukščiausios vertės išskirtinio dekoratyvinio akmens, paklausaus pasaulinėje rinkoje, taip pat ekologiško priedo cemento gamyboje, sumažinant klinkerio naudojimą iki 40 proc., tuo pačiu šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą) gavybą, kas įgalintų sukurti iš esmės naują pramonės šaką.

468. Vystyti atsinaujinančios giluminės energijos naudojimą ir užtikrinti tvarų sekliosios geoterminės energijos naudojimą. Giluminės geoterminės energijos išteklių paplitimo arealai nurodyti brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams. Skatinti geoterminės energijos naudojimo poveikio žemės gelmėms tyrimus. Sugriežtinti geoterminių sistemų įrengimą vandenviečių apsaugos zonose, uždrausti geoterminių sistemų įrengimą vandenviečių apsaugos zonose iki 3a juostos, prioritetą teikiant švaram geriamajam vandeniui.

469. Suformuoti principinę požeminio vandens išteklių apskaitos ir valdymo sistemą taikytiną nacionalinio ir regioninio lygmens centrų teritorijose pagrindžiant tvarią požeminio vandens eksploataciją, monitoringą ir apskaitą. Sistema apims: duomenų bazines ir visų gręžinių reviziją, sluoksnių sąveikos optimizavimą, naudotojų

vandens poreikio iki 2050 metų (gėrimui, buičiai, laukų irigacijai, pramonei, balneologijai, geoterminiams resursams) vertinimą, grupinių naujų centralizuotų vandenviečių paieškų bei žvalgybos planavimą.

470. Siekiant spartinti istorinių bei šiandien besiformuojančių potencialių taršos židinių likvidaciją, atlikti esamos situacijos, susijusios su užterštų teritorijų tvarkymu, kompleksinę (teisinio reguliavimo, įgyvendintų priemonių efektyvumo, užterštų teritorijų ekologinės būklės (rizikos), finansavimo galimybių ir pan.) analizę. Remiantis atliktos analizės rezultatais, parengti užterštų teritorijų tvarkymo planą, numatant priemones, jų įgyvendinimo terminus, atsakingas institucijas ir galimus finansavimo šaltinius.

471. Jūrinėje teritorijos dalyje esamus žemės gelmių išteklius naudoti atlikus visas reikalingas telkinių paieškos, žvalgybos, išteklių vertinimo, aprobavimo ir poveikio aplinkai vertinimo procedūras. Nemetalinių naudingųjų iškasenų (smėlio, žvyro) gavyba negalima priekrantės zonoje. Nemetalinių naudingųjų iškasenų arealas jūrinėje teritorijos dalyje nurodytas brėžiniuose Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams ir Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė.

472. Pasienio teritorijų žemės gelmių ir išteklių naudojimą vykdyti vadovaujantis tarpvalstybiniu valdymo ir bendradarbiavimo stiprinimo principu, ypač kai numatomos veiklos gali turėti įtakos ir kaimyninių šalių teritorijoms. Tai aktualu įvertinant tiek Astravo AE kaimynystę, tiek dujų geologinėse struktūrose saugojimo atvejais, tiek naftos telkinių paieškos, žvalgybos bei gavybos ar kitos veiklos atvejais.

473. Gilinant vandens kelius Nemuno ir Neries vagose, įvertinti iškastų dugno nuosėdų panaudojimo galimybes teisės aktų nustatyta tvarka.

474. Ekonominėmis ir kitomis priemonėmis tinkamai valdyti rekultivavimo procesą, sudaryti palankesnes sąlygas spartesniam dėl karjerų naudojimo pažeistų žemės plotų rekultivavimui. Likviduoti bankrutuojančias įmones tiksliai po to, kai nemokumo administratorius sutvarkys kasybos metu pažeistas teritorijas. Sustiprinti nelegalios kasybos prevenciją ir kontrolę.

475. Žemės gelmių naudojimo planuose, baigus eksploatuoti telkinį parinkti tokią žemės naudojimo paskirtį, kuri gali būti lengvai pritaikoma, atsižvelgiant į besikeičiantį klimatą bei gyventojų poreikius. Baigus eksploatuoti telkinį, siekiant įgyvendinti rekultivacijos sprendinius, žemės naudojimo paskirtį parinkti įvertinus liekaninį naudojimo poveikį aplinkai bei atsižvelgiant į savivaldybių bendrųjų planų sprendinius.

476. Siekiant kompetentingai tirti ir naudoti žemės gelmių išteklius bei ertmes, numatyti specifinių profesijų specialistų (gręžėjų, kalnakasių ir kitų) rengimą.

477. **Dirvožemis.** (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės) Siekiant saugoti dirvožemį, tausiai naudoti, stabilizuoti dirvožemio degradacijos ir erozijos procesus bei atkurti degradavusius dirvožemius:

477.1. skatinti žemės naudotojus saugiai ir racionaliai naudoti žemę, puoselėti dirvožemio kokybę, didinti dirvožemio našumą; žemės ūkio paskirties žemėje dirvožemio naudojimas turi atitikti racionalumo ir savybių gerinimo reikalavimus. Visi žemės ūkio veiklą vykdančios ūkio subjektai turi taikyti dirvožemį tausojančios žemdirbystės metodus, laikydamiesi pažangaus ūkininkavimo taisyklių, diegti geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimus, skatinti dirvožemio organinės medžiagos didėjimą, didinant mėšlo gamybą taip, kad gyvulių tankumas Lietuvoje būtų ne mažesnis kaip 0,30 SG/ha;

477.2. sukurti tvaraus dirvožemio naudojimo teisinės prielaidas ir finansines priemones, didinant humuso medžiagų kiekį dirvožemyje.

478. Vadovautis šiomis 2030 m. ES Biologinės įvairovės strategijos nuostatomis:

478.1. sustiprinti pastangas apsaugoti dirvožemio derlingumą, sumažinti jo eroziją ir padidinti jo organinės medžiagos kiekį, taikant tvaraus dirvožemio valdymo praktiką pagal Žemės ūkio, maisto, kaimo plėtros ir žuvininkystės plėtros programą;

- 478.2. nustatyti užteršto dirvožemio vietas, atkurti nualintą dirvožemį, atstatyti jo biologinį aktyvumą, apibrėžti jo geros ekologinės būklės sąlygas ir atkūrimo tikslus, taip pat pagerinti dirvožemio kokybės stebėseną³⁶;
- 478.3. įgyvendinti pagrindines teisės aktų ir programinių dokumentų nuostatas – reguliuoti teritorijos naudojimą taip, kad nebūtų prarandamas derlingasis dirvožemis ir neblogėtų dirvožemio ūkinės savybės teritorijose, kur žemė yra pagrindinė gamybos priemonė, t. y. žemės ūkio paskirties žemėje ir miškų ūkio paskirties žemėje.
- 478.4. stiprinti dirvožemio mokslą ir augalininkystės bei gyvulininkystės specialybių specialistų rengimą ir skatinti jų įsikūrimą kaime.

479. Paviršinio vandens (vidaus vandenų išteklių) apsauga ir naudojimas. Pagrindiniai paviršinių vandens telkinių būklei poveikį darantys žmogaus ūkinės veiklos veiksniai yra pasklidoji ir sutelktoji tarša, sausavimo melioracija ir upių vagų ištiesinimas, hidroelektrinės ir iš kaimyninių šalių pernešamos tarptautinės taršos apkrovos. Siekiant užtikrinti, kad paviršinių vidaus vandens telkinių, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera ir paviršiniai vandens telkiniai tikty rekreacijos reikmėms tenkinti:

- 479.1. mažinti paviršinio vandens taršą iš pasklidosios ir sutelktosios taršos šaltinių. Stiprinti paviršinio vandens apsaugą, skatinti pažangių technologijų diegimą, didinti visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie teršalų poveikį aplinkai;
- 479.2. valdyti pavojingų cheminių medžiagų patekimą į vandens telkinius. Užtikrinti, kad pavojingos cheminės medžiagos vandens telkiniuose neviršytų didžiausios leistinos koncentracijos, taip pat siekti, kad būtų sumažinta ir (ar) nutraukta vandenų tarša vandens aplinkai pavojingomis medžiagomis, tinkamai naudoti augalų apsaugos produktus, tręšiamuosius produktus, skatinti novatoriškas augalų apsaugos technologijas, investuoti į nekenksmingas technologijas ir techniką;
- 479.3. išsaugoti natūralaus hidrografinio tinklo struktūrą, jeigu yra galimybių, atkurti natūralius paviršinius vandens telkinius ar upių atkarpas, taip, kad ekologinė nauda būtų didžiausia; užtikrinti potvynių rizikos valdymo sistemos veikimą, nuolat atnaujinti potvynių rizikos valdymo planus;

480. Užtikrinti sistemingą valstybei priklausančios, tvarios, inovatyvios, neigiamo poveikio aplinkai nekeliančios melioracijos infrastruktūros priežiūros bei horizontalios / tolygios paramos privačiose žemėse diegiamoms išmaniosioms melioracijos sistemoms, sulyginant melioracijos reikmėms sureguliuotų upių ar jų ruožų ir melioracijos kanalų tvarkymo reikalavimus ir jų funkcijų palaikymą kartu užtikrinant aplinkosauginius reikalavimus;

481. Vidaus vandens sudaro upės, ežerai ir dirbtiniai vandens telkiniai. Jų funkcijas – ūkinę (naudojimas žuvininkystei, žemės ūkiui, hidroenergetikai, sapropelio gavybai), rekreacinę, gamtosauuginę ir kt. – nustatyti pagal teritorijų planavimo dokumentus – bendruosius ir specialiuosius planus, įvertinant vandens telkinių ekosistemų būklę, rekreacinį potencialą ir rekreacinės infrastruktūros įrengimo sąlygas bei galimybes.

482. Įgyvendinti ES Vandens pagrindų direktyvos tikslus, siekti atkurti ir išlaikyti gėlo vandens ekosistemų ir natūralių upių funkcijas, pašalinti arba koreguoti kliūtis trukdančias praplaukti migruojančioms žuvims, pagerinti vandens bei nuosėdų srautą, atkurti salpas bei šlapynes.

483. Visi valstybei ar savivaldybėms priklausantys paviršiniai vandens telkiniai turi būti suformuoti kaip atskiri žemės sklypai ir įregistruoti Nekilnojamojo turto registre, jiems nustatant naudojimo būdą ir tvarką, specialiąsias naudojimo tam tikrai veiklai sąlygas.

484. Šiuo metu naudojama tik apie 49 proc. akvakultūros tvenkinių pajėgumo. Siekiant akvakultūros įmonių modernizavimo, žuvų ligų kontrolės ir likvidavimo priemonių efektyvinimo:

- 484.1. investuoti į tvenkinių hidrotechninių įrenginių atnaujinimą, naujų pažangių technologijų diegimą, tam panaudoti 2021–2027 EJŖŽAF paramą;

³⁶ Briuselis, 2020 05 20 COM(2020) 380 final Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, 2030 m. ES biologinės įvairovės strategija

- 484.2. modernizuoti perspektyvius tvenkinius, plėsti vertingų, paklausių žuvų auginimą, tobulinti lašišų, šlakų, upėtakių ir vėžių auginimo technologijas;
- 484.3. plėtoti ir remti žuvininkystę kaip alternatyvų žemdirbystei verslą mažiau derlingose vietovėse;
- 484.4. pramoninius žuvininkystės tvenkinius naudojančiuose ūkiuose (tvenkinių žuvininkystės įmonėse), panaudojant ES paramą ir nuosavas lėšas, modernizuoti tvenkinių žuvininkystę ir plėtoti ekologinę žuvininkystę.

485. Visuose vidaus vandenyse, išskyrus akvakultūros tvenkinius, nepažeidžiant ekologinės ir biologinės vandens išteklių pusiausvyros bei vandens išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų, skatinti plėtoti poilsio, vandens sporto, rekreacijos (įskaitant rekreacinę žvejybą), kaimo turizmo veiklą.

486. Žemės ūkio išteklių naudojimas ir apsauga (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Bioprodukcinio žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas grindžiamas ES nustatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais, tačiau moksliniu pagrindu adaptuotais Lietuvos sąlygomis, geoekologiniu ir agroekologiniu teritorijų potencialu, jų atsparumu antropogeniniam poveikiui bei gebėjimu tą poveikį asimiliuoti arba neutralizuoti. Žemės ūkis agrarinėse teritorijose turi būti vystomas išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo. Geros aplinkos komponentų ekologinės būklės išlaikymui, numatoma:

- 486.1. diegti naujas inovatyvias technologijas ūkiuose (gyvūnų laikymas ir kokybiška mityba, pašarų gamybos ir panaudojimo proceso optimizavimas, mėšlo tvarkymo sistemų tobulinimas, aplinkosaugos priemonių taikymas ir kt.), mažinant klimato kaitos poveikį žemės ūkiui; sudaryti sąlygas naudoti beatliekius atsinaujinančius išteklius, plėtoti aukštos pridėtinės vertės produktų ir energijos gamybą iš gyvulinės ir augalinės produkcijos ir antrinių žemės ūkio žaliavų; užtikrinti žaliavų, skirtų aukštesnės pridėtinės vertės bioproduktų gamybai (bioplastikų ar kitų bioproduktų, biokuro, biodujų ir kt.), naudojimą; mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas taikant inovatyvias gyvulininkystės technologijas visoje gamybos grandinėje, teikti finansines paskatas ūkiams, užtikrinantiems prielaidas tvariam dirvožemio naudojimui bei jo praturtinimu organine medžiaga, tinklo kūrimui ir plėtrai;
- 486.2. didinti mokslo inovacijų praktinį pritaikymą žemės ūkyje švelninant klimato kaitos poveikį; užtikrinti darnų ir neigiamiems klimato veiksniams atsparų žemės ir miškų ūkį; tausiai naudoti žemės ūkio išteklius, puoselėti agrarinę aplinkosaugą, pasiekti proveržį ekologinio ūkininkavimo srityje, ekologiniu požiūriu jautriose vietovėse formuoti gamtinių teritorijų intarpus;
- 486.3. stabdyti dirvožemio degradaciją, atnaujinti melioracijos sistemas, taikyti inovatyvias žemės ūkio vandentvarkos priemones. Skatinti žolinių (pievų) augalų auginimą organiniuose dirvožemiuose ir jų tvarų panaudojimą. Skatinti organinių dirvožemių „žaliosios paklotės“ (daugiamečių žolinių augalų danga) atkūrimą, išsaugojimą ir reguliarią priežiūrą, o gautą produktą naudoti pagal bioekonomikos ir žiedinės ekonomikos vertės grandinę.
- 486.4. identifikuoti buvusių šlapynių teritorijas, kuriose tikslinga atkurti šlapynes, įvardijant tokių šlapynių efektyvumą sugeriant ŠESD. Skatinti nusausintų pelkių (šlapynių) atkūrimą, nutraukiant ariamąją žemdirbystę, atstatant tinkamą vandens lygį ir palaikant ekosistemas jose tvariai vykdant ūkinę veiklą.
- 486.5. reglamentuoti leistinų naudoti trąšų bei chemikalų normas. Skatinti mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti integruotosios kenksmingųjų organizmų kontrolės (IKOK) metodų naudojimą, įdiegti inovatyvias pasėlių stebėsenos ir augalų būklės įvertinimo technologijas, naudoti kenksmingųjų organizmų išplitimo prognozavimo priemones.

487. Bioprodukcinio žemės ūkio išteklius, kaip žemės ūkio naudmenas, dėl skirtingų dirvožemio tipų, jų našumo bei kitų gamtinių ar ūkinių savybių, ypatingos svarbos šaliai apsirūpinant žemės ūkio produkcija ir vietos nepakeičiamumo, priskirti prie silpnai atsikuriančių gamtos išteklių ir laikyti ištekliais, kurių palaikymui ir atkūrimui turi būti įgyvendinama ilgalaikė valstybės strategija. Žemės ūkio veiklai tinkami žemės ištekliai turi būti

racionaliai naudojami ir saugomi. Vystyti maisto biotechnologijas, kurti ir gaminti sveiką ir saugų, funkcionalų / sveikatinantį maistą, vystyti beatliekines maisto technologijas.

488. Racionalaus žemės naudojimo požiūriu, atsižvelgiant į žemės ūkio teritorijų našumą, formuojamos tvarios ilgalaikio našumo ir skirtingo geoekologinio potencialo agroekosistemos (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, Agroekologinio zonavimo schema); žemės ūkio teritorijų naudojimo intensyvumą diferencijuoti, atsižvelgiant į reikšmingas gamtinio pobūdžio kliūtis (reljefas, dirvožemio granulimetrinė sudėtis), kurios riboja tvaraus žemės ūkio veiklų intensyvumą ir išsidėstymą:

488.1. mažiausiu ekologiniu jautrumu pasižyminčiose agroekosistemose (našiuose molingų lygumų agrarinių teritorijų dirvožemiuose) vystyti intensyvų žemės ūkį taikant saugias aplinkai technologijas pagrįstas kenksmingųjų organizmų kontrolės bei geros žemdirbystės praktikos principais, stiprinamos ekologinio kompensavimo žemės ūkio naudmenose funkcijos. Taikyti dirvožemio vandens ir oro režimą reguliuojančias melioracijos sistemas.

488.2. žemės ūkį plėtoti taikant tausojančias žemdirbystės sistemas ekologiškai jautriose (smėlingųjų lygumų ir moreninių aukštumų agrarinių teritorijų nenašiuose ir eroduotuose dirvožemiuose), nenašią žemių teritorijose, įskaitant ir Lietuvos karstinį regioną;

488.3. vidutinio ekologinio jautrumo teritorijose (moreninių banguotų plynaukščių ir iš dalies aukštumų agrarinių teritorijų vidutinio našumo dirvožemiuose) vystyti vidinę žemės ūkio veiklų konversiją į mažesnio intensyvumo veiklas (gilus arimas keičiamas nearimine tiesioginės sėjos žemdirbyste ar nearimine minimalia dirbimo technologija (kol nesuprastėja dirvos kokybė), ariamosi žemdirbystė – į daugiamečius žolynus ar derinama su agromiškininkyste ir kt.), diegti mišrias gyvulininkystės ir augalininkystės ūkių veiklas;

488.4. skatinti ekologinį ūkininkavimą visoje šalies teritorijoje, mišrios specializacijos ūkių vystymą ar kt. tausojantį ūkininkavimą, pagrįstą mokslinėmis rekomendacijomis ir adaptacinėmis konkrečiam regionui priemonėmis.

489. Atsižvelgiant į prigimtines gamtines sąlygas bei esamą ir planuojamą Lietuvos teritorijos naudojimą, išteklių apsaugą, įvertinus bendrą kraštovaizdžio pobūdį, urbanistinio ir gamtinio karkaso plėtojimo veiksmus, nustatyti šie bioprodukcinio ūkio teritorijų naudojimo prioritetai, kurie pateikti brėžinyje Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės:

489.1. tausojančio miškų ir žemės ūkio – teritorijos, kuriose dominuoja arba numatoma, kad dominuos tausojančios miškininkystės (miškų ūkio) plotai (miškai ir miškingos teritorijos geoekologiniu požiūriu jautriose vietose) bei agrarinės teritorijos, kuriose turi būti užtikrintas racionalus bioprodukcinis naudojimas ir ekologinis reguliavimas (tausojantis ūkininkavimas), tai karstinis regionas, potvynių užliejami upių slėniai ir upių deltos, agrarinės teritorijos moreniniuose kalvynuose, smėlinguose kopynuose, gūbriuose, paslėniuose, mažo našumo ar erozijos veikiamuose teritorijose, kuriose ūkininkaujama laikantis ekologinių apribojimų ar specialių agrotechninių ūkininkavimo priemonių.

489.2. intensyvaus miškų ir žemės ūkio – teritorijos, kuriose dominuoja arba numatoma, kad dominuos intensyvios ar pusiau intensyvios miškininkystės (miškų ūkio) plotai ir agrarinės teritorijos, kuriose gali būti vystomas intensyvus ūkinis naudojimas, taip pat intensyvaus naudojimo agrarinės teritorijos, kuriose siekiama užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą.

490. Skatinamos priemonės bioprodukcinio ūkio veikloms pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
ZI	Intensyvus žemės ūkis	Intensyvios žemdirbystės ir gyvulininkystės (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
	Tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.	veiklos ir skatinamos priemonės) sistemos, kurioms būdingas aukštas žemės ūkio gamybos mechanizavimo lygis, intensyvios technologijos, dirvožemio ūkinių savybių gerinimas melioracinėmis priemonėmis ir subalansuotu tręšimu, dirvų kalkinimu, sėjomainos taikymu. 1. Reglamentuojamos leistinų naudoti trąšų bei chemikalų normos. Skatinama mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti integruotosios kenksmingųjų organizmų kontrolės metodų naudojimą, įdiegti inovatyvias pasėlių stebėsenos ir augalų būklės įvertinimo technologijas, naudoti kenksmingųjų organizmų išplitimo prognozavimo priemones. 2. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę, prioritetas teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui, atsižvelgiant į agroklimatinį rajonavimą. Melioracijos sistemų atnaujinimui taikyti inovatyvias drenažo nuotėkio reguliavimo technologijas. 3. Remiamas pasklidusios žemės ūkio taršos mažinimas, susijęs su azoto ir fosforo prietaka iš drenažo sistemų, prioritetas turi būti teikiamas agronominėms priemonėms (optimalios trąšų normos, trąšų paskleidimo terminai, įsėliniai augalai, sumažintas arba neariminis žemės dirbimas ir kt.). 4. Perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. 5. Remiamos ir kitos žemdirbystės sistemos, iš jų tausojanti ir / arba ekologinė (organinė, biologinė, biodinaminė, agromiškininkystė, kt.), žemdirbystės sistemos, galinčios palaikyti ir didinti humuso balansą, užtikrinti stabilų dirvožemio našumą bei išsaugoti sveiką aplinką bei ekosistemas. 6. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose didintis ariamoje žemėje įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas arba agro miškų, laukų apsauginius želdinius bei miškų plotus, siekiant atkurti gamtinio karkaso elementų ekologines funkcijas (žr. brėžinyje Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra). 7. Skatinamas miškų įveisimas silpno ir riboto potencialo gamtinio karkaso teritorijose, kuriose grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai pirmenybę teikiant miško veisimui nenaudojanose (apleistose) žemės ūkio ir netinkamose naudototi žemėse (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra ir Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai) 8. Mažo miškingumo arealuose, didinant kraštovaizdžio biologinę įvairovę ir gerinant ekologines kompensavimo funkcijas, mažinant pasklidąją taršą skatinama agromiškininkystė ir apsauginių želdinių įveisimas, nekeičiant tikslinės žemės paskirties. 9. Šlapynių atkūrimas ariamuose durpžemiuose ir jų „žaliosios paklotės“ (daugiamečių žolinių augalų dangos) apsauga ar daugiamečių pievų įrengimas ir išlaikymas durpiniuose melioruotuose dirvožemiuose žolinių (pievų) augalų auginimas organiniuose dirvožemiuose ir jų tvaraus panaudojimo skatinimas.
ZT	Tausojantis žemės ūkis Vidinių išteklių naudojimas, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu	Tausojančio žemės ūkio teritorijos – agrarinės teritorijos, kuriose turi būti užtikrintas racionalus bioprodukcinis naudojimas ir ekologinis reguliavimas, tai karstinis regionas, potvynių užliejami upių slėniai ir upių deltos, agrarinės teritorijos moreniniuose kalvynuose, smėlinguose kopynuose, gūbriuose, paslėniuose, mažo našumo ar erozijos veikiamuose teritorijose, kuriose ūkininkaujama laikantis ekologinių apribojimų ar specialių agrotechninių ūkininkavimo priemonių.

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
	ir didinimu, remiantis vietovės litomorfologiniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.	1. Prioritetas teikiamas tausojančiam žemės ūkiui, plėtojant ekologinius ūkius, mišrią žemės ūkio veiklą bei ekologinių maisto produktų gamybą. Perspektyvi ūkių specializacija kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais – pieninė–mėsinė gyvulininkystė, žolinių pašarų išauginimas, sodininkystė ir kt. žemės ūkio veiklos. 2. Didinant teritorijų ekologinį stabilumą remiama agromiškininkystė. 3. Remiamas pasklidusios žemės ūkio taršos mažinimas, susijęs su azoto ir fosforo prietaka iš drenažo sistemų. Skatinama mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti biologinės augalų apsaugos produktų ir priemonių spektrą. Skatinti augalų biologinių apsaugos produktų naudojimą. 4. Skatinama plėtoti ir remti akvakultūrą, ypač ekologinę, kaip alternatyvų žemės ūkiui verslą mažiau derlingose vietovėse. 5. Saugomose ir Natura 2000 teritorijose skatinama tasi žemės ūkio ir miškų ūkio veikla, užtikrinantys palankią natūralių buveinių ir rūšių būklę. 6. Skatinamas miškų įveisimas silpno ir riboto potencialo gamtinio karkaso teritorijose, kuriose grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai (Kraštovaizdžio formavimo ir ekologinės pusiausvyros brėžinys) pirmenybę teikiant miško veisimui nenaudojanose (apleistose) žemės ūkio ir netinkamose naudototi žemėse. 7. Nenusausintuose durpiniuose dirvožemiuose esančiose natūraliose pievose vykdyti ekstensyvią žemės ūkio veiklą, šiuos plotus šienaujant nustatytais terminais, valant nuo užaugimo krūmais, saugant nuo supelkėjimo ir kitų aplinkosaugos būklę bloginančių reiškinių. Nenusausintuose durpiniuose dirvožemiuose įrengiamos kultūrinės pievos, kurių naudojimas turi atitikti geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimus. 8. Vakarinėje šalies dalyje dėl didesnio kritulių kiekio, dirvožemio savybių ir ūkininkavimo tradicijų tikslinga bioproductinio ūkio plėtra regione – žolinių pašarų bei javų auginimas ir pieninė–mėsinė galvijininkystės specializacija. Ekologiškai jautriose vietovėse žemės ūkio veikla vystoma užtikrinant natūralių biocenozų išsaugojimą, diegiant geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus, taikant subalansuotą tręšimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą. Smėlingų lygumų mažai humusingos nenašios žemės (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės bei Agroekosistemų schema): 1. Formuojami ariamosios žemės sklypai su pievų intarpais (vienmečių augalų pasėliams netinkamuose plotuose), išsaugomi ekologiškai vertingų natūralių žemės naudmenų plotai. Žemės ūkio veikla vystoma diegiant subalansuotą arba tausojamą žemdirbystės sistemas. Veisiami miškai ir kiti daugiamečiai želdiniai. 2. Ariamoji žemė naudojama taip, kad auginamų pasėlių struktūra, jų kaita sėjomainose bei tręšimas atitiktų geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus ūkininkaujantiems mažos ūkinės vertės žemėse su nehumusingais dirvožemiais. Siekiama padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Skatinama laukus tręšti mėšlu, šiaudais ir kitomis organinėmis trąšomis, auginti daugiau ankštinių ir tarpinių augalų, kalkinti rūgščias dirvas. Natūralios ir kultūrinės pievos šienaujamos, valomos nuo piktžolių ir krūmų ir tręšiamos nepažeidžiant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimų, o jų

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		gera melioracinė būklė užtikrinama tinkamu drėgmės režimo reguliavimu. 3. Ūkių specializacija priklauso nuo pasėlių struktūros, pievų ploto ir išauginamos pašarams augalininkystės produkcijos apimčių; didesnėje teritorijos dalyje rekomenduojama teigiamą humuso balansą užtikrinantis gyvulininkystės ir augalininkystės derinimas. Moreninių kalvynų ir upių slėnių eroduotos mažo našumo žemės (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės bei Agroekosistemų schema): 1. žemės ūkio veikla vystoma užtikrinant priešerozinių priemonių įgyvendinimą, natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą. Skatinama sėti/auginti daugiamečių pievas ir ganyklas, skatinama veisti miškus, laukų apsauginius želdinius. Žemės ūkio veikla vystoma diegiant subalansuotąją arba tausojamąją žemdirbystės sistemas. 2. Ariamoji žemė ir pievos buvusiuose ariamosios žemės sklypuose naudojami taip, kad auginamų pasėlių struktūra, jų kaita sėjomainose ir tręšimas atitiktų geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus ūkininkaujantiems kalvotose žemėse bei priešerozinių priemonių įgyvendinimo rekomendacijas. Skatinama išsaugoti natūralias žemės naudmenas, taikyti priešerozines priemones. Priešerozinės priemonės – medingųjų augalų juostos ir plotai, laukų apsauginiai želdiniai, tarpinių pasėlių auginimas, kalvotų žemių agrotechninės priemonės (daugiamečių žolinių augalų plotai, neariminė žemdirbystė), kitos gero ūkininkavimo praktikos. Natūralios ir kultūrinės pievos šienaujamos, valomos nuo piktžolių ir krūmų ir tręšiamos nepažeidžiant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimų, o jų gera melioracinė būklė užtikrinama tinkamu drėgmės režimo reguliavimu. 3. Ūkiuose su eroduotais dirvožemiais ir santykinai didesniu daugiamečių žaliųjų plotu perspektyvi specializacija – pieninių ir mėsinių galvijų auginimas, avininkystė ir žolinių pašarų gamyba. Rekomenduojama mišri ūkių specializacija, žolinių pašarų auginimą derinant su pienine-mėsine gyvulininkyste ar kitomis alternatyviomis žemės ūkiui veiklomis. Užliejamos teritorijos (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės): 1. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikiamas polderių sistemos ir kitų užliejamų pievų naudojimo reguliavimui reikalingų įrenginių atnaujinimui. 2. Skatinamas ekstensyvus užliejamų pievų šienavimas ir ganymas. Karstiniame regione vystoma specifinė tausojanti žemės ūkio veikla (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės): 1. Skatinamas ekologinis ūkininkavimas. 2. Palaikoma žemės naudmenų struktūra, skatinama riboti organinių ir mineralinių trąšų naudojimą, augalų apsaugos chemines priemones. 3. Žemės ūkio veikla vystoma atsižvelgiant į karstinio regiono intensyvaus karsto žemių grupes, teisės aktų nustatyta tvarka. 4. Skatinamas ekologiškų produktų perdirbimas ūkininkų ūkiuose, jų prekyba ir ekologinės gamybos ūkių kooperavimasis.

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		5.Valstybinių, regioninių bei savivaldos institucijų bendradarbiavimas, orientuojamas į veiksmus, skatinančius tausojančią vietos išteklių naudojimą.
MI	Intensyvus miškų ūkis Aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioproductinių resursų naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioproductinės funkcijos realizavimas.	1.Ugdomos aukštos kokybės žaliavinę medieną teikiančios miško ekosistemos medienos tiekimui skirtuose miškuose. 2.Skatinamos investicijos į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijos. 3.Skatinamos visos tausojančios ir draugiškos gamtai miškininkystės priemonės, prisidedančios prie tausaus miškų ūkio vystymo ir naudojimo. 4.Didinant šalies miškingumą, prioritetą teikiamas miškų veisimui mažo miškingumo bei Karstinio regiono, Sūduvos ir Žiemgalos molingų lygumų (agrarinų plynumų), bei vidurio Lietuvos molingų lygumų teritorijose (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai). 5.Mišakai sodinami eroduojamose, nenašiose ar apleistose netinkamose efektyviam ūkininkavimui žemės ūkio naudmenose, ypač artimose miškų masyvams, siekiant didinti miškų masyvus. 6.Remiama agromiškininkystė, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimas. (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)
MT	Tausojantis miškų ūkis Tradiciinė santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioproductinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas vietovės gamtinės sąlygos bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas	1. 1.Skatinama taikyti draugiškas gamtai miškininkystės priemones, skatinti moksliskai pagrįstus, darnaus vystymosi principais paremtus pagrindinius neplynuosius miško kirtimus, miško sanitarinei apsaugai naudoti mažiau cheminių medžiagų ir, kiek leidžia galimybės, jas keisti biologinėmis ar mechaninėmis priemonėmis. 2.Skatinamos investicijos į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijos. 3.Skatinama rekreacinių miško funkcijų plėtra, rekreacinės infrastruktūros objektų miškuose įrengimas ir tvarkymas, kultūros paveldo objektų ir jų paminklinės aplinkos išsaugojimui miškuose. 4.Didinant šalies miškingumą, prioritetą teikiamas miškų veisimui mažo miškingumo bei Karstinio regiono, Sūduvos ir Žiemgalos agrarinų plynumų teritorijose. Didinant miškų masyvus rekomenduojama apsodinti mišku eroduojamas, nenašias ar apleistas žemės ūkio naudmenas, ypač artimas miškų masyvams (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai). 5.Remiama agromiškininkystė, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimas. 6.Saugomose ir Natura 2000 teritorijose skatinama tausojančioji žemės ūkio ir miškų ūkio veikla bei ūkininkavimo būdai užtikrinantys palankią natūralių buveinių ir rūšių būklę (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra). (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)
VI	Intensyvi žuvininkystė Organizuota tvenkininė arba jūrinė žuvininkystė.	1.Vidaus vandenyse – modernizuoti tvenkinius ir UAS akvakultūros įmones, plėsti vertingų, paklausių žuvų auginimą, tobulinti lašišų, šlakų, upėtakių ir vėžių auginimo technologijas. 2.Jūroje – skatinama žvejybos laivų modernizavimas, siekiant pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, saugą laivuose, darbo ir higienos sąlygas, užtikrinti žvejybos įrankių selektyvumą ir pažangių žvejybos metodų taikymą.

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		Diegti pažangias technologijas žvejybos sektoriuje. 3. Skatinama plėtoti mokslinius tyrimus ir naujų technologijų taikymą akvakultūros srityje. Rinkodaros įgūdžių ir gebėjimų stiprinimas ES rinkoje susijusioje su žvejyba ir žuvų produktų perdirbimu. Institucinių gebėjimų stiprinimas (mokymo ir mainų programos, seminarai). (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)
VT	Tausojanti žuvininkystė Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis, susijusi su mėgėjiška ir versline žvejyba natūraliuose vidaus vandenyse ir jūros akvatorijoje bei užtikrinanti tausojantį išteklių naudojimą.	1. Vidaus vandenyse – skatinama modernizuoti ekologinę akvakultūrą plėtojančius ūkius. 2. Nepažeidžiant ekologinės ir biologinės vandens išteklių pusiausvyros bei vandens išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų, skatinama plėtoti poilsio, vandens sporto, rekreacijos (įskaitant rekreacinę žvejybą), kaimo turizmo veiklas, taip pat verslinę žvejybą. 3. Jūroje – skatinama žvejybos laivų modernizavimas, siekiant pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, saugą laivuose, darbo ir higienos sąlygas, užtikrinti žvejybos įrankių selektyvumą ir pažangių žvejybos metodų taikymą. Diegti pažangias technologijas žvejybos sektoriuje. 4. Skatinama akvakultūra, kuria užtikrinama aukšto lygio aplinkosauga ir gyvūnų sveikata bei gerovė. (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)

491. Prioritetiniai žemės ūkio sektoriai neišskiriami, tačiau nustatomi tvaraus ūkininkavimo principai: bioproductinių išteklių kokybė negali blogėti, veikla vystoma atsižvelgiant į vietos sąlygas, orientuojantis į didesnės pridėtinės vertės kūrimą, bendradarbiavimą, kooperaciją ir inovacijų diegimą. Žemės ūkio gamyba remiasi dirvožemio našumu, hidrologinių sąlygų bei didelių gamtinių kliūčių turinčių vietovių išsidėstymu, biologinės įvairovės apsaugos, kitais aplinkosaugos reikalavimais.

492. Pietrytinėje Lietuvos Respublikos teritorijos dalyje (Baltijos aukštumų arealas) ir vakarinėje teritorijos dalyje (Žemaičių aukštumų arealas) skatinti tausojančią ūkinę veiklą, kurioje, atsižvelgiant į vyraujančią vaizdingą, gamtinių ir kultūrinį požiūrį patrauklų kraštovaizdį, derinti įvairias ūkininkavimo formas skatinant gyvulininkystę, kartu su kaimo turizmo bei kita alternatyvia veikla.

493. Teritorijos dalyse, esančiose tarp kalvotų aukštumų ir lygumų (plynaukštėse, sudėtingo reljefo arealuose) vystyti palaikomojo tipo veiklą, kuri orientuojama į tausojančiojo pobūdžio ūkinės veiklas, išsaugoti teritorijų ekologinį stabilumą, pagal galimybes derinanti jas su rekreacija ir konservacija, kitomis žemės ūkio (agromiškininkystė, sodininkystė, uogininkystė, daržininkystė ir kt.) veiklomis.

494. Šiaurės, vidurio ir pietvakarių Lietuvoje plėtoti intensyvią ūkinę veiklą, kurią ir ateityje, atkuriant ir išlaikant ekologinį stabilumą, didinant gamtinio karkaso sistemos dalių geoekologinį potencialą bei optimalias sąlygas biologinei įvairovei, vystyti, kaip intensyvaus ūkinio naudojimo arealą. Ekologiniam stabilumui užtikrinti, rekomenduojama kartu su tradicine žemės ūkio veikla užsiimti alternatyvia veikla, taip pat ir miškų ūkio veikla. Skatinti mišrią bei alternatyvią žemės ir miškų ūkio veiklą.

495. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose skatinti ūkius ariamojoje žemėje didinti įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas ir plotus arba veisti agro miškų ir laukų apsauginius želdinius. Karstiniame regione vystyti specifinę tausią žemės ūkio veiklą, išlaikyti žemės naudmenų struktūrą, riboti organinių ir mineralinių trąšų naudojimą, augalų apsaugos chemines priemones. Žemės ūkio veikla vystoma atsižvelgiant į karstinio regiono intensyvaus karsto žemių grupes, teisės aktų nustatyta tvarka. Skatinti ir remti ekologinį ūkininkavimą bei ekologiškų produktų perdirbimą ūkininkų ūkiuose, jų prekybą ir ekologinės gamybos

ūkių kooperavimąsi. Plėsti valstybinių, regioninių bei savivaldos, mokslinių institucijų bendradarbiavimą, kurių veikla orientuota į veiksmus, skatinančius tausų vietos išteklių naudojimą.

496. Siekiant užtikrinti tausų bioprodukcinių išteklių naudojimą, atsižvelgiant į jų geoekologinį potencialą, dirvožemių našumą, klimato kaitos, kitus mažinančius rizikos veiksnius, prioritetą teikti optimaliam žemės naudojimo intensyvumui, ūkių konkurencingumui, kaimo įvairzdžio gerinimui regionuose bei patrauklumui:

497. Visoje Rytų partnerysčių grupės teritorijoje rekomenduojama plėtoti tausų žemės ūkį, vystant mišrią žemės ūkio veiklą, siekiant palaikyti ir didinti dirvožemio organinės medžiagos kiekį. Perspektyvi ūkių gamybos kryptis – žolėdžių gyvulių auginimas vietoje pagamintais pašarais bei daržininkystė, sodininkystė. Ūkių specializacija kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais – augalininkystė ir gyvulininkystė. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose teritorijose bioprodukcinio ūkio plėtrą sieti su rekreacinių ir turizmo objektų, kaimo turizmo infrastruktūros aptarnavimu, kita alternatyvia žemės ūkiui veikla. Ekologiškai jautriose vietovėse ir kitose nenašių, kalvotų žemių teritorijose įgyvendinti priešerozines priemones, pvz.: veisti medingųjų augalų juostas ir plotus, laukų apsauginius želdinius, taikyti kalvotų žemių agrotechnines priemones ir kt., natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą. Siekiant didinti šių teritorijų ekologinį stabilumą, remti agromiškininkystę.

498. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui. Perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Likusioje, pietinėje regiono teritorijos dalyje vystyti tausų žemės ūkį, Kauno ir Marijampolės miestų įtakos zonoje perspektyvi daržininkystė. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose rekomenduojama didinti ariamojoje žemėje įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas arba pagal specialiojo teritorijų planavimo žemėtvarkos dokumentus veisti agromiškių ir laukų apsauginius želdinius. Pietinėje regiono dalyje esančiose nenašiose bei ekologiškai jautriose žemės ūkio teritorijose įgyvendinti priešerozines priemones bei išsaugoti natūralias žemės ūkio naudmenas ir padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose teritorijose Lazdijų ir Varėnos rajonuose prioritetą teikiamas bioprodukcinio ūkio ir rekreacinių veiklų tarpsektorinei partnerystei. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikti žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui.

499. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės vakarinėje regiono dalyje ir Žemaitijos kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais prioritetą teikiamas tausiam žemės ūkiui, vystant mišrios gamybos ūkius. Dėl didesnio kritulių kiekio, dirvožemio savybių ir ūkininkavimo tradicijų tikslinga bioprodukcinio ūkio plėtra regione – žolinių pašarų bei javų auginimas ir pieno-mėsos galvijininkystės specializacija. Klaipėdos, Šilutės, Palangos, Telšių miestų įtakos zonoje plėtoti daržininkystę. Ekologiškai jautriose vietovėse ir kitose nenašių žemių teritorijose taikyti priešerozines priemones, išsaugant natūralias žemės naudmenas ir padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikti polderių sistemoms ir kitų užliejamų pievų naudojimo reguliavimui reikalingų įrenginių atnaujinimui. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose vietovėse Klaipėdos ir Šilutės rajonuose bioprodukcinio ūkio plėtrą sieti su kurortų, rekreacinių vietovių ir kaimo turizmo infrastruktūros aptarnavimu.

500. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui plėtoti, perspektyvios ūkių specializacijos – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Šiaulių miesto įtakos zonoje perspektyvi daržininkystė. Bemiškių teritorijų arealuose su ekologiškai nuskurdinto gamtinio karkaso elementais, taip pat su dideliu auginamų dirvožemį alinančių pasėlių procentu didinti ariamojoje žemėje įrengiamų pievų ir žolinių augalų pasėlių plotus ir (arba) pagal žemėtvarkos planavimo dokumentus veisti laukų apsauginius želdinius, taip pat šiuose arealuose skatinti agromiškininkystę. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui.

501. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui plėtoti, perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Vakariniame regiono dalyje, bemiškių teritorijų arealuose su ekologiškai nuskurdinto gamtinio karkaso elementais esančiose teritorijose ariamosiose žemėse skatinti pievų, medingųjų augalų ar žolinių augalų pasėlių plotų didinimą ir (arba) pagal žemėtvarkos planavimo dokumentus veisti laukų apsauginius želdinius, skatinti agromiškininkystę. Rytinėje regiono dalyje esančiose nenašių žemių teritorijose žemės ūkio veiklai

rekomenduojama taikyti priešerozinių priemonių įgyvendinimą, natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą, taikyti kitas geros žemdirbystės praktikos priemones. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę, prioritetas teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui. Karstiniame regione vystoma specifinė tarsi žemės ūkio veikla, palaikoma žemės naudmenų struktūra.

502. Visoje teritorijoje naudoti žemę taikant pažangias žemdirbystės ir gyvulininkystės sistemas, su agrotechnikos, augalų apsaugos nuo žaladarių technologijomis prioritetą skiriant IKOK taikymu, dirvožemio ūkinių savybių gerinimą melioracinėmis priemonėmis ir subalansuotu tręšimu bei sėjomainos taikymu, augalų rūšis bei veisles parinkti produktyvias, plėsti sodo, vaistažolių ir daržo augalų auginimą, skatinti gyvulininkystės vystymą, palaikyti humuso balansą, užtikrinti stabilų dirvožemio našumą bei išsaugoti sveiką aplinką bei ekosistemas. Žemdirbystės sistemas diegti priklausomai nuo žemės ūkio gamybos specifikos ir vietovės gamtinių sąlygų. Vystyti žemės ir miškų ūkio sektorių veiklą įvairinimą, užtikrinti efektyvų ir tausų bioprodukcinių išteklių naudojimą, įvertinant vietos sąlygas; bendradarbiauti tarp savivaldos, valstybinių institucijų, nevyriausybinių, mokslo, mokymo organizacijų, privataus verslo subjektų.

503. Žemės ūkio veiklos subjektų, valstybės ir savivaldybių lėšomis plėsti tinkamai naudojamų (geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės) deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotą, melioracinėmis priemonėmis pagerinant ir pakartotinai įtraukiant į žemės ūkio gamybą nenaudojamus dėl sausinimo sistemų defektų žemės sklypus, taip pat kitus ekologiškai mažai vertingus buvusių žemės ūkio naudmenų plotus su potencialiai našiais dirvožemiais. Išanalizavus žemės naudmenų pokyčių dinamiką ir žemės ūkio veiklai tinkamus žemės plotus nustatytos ūkininkavimui naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto padidinimo galimybės. Numatoma, kad užtikrinus reikiamą melioracijos darbų finansavimą, tinkamai naudojamų ir deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotas padidės iki 3150 tūkst. ha (48 procentų nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto).

504. Žemės plotus, kuriuos sudaro dirvožemio ir vandens apsauginę reikšmę turinčios natūralios žemės naudmenos su žoline augalija, numatomus įvesti miškus ir kitus želdynus ir želdinius, taip pat pelkes, akmenynus, natūralias pievas ir ganyklas pažymėti žemesnio lygmens (savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio ir (ar) specialiojo saugomų teritorijų ir žemėtvarkos) teritorijų planavimo dokumentuose ir naudoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo ir aplinkos apsaugos reikalavimus. Skatinti sausinimo sistemų rekonstrukcijos darbus, melioracinių griovių valymą, kitus valdymo institucijų tvirtinamose melioracijos programose numatytus melioracijos darbus, taip pat rūgščių dirvų kalkinimo kartu su organinių trąšų įterpimu darbus, bei užtikrinti efektyvią žemės ūkio veiklą visose deklaruojamose žemės ūkio naudmenose.

505. Visoje Lietuvos teritorijoje:

- 505.1. auginimo technologijas grįsti kenksmingųjų organizmų kontrolės bei geros žemdirbystės praktikos principais;
- 505.2. taikyti priešerozines priemones: veisti medingųjų augalų juostas ir plotus, laukų apsauginius želdinius, taikyti kalvotų žemių agrotechnines priemones;
- 505.3. reglamentuoti leistinų naudoti tręšimo produktų bei žemės ūkio augalų apsaugos priemonių normas. Pasėlių struktūra ir sėjomaina ūkiuose nustatoma vadovaujantis Gerosios agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimais;

506. Ekologiškai jautriuose regionuose, siekiant formuoti ir išlaikyti optimalią kraštovaizdžio žemėveikslių struktūrą bei gerinti dirvožemio agroekologinį potencialą, rekomenduojama formuoti mišrų žemės ūkį kuriant skatinimo instrumentus, nukreiptus ne tik į mišrių ūkių, bet ir skirtingų žemės ūkio veiklų kooperacijos kūrimąsi.

507. Modernizuoti kaimo vietovėse žemės ūkį: diegti pažangias technologijas (mašinų mokymosi algoritmai, robotizuoti ūkiai, dirbtinis intelektas ir pan.), bendradarbiauti su mokslininkais ir tyrėjais. Skatinti mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant atliekų perdirbimo, antrinio žaliavų naudojimo, ir produktų gyvavimo ciklo pratęsimo, medienos ir kitų atsinaujinančių medžiagų panaudojimo statybai, taip užtikrinant lengvesnį žiedinės ekonomikos principų pritaikymą maisto, žemės ir miškų ūkyje.

508. Orientuoti maisto tiekimo grandines arčiau galutinio vartotojo. Skatinti bendradarbiavimą tarp ūkininkų, didinant turimų išteklių panaudojimo efektyvumą ir mažinant investicijas į perdirbimo ir pakavimo įrangą, transporto priemonių poreikį, užtikrinant tiekiamų produktų įvairovę.

509. Siekiant sumažinti ekstremalių situacijų, tame tarpe ir įvairių pandemijų įtaką ūkio subjektams, padidinti finansinių paslaugų prieinamumą, sudaryti lengvesnės skolinimosi sąlygas užtikrinant veiklos tęstinumą ir darbo vietų išsaugojimą. Skatinti žemės ūkio subjektus drausti pasėlius nuo ekstremalių situacijų, nepalankių klimato reiškinių, gyvūnų ligų sukeltų padarinių, kompensuojant dalį draudimo įmokos. Sudaryti teises sąlygas žemdirbiams savanoriškai steigti žemės ūkio rizikos valdymo fondus paramai gauti. Tai leistų žemdirbiams greičiau reaguoti į krizines situacijas rinkoje, ekstremalių meteorologinių reiškinių ar kitų nenumatytų įvykių pasekmes ir padėtų stabilizuoti ūkininkų pajamas. Atsiradusių nuostolių kompensavimas užtikrintų nepertraukiamą žemės ūkio veiklos vykdymą.

510. Numatyti finansavimą inovatyvių technologijų tyrimams ir diegimui, inovatyvioms technologijoms, aplinkosauginėms priemonėms bei pažangiems ūkininkavimo metodams skirtiems probleminiuose agrariniuose ir miškų ūkio arealuose gerinti paviršinių vandens telkinių, pelkių ekosistemų būklę, mažinti pasklidąją taršą, gausinti biologinę įvairovę, atkurti nykstančių augalų rūšių genofondą.

511. Valstybės parama, įskaitant ES lėšas, suvienodinti ūkininkavimo galimybes, priklausomai nuo skirtingų gamtinių – ekologinių sąlygų, dirvožemių našumo balo, esamos bei numatomos pagerinti kelių, melioracijos įrenginių ir kitos techninės žemės ūkio infrastruktūros objektų būklės. Užtikrinti, kad visi prekinę žemės ūkio produkciją auginantys ūkiai, nepriklausomai nuo jų dydžio, būtų konkurencingi, turėtų plėtros perspektyvas. Planuojant ir tvarkant agrarines teritorijas, prioritetą teikti vietinės reikšmės kelių būklės ir kitos infrastruktūros pagerinimui, sudaryti palankesnes sąlygas naujų įvairios specializacijos ūkių steigimui ir gyvybingų kaimo gyvenamųjų vietovių formavimui.

512. ES paramos, valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšomis finansuoti priemonės žemės ūkio paskirties teritorijų tvarkymui, jų tarpe savivaldybių teritorijų ar jų dalių žemėtvarkos schemų rengimą ir, kur tai ekonomiškai pagrįsta, žemės konsolidacijos projektų rengimą ir įgyvendinimą. Įgyvendinant parengtų teritorijų planavimo dokumentų nuostatas panaudoti ES paramos ir valstybės lėšas, žemės ūkio veiklai, kurioje taikomi inovatyvūs agrotechniniai sprendimai, leidžiantys sumažinti aplinkos taršą, gerinantys dirvožemio būklę, formuojantys gamtinio karkaso elementus.

513. **Miško išteklių apsauga ir naudojimas.** Siekti, kad miškas teiktų įvairiapusę naudą visuomenei, užtikrintų ekosistemų stabilumą, šalies ekologinę pusiausvyrą, atsižvelgiant į ilgą miško augimo trukmę ir nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, taip pat užtikrinti darnaus miškų ūkio principų įgyvendinimą visuose šalies miškuose.

514. **Lietuvos miškų ir miško išteklių išsaugojimas ir gausinimas.** Didinti šalies miškingumą – įveisti mišką nenaudojamoje ir žemės ūkiui netinkamoje ne miško žemėje, finansiškai skatinti įveisti miškus. Miškų plotus siūloma didinti pirmiausia veisiant miškus savivaldybėse, kurių miškingumas yra mažesnis už Lietuvos miškingumą – 33,7 proc., o miškingumo didinimą diferencijuoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio morfologinių rajonų gamtinio pagrindo, ūkinio naudojimo pobūdį ir intensyvumą, ekologinės rizikos laipsnį, siejant veiksmus su kraštovaizdžio tvarkymo ir teritorijų naudojimo funkciniais prioritetais. Didinant šalies miškingumą gali būti panaudojama dalis šiuo metu žemės ūkiui nenaudojamos ir netinkamos naudoti žemės. Tikslinga keisti teisės aktų nuostatas dėl miško įveisimo ne miško žemėje bei mažinti biurokratinę naštą. Siektina, kad iki 2030 m. miškų plotas padidėtų iki 2300 tūkst. ha (35 proc. nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto).

515. Didinant šalies miškingumą, į veiklą įtraukti vietos ūkininkus ir verslo subjektus, taikant partnerystės modelį. Skatinti bendradarbiauti vietos savivaldos ir valstybės institucijas, saugomų teritorijų direkcijas bei nevyriausybinės organizacijas ir žemių savininkus. Miškų įveisimo, jų priežiūros veiklą remti valstybės, savivaldybės, Bendros žemės ūkio politikos (toliau – BŽŪP) fondų ar kt. finansine parama.

516. Plėtoti miškų atkūrimą ir įveisimą genetiniu-ekologiniu pagrindu selekciškai vertinga ir kokybiška miško dauginamąja medžiaga, optimizuoti miško dauginamosios medžiagos auginimą, taikant inovatyvias biotechnologines priemones. Didinti medynų stabilumą ir biologinę įvairovę, taikant papildomas miško selekcijos ir sėklininkystės priemones, kurios užtikrina lapuočių medžių ir kitų retų medžių rūšių miško sėklinių plantacijų

pakankamumą. Diegti sodmenų, turinčių uždara šaknų sistemą auginimo technologijas, vykdyti sodmenų kilmės ir kokybės kontrolę. Vykdyti mokslinius tyrimus ir bandymus atrenkant ir rajonuojant ne vietinių medžių rūšių populiacijas, šeimas, klonus, siekiant ateities miškus veisti labiau prisitaikiusia klimato pokyčiams ir genetiškai įvairesne medžiaga. Tyrimų rezultatus naudoti praktinėje miškininkystėje.

517. Didinti šalies ažuolynų plotus, jiems tinkamose miškų augavietėse. Numatyti finansinį skatinimą ir paramą ažuolynų plotams didinti, jų priežiūrai ir ugdymui.

518. Užtikrinti tinkamą miškų apsaugą nuo ligų, kenkėjų ir gaisrų išplitimo – kurti ir taikyti inovatyvias biotechnologines priemones, tobulinti miško sanitarinės ir priešgaisrinės apsaugos sistemas.

519. **Racionalus miškų išteklių tvarkymas, darnus naudojimas, medynų produktyvumo didinimas** (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Įvertinti miško teikiamas ekosistemines paslaugas. Teritoriškai diferencijuoti miško, kaip daugiatakslio objekto funkcijas, išskiriant saugotinas (etaloninėms augavietėms, biologinės įvairovės ir medynų gyvybingumo bei atsparumo išlaikymui svarbias), rekreacijai pritaikomas ir intensyviai ūkiniam naudojimui priskiriamas medynų dalis.

520. Neviršyti iškertamos medienos kiekio lyginant su medienos prieaugiu. Tai atitinka darnaus miškų ūkio principus ir sudaro prielaidas veiksmingai funkcionuoti šalies miškų ūkio sektoriui, patenkinti suderintus pramonės, energetikos sektoriaus ir kitų vartotojų medienos poreikius. Ugdyti aukštos kokybės žaliavinę medieną tiekiančias miško ekosistemas medienos tiekimui skirtuose miškuose.

521. Suderinti atskirų rūšių kirtimų apimtį medienos tiekimui skirtuose miškuose: normaliomis (ne stichinių nelaimių ar masinio miško kenkėjų pažeidimų) sąlygomis dažniau vykdyti miško ugdymo kirtimus, o rečiau sanitarinius kirtimus. Siekiant išlaikyti ar padidinti medynų produktyvumą ir pagrindiniais kirtimais gaunamos medienos kokybę, medienos tiekimui skirtuose miškuose, pirmiausia turi būti kertami vyresnio amžiaus degraduojantys medynai, vystoma miško medžių selekcija.

522. Didinti miškų atsparumą klimato kaitai, miškų gebėjimą absorbuoti anglies dvideginį ir kitas šiltnamio efektą sukeliančias dujas. Įgyvendinti priemones numatytas Lietuvos Respublikos Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane 2021–2030 m.:

522.1. ugdyti jaunuolynus, auginti tvarius, sveikus ir produktyvius medynus, formuoti medynų struktūrą, pamiškes. Skatinti neplynuosius miško kirtimus, formuoti atsparesnius klimato kaitai įvairiamžius ir įvairiarūšius medynus;

522.2. atkurti kertamus miško plotus ir įveisti naujus miškus apleistose žemėse; saugoti miškus nuo pažeidimų – ligų, kenkėjų, gaisrų ar kitų nepalankių veiksnių;

522.3. medienos išteklius naudoti racionaliai, iš jų gaminti ilgaamžius produktus, medžiagas, kurių gamyba imli energijai, keisti medieną; energetinėms reikmėms, vietoj iškastinio kuro, naudoti medienos biomasę; užtikrinti, kad mediena būtų pagaminta tvariai tvarkomuose miškuose, mediena būtų apdirbama ir naudojama kuo arčiau augimo vietos, mažinant taršą transportuojant;

522.4. vykdyti miškų mokslo tiriamuosius ir eksperimentinius darbus, medžių rūšių genotipų atsparių klimato kaitai atranką ir selekciją, tyrimų rezultatus taikyti praktinėje miškininkystėje.

523. Didinti miškų ūkio ekonominį efektyvumą ir konkurencingumą, skatinti investicijas į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijas. Ekonomiškai efektyvi ir konkurencinga miškų ūkio veikla užtikrina pakankamą ir nepertraukiamą medienos ir kitų miško produktų bei paslaugų teikimą, sukuria didesnę pridėtinę vertę, užtikrina produktyvių miškų išsaugojimą ateičiai. Tobulinti miškų statistinės apskaitos metodus. Gerinti miško kelių ir juos jungiančių vietinių kelių tinklo būklę bei plėtoti rekreacinę infrastruktūrą miškuose.

524. Tobulinti miško ūkinių priemonių atskirose miškų grupėse vykdymo reglamentavimą, atsižvelgiant į konkrečios vietos specifiką. Siekti, kad miškų ūkinės veiklos apribojimai atskirose miškų grupėse atitiktų nustatytosios miško funkcijos atlikimą ar konkrečios rūšies, ar buveinės išsaugojimą, prisidėtų prie biologinės įvairovės gausinimo, teritorijos ekologinio stabilumo užtikrinimo.

525. Didinti miško ekosistemų ekologinį ir kraštovaizdžio stabilumą, atsižvelgti į jų ekologinį ir socialinį vaidmenį, klimato kaitos įtaką, skatinti gamtai draugiškas miškininkystės priemones:

- 525.1. taikyti papildomas draugiškas gamtai miškininkystės skatinimo priemonės, skatinti moksliškai pagrįstus, darnaus vystymosi principais paremtus pagrindinius neplynuosius miško kirtimus, miško sanitarinei apsaugai naudoti mažiau cheminių medžiagų ir, kiek leidžia galimybės, jas keisti biologinėmis ar mechaninėmis priemonėmis;
- 525.2. parengti gaires, kuriose būtų pateikiamos rekomendacijos, kaip ūkininkauti šviesamėgių medžių rūšių medynuose, kurie įprastai būtų kertami plynaisiais kirtimais, bei remiantis gerąja kitų valstybių praktika taikyti įvairesnius kirtimo būdus;
- 525.3. įvertinti esamas gamtines vertybes ir saugomose teritorijose esančius ūkinius (IV gr.) miškus, kuriuose yra saugomų vertybių ar kuriuose nustatytos Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės ir rūšys. Užtikrinti šių vertybių, buveinių ar rūšių apsaugos ir palankios būklės palaikymą, konkrečius buveinių, rūšių tvarkymo ir apsaugos reikalavimus nustatyti saugomų teritorijų planavimo dokumentuose, esant poreikiui tikslinti Bendruosius buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatus.

526. Skatinti agromiškininkystę ir apsauginių želdinių įveisimą mažo miškingumo arealuose, nekeičiant pagrindinės žemės naudojimo paskirties, siekiant didinti kraštovaizdžio biologinę įvairovę ir gerinti ekologines kompensavimo funkcijas.

527. Skatinti rekreacinių miško funkcijų plėtrą, rekreacinės infrastruktūros miškuose įrengimą ir tvarkymą, gamtos kultūros paveldo objektų ir jų paminklinės aplinkos išsaugojimą miškuose. Miestų, priemiesčių ir urbanizuotų vietovių artimos aplinkos miškus skirti reguliacinėms ir kultūrinėms ekosisteminėms paslaugoms teikti, įskaitant gyvenamosios aplinkos mikroklimatui saugoti.

528. Skatinti įvairių tipų želdinių ir miškų įveisimą iki 20 km spinduliu apie Vilnių, Kauną, Klaipėdą, iki 15 km spinduliu apie Šiaulius, Panevėžį, Marijampolę ir iki 10–5 km spinduliu apie kitus urbanistinius centrus.

529. Stiprinti esamų miško masių potencialą, veisiant miškus artimoje masių aplinkoje. Miškų masėms pažymėti brėžinyje Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės:

- 529.1. rytų Lietuvoje didinti miškingumą apsodinant mišku eroduojamas ir / ar apleistas žemės ūkio naudmenas artimas miškų masėms – Rūdninkų girios ir Dusmenų, Rūdiškių miškų masė, Ažvinčių, Labanoro ir Lavoriškių girių bei Gražutės, Alionių, Kazokiškių miškų;
- 529.2. didinti Pietų Lietuvos miškingumą, prioritetą teikti miškų veisimui mažo miškingumo Sūduvos regione, taip pat agromiškininkystei, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimui. Mišku apsodinti eroduojamas, nenašias ar apleistas žemės ūkio naudmenas, ypač artimas miškų masėms – Dainavos, Kapčiamiesčio girių ir Subartonių miško, Kazlų Rūdos, Dubravos, Varnabūdės girių, Prienų, Punios šilų ir Balbieriškio, Gaižiūnų, Babtų miškų;
- 529.3. didinant Vakarų Lietuvos miškingumą, stiprinti esamų miško masių potencialą – Karšuvos girios ir Tauragės, Pagramančio, Tyrelio, Tenenių miškų masė bei Tverų, Kulių, Medingėnų, Plokštinės, Alsėdžių, Žalgirių miškų masė, taip pat Laukžemės miško masė. Miškai veisiami artimoje masių aplinkoje eroduojamose, nenašiose ar apleistose žemės ūkio naudmenose;
- 529.4. didinti Šiaurės Lietuvos miškingumą – Žagarės, Tyrelio, Agailių, Tryškių, Gruzdzlių, Kurtuvėnų miško masėms tankinami apsodinant mišku apleistas ar tarp miškų įsiterpusias žemės ūkio naudmenas;
- 529.5. vidurio Lietuvoje stiprinamas esamų miško masių potencialas – Žaliosios girios ir Girėnų miško masė bei Biržų girios miško masė. Miško masėms tankinami apsodinant apleistas ar tarp miškų įsiterpusias žemės naudmenas;
- 529.6. miškai veisiami tik įvertinus poveikį atvirų erdvių kraštovaizdžiui, pievų, pelkių, užliejamų teritorijų ekosistemoms, biologinei įvairovei, poveikį kultūros paveldo vertybių apžvelgiamumui, istoriniam kraštovaizdžiui.

530. Skatinti miško savininkus ir valdytojus savanoriškų sutarčių ar kitokiu pagrindu priimti aplinkosaugos apribojimus ar vykdyti ūkinę veiklą, skirtą biologinės įvairovės elementams palaikyti ir išsaugoti, remti natūralių ekosistemų ir gyvybingų populiacijų išsaugojimą. Aplinkosaugos priemonių įgyvendinimui

numatyti finansinį skatinimą pasitelkiant BŽŪP, Aplinkos apsaugos strateginius planus bei valstybės biudžeto lėšas. Padidinti žemės ūkio, miškininkystės paramos priemonių, kurios teikia naudą biologinei įvairovei, žmonėms ir klimatui įsisavinimą.

531. Didinti vandens ir laukų apsauginės paskirties miškų plotus. Užtikrinti natūralių ir pusiau natūralių naudmenų (miškų, pelkių) ir juose produkuojamų biologinių ir abiotinių išteklių tolydų ir tvarų naudojimą.

532. Padėti smulkių miško valdų ūkiams išlikti rinkoje bei prisidėti prie tvarios miškų ūkio plėtros, skatinti finansinėmis ir kt. priemonėmis privačių miškų ūkio ekonominį efektyvumą ir konkurencingumą. Remti miško savininkų kooperaciją.

533. Veiksmingai naudoti miško kirtimo liekanas biokurui gaminti (kasmet potencialiai galima panaudoti iki 750 tūkst. kub. metrų miško kirtimo atliekų).

534. Atnaujinti ūkinę-komercinę veiklą visuose rezervuotuose nuosavybės teisėms atkurti ir šiam tikslui nepanaudotuose valstybiniuose miškuose, juos pardavus aukcionuose arba priskyrus valstybinės reikšmės miškams.

III SKYRIUS

SPECIALIOSIOS TEMOS

PIRMASIS SKIRSNIS

IDENTITETAS – KULTŪRA IR JOS RAIŠKA

(žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija)

535. Nauja Europos kultūros darbotvarkė įtvirtina kultūros vaidmenį stiprinant socialinę sanglaudą, pilietinę visuomenę, kuriant pridėtinę ekonominę vertę, vystant ir palaikant visuomenės tapatybę. Atsižvelgiant į tai, kad materialus ir nematerialus kultūros paveldas bei kultūrinės paslaugos yra svarbūs ištekliai, kuriant tvirtos tapatybės visuomenę; kad globalios konkurencijos sąlygomis stiprus teritorinis vietos identitetas palaiko „minkštąją“ šalies konkurencingumą – vietos patrauklumą, stiprią tapatybę, bendruomenės įtraukumą; kad išreikšta tapatybė leidžia ne tik konkuruoti, pasiūlant unikalų išskirtinumą, bet ir kurti nacionalines bei tarptautines partnerystes, paremtas identiteto bendrumu; kad tarptautinio lygmens kultūros plėtra skatina nuolatinį atsinaujinimą, formuoja ir komunikuoja pozityvų ir atpažįstamą Lietuvos įvaizdį, pristatant šalies kultūrą naujoms užsienio auditorijoms, prisideda prie šalies patrauklumo, eksporto augimo ir tarpkultūrinio bei diplomatinio dialogo plėtojimo; kad šalies kultūros, kultūros paveldo bei KKI tarptautinis žinomumas yra reikšmingi kriterijai vertinant Lietuvos pozicijas tarptautiniuose valstybių įvaizdžio reitinguose, kurie atitinkamai lemia atvykstantįjį turizmą, investicijų ir talentų pritraukimą bei pasitikėjimą tarp šalių; bus siekiama šių identiteto vystymo tikslų:

- 535.1. Kurti Lietuvos kaip šiuolaikiškos kūrybiškos šalies tapatybę ir vystyti naujojo šiuolaikinio kultūrinio identiteto kūrimą ir sklaidą; išlaikyti esamus, istorine bei tautine tapatybe grįstus, ir kurti naujus vietos naratyvus, grįstus teritoriniu išskirtinumu; plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje.
- 535.2. Taikant vietokūros principus, atsižvelgiant į vietos kontekstą ir skirtingas vietines kultūras, puoselėti vietinius „ženklus“ (identitetą); didinti regionų patrauklumą per tapatybės formavimą ir kūrimą (naudoti kultūros turinį ir išteklius vietos, regiono identitetui sukurti, jį stiprinti, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams). Į kultūros objektų įveiklinimą įtraukti visuomenę, pasitelkti kūrybiškos vietokūros galimybes, vystant kultūros (paveldo) objektus bei vietos bendruomenių identitetą.
- 535.3. Panaudojant skirtingus ir unikalius etnografinius regionus ir jų išskirtinius išteklius, kurti ne tik lokalią ar nacionalinę, bet ir regioninę kultūrinę tapatybę; didinti regionų patrauklumą vietos gyventojams ir turistams per tapatybės vystymą, vietos kultūros išteklių naudojimą, naujų naratyvų, grįstų regioniniu išskirtinumu, kūrimą.
- 535.4. Išsaugoti vietos savitumą, autentiškumą, puoselėti skirtingiems etnografiniams regionams būdingus bruožus. Vystant vietos kultūrinių paslaugų plėtojimą, juos derinti su šiuolaikinės kultūros elementais.
- 535.5. Įgalinti vietos bendruomenes naudoti vietos kultūros turinį ir išteklius konkrečioms jų problemoms spręsti, bei identitetui kurti ir palaikyti. Sukurti paskatas ir pritaikyti priemones vietos bendruomenėms stiprinti, teikti pagrindą ir stimulą jų veiklai.
- 535.6. Kurti naujas ir transformuoti esamas viešąsias erdves, paverčiant jas vietinės kultūros reiškimosi vietomis, taip prisidedant prie vietų gyvybingumo, formuojant patrauklias periferines ar urbanistines zonas. Siekti išlaikyti viešųjų erdvių integralumą vietos kultūriniam identitetui.

536. Lietuvos kultūros materialaus ir nematerialaus paveldas suvokiamas kaip pamatinis šalies ir Lietuvos tautos tapatumo, kultūrinės raiškos segmentas, jo išsaugojimas naudojant užtikrina jo perdavimą ateities kartoms. Šiam tikslui pasiekti būtina: Puoselėti ir saugoti turimas UNESCO pasaulio paveldo vertybes; užtikrinti pasaulio paveldo vertybių apsaugą, valdymą, valdymo planus integruoti į nacionalinius strateginio planavimo dokumentus; vykdyti jų kaitos stebėseną, gerinti jų informacinę sklaidą, skatinti naujų vietovių į UNESCO

pasaulio paveldo sąrašą įtraukimą; laiku identifikuoti ir skatinti nematerialaus kultūros paveldo vertybių (įskaitant ir UNESCO pasaulio paveldo vertybes) skaičiaus augimą, plėtoti jų sklaidą, aktualizuoti pažinimą; didinti kultūros paveldo aktualizavimą ir išnaudoti kultūros paveldo išteklius ekonominiais tikslais, skatinti kultūrinį turizmą, plėtoti kultūros kelių tinklus, įveikinti ypatingai svarbias kultūros paveldo vertybes.

537. Kultūriniai ištekliai tapatybės formavimui ir vystymui. Lietuvoje yra penki etnografiniai regionai, pasižymintys istoriškai susiformavusias kultūriniais ypatumais: Aukštaitija, Dzūkija (Dainava), Suvalkija (Sūduva), Mažoji Lietuva ir Žemaitija, kad kiekvienas etnografinis regionas turi savo centrą: Aukštaitija – Panevėžį, Dzūkija (Dainava) – Alytų, Suvalkija (Sūduva) – Marijampolę, Mažoji Lietuva – Šilutę (Klaipėdą), Žemaitija – Telšius, nustatomi šie etnografinių regionų įveiklinimo prioritetai:

- 537.1. Skatinant etno horizontalias partnerystes, puoselėti kiekvieno etnografinio regiono tapatybę;
- 537.2. Stiprinant etnografinių regionų kultūrinę tapatybę, prioritetas teikiamas bendrų planavimo dokumentų, didinančių regioninę nematerialaus paveldo sklaidą ir raišką bei įveiklinančių regionines kultūros paveldo vertybes, rengimui;
- 537.3. Integruoti etnografines tradicijas į kultūros, edukacines ir sklaidos programas;
- 537.4. Įveikinti etno potencialą į kultūros kelių, turizmo ir rekreacinėje infrastruktūrą, didinti etno pažinimą regioniniame kontekste. Prioritetas teikiamas objektams, nutolusiems iki 30 km atstumu nuo pažymėto kultūros kelio ašies;
- 537.5. Siekiant nematerialaus paveldo ir kultūros paveldo integralumo ir didesnės sklaidos, būtina įveikinti esamų kultūros kelių ir kuriamų kultūros kelių infrastruktūrą, rengiant šios infrastruktūros atskirus ar kompleksinius planavimo dokumentus. Prioritetas teikiamas planavimo dokumentų, apimančių visą LR BP sprendiniais apibrėžtą regioną, arealą ar etnografinį regioną, rengimui;
- 537.6. Įveikinti etnografinių kaimų ir regioninių dvarų kultūros paveldą etnokultūros sklaidai, šiam tikslui pasiekti kurti bendras įveiklinimo programas;
- 537.7. Didinant dvaro sodybų paveldo integralumą į Lietuvos agrarines struktūras ir rekreacines, turizmo infrastruktūras, būtina kurti bendrus regioninius dvarų paveldo bei etnografinių regioninio paveldo kompleksinius planus, prioritetas teikiamas planavimo dokumentų rengimui, apimančių kuo didesnį įveiklinimo funkcijų kiekį;
- 537.8. Skatinti etnokultūrinį turizmą regionuose ir tarp jų, didinti nematerialaus paveldo pažinimą ir sklaidą, šiam tikslui pasiekti kurti horizontalias ir mišrias regionines partnerystes;
- 537.9. Siekiant įveikinti kuo didesnį kultūros paveldo objektų kiekį, būtina didinti jo pasiekiamumą, naudojantis kuo įvairesniais keliavimo būdais – oru, plaukte, pėsčiomis, naudojantis įvairiomis transporto priemonėmis, prisitaikant prie skirtingų, pasiekiamų per vieną dieną atstumų (~30 km), aptarnavimo poreikių, kuriant skirtingus infrastruktūros tipus, jų aptarnavimo, apgyvendinimo, pramogų infrastruktūras. Numatoma sukurti infrastruktūrų tinklu naudotis proteguojant nematerialųjį paveldą, didinti jo sklaidą;
- 537.10. Skatinti regionus kaupti etnografinius eksponatus, steigti muziejus ir edukacinius centrus etnokultūrai palaikyti, išsaugoti ir puoselėti. Šiam tikslui pasiekti, naudoti vertikalias, horizontalias ir mišrias etnografinių regionų partnerystes. Neturint tokios galimybės, teikti autentiškus eksponatus Liaudies buities muziejui.

ANTRASIS SKIRSNIS

REKREACIJOS IR TURIZMO VYSTYMAS

(žr. brėž. Regionai 2030, Kultūros politika ir rekreacija)

538. Siekiant įveikinti regionų gamtinius rekreacinius išteklius, gamtinį ir kultūrinį potencialą, kurti naujas darbo vietas, skatinti vietos verslumą, didinti materialines investicijas bei mažinti regionų atskirtį nustatyti šiuos prioritetus rekreacijos ir turizmo vystymo srityje:

- 538.1. Didinti rekreacijos svarbą bendroje teritorijų naudojimo struktūroje, išskiriant prioritetas – didžiausią rekreacinį potencialą turinčias – teritorijos dalis ir nustatant joms teritorijų naudojimo funkcinį prioritetą (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030);
- 538.2. Kompleksinėmis priemonėmis įveikinti gamtinius rekreacinius išteklius Rytų, Vakarų, Pietų, Šiaurės ir Vidurio Lietuvos partnerysčių grupių arealuose. Didinti rekreacinių išteklių prieinamumą, pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas sausumoje, vidaus vandenyse ir priekrantėje, lankytinų objektų pritaikymas ir kt.) ir komercinį patrauklumą steigiant įvairaus pobūdžio rekreacinius parkus bei kompleksus (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030 ir Regionai 2030);
- 538.3. Plėtoti rekreacinius daugiarūšius susisiekimo koridorius (toliau tekste – rekreacinius koridorius) Palanga–Klaipėda–Šilutė–Jurbarkas–Birštonas–Druskininkai–Baltarusijos siena ir Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena siekiant valdyti poilsiautojų srautus ir rekreacinių išteklių naudojimą;
- 538.4. Plėtoti sveikatos ir sveikatinimo paslaugas, didinti jų įvairovę įveiklinant turimus išteklius ir pasinaudojant konkurenciniais pranašumais kurortuose (Druskininkuose, Palangoje, Birštone ir Neringoje), kurortinėse teritorijose (Anykščiuose, Trakuose, Zarasuose, Ignalinos miesto Strigailiščio ir Palūšės kaimų dalių teritorijose bei Kulautuvos, Kačerginės miestelių ir dalies Zapyškio miestelio teritorijose). Šalies kurortuose, kurortinėse teritorijose ir gyvenamosiose vietovėse, kurioms LR BP teikiamas prioritetas siekti šio statuso, neplėtoti ūkinės veiklos, kuriai išduodami Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai;
- 538.5. Trijuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje) vystyti visas turizmo rūšis ir paslaugas, o Šiauliuose ir Panevėžyje – atitinkančias turimus išteklius, plėtoti joms skirtą infrastruktūrą. Taip pat plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą rekreacijos plėtros prioriteto teritorijose.
- 538.6. Išnaudojant UNESCO pasaulio paveldo vertybių turizmo srautų traukos potencialą, kurti ir stiprinti gretimų regionų partnerystes, pritraukiant generuojamus Lietuvos ir užsienio turistų srautus, įdarbinant jų aptarnavimui vietines bendruomenes. Šiam tikslui pasiekti, plėtoti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūrą UNESCO paveldo vertybių prieigose, didinti UNESCO objektų pažinimo infrastruktūrą. Plėsti kultūros paveldo integralumą su darnios urbanistinės plėtros procesais, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklius, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių reikmėms ir visuomeninėms funkcijoms, tobulinti ir plėtoti vertybių įveiklinimo ir atgaivinimo procesus.

539. Prioritetą Rytų ir Pietų Lietuvos partnerysčių grupės arealui teikti rekreacijos ir turizmo veiklų vystymui, išnaudojant ypač didelio vaizdingumo kraštovaizdį ir rekreacinį potencialą. Plėtoti įvairaus modelio partnerystes tarp Zarasų, Anykščių, Ignalinos, Trakų kurortinių teritorijų, siekiant efektyvios, įvairesnės ir geresnės kokybės paslaugų spektro, prisitaikant prie turistų ir poilsiautojų srautų sezoniskumo. Prioritetą skirti Zarasų–Anykščių–Ignalinos kurortinių teritorijų kartu su Molėtais ir Švenčionėliais regioninio lygmens partnerystei. Plėsti bendradarbiavimą, išnaudojant esamus konkurencinius pranašumus, siekiant didinti lankytojų skaičių ir mažinti sezoniskumą. Stiprinti Utenos funkcinius ir susisiekimo ryšius su Zarasų, Anykščių ir Ignalinos kurortinėmis vietovėmis, užtikrinti patogų ir sklandų lankytojų pasiskirstymą, teikiant multimodalias susisiekimo paslaugas. Sudaryti prielaidas Anykščių kurortinei teritorijai siekti kurorto statuso. Utenos regione įveikinti esamas neefektyviai naudojamas arba apleistas tuščias sodybas rekreacijos paslaugų plėtrai.

540. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės areale vystyti rekreacijos ir turizmo paslaugas pajūrio kurortuose (Palangoje ir Neringoje) ir teritorijose, turinčiose vertingiausias pajūrio ir pamario rekreacinius išteklius (Rusnėje, Kintuose, Drevernoje, Svencelėje, Barstyčiuose, Mosėdyje, Karklėje, Smiltynėje, Giruliuose), taip pat kitose Mažosios Lietuvos kultūrinio palikimo gyvenamosiose vietovėse (žr. brėž. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė), formuojant vieningą pajūrio paslaugų ir pramogų juostą, sudarant prielaidas paskirstyti poilsiautojų srautus didesnėje teritorijoje ir sumažinti pajūrio juostos rekreacinių išteklių apkrovą.

541. Skiriamas prioritetas, siekiant kurortinės teritorijos statuso, šioms gyvenamosioms vietovėms: Rusnė–Kintai, Barstyčiai ir Mosėdis, Giruliai, Smiltynė, Smalininkai, Molėtai, Švenčionėliai, Plateliai, Likėnai. Teritorijose, siekiančiose tapti kurortu ar kurortine teritorija skatinti sveikatinimo ir sanatorinio gydymo įstaigų, viešosios ir privačios turizmo infrastruktūros plėtrą, tirti ir pritaikyti vietinių žemės gelmių išteklių potencialą (sapropelis, terminis mineralinis vanduo).

542. Neringos, Druskininkų, Palangos ir Birštono kurortus vystyti kaip nacionalinio lygmens turizmo (rekreacijos) paslaugų (aptarnavimo) centrus. Molėtus, Kėdainius, Anykščius, Kretingą, Lazdijus, Varėną, Biržus – kaip regioninio lygmens turizmo paslaugų centrus. Kitus LR BP koncepcijoje nurodytus ir nenurodytus turizmo (rekreacijos) paslaugų (aptarnavimo) centrus vystyti įvairiose Vakarų, Rytų, Pietų, vidurio ir Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėse specializuojant paslaugas, remiantis parengtomis turizmo galimybių studijomis. Turizmo paslaugų centruose plėtoti šias paslaugas: ekskursijų, turizmo informacijos, gidų, apgyvendinimo, vežimo, maitinimo, pramogų, nuomos ir kt. Turizmo paslaugų centrų tinklas pažymimas savivaldybės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose. Vietovės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose (mažų miestų ir miestelių bendruosiuose planuose) numatyti teritorijas viešajai turizmo infrastruktūrai (pėsčiųjų ir dviračių takai, informacijos sistema, viešieji paplūdimiai, prieplaukos, vasaros ir žiemos sporto, sveikatingumo aikštelės, ir kt.) plėtoti, suformuoti palankias sąlygas turizmo verslo infrastruktūros vystymui.

543. Siekiant įveiklinti regionų gamtinius rekreacinius išteklius, gamtinį ir kultūrinį potencialą, kurti naujas darbo vietas, skatinti vietos verslumą, didinti materialines investicijas bei mažinti regionų atskirtį, steigti rekreacinius parkus ir kompleksus. Įsteigti Alaušo (Nr. 1), Duburio–Vencavo (Nr. 2), Avilio–Čičirio (Sėlos, Nr. 3), Balninkų (Nr. 4), Žirnų (Pabaisko, Nr. 5) ir Europos geografinio centro (Nr. 6), Avirio–Seirijo (Nr. 7), Daugų (Nr. 8), Galsto–Veisiejų (Kapčiamiesčio, Nr. 9), Ilgio–Gailinto (Nr. 10), Nemuno vidurupio (Nr. 11), Kupiškio marių (Nr. 12) rekreacinius parkus, pritaikyti turizmo poreikiams kultūros paveldo ir kraštovaizdžio objektus, išeksplatuotus karjerus (žr. brėž. Regionai 2030).

544. Rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose vystomos viešosios ir privačios turizmo paslaugos (apgyvendinimo, maitinimo, sveikatingumo, viešbučių, gydyklų, kempingų, stovyklų, stovyklaviečių, pramogų ir kt.), ypač plėtojama ir įrengiama viešoji turizmo infrastruktūra (paplūdimiai, dviračių, pėsčiųjų, slidžių, riedučių takai ir trasos, sporto, ir sveikatinimo įrenginiai ir kita), gausinami rekreaciniai želdiniai ir esamų miškų pagrindu formuojami miško parkai.

545. Rekreacinių parkų ir kompleksų įrengimą, bendrus inžinerinio parengimo, aprūpinimo geriamuoju vandeniu, nuotekų sistemomis, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo ir energijos taupymo principus, taip pat bendruosius užstatymo reglamentus nustatyti savivaldybės ir / ar vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose.

546. Siekiant efektyviai išnaudoti Lietuvos rekreacinius išteklius vystyti mobilumo paslaugas rekreacinį potencialą turinčiose vietovėse, taip gerinant jų pasiekiamumą ir junglumą daugiarūšiu transportu:

- 546.1. Rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose plėtoti pėsčiųjų ir bevariklių transporto priemonių takų tinklus.
- 546.2. Turizmo maršrutu Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena, viešojo transporto paslaugoms prioritetą teikti geležinkelio transportui.
- 546.3. Pasiteisinus naujos geležinkelio linijos Druskininkai–Kabeliai įrengimo poreikiui (žr. II sk. 4 skirsn.), įveiklinti šią geležinkelio atšaką rekreacinio koridoriaus Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos poreikiams.

546.4. Įveikinti vidaus vandens kelius panaudojant juos rekreacijos ir turizmo poreikiams. Vystomais tarptautiniais vidaus vandens keliais E41 Kaunas–Klaipėda (Nemuno upė) bei Nemuno upe nuo Kauno iki valstybės sienos su Baltarusijos Respublika sutampančiais su plėtojamu rekreaciniu koridoriumi Palanga–Klaipėda–Šilutė–Jurbarkas–Birštonas–Druskininkai–Baltarusijos siena vykdyti turizmo ir rekreacijos veiklas išnaudojant plėtojamą vidaus vandenų transporto infrastruktūrą.

546.5. Karaliaus Vilhelmo kanalą pritaikyti rekreacijai, vandens pažintiniam turizmui užtikrinant vykdomų veiklų ir krašto apsaugos poreikių suderinamumą. Išnagrinėti galimybes žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose sukurti žiedinės trasos jungtį su Kuršių mariomis šiaurinėje kanalo dalyje.

547. Savivaldybėms, kurios sujungtos rekreaciniais koridoriais, taikyti įvairius partnerysčių modelius, vystyti rekreacinę ir turizmo infrastruktūrą, teikti turizmo ir poilsio paslaugas įveiklinant materialaus paveldo objektus ir nematerialaus paveldo vertybes, gamtinius rekreacinius išteklius.

548. Šiaurės ir Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėse neeksploatuojamuose karjerų erdvėse vystyti geoparkų (teritorijų su ypatingais geologiniais bruožais) įrengimą, jų pritaikymą geologinio-pažintinio turizmo plėtrai, taip pat įvairių pramogų vystymui (fosilijų paieškos pamokoms, alpinistų sienelių įrengimui). Perspektyviausi karjerai šių veiklų vystymui – Akmenės rajono klinčių (Menčių, Karpėnų) bei molio (Šaltiškių), Pakruojo rajono (Petrašiūnų II, Klovainių, Krivaičių) priskirti prie geologinių objektų įveiklinimo potencialo, kuris grafiškai pateiktas brėžinyje Regionai 2030. Vystyti geologinį pažintinį turizmą visos Lietuvos teritorijoje, skatinti horizontalias ir mišrias partnerystes, formuoti bendrus su kitais gamtos ir kultūros ištekliais turistinius maršrutus bei įveikinti profesinio, pažintinio, rekreacinio (poilsinio) turizmo potencialą turinčius geologinius objektus, t. y. tiek geologinio gamtos paveldo (atodangas, akmenis), tiek hidrogeologinio gamtos paveldo (šaltinius), tiek geomorfologines struktūras (karstines įgriuvas ir jų sistemas, daubas, lėkštus gūburius, slėnius, šlaitus, skardžius ir kitas mažiau svarbias ir išraiškingas reljefo formas). Teritorijose, kur mažas ežeringumas, integruojant išeksploatuotų karjerų plotus atgal į supančią aplinką, prioritetą teikti dirbtinių vandens telkinių formavimui ir pritaikymui rekreacijos tikslams.

TREČIASIS SKIRSNIS

ATSAKINGAI NAUDOJAMA JŪRA IR PAKRANTĖ

(žr. brėž. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė)

549. **Perspektyvi jūrinė valstybė.** Plėtojant Lietuvą kaip jūrinę valstybę atsižvelgiama į tarptautinius įsipareigojimus ir ekologinius šiandienos iššūkius jūroje (žuvų išteklių kritinis mažėjimas, užterštumas), todėl prioritetas teikiamas jūrinės aplinkos ir išteklių gerai būklei pasiekti taikant ekosistemomis pagrįstą metodą ir vadovaujantis atsargumo principu. Siekiant mažinti taršą ir veiklų sukeltas neigiamas pasekmes, numatoma:

549.1. skatinti tik tausiai ir darniai vykdomas ir naujai vystomas veiklas;

549.2. sudaryti teises prielaidas, skatinančias pasklidosios ir sutelktosios taršos mažinimą ir kontrolę transporto (tame tarpe ir jūrinio), bioproductinio ūkio, energetikos sektoriuose, urbanizuotose teritorijose, paviršinių vandens telkinių, įtekančių į Baltijos jūrą, vandenyse;

549.3. nustatyti sąlygas darniam veiklų jūroje vystymui;

549.4. skatinti tęstinius hidrometeorologinius, hidrocheminius, hidrobiologinius tyrimus jūroje;

549.5. tęsti aktyvų bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis formuojant bendras ilgalaikes Baltijos jūros regiono (BJR) vizijas siekiant geros jūros aplinkos būklės, sklandžių aktualios informacijos ir duomenų mainų, darnaus mėlynosios ir žaliosios ekonomikos išvystymo, inovacijų aplinkos bei stebėsenos technologijų srityse.

550. Siekiant išvystyti konkurencingą mėlynąją ekonomiką ypatingai svarbu plėtoti jūrines ir su jūra susijusias veiklas. Sprendinių galiojimo laikotarpiu prioritetas teikiamas darniam naujų veiklų (atsinaujinanti energetika, akvakultūra, naudingųjų iškasenų gavyba, žuvų perdirbimas ir kt.) vystymui ir esamų veiklų darniai

plėtrai (rekreacijai, turizmui, žvejybai, laivybai (jūros ir vidaus vandenų, krovinių ir žmonių), susisiekimo infrastruktūros plėtrai (vandens ir sausumos), laivų statybai, antrinėms veikloms ir kt. susijusioms veikloms).

551. Vystant naujas veiklas jūroje kuriama nauja patirtis, taip įgyjant pranašumą Baltijos jūros regione (BJR) ir sukuriant galimybes ją realizuoti tarptautiniu mastu. Vėjo jėgainių įrengimas ir eksploatacija, akvakultūros vystymas, žemės gelmių išteklių eksploatavimas, inovatyvių išradimų taikymas jūrinėse veiklose formuoja naują ekonomikos kryptį. Todėl būtina vystyti darnią veiklų plėtrą, nuoseklų ir stabilų veiklų jūroje augimą nustatant mėlynosios ekonomikos strategines kryptis, sudarant teisinės ir administracinės prielaidas stacionarių objektų (uostų, uostelių, prieplaukų), išteklių eksploatavimo įrenginių, objektų ir teritorijų formavimui ir įrengimui LR krante ir jūros teritorijoje.

552. Naujoms patirtims suformuoti būtinas tinkamas specialistų spektras, efektyvus inovacijų kūrimo ir jūrinių tyrimų branduolys. Todėl būtina plėsti Klaipėdos universiteto bendradarbiavimą su kitomis BJR aukštosiomis mokyklomis ir mokslo centrais, plėsti aktualių specialybių spektrą, auginti mokymo kokybę, stiprinti jūrinio mokslo slėnį, plėsti mokslinių tyrimų sritis.

553. Siekiant skatinti rekreacijos ir žuvininkystės sektorių augimą numatoma:

553.1. aptarnaujančios infrastruktūros plėtra – Šventosios jūrų uosto rekonstravimas, daugiavfunkcinių uostelių ir prieplaukų plėtra jūros pakrantėje;

553.2. skatinti pritaikyti arba naujai įrengti žvejams reikalingą infrastruktūrą, atitinkamai atnaujinti žvejybos įrangą ir laivyną, pritaikyti tausojančios žuvininkystės poreikiams siekiant išlaikyti sektoriaus stabilumą;

553.3. skatinamas darnus akvakultūros jūrinėje teritorijoje vystymas, atitinkantis ekosistemomis pagrįsto metodo principus;

553.4. siūlomos naujos kurortinės vietovės ir turizmo paslaugų centrai, numatoma stiprinti esamus kurortus, plėsti gydomųjų išteklių įsisavinimą (taikyti III sk. 2 skirsn. nuostatas).

554. Jūrinės ir sausumos veiklas jungiantis metropolinis urbanistinis centras yra Klaipėda. Siekiant stiprinti Klaipėdą kaip multimodalinį centrą BJR kontekste numatoma:

554.1. gerinti junglumą įvairiomis transporto priemonėmis tiek keleivių, tiek krovinių pervežimo reikmėms. Prioritetas teikiamas geležinkelių transportui, vidaus vandens keliui E-41 Kaunas–Jurbarkas–Klaipėda (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas);

554.2. skatinti darnią KVJU plėtrą įrengiant reikalingą infrastruktūrą ir krantines, pritaikyti naujų jūrinių veiklų aptarnavimui siekiant išvystyti kaip esamų ir naujų jūrinių veiklų logistikos centrą BJR kontekste;

554.3. stiprinti kaip tarptautinio lygmens urbanistinį centrą vienijantį visą pajūrio zoną pritaikant vertikalios partnerystės modelį – pasitelkiant pakrantėje ir įtakos zonoje esančius rekreacinius, žmogiškuosius, paslaugų, komercinius ir kt. išteklius ir infrastruktūrą, skatinant jų plėtrą ir integralumą (taikyti II sk. 1 skirsn. nuostatas);

554.4. išnaudojant geografinį išskirtinumą ir esamą veiklų specifiką skatinti jūrinių veiklų plėtrą – sukurti teisinės prielaidas infrastruktūros, akvakultūros, atsinaujinančios energijos išteklių, nemetalinių ir naftos išteklių išgavimo ir kt. objektų įrengimui jūroje, užtikrinti sklandų esamų veiklų augimą;

554.5. vystyti visas turizmo rūšis ir joms skirtą infrastruktūrą, plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą.

555. **Bendrosios nuostatos veiklai jūroje.** Teritorinio elemento erdvinę sandarą sudaro sausumos ir jūros veiklų sąveikos zona, jūros rajono vidaus vandenys, teritoriniai vandenys (teritorinė jūra), išskirtinė ekonominė zona. Kaip atskiras planavimui svarbus rajonas išskiriama jūros priekrantė iki 20 m gylio izobatos. Planuojamas rajonas apima vandenį, jūros dugną, žemės gelmes ir sausumą.

556. Jūros akvatorijoje galimos visos veiklos suderinus jas tarpusavyje, išlaikant reikalavimus saugomose teritorijose ir gerą jūros aplinkos būklę, atsižvelgiant į hidrodinaminius procesus.

557. Inžinerinės infrastruktūros tiesimo, grunto šalinimo, žemės gelmių išteklių paieškos, žvalgybos ir gavybos darbai, kita veikla, pažeidžianti dugno paviršių, negalima gamtos vertybių teritorijose, nuskendusią laivų ir kito povandeninio kultūros paveldo buvimo vietose bei teisės aktų nustatyta tvarka neištirtose planuojamos teritorijos vietose, kuriose aptikta istorinių ar archeologinių objektų, kol šie radiniai neištirti.

558. Akvatorijoje esančio povandeninio paveldo apsauga ir prieinamumas viešajam pažinimui užtikrinami, plečiant tyrimų duomenimis ir mokslinėmis žiniomis pagrįstų vertybių atranką ir jų įtraukimą į Kultūros vertybių registrą, parengiant specialias povandeninio paveldo apsaugos programas ir priemones. Vertingiausiomis gamtinio – saugomo kultūrinio kraštovaizdžio teritorijomis pripažįstami senųjų Baltijos jūros krantų reliktai ties Juodkrante 27–30 m gyliuose ir prie Palangos apie 15 m gylyje esantys povandeniniai kanjonai (žr. brėž. “Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė”).

559. Atsižvelgiant į esamą Baltijos jūros ekologinę būklę susisiekiama, inžinerinės infrastruktūros, kitų objektų ir veiklų plėtrai prioritetas teikiamas inovatyviems, gamtai draugiškiems sprendimams, taip užtikrinant darnų veiklų vystymą ir mėlynąją ekonomiką. Jūrinėje teritorijoje inžinerinės sistemos planuojamos numatytuose infrastruktūros koridoriuose, statiniai ir objektai įrengiami tausojant jūros išteklius ir dugno sandarą.

560. Visoje akvatorijoje esamų veiklų, naujų veiklų plėtros ir aplinkosaugos interesai derinami Lietuvos Respublikos ir tarptautinių teisės aktų bei susitarimų nustatyta tvarka.

561. Planuojant veiklas pavojinguose rajonuose (buvę minų laukai, cheminio ginklo palaidojimo rajonas), kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įvertinta rizika ir užtikrintas veiklos saugumas.

562. Akvatorijoje valstybės poreikiams rezervuojamos teritorijos uostams ir jų infrastruktūrai, bendro naudojimo vandens keliams, techninei infrastruktūrai (infrastruktūros koridoriai). Valstybės poreikiams rezervuojamose teritorijose taikomi bendri jūrinių veiklų reglamentavimo ir jūrinių teritorijų naudojimo principai.

563. **Teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai.** Veiklos prioritetų nustatymas taikomas Lietuvos Respublikos teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje, kaip jūrinių teritorijų naudojimo bei viešojo intereso apsaugos politikos instrumentas.

564. Iki 2030 nustatomi šie funkciniai prioritetai (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030):

564.1. Tausojančios daugiafunkcinės veiklos (TD) – prioritetas teikiamas veikloms, kurios atitinka konkrečios saugomos teritorijos saugomiems kompleksams ir / ar objektams (vertybėms) taikomus reikalavimus, palaiko ekosistemų pusiausvyrą, biologinę įvairovę.

564.2. Jūrinės laivybos prioriteto (LL) – prioritetas teikiamas laivybos keliams.

564.3. Infrastruktūros plėtros prioriteto (LU) – prioritetas teikiamas uostų ir su uostų veikla susijusioms teritorijoms (inkaravietės, uostų reidai, grunto šalinimo vietos ir kt.), inžinerinės infrastruktūros koridoriams ir objektams jūroje.

564.4. Naudingųjų iškasenų gavybos jūroje (LN) – prioritetas teikiamas naudingųjų iškasenų paieškoms, žvalgybai, tyrimams ir gavybai.

564.5. Bioproductinio ūkio prioritetas jūroje (LB) – prioritetas teikiamas žuvininkystės (žvejybos, akvakultūros) ir su biologinių išteklių naudojimu susijusioms veikloms.

564.6. Atsinaujinančių energijos išteklių plėtros (LA) – prioritetas teikiamas atsinaujinančių energijos išteklių gavybai, objektų ir įrenginių, susijusių inžinerinės infrastruktūros įrengimui.

564.7. Esamose ir plečiamose Krašto apsaugos teritorijose jūroje ir pakrantės zonoje (KA) – prioritetas teikiamas krašto apsaugos ir pasirengimo valstybės gynybai funkciniai veiklai. Karinio poligono teritorija siejama su neribojama karine veikla (koviniu šaudymu ir kariniu mokymu). Karinio mokymo teritorija (apie 500 km²) jūroje IEZ zonoje siejama su ginklo pavojaus zonomis ir kariniais mokymais, taikant teritorijoje nustatytus apribojimus. Oro navigacijos apribojimai taikomi karinio mokymo ir karinio poligono teritorijose.

565. Išteklių naudojimo jūroje prioritetai. Biologinių išteklių naudojimas vyksta visoje akvatorijoje, siekiant apsaugoti žuvininkystės sektoriaus išteklius nuo pereikvojimo, biologinių, aplinkos ir ekonominių požiūriu tausiai naudoti gyvuosius jūros išteklius išlaikant pusiausvyrą tarp paklausos ir pasiūlos, jūrinėje teritorijoje prioritetas teikiamas dugno ir rifų buveinių, žuvų nerštaviečių ir migracijos koridorių apsaugai, šiose teritorijose veiklas vykdant ekstensyviai.

566. Akvakultūra galima tose akvatorijos dalyse, kuriose galimas suderinamumas su kitomis veiklomis. Negalima uostų reidų teritorijose, laivybos keliuose, saugomose teritorijose. Akvakultūra vystoma grindžiant moksliniais tyrimais, taikant inovatyvius sprendimus, išlaikant ekosistemų vientisumą, derinant su kitomis veiklomis.

567. Vystoma nemetalinių naudingųjų iškasenų paieška, žvalgyba ir gavyba jūrinėje teritorijos dalyje atlikus visas reikalingas telkinių žvalgybos, poveikio aplinkai vertinimo ir teritorijų planavimo procedūras. Nemetalinių naudingųjų iškasenų įsisavinimas jūrinėje dalyje turėtų būti prioritetas, lyginant su sausumoje išgaunamais šios rūšies išteklių, kadangi tokiu būdu nėra pažeidžiami sausumos plotai, nėra poreikio nuimti ir perdislokuoti dirvožemio bei kitos mineralinės inertinės dangos gruntus, yra paprastesnis integravimas iš eksploatuotų teritorijų atgal į supančią aplinką etc.

568. Vystant naftos darbų plėtrą, bei užtikrinant ekologinį jūros saugumą šiuo metu vykdomų kaimyninių šalių naftos paieškos ir (ar) žvalgybos ir (ar) gavybos atžvilgiu, būtina suaktyvinti poziciją dėl kaimyninių šalių įtraukimo į bendrus ir dvišalius veiksmus, sprendžiant ekologinius jūros klausimus, rengiant reagavimo į naftos išsiliejimą planus ir likviduojant padarinius, kompensuojant taršos padarytą žalą.

569. Naftos ir kitų žemės gelmių išteklių paieška, žvalgyba bei gavyba galima visoje akvatorijoje, išskyrus gavybos veiklą pajūrio juostoje, saugomose teritorijose, uostų reiduose, gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijose. Teritorijose, kuriose prioritetas teikiamas kitai veiklai (laivybos keliai, krašto apsaugai skirtose teritorijose ir kt.) žvalgybos ir išgavimo darbai vykdomi tik suderinus su prioritetingos veiklos vykdytoju. Šiose teritorijose ribojamas naftos ir kitų išteklių gavybai skirtų stacionarių įrenginių išdėstymas vandens paviršiuje ir stovymėje taip, kad būtų užtikrinta prioritetingų veiklų tose teritorijose sklandi veikla (laivybos, krašto apsaugos ir kt.) (taikyti II sk. 8 skirsn. nuostatas).

570. Mėlynosios ekonomikos prielaidos ir prioritetai. Siekiant skatinti esamų ir naujų ekonominių veiklų jūroje ir pakrantėje darnų vystymąsi, įvertinus galiojančius teisės aktus, strategijas, gamtinę aplinką, valstybės plėtros prioritetus, sausumos infrastruktūrą ir plėtros prioritetus formuojamos teritorijos funkciniai prioritetų zonos jūroje, inžineriniai ir susisiekimo koridoriai, naudingųjų iškasenų ir naftos struktūrų teritoriniai sprendiniai (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030).

571. Siekiant mėlynosios ekonomikos augimo būtina Klaipėdos valstybinio jūrų uosto (KVJU) plėtra, kaip esamas ir naujas veiklas aptarnaujančio objekto, galinčio priimti didelį srautą ir didelės grimzlės laivus, įvairių gabaritų krovinius, įvairių paskirčių laivus (kruiziniai, keleiviniai, kroviniai). Prioritetas teikiamas uosto vidinei plėtrai (Pietinė ties Kiaulės nugaros sala) iki 2030 m. pasitelkiant inovatyvias technologijas, gamtą, jūros aplinką tausojančius sprendimus ir priemones. Išorinė (ties Melnrage arba Būtinge) plėtra vykdoma – tik pasitvirtinus poreikiui naudojant gamtą, jūros aplinką tausojančius sprendimus ir priemones. Kartu vystoma sausumos transporto infrastruktūra taip, kad būtų išskaidyti ir nukreipti krovinių srautai nuo miesto teritorijos (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas)

572. Vystyti naują transporto-logistikos ir pramonės kompleksą, su prieiga arba užtikrinant reikiamą susisiekimą su KVJU.

573. Pasitelkiant MTEPI resursus vystyti bioekonomikos, mėlynosios biotechnologijos, švariųjų technologijų ir susijusių sričių veiklą, diegimą, pramonės, kūrybinių industrijų ir profesinių paslaugų plėtrą, vystyti inovacijų kūrimo sistemą, kurti naujus produktus ir paslaugas. Stiprinti Jūrinį slėnį, įveiklinant esamą infrastruktūrą mokslo ir verslo partnerystei ir pritraukiant specialistus, reikalingus vietiniam ir tarptautiniam verslui vystyti.

574. Žuvininkystės sektorius yra svarbi ekonomikos ir kultūrinio identiteto dalis, kurį būtina išsaugoti ir plėtoti, užtikrinant čia gyvenančių bendruomenių gerovę. Siekiant sudaryti galimybes sklandžiam veiklos

vystymui pritaikoma Šventosios jūrų uosto ir planuojamų uostelių KVJU šiaurinėje ir pietinėje plėtros zonose infrastruktūra laimikio iškrovimui, įrengiama nauja prieplauka ties Karkle. Priekrantės verslinė žvejyba skatinama kaip nematerialus kultūros paveldas ir tradicinis verslas, skatinamas specialistų rengimas, aptarnaujančios infrastruktūros ir laivyno plėtra, žuvų perdirbimas. Skatinamas žvejybos veikloje susidarančių atliekų, nepageidaujamos priegaudos, laivų atliekų tvarkymo infrastruktūros vystymas.

575. Siekiant užtikrinti verslinės žvejybos galimybes žuvų ištekliams turtingiausiuose ir žvejybai patogiausiuose jūros rajonuose ir derinti su aplinkosaugos prioritetais akvatorijoje formuojamos intensyvios ir tausojančios žuvininkystės zonos (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės).

576. Skatinamas darnus akvakultūros vystymas, sudarant trūkstamas teisinės prielaidas akvakultūros objektų įrengimui LR jūros teritorijoje. Prioritetas teikiamas ekologinės akvakultūros vystymui.

577. Skatinamas pažintinis jūrinis turizmas ir jūrinių pramogų paslaugos, tam išnaudojant jūrinio kultūros paveldo ir gamtos objektų teikiamas galimybes. Sudaromos sąlygos mažųjų, burinių, vietinio plaukiojimo, žvejybos ir kitų laivų aptarnavimui skatinant Šventosios jūrų uosto rekonstrukciją. Skatinami jūrinės kultūros ir gamtos paveldo objektų moksliniai tyrimai, užtikrinama jų apsauga, ir prieinamumas visuomenei. Skatinama kruizinio turizmo plėtra plečiant Klaipėdos miesto pramogines, kultūrines, laisvalaikio ir kitas paslaugas, tarptautiniu mastu stiprinant kultūrinį identitetą.

578. Skatinama rekreacinių paslaugų ir pramogų plėtra, naujų verslų bei paslaugų kūrimasis kranto zonoje. Skatinama kompleksškai išvystyti Lietuvos pajūrio paplūdimių infrastruktūrą bei ją pritaikyti turizmui.

579. **Inžinerinės ir susisiekimo infrastruktūros plėtros prioritetai jūroje.** Plėtojant KVJU, bet kartu siekiant mažinti neigiamą tranzitinio sunkiojo automobilių transporto poveikį Klaipėdos miesto gyventojams ir susisiekimo sistemai, numatyti pietinį ir šiaurinį transporto koridorius jungiančius KVJU su tarptautiniais ir nacionaliniais šalies transporto koridoriais (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

580. Gerinti Klaipėdos uosto sąveiką su geležinkelių transportu. Didinti geležinkelių transportu gabenamų krovinių iš uosto ir į jį skaičių siekiant, kad kuo didesnis kiekis krovinių būtų pervežama geležinkelių transportu (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

581. Mažinti pervežamų krovinių srautus per centrinę Klaipėdos geležinkelio stotį ir mieste esantį kelyną, plėtojant esamas geležinkelio stotis priemiestyje bei planuoti Klaipėdos miesto geležinkelio linijos aplinkkelį (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

582. Plečiant KVJU prioritetas teikiamas darniems, sausumos ir jūros aplinką tausojantiems sprendimams:

582.1. Siekiant sumažinti į aplinką patenkančių teršalų kiekį, skatinti SGD varomų laivų krovą Klaipėdos uoste, taip prisidedant prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų bei kitų į aplinką išmetamų teršalų apimčių mažinimo.

582.2. Siekiant sumažinti iš laivų išmetamų teršalų kiekį ir triukšmo lygį uoste, numatoma įrengti elektros energijos tiekimo laivams nuo kranto infrastruktūrą.

582.3. Diegti su SGD susijusias inovacijas – skatinti inžinerinės pramonės įmonių įsitraukimą į naujų SGD technologijų, technologinių įrenginių ir transportavimo priemonių kūrimą bei integravimą į rinką.

582.4. Vystant uosto plėtrą prioritetas teikiamas esamų uosto teritorijų išnaudojimui ir vidinei (pietinei) plėtrai ties Kiaulės nugaros sala. Išnaudojus šias plėtros teritorijas tęsiama išorinė uosto plėtra.

582.5. Vystant uosto plėtrą pirmiausia įgyvendinti poveikio aplinkai mažinimo ir ekologinio kompensavimo priemonės, susijusias su poveikiu Klaipėdos miesto gyvenamosiomis teritorijomis ir padidėsiančiais transporto srautais, gėlo vandens paplitimo zona jūroje, žuvų migracija, krantų erozija, ledo judėjimu pavasarį ir kt. būtinas užtikrinti darnią plėtrą;

582.6. Užtikrinti priekrantės smėlio nešmenų judėjimą jūroje išilgai pakrantės į šiaurę nuo uosto. Šie reikalavimai taikytini veiklai statybų ir pajūrio juostos akvatorijoje įrengtos sausumos eksploatavimo laikotarpiui. Atliekant poveikio aplinkai vertinimo procedūras būtina įvertinti poveikį LR jūros rajono geros aplinkos būklės savybėms;

582.7. optimizuoti KVJU grunto šalinimo jūroje (dampingo) vietas, parinkti naujas vietas taikant ekosistemomis pagrįstą metodą ir vadovaujantis atsargumo principu, numatyti galimybes išplėsti uosto plėtros metu iškasto grunto panaudojimo galimybes krantotvarkos ar kitiems tikslams.

583. Atsinaujinančios energetikos objektų statybai ir įrengimui numatomos trys prioritetinės teritorijos – teritorinėje jūroje ties Palanga tarp Baltijos jūros talasologinio draustinio ir laivybos kelio, kurioje griežtai ribojamas vėjo elektrinių įrengimas, į šiaurę nuo Klaipėdos esanti 20–50 m gylių zona – Klaipėdos–Ventspilio pakiluma ir toliau vakaruose – Klaipėdos banka, kuriose ribojimų vėjo elektrinių įrengimui nėra. Pirmojoje teritorijoje prioritetas teikiamas atsinaujinančių išteklių energetikos vystymui, kuri nepažeidžia teritorijoje numatytų apribojimų (bangų, srovių, saulės ir kt.). Visi objektai nurodytose teritorijose turi atitikti nacionalinio saugumo ir aplinkosaugos reikalavimus. Siekiant sumažinti vėjo jėgainių vizualinę įtaką jūriniam kraštovaizdžiui vėjo jėgainių statybos galimos už teritorinės jūros ribų (apie 30 km nuo kranto).

584. Energijai, gautai iš atsinaujinančių energijos šaltinių, perduoti formuojami inžinerinės infrastruktūros koridoriai, prioritetiškai panaudojant jau esamas infrastruktūros trasas ir nustatytus infrastruktūros koridorius. Kabelių trasos ir parkų priežiūrai būtini laivų judėjimo koridoriai tikslinami, rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, įvertinus esamą ir planuojamą jūros naudojimą ir aplinkosauginius reikalavimus.

585. Vystantis atsinaujinančių energetinių išteklių technologijoms, energetinių parkų įrengimas gali būti planuojamas ne tik zonose, kuriose prioritetas teikiamas vėjo elektrinių statybai, bet ir kitų jūrinių veiklų plėtrai rezervuotose teritorijose, esant aplinkosauginiam pagrindimui ir atsižvelgus bei įvertinus jūrinių teritorijų poreikius kitų veiklų plėtros reikmėms.

586. Siekiant tausoti jautrias jūros dugno ekosistemas inžinerinės infrastruktūros trasos jungiančios jūroje esančius objektus su sausuma ir sausumoje esančius objektus per jūrą su kita sausuma (tarp jų ir kitoje valstybėje) įrengiamos numatytuose inžinerinės infrastruktūros koridoriuose, esamų inžinerinių kabelių trasose. Inžineriniai koridoriai tikslinami vadovaujantis ekosistemomis pagrįsto metodo ir atsargumo principais, ištyrus ir įvertinus galimą neigiamą poveikį LR jūros rajono geros aplinkos būklės savybėms. Nuostata taikoma visoje akvatorijoje.

587. Atsižvelgiant į esamą laivybos intensyvumą ir informaciją apie laivų judėjimą išlaikomi esami laivybos keliai. Nustatomas laivybos tranzito koridorius LIEZ ties Klaipėdos banka.

588. Skatinama spartesnė Šventosios jūrų uosto rekonstrukcija pritaikant uosto infrastruktūrą platesniam veiklų spektrui:

588.1. ilginti įplaukimo kanalą įrengiant molus, įrengti reikalingą infrastruktūrą žvejų laivams – susisiekti, infrastruktūrą laimikiui iškrauti, laivams laikyti ir aptarnauti, atliekoms šalinti ir kt.;

588.2. įrengti reikalingą infrastruktūrą mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams laikyti ir aptarnauti, tinkamas krantines rekreacijai ir pramogoms organizuoti, kt.;

588.3. rezervuoti sausumos teritoriją uosto plėtrai.

589. Skatinamas prieplaukų ir uostelių įrengimas:

589.1. Numatoma prieplauka, skirta mažų žvejybos laivelių laimikio iškrovimui, Karklės kaimo šiaurinėje dalyje ties Rikinės upeliu. Būtina pritaikyti tinkamą susisiekti infrastruktūrą sausumoje.

589.2. Numatomi daugiafunkciniai uosteliai šiaurinėje KVJU plėtros teritorijos dalyje ties Melnrage ir pietinėje KVJU plėtros teritorijoje ties pietiniais uosto vartais Kuršių mariose, skirti mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams laikyti ir aptarnauti, rekreacijai ir pramogoms organizuoti, žvejams reikalingai infrastruktūrai.

589.3. Skatinamas Šilutės prieplaukos vystymas pritaikant mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams. Prioritetas teikiamas siekiant uosto statuso.

590. Siekiant sudaryti teisinės prielaidas LR BP koncepcijoje numatyta II giliavandens uosto alternatyvai, rezervuojamos sausumos teritorijos Būtingėje giliavandens uosto ir reikiamos infrastruktūros vystymui: naujai geležinkelio linijai Būtingė–Kūlpėnai, naujam geležinkelio kelynei tarp Šventosios ir Būtingės ir naujai ar

rekonstruojamai automobilių kelio jungčiai Būtingė–Darbėnai ir pačiam uostui įrengt (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams).

591. Sausumos ir jūrinių teritorijų ekosistemų pusiausvyra. Jūroje formuojamas gamtinis karkasas, išskiriamos geomorfologiškai skirtingos zonos, kurios sąlygoja veiklas ir vystymo galimybes (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra):

- 591.1. Kuršių nerijos ir žemyninio kranto priekrantė – teritorija nuo kranto linijos iki 20 m gylio, tai jautriausia ir hidrodinamiškai aktyviausia jūros–sausumos sąveikos zona, kurioje prioritetas teikiamas buveinių apsaugai, tausojančiai priekrantės žvejybai ir akvakultūrai taikant tausojančius gamtines buveines žvejybos būdus, uostų ir uostelių infrastruktūros plėtrai taikant ekologines kompensavimo priemones, rekreacijai įveiklinant sausumos ir vandens kultūros ir gamtos paveldo objektus;
- 591.2. Pakilumos – Klaipėdos Ventspilio pakiluma, Klaipėdos banka, Kuršių–Sambijos pakiluma, prioritetas teikiamas buveinių apsaugai, verslinei žvejybai, taikant tvarius žvejybos būdus, saugančius ekosistemas, atsinaujinančių energijos išteklių gavybai;
- 591.3. Įdaubos ir jų šlaitai – Gdansko įdauba, Nemuno proslėnis, Gotlando įdaubos šlaitas, prioritetas teikiamas verslinei žvejybai. Ši akvatorijos dalis taip pat rezervuojama nenumatytiems Valstybės poreikiams ir ateities veikloms vystyti.

592. Siekiant išsaugoti erdvinį saugomų gamtinių arealų vientisumą, koncentruojant saugomų jūrinių teritorijų plėtros galimybes Lietuvos jūrinėje teritorijoje esamose pakilumose. Saugomų teritorijų steigimas turi būti vykdomas pagal mokslinių tyrimų rezultatais parengtus naujų saugomų teritorijų steigimo pagrindžiamuosius dokumentus.

593. Siekiant gerinti jūros aplinkos būklę ir ją išlaikyti būtina mažinti eutrofikaciją skatinančių maistinių medžiagų patekimą į Kuršių marių ir Baltijos jūros aplinką. Mažinama vandens telkinių tarša iš žemės ūkio taršos šaltinių, reglamentuojant trešiamųjų produktų naudojimą. Mažinant vandens telkinių taršą iš sutelktosios taršos šaltinių, didinti nuotekų išvalymo efektyvumą, atsižvelgiant į vandensaugos tikslus. Taip pat būtina vykdyti nuotekų valyklų, esančių šalia geros būklės rodiklių neatitinkančių vandens telkinių, stebėseną ir esant poreikiui didinti nuotekų išvalymo efektyvumą. Žemės ūkio teritorijose rekonstruojant drenažo sistemas prioritetą teikti reguliacinėm melioracinėm ar kitom inovatyviom technologijom.

594. Siekiant atkurti gyvuosius išteklius ir atkurti biologinę įvairovę numatoma:

- 594.1. skatinti tausojančią žuvininkystę, tausojančius gamtines buveines žvejybos, objektų įrengimo, naudingų iškasenų išgavimo būdus, švarų jūrų transportą, nuotekų šalinimo iš laivų mažinimą;
- 594.2. skatinti žuvų nerštaviečių ir migracijos kelių, taip pat migruojančių paukščių mokslinius tyrimus, saugomų buveinių monitoringą siekiant numatyti priemones jų būklei gerinti ar atkurti;
- 594.3. skatinti kovos su invazinėmis svetimomis rūšimis priemones;
- 594.4. integruoti jūrų mokslo kryptis bei siekti technologinės pažangos vystant naujus jūros aplinkos būklės stebėjimo metodus;
- 594.5. mažinti taršos židinius sausumoje, nustatyti vandensaugos tikslus atitinkančias sąlygas objektams, kurie tiesiogiai lemia vandens taršą (pasklidoji tarša, tarša žemės ūkio maistinėmis medžiagomis, tarša iš urbanizuotų teritorijų, transporto ir energetikos sektorių, tarša medikamentais);
- 594.6. tęsti veiksmus siekiant geros jūrinės aplinkos būklės iki 2030 m., atsižvelgiant į ES Jūrų strategijos pagrindų direktyvą.

595. Atsižvelgiant į galimus klimato kaitos pokyčius ir krantų erozijos intensyvėjimą užtikrinti nuolatinę jūros paplūdimių ir apsauginio kopagūbrio priežiūrą bei krantosaugos priemonių taikymą, sudarant galimybę paplūdimius atkurti naudojant jūroje esančius smėlio šaltinius ir uostuose iškasamą švarų gruntą. Inžinerines krantotvarkos priemones taikyti tik iškilus ekstremalioms grėsmėms kranto struktūrai ar gyventojų saugumui.

596. Vadovaujantis Aplinkos ministerijos rengiama ir tvirtinama Jūros krantų tvarkymo programa ir įvertinus poreikius, tęsti Melnragės – Girulių ir pradėti Šventosios – Būtingės priekrantės papildymą uostų akvatorijose iškasamu švairiu smėliu.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

NACIONALINIS SAUGUMAS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams,
Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė)

597. Nacionalinės saugumo politikos prioritetai laikotarpiui iki 2030 m. yra viešasis, ekonominis, energetinis, kibernetinis, informacinis, socialinis saugumas ir efektyvi nacionalinė gynyba bei jos pajėgumai, reikalingi kolektyvinės NATO gynybos įsipareigojimams vykdyti. Stiprinant nacionalinio saugumo sistemą ir siekiant užtikrinti krašto apsaugos (gynybos) poreikius iki 2030 m. numatoma:

- 597.1. sudaryti teisinės prielaidas darniai integruoti krašto apsaugos (toliau – KA) erdvinis poreikius į susisiekimo, inžinerinių sistemų, kraštovaizdžio, aplinkos apsaugos sektorių plėtros programas;
- 597.2. integruoti KA skirtus poreikius atspindinčius rodiklius į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemą siekiant stebėti poreikių įgyvendinimą jūroje ir žemyninėje dalyse;
- 597.3. išlaikyti esamas karines teritorijas jūroje, sausumoje (tarp jų pakrantės zonoje) ir rezervuoti naujas teritorijas jūroje ir sausumoje KA erdviniams poreikiams, nustatant joms funkcinį prioritetą KA veiklai. KA prioritetai pateikti šiuose brėžiniuose: Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė, Galimybių Lietuva 2030;
- 597.4. lokalizuoti ir integruoti krašto gynybos erdvinis poreikius (nurodytus šio skyriaus 604 punkte ir brėžinio Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams scheme) rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, pažymint juos brėžiniuose, aptariant tekste ir teritorijų naudojimo reglamentuose;
- 597.5. kryptingai vystyti ir karinę jūrinę infrastruktūrą, skirtą LK kariniams laivams dislokuoti ir sąjungininkų kariniams laivams bei kroviniams priimti;
- 597.6. naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimas apie 12 000 ha (120 km²) krašto apsaugos sistemos tikslams vakarinėje Lietuvos teritorijos dalyje. Atlikti galimybių ir poreikio studiją dėl naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimo visoje Lietuvos teritorijoje. Studijos išvadose nustačius poreikį naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimą kitoje, ne vakarinėje Lietuvos dalyje, jų įrengimą numatyti kitoje Lietuvos teritorijoje.

598. Esamose karinėse teritorijose statinius statyti pagal vystomų karinių pajėgumų poreikius ir reikalavimus, o statomiems metalinių konstrukcijų statiniams (antenoms), aukštingumą reglamentuoti taip: Nemirsetoje – apie 45 m, Kairių poligone – apie 90 m, Nidoje – apie 65 m, užtikrinant būtiną radaro apžvalgos lauką jūroje ir sausumoje.

599. Palikti esamą Karinio poligono jūroje teritoriją ir įsteigti naują karinio mokymo teritoriją (apie 500 km²) jūroje, rezervuoti teritoriją (750 ha) Kairių karinio poligono plėtrai pakrantės zonoje (pažymėta brėžiniuose Galimybių Lietuva 2030, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė, taip pat išvardintuose brėžiniuose esančiose scheme).

600. Rengiant, koreguojant arba keičiant žemesnio lygmens kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, teisės aktų nustatyta tvarka ir vadovaujantis LR BP (Krašto apsaugos poreikiams planuojamų teritorijų išdėstymo schema, brėžinys Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams) nustatyta KA teritorijų naudojimo funkciniu prioritetu:

- 600.1. lokalizuoti dvi tinkamas teritorijas po 20 ha ploto šiose savivaldybėse: Šilalės r., Kelmės r., Telšių r., Rietavo r., Kauno r. arba Kėdainių r., arba Ukmergės r.;
- 600.2. suplanuoti esamos teritorijos Klaipėdos r. savivaldybės Priekulės seniūnijoje, Kairių kaimo gyvenamojoje vietovėje plėtrą krašto apsaugos tikslams, plečiamos teritorijos plotas – 50 ha su 400 m apsaugos zona; suplanuoti esamos teritorijos Radviliškio r. savivaldybės Linkaičių kaimo gyvenamosios vietovės teritorijoje plėtrą krašto apsaugos tikslams, plečiamos teritorijos plotas – 10 ha su 400 m apsaugos zona;
- 600.3. suplanuoti 14 vnt. teritorijų po 100 ha ploto su 400 m. apsaugos zona šiose savivaldybėse: Plungės r., Rietavo, Raseinių r., Marijampolės, Alytaus r., Elektrėnų, Kėdainių r., Molėtų r., Anykščių r., Panevėžio r., Šiaulių r., Telšių r., Ukmergės r.;
- 600.4. suplanuoti 10 ha ploto teritoriją antenų laukui Klaipėdos apskrityje (Palangos m.);
- 600.5. suplanuoti naujas KA tikslams skirtas 2 teritorijas po 5 ha ploto pasienio ruožuose Smalininkai–Jurbarkas–Sintautai (Jurbarko r. sav.) ir Medininkai–Kalveliai–Lavoriškės (Vilniaus r. sav.);
- 600.6. suplanuoti Šventosios jūrų uoste 2 ha ploto ir 100 m krantinę Lietuvos kariuomenės poreikiams;
- 600.7. suplanuoti teritorijas Lietuvos kariuomenės antenoms 3 teritorijas po 12 arų ploto ir 1 teritoriją 1,5 ha ploto Šilalės r., Ukmergės r. savivaldybėse su padidinto aukštingumo reglamentais metalinių konstrukcijų inžineriniams statiniams.

601. Rengiant, keičiant, koreguojant teritorijų planavimo dokumentus, rengiant regionų plėtros planus ir programas pasienio teritorijose, įvertinti pasienio juostos ribas (nustatytas ir patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais), valstybės sienos apsaugos objektų ir įrenginių apsaugos zonas (nustatytas LR specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme), pasienio ruožo ir valstybės sienos apsaugos zonos ribas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 10 d. nutarimu Nr. 598 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 30 d. nutarimo Nr. 548 „Dėl pasienio ruožo ribų ir valstybės sienos apsaugos zonos ribų bei Lietuvos Respublikos gyvenamųjų vietovių, priskirtų pasienio ruožui, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (vadovautis aktualia redakcija), bei šiose teritorijose taikomas papildomas sąlygas. Tam tikri ūkinės ir kitos veiklos vykdymo aspektai teritorijose, esančiose prie valstybės sienos, apibrėžti (nustatomi) ir dvišalėse sutartyse dėl valstybės sienos teisinio režimo.

PENKTASIS SKIRSNIS

LIETUVOS STRATEGINIAI OBJEKTAI 2030 IR TERITORIJOS REZERVUOJAMOS VALSTYBĖS POREIKIAMS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

602. Vadovaujantis LR BP koncepcijos II skirsnio „Lietuvos strateginiai objektai“ nuostatomis, siekiant šalies integracijos į globalias ekonomines, kultūrines, infrastruktūros ir Europos saugumo struktūras tikslų, stiprinant šalies kultūrinę raišką įgyvendinti laikotarpiu iki 2030 m. ir / ar sudaryti prielaidas įgyvendinti vėliau strategiškai svarbius projektus ir / ar objektus, pateikiamus sąrašu 2 priede, pažymėtus brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams“ pavadinimu „strateginiai objektai“, ir rezervuoti šių projektų objektams reikalingas teritorijas – teritorijas rezervuotas valstybės poreikiams.

603. 2 priede sąrašu pateikti strategiškai svarbūs projektai ir / ar objektai yra arba, esant poreikiui, gali būti ateityje Lietuvos Respublikos Seimo arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais pripažinti svarbiais valstybės projektais.

604. Teritorijos rezervuotos valstybės poreikiams turi būti pažymėtos žemesnio lygmens kompleksiniuose ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose, juos rengiant, keičiant ar koreguojant. Konkretūs Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimai planuojant ir pripažįstant projektus valstybei svarbiais, planavimo organizatoriaus sprendimai apie planavimo pradžią, SPAV procedūras ir išvadas, žemės plotus, paimamus

visuomenės poreikiams, paėmimo terminai ir tvarka, informacija apie statybos etapus bus viešinama teisės aktų nustatyta tvarka.

605. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams – preliminarinė informacija viešojo administravimo subjektams, investuotojams, žemės ir miško savininkams, kitiems suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims apie valstybės poreikius ir ketinimus teritorijose, susietose su Valstybei svarbiais projektais. Valstybės institucijos ir viešojo administravimo subjektai privalo vadovautis šia informacija priimant sprendimus dėl savo, pavaldžių įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklos rezervuotose teritorijose, siejamos su investicijomis į nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, gamybą ar gavybą. Viešojo administravimo subjektai privalo informuoti privačius investuotojus, fizinius ir juridinius asmenis apie galimas rizikas plėtojant nekilnojamąjį turtą rezervuotose valstybės poreikiams teritorijose.

606. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams, nesukelia jokių teisinių pasekmių, apribojimų fiziniams ir juridiniams asmenims disponuoti ir valdyti turimą nekilnojamąjį turtą. Šios teritorijos siejamos su investicijų rizika plėtojant naujas ekonomines veiklas, didinant esamų ekonominių veiklų pridėtinę vertę.

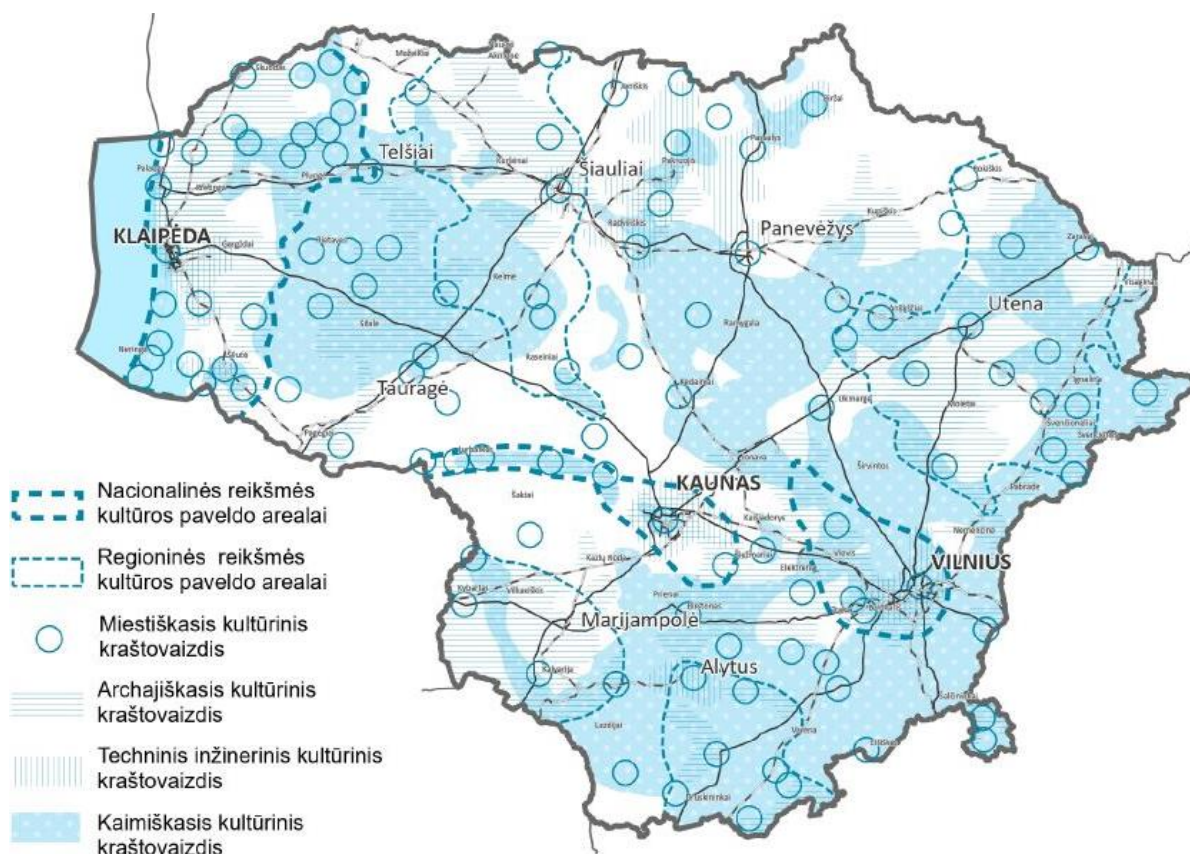
PRIEDAI

1 PRIEDAS. Saugomo kultūrinio kraštovaizdžio formavimo metodika ir įveiklinimo prioritetų nustatymo gairės

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyrą, Kultūros politika ir rekreacija; sprendinių dokumento tekste II sk. 7 skirsn. SAUGOMAS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS IR KULTŪROS PAVELDO IŠTEKLIAI)

Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai formuojami kultūros paveldo išteklių (žr. <https://kvr.kpd.lt> duomenų) pagrindu, sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos dalį. Kultūros vertybių registro duomenys yra nuolat pildomi, todėl saugomų kultūrinių kraštovaizdžių turinys, tipai ir apimtis nuolat kinta.

Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo plano sprendiniais buvo teritoriškai apibrėžti dominuojančio archeologinio, architektūrinio (statinių ir statinių kompleksų ir dvarų sodybų kompleksų), techninio inžinerinio, urbanistinio, memorialinio paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 399 p. 3 lentelę. Prioritetinės saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tvarkymo nuostatos), kurių pagrindu, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą ir svarbą formuojant ir saugant valstybės kultūrinį identitetą, buvo suformuoti 3 nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 394 p.) ir 4 regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 396 p.). LR BP sprendiniais dominuojančių paveldo arealų pagrindu formuojami keturi visaverčio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai, atsižvelgiant į skirtingus antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealus: 1. archajiškasis; 2.urbanizuotas kaimiškasis; 3.urbanizuotas techninis inžinerinis; 4.urbanizuotas miestiškasis.

Priedo Nr. 1 pav. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių hierarchijos ir tipų schema (žr. brėž., Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyrą).

Suformuotų saugomų kultūrinių kraštovaizdžių nomenklatūra nėra baigtinė ir gali būti pildoma arba skaidoma į potipius žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose.

ANTROPOGENIZUOTA APLINKA		ANTROPOGENINĖ APLINKA		APLINKA
				žymėjimas
ARCHAIŠKASIS	KAIMIŠKASIS	TECHNINIS INŽINERINIS	MIESTIŠKASIS KRAŠTOVAIZDIS (MIESTOVAIZDIS)	Formuojami kultūrinio kraštovaizdžio tipai
archeologiniai objektai (piliakalniai, alkakalniai, senovės gyvenvietės ir kt., jų dalys); memorialiniai objektai (kapinės, kryžiai ir kt.), jų teritorijos ir dalys.	dvarai (sodybos, kompleksai, pavieniai dvarų pastatai, dvarvietės), etnografiniai kaimai, bažnytkaimiai ir jų dalys, juose esantys statiniai ir jų kompleksai.	senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai ir jų dalys.	miestai, miesteliai, juose esantys statiniai ir jų kompleksai (istoriniai senamiesčiai, naujamiesčiai ir jų dalys, parkai, želdynai, miestovaizdžiai).	Kultūrinį kraštovaizdį formuojantys dominuojančio kultūros paveldo arealai (pagal KVR duomenys)
religinis kraštovaizdis ir asociatyvus /-arba (retai) tebesiformuojantis kraštovaizdis	tebesiformuojantis kraštovaizdis Arba asociatyvus kraštovaizdis	tebesiformuojantis kraštovaizdis arba technogeninis kraštovaizdis	asociatyvus kraštovaizdis arba tebesiformuojantis kraštovaizdis	Kultūrinių kraštovaizdžių tipai pagal UNESCO klasifikaciją ir formavimo principus, prioritetus
Antropogenizuotas kraštovaizdis arba (retai) Antropogeninis kraštovaizdis	Antropogenizuotas kraštovaizdis	Antropogeninis arba Antropogenizuotas kraštovaizdis	Antropogeninis kraštovaizdis	Antropogeninės veiklos įtaka ir poveikio dydis: didelis poveikis/ vidutinis/mažas poveikis
Neurbanizuotas arba Urbanizuojamas arba (retai) -Urbanizuotas kraštovaizdis	Urbanizuotas kraštovaizdis	Istorinis urbanistinis technogenizuotas arba Urbanizuotas kraštovaizdis	Istorinis urbanistinis retai technogenizuotas kraštovaizdis	Teritorijų naudojimo funkcinė struktūra: urbanizuotas/ urbanizuojamas/ neurbanizuotas
Kultūros paveldo autentiškumo išsaugojimo arba Kultūros paveldo tausojamo naudojimo	Tausojamo naudojimo ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos	Autentiškumo išsaugojimo intensyvos urbanizacijos	Autentiškumo išsaugojimo intensyvos urbanizacijos arba Tausojamo naudojimo ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos	Teritorijų naudojimo (erdvinių duomenų) funkciniai prioritetai
-/+	+	-/+	+	Įveikimas kultūros infrastruktūrai : Materialaus ir nematerialaus paveldo sklaidai, bendruomenių poreikiams
-	-/+	+	+	Integracija į darnaus vystymosi (urbanizacijos) procesus bei miestų infrastruktūrą
-	+	+	-	Integracija į darnaus vystymosi (agrarinius) procesus bei kaimo infrastruktūrą
-	-/+	+	+	Integracija į technogeninę aplinką
+	+	+	+	Integracija į rekreacijos infrastruktūrą
+	+	+	+	Integracija į turizmo (įskaitant kultūrinį) infrastruktūrą

-/+ - pritaikymas lankymui, nematerialaus paveldo (tradicijų) puoselėjimui, paveldo aktualizavimo infrastruktūrai

Priedo Nr. 1 pav. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių ypatybės (pagal skirtingas klasifikavimo metodikas) bei įveiklinimo prioritetai (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija;).

Detalesni saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai (pateiktų sprendinių dokumento tekste 385 p., apibūdinimai) bei įveiklinimo prioritetų nustatymo gairės

Archajiškuosius kraštovaizdžius formuoja archeologinio ir memorialinio kultūros paveldo objektai, vietovės. Didžiausios jų sandaupos fiksuojamos rytinė, pietryčių Lietuvos dalyse bei vakarų Žemaitijoje, didelė archeologinio paveldo dalis išsidėsčiusi palei upes ar senvages (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija). Dalis jų patenka į saugomas teritorijas ar praturtina kaimiškuosius kraštovaizdžius bei miestovaizdžius. Jų apsaugai taikomos rezervinis saugojimo režimas, dažnai nustatoma konservacinė žemės naudojimo paskirtis draudžianti ūkinę veiklą. Archajiškuosius kultūrinius kraštovaizdžius naudoti rekreacijai, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Prioritetas teikiamas turizmui ir rekreacijai apžiūrint archeologinius ir memorialinius objektus per atstumą, išnaudojant rekreacinius takus bei įrengtus apžvalgos taškus, regyklas, bokštus. Draudžiama nesankcionuota archeologija (kasinėjimai be leidimų). Prie archajiškųjų kraštovaizdžių priskiriamas povandeninis paveldas, kuriam taikomi analogiški naudojimo apribojimai, draudžiantys fiziškai pažeisti objektus po vandeniu. Archajiški kraštovaizdžiai yra veikiami klimato kaitos pokyčių tiesiogiai. Jų apsaugą nuo klimato kaitos pokyčių tikslinga tapatinti su gamtinės aplinkos apsauga nuo klimato kaitos padarinių.

Kaimiškuosius kraštovaizdžius formuoja urbanistinio paveldo – kaimai, jų dalys ir etnografiniai kaimai – objektai bei architektūrinio paveldo – dvarai, dvarų sodybos, palivarkai, dvarvietės ir kt. objektai, vietovės. Didžiausios jų sandaupos fiksuojamos centrinėje, pietryčių, pietvakarių ir šiaurinėje Lietuvos dalyse (žiūrėti brėžinį Kultūros politika ir rekreacijos vystymas). Dvarai ir kaimai yra agrarinio kraštovaizdžio reliktai, todėl didžioji jų dalis patenka į agrarinę Lietuvos struktūrą, nors kai kurie dvarai praturtina miestelių kraštovaizdžius, ar net miestovaizdžius. Jų apsaugai taikomas autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai. Režimai parenkami priklausomai nuo jų kultūrinės vertės, reikšmingumo, vertingųjų savybių pobūdžio, būklės ir kt., siekiant kultūros paveldo išteklius naudoti, pritaikyti ir įveiklinti. Kaimiškuosius kraštovaizdžius – kaimus, etnografinius kaimus, bažnytkaimius ir kt. naudoti agrarinėms ar artimoms joms paskirtims, dvarus, dvaro sodybas, dvarvietes ir kt. – gyvenamosioms ar visuomeninėms bendruomenių paskirtims, kaimo turizmui ar rekreacinei infrastruktūrai plėtoti. Kaimiškieji kraštovaizdžiai yra agrarinės infrastruktūros dalis, todėl jų apsaugą nuo klimato kaitos organizuoti kartu su agrarinės infrastruktūros pritaikymo klimato kaitos pokyčiams veikla. Kultūros paveldo objektų pritaikymas klimato kaitai bei jos prevencijos priemonės organizuojamos atsižvelgiant į

Techninius inžinerinius kraštovaizdžius yra senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, kanalai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai – fabrikai, spirito varyklos, pramoniniai pastatai, jų dalys ir kt. objektai, kompleksiniai objektai. Techninio inžinerinio kraštovaizdžio objektai išsidėstę dispersiškai, dažnai yra urbanizuotų kraštovaizdžių ar susisiekimo infrastruktūros dalis, kartais formuoja technogenizuotus nedidelės apimties kultūrinius kraštovaizdžius. Techninius inžinerinius kraštovaizdžius būtina integruoti į darnaus vystymo plėtros procesus, nepažeidžiant jų autentiškumo, rengiant jų individualius apsaugos reglamentus, specialiuosius ir / ar kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, plėtros strategijas ir programas.

Miestovaizdžius formuoja urbanistinio paveldo – miestai, miesteliai, jų dalys ir architektūrinio paveldo – rūmai, pilys, vienuolynai, bažnyčios, pastai ir kt. objektai, kompleksiniai objektai ir vietovės. Miestai ir miesteliai išsidėstę dispersiškai, trys iš jų išsiskiria ypatinga estetinė raiška – tai Vilnius, Kaunas ir Klaipėda. Jų apsaugai taikomi autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai, nustatomi tvarkymo ir veiklos juose apribojimai bei paveldosaugos reikalavimai. LR BP būtina integruoti istorinių miestų senamiesčius, naujamiesčius ir kt. miestų dalis į darnaus vystymosi plėtros procesus, rengti ne tik specialiuosius bet ir kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, plėtros strategijas ir programas. Kultūros paveldo vietovių ir objektų pritaikymas klimato kaitai bei jos prevencijos priemonės organizuojamos atsižvelgiant į už kultūros paveldą atsakingų institucijų rekomendacijas, taikant pasaulinę praktiką bei metodikas. Prioritetas teikiamas bendramiestiniams klimato kaitos prevencijos ir atsparumo sprendiniams, pažeidžiantiems nustatytų saugomų kultūrinio kraštovaizdžio vertingųjų savybių.

2 PRIEDAS. Valstybei strategiškai svarbūs projektai ir jų objektai (LR BP koncepcijoje įvardinti kaip “Lietuvos Strateginiai objektai”), planuojami įgyvendinti iki 2030 m. (brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams) *

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
1.	Tęstiniai infrastruktūros projektai *				
1.1.	Projektas „Rail Baltica“	2011–2026 m.	Statybos darbų užbaigimas, bandymų atlikimas ir paruošimas naudojimui	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.2.	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas)	2013–2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti sprendinius visuose projekte numatytuose ruožuose (objektuose)	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.3.	Projektas „Via Baltica“	2013–2030 m.	Iki 2030 m. įgyvendinti ruožus (objektus): kelio A5 nuo 56,83 iki 97,07 km, kelio A8 nuo 7,50 iki 87,86 km, kelio A17 nuo 10,53 iki 22,06 km ir kelio A10 nuo 9,17 iki 47,83 km	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.4.	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtra	2018–2030 m.	Vidinė plėtra ir plotų rezervavimas abiejoms išorinio giliavandens uosto alternatyvoms žemyninėje dalyje	Parengtas bendrasis planas, įteisintos plėtros galimybės. Projektavimas ir statyba	
2.	Kultūros projektai (objektai) *				
2.1.	Nacionalinės koncertų salė „Tautos namai“	2020–2023 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimo paslaugų viešasis pirkimas	
2.2.	Nacionalinė filmoteka su regioninės filmotekos padalinio Palangoje	2020–2030 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Architektūrinės idėjos konkursas (rinkos tyrimas ir viešasis pirkimas architektūrinių konkursų organizatoriaus paslaugoms įsigyti)	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
2.3.	Sapiegų rūmų kultūros pažinimo centras	2018–2022 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimas	Projektas „Sapiegų rūmų aktualizavimas“ Nr. 05.4.1-CPVA-V-301-01-0012 bendrai finansuojamas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ priemonės Nr. 05.4.1.-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“ lėšomis.
2.4.	Kauno centrinio pašto aktualizavimas įkuriant Lietuvos architektūros centrą	2020–2027 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Idėjos formulavimas	
3.	Ekonomikos vystymo projektai*				
3.1.	Veikiančių LEZ ir pramonės parkų vystymas	2020–2030 m.	Esamų LEZ ir pramonės parkų infrastruktūros, inžinerinių tinklų bei susisiekimo komunikacijų ir rinkodaros plėtra pritraukti TUI sumanios specializacijos srityse	Teritorijų projektavimas, PAV vykdymas, komunikacijų įrengimas, rinkodaros priemonių taikymas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
3.2.	Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ ribų plėtimas	Iki 2030 m.	Plečiamos jau veikiančių LEZ ribos	Planavimas	Objektai: Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ
3.3.	Naujų teritorijų stambioms investicijoms pritraukti kūrimas Vilniaus, Kauno regionuose	Iki 2030 m.	Užtikrinamas didžiųjų investuotojų poreikių tenkinimas, kai veiklai vykdyti reikalingi sklypai, siekiantys 70–100 ha plotą	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
3.4.	Naujų pramoninių teritorijų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose kūrimas	Iki 2030 m.	Kuriamos naujos teritorijos, siekiant pritraukti smulkesnius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramoninių parkų ir LEZ teritorijų plotą	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
3.5.	Vilniaus ir Kauno VLC vystymo projektai (pritaikymas logistikos, sandėliavimo ir gamybos veikloms)	2026–2034 m.	Kauno VLC plėtojamas Kauno geležinkelio stoties Palemono kelyje ir šalia esančių valstybinės žemės plotų teritorijoje (ne mažesnėje nei 12 ha), Vilniaus VLC – Eišiškių pl. 100 ir greta esančioje valstybinėje žemėje (ne mažesnėje nei 25,9 ha teritorijoje)	Planavimas	Objektai: Kauno VLC, Vilniaus VLC

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
3.6.	Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas	Vyriausybės nutarime projekto įgyvendinimo terminai nenustatyti	2019 m. atlikta analizė įvertino esamą infrastruktūrą ir jos plėtros poreikius, kurie užtikrintų stambaus didelės pridėtinės vertės duomenų centro įsikūrimo galimybes nagrinėtoje teritorijoje	Planavimas	
4.	Inžinerinės infrastruktūros projektai*				
4.1.	Dujotiekių jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos (projekto dalis Lietuvos Respublikos teritorijoje)	2011–2021 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	Statyba	
4.2.	Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo, įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines, projektai	2014–2020 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	KKJ jau veikia. VKJ darbą pradės 2023 III ketvirtį.	Objektai: KKJ, VKJ
4.3.	Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui synchroniniu režimu	2012–2025 m.	Iki 2025 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	Vertinta LR BP SPAV
4.4.	Vėjo jėgainių jūroje prijungimo prie žemyninės dalies projektas (objektas)	iki 2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	Steigimą derinti su Lietuvos kariuomene Vertintas LR BP SPAV
5.	Projektai krašto apsaugos sistemos tikslams*				
5.1	Lietuvos kariuomenės karinių poligonų ir karinio mokymo teritorijų, esančių Jonavos, Kaišiadorių ir Švenčionių rajo savivaldybėse išplėtimo projektas (Plėtros pagrindas LRV 2014 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1153)	2014–2022 m.	Įrengimo pagrindas LRV nutarimas 2014 10 22 nutarimas Nr. 1153 Teritorijų planavimo, statybų ir įrengimo darbai Pabradės poligono žemės sklypo performavimas, projektavimas, statybos darbai Ruklos poligono teritorijų planavimas, žemės sklypo performavimas, projektavimas, statybos darbai	Pabradės poligono įrengimo darbai Ruklos poligone vyksta teritorijų planavimo darbai.	Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 5 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrojo plano patvirtinimo“ (TPDR Nr. T00082995) Vyksta įgyvendinimo darbai. Rengiamas Jonavos ir Kaišiadorių rajonų savivaldybių dalių (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų) bendrasis planas

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
5.2	Naujo poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimas apie 12 000 ha (120 km ²) krašto apsaugos sistemos tikslams	iki 2030 m.	Iki 2025 m. numatoma parengti valstybei svarbaus projekto teritorijų planavimo dokumentą. Iki 2028 m. numatoma suformuoti žemės sklypą Rengiama galimybių studija 2020–2021 m.	Planavimas, projektavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi. Vertintas LR BP SPAV
5.3	Lietuvos kariuomenės Kairių karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų išplėtimas iki 750 ha krašto apsaugos sistemos tikslams	iki 2030 m.	Iki 2024 m. numatoma įgyvendinti visus sprendinius Iki 2028 m. numatoma suformuoti žemės sklypą	Planavimas, projektavimas	Vertintas LR BP SPAV
6.	Naujai (nenumatyti LR BP koncepcijoje) siūlomi ir kiti galimi (vystomi nustačius poreikį) projektai *				
6.1	Giluminis radioaktyviųjų atliekų atliekynas (projektas)	iki 2030 m.	Potencialiai tinkamų giluminiams radioaktyviųjų atliekų atliekynui įrengti teritorijų paieška ir tyrimai	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.2	Strateginė partnerystė – Vilnius–Kaunas (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.3	Strateginė partnerystė – Šiauliai–Panevėžys (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.4	Strateginė partnerystė – Didžioji Klaipėda (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.5	Strateginė partnerystė – Sūduvos nacionalinis parkas (projektas)	iki 2030 m.	Steigimo (planavimo) procedūrų etapas	Komunikacija, planavimo procedūros, viešinimo, derinimo procedūros	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.6	Transeuropinio IX B transporto koridoriaus, geležinkelio ruožo, Klaipėdos miesto aplinkkelis, jungiantis koridorių nuo Kretingos rajono ribos iki Draugystės geležinkelio stoties, Klaipėdos mieste	iki 2030 m.	Galimybių studija, tolimesni planavimo etapai ir statyba (pasitvirtinus poreikiui)	Planavimas, projektavimas ir statyba (pasitvirtinus poreikiui)	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.7	Naujas tarptautinis oro uostas tarp Vilniaus ir Kauno miestų (projektas)	2020–2030 m.	Sprendimo priėmimas dėl oro uosto projektavimo tikslingumo. Nustačius naujo oro uosto poreikį - teritorijos parinkimas ir rezervavimas	Galimybių studija, planavimas, projektavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi. Vertintas LR BP SPAV

*Pastaba: Sąraše pateikti strategiškai svarbūs projektai ir/ar objektai yra arba, esant poreikiui, gali būti ateityje Lietuvos Respublikos Seimo arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais pripažinti svarbiais valstybės projektais.

3 PRIEDAS. Rodikliai sprendinių įgyvendinimo rezultatams vertinti urbanistinių struktūrų ir sistemų srityje

Priede pateikiamas kompleksinis rodiklių rinkinys skirtas LR teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo rezultatams vertinti, jį numatoma taikyti ir žemesnio lygmens teritorijų ir kitiems planavimo dokumentams. Rinktiniai rodikliai siejami su urbanistinių aglomeracijų miestų driekos indeksu ir kompaktiškų urbanizuotų teritorijų pokyčio vertinimu. Rodiklių rinkinys yra rekomendacinio pobūdžio.

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/PASIRINKIMO MOTYVAI
Pokyčiams urbanistinėje struktūroje įvertinti	Urbanizacijos lygis	Proc.	LS	67,29		Gali būti lyginamas su Eurostat
Urbanizacijos mastui ir procesams stebėti	Užstatytos teritorijos nuo bendro ploto	Proc.	NŽT	3,67		Erdviniai duomenys
	Gyventojų tankis	gyv. / kv.km	LS	42,8		Erdviniai duomenys
Didinti šalies tarptautinį konkurencingumą	Pasaulio konkurencingumo indeksas	vieta	Pasaulio ekonomikos forumas	39	35 / 30	NPP rodiklis
Regionų atskirties mažinimas, partnerysčių formavimas	Vidutinis Gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių Gyvenimo kokybės indekso vidurkiu	indekso punktai	VRM	6,03 (2016)	5.03 / 3.53	NPP rodiklis
Partnerysčių formavimas	Regioninių paslaugų (savivaldybių viešųjų paslaugų funkcijų, kurių vykdymą kelios ar visos regiono savivaldybės organizuoja bendrai), teikiamų regione, skaičius	vnt.	VRM	0	3 / 5	NPP rodiklis
Kompaktiški miestai (miestų driekos indekso dedamasis rodiklis)	Užstatytos infrastruktūra ir pastatai teritorijos ploto padidėjimas (ar mažėja miesto kompaktiškumas)	Miestų driekos indekso reikšmė	VRM	Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0, kur neigiamos reikšmės rodo, kad miestai tampa labiau kompaktiški (auga tankumas centre, mažėja „plyname lauke“ vystomų kvartalų), o teigiamos reikšmės – kad vyksta priešingas procesas.	Dirbtinių dangų ploto pagal CORINE (išskyrus 141 tipą - miestų želdinius) pokytis nuo 2012 m.
Kompaktiški miestai (miestų driekos indekso dedamasis rodiklis)	Gyventojų skaičiaus augimas anksčiau neurbanizuotoje teritorijoje (ar gyventojai keliasi į retai gyvenamas priemiestines teritorijas)	Miestų driekos indekso reikšmė	VRM	Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama neigiamų reikšmių tendencijos, t.y. miestų kompaktiškumo)	Gyventojų skaičiaus pokytis nuo 2011 m. Gyventojų ir būstų surašymo (1 km. gardelės tikslumu). Skaičiuojama dirbtinių dangų plotui nepriskiriamoje teritorijoje.

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Kompaktiški miestai (miestų drikos indekso dedamasis rodiklis)	Miesto branduolio tankumo mažėjimas (ar mažėja gyventojų tankiai gyvenamame miesto centre ir arti centro)	Miestų drikos indekso reikšmė	VRM	Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama neigiamų reikšmių tendencijos, t.y. miestų kompaktiškumo)	Gyventojų skaičiaus pokytis nuo 2011 m. Gyventojų ir būstų surašymo (1 km. gardelės tikslumu). Skaičiuojama 3000 gyv./km2 tankumo teritorijoje.
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: kokybiškos vietinės paslaugos	Ploto santykis tarp didžiųjų prekybos centrų ir mažųjų prekybos įmonių	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė mažųjų prekybos įmonių naudai)	
	Naujų socialinių verslų kiekis	Naujų socialinio verslo įmonių skaičius	EIMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Paslaugų įvairovė	Skirtingų paslaugų tipų santykis proc.	AM	100	Siekiama tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	
	7.2.7. Kultūros paslaugų tolygumas ir prieinamumas regionų gyventojams		NPP			
	7.2.14. Savivaldybių viešųjų paslaugų, kurias teikia nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijos, dalis		NPP			
	8.8.1. Regioninių paslaugų (savivaldybių viešųjų paslaugų funkcijų, kurių atlikimą kelios ar visos regiono savivaldybės organizuoja bendrai), teikiamų regione, skaičius		NPP			
	7.2.13. Savivaldybių, kuriose teikiamas nustatytus kriterijus atitinkantis bazinių paslaugų šeimai paketas, dalis		NPP			
	2.8.1. Įmonių, kurios matuoja pažangą socialinės atsakomybės srityje pagal verslo tvarumo ir atsakingumo indeksą, skaičius		NPP			

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/PASIRINKIMO MOTYVAI
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: urbanistinių teritorijų regeneracija	Projektų santykis tarp vystymo tuščiuose ir užstatytuose sklypuose	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė užstatytų sklypų naudai)	
	Apleistų teritorijų ar pastatų įveiklinimas	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Neužstatytų miesto vidinių teritorijų įveiklinimas	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Daugiabučių namų kvartalinės, kompleksinės transformacijos vykdymas	Įgyvendintų projektų kiekis	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Buvusių gamybinių įmonių ar teritorijų plotas atliekant konversiją, pritaikymą naujoms paskirtims	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Išsaugoto ir integruoto kultūros paveldo projektų kiekis vykdant rekonstrukciją ar konversiją	Įgyvendintų projektų kiekis	LRKM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	4.6.1. Įveiklintų kultūros paveldo objektų dalis		NPP			
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: mobilumas ir susisiekimas	Kasdienių miesto kelionių tarp darbo ir namų vietų atstumas ir laikas	km; min		1; 20	Matuojamas pokytis nuo 1km; 20min (Tikslas kuo mažesnė reikšmė)	
	Gatvių pritaikytų bėmutorio transporto ir pėsčiųjų judėjimui ilgis	km	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Automobilių ar kelionių jais skaičius tenkantis šeimai	vnt.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas neigiama reikšmė)	
	Integruoto viešojo transporto priemonių be vidaus degimo variklio kiekis	vnt.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Kelionių skaičiaus santykis tarp tarpmiestinio viešojo transporto ir privačių automobilių	Proc.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė viešojo transporto naudai)	

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/PASIRINKIMO MOTYVAI
	7.2.10. Keleivių, pervežtų vietinio (miesto ar priemiestinio) reguliaraus susisiekimo maršrutais, skaičius, tenkantis vienam regiono gyventojui per metus		NPP			
	7.2.11. Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė naudotis viešuoju transportu tinkamu laiku, dalis		NPP			
	7.2.2. Gyventojų, kurie ekonominiuose centruose sutelktas darbo vietas ir paslaugas (parduotuves, kultūros ir laisvalaikio objektus, finansinių paslaugų įstaigas) iš gyvenamosios vietos pasiekia per 45 min., dalis kiekviename regione		NPP			
	6.1.5. Kelionių dviračiais ir kitomis bemotorėmis transporto priemonėmis dalis bendroje kelionių struktūroje		NPP			
	7.2.1. Gyventojų, kurie kasdienes (ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo ir pirminės ambulatorinės sveikatos priežiūros) paslaugas iš gyvenamosios vietos pasiekia per 30 min. (tankiai gyvenamose vietovėse – pėsčiomis; kitose – automobiliu), dalis kiekviename regione		NPP			
	5.4.3. Elektrifikuotų geležinkelių dalis, palyginti su bendru geležinkelių ilgiu		NPP			
	6.1.6. Autobusų ir traukinių dalis, palyginti su visu keleiviniu transportu		NPP			
	6.1.7. Geležinkelių ir vidaus vandens transporto dalis, palyginti su visu krovinių transportu		NPP			

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/PASIRINKIMO MOTYVAI
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: vietinė produkcija	Smulkaus verslo įmonių kiekis	vnt.	EIMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	(Atsinaujinančios) energijos kiekis išgautas teritorijoje	kWh / kv.km	ENMIN	0 / 1	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	Erdviniai duomenys
	2.14.2. Ūkininkų ir šeimos ūkių, kurie tiesiogiai vartotojams parduoda daugiau kaip 50 proc. savo produkcijos, skaičius		NPP			
	7.1.2. Veikiančių smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skaičiaus, tenkančio 1 000 gyventojų, kiekviename regione pokytis, palyginti su pradine situacija		NPP			
	5.3.2. Lietuvoje pagamintos elektros energijos dalis nuo bendro šalies elektros energijos sunaudojimo		NPP			
	4.1.2. Gyventojų, esančių mažiau palankiame kultūriniame kontekste, dalyvaujančių kultūrinėse veiklose, dalies padidėjimas		NPP			
	5.3.1. Iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą elektros energiją savo reikmėms vartojančių asmenų skaičius		NPP			
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: intensyvus naudojimas, tankumas	Santykis tarp darbo ir gyvenimo vietų teritorijoje	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas 0 reikšmė)	Erdviniai duomenys
	Pastatų ar teritorijos naudojimo intensyvumas (veiklų įvairovė, erdvių išnaudojimas)	Besinaudojančių žmonių skaičius/kv.km		0 / 1 kv.km	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Vystymų urbanistinių, architektūrinių projektų atstumas nuo transporto mazgų intensyvios urbanizacijos arealuose	km	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	Erdviniai duomenys
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo	Būstų tipologijų įvairovė teritorijoje	proc. kv.km /	AM	100proc. / 1kv.km	Siekiami tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	Erdviniai duomenys

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/PASIRINKIMO MOTYVAI
principas: darnus būstas	Būstų kokybės įvertinimas	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama teigiamų reikšmių)	
	Savivaldybių būstų kiekis	vnt.	Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) duomenys, 2019	27672	Siekiama didesnės už esamą būstų kiekio reikšmės	
	Kokybiškų naujai sukurty būstų kiekis išvystytose intensyvios urbanizacijos arealuose	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama teigiamų reikšmių)	
	Būstų skirtų pažeidžiamoms socialinėms grupėms kiekis (savivaldybės, socialinis)	vnt.	SOCMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	6.4.2. Sutaupyta pastatų ūkyje energijos kiekis					
	Įperkamo būsto vertė teritorijoje	vidutinė būsto kaina / kv.km				Erdviniai duomenys
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: viešos ir žalios erdvės	Regeneruotų arba naujai sukurty viešų erdvių ir jungčių tarp jų projektų kiekis	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Miesto erdvių įvairovė teritorijoje (privati, pusiau privati, pusiau vieša, vieša)	proc. / kv.km	AM	100proc. / 1kv.km	Siekiama tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	Erdviniai duomenys
	Klimato neigiamam poveikiui pritaikytos viešos erdvės	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama teigiamų reikšmių)	
	Užterštų teritorijų įveiklinimo, transformacijos ir valymo projektų kiekis	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama teigiamų reikšmių)	

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVIMO VIENETAS	RODIKLIO ŠALTINIS	ESAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Mišraus, horizontalaus, vertikalaus tipo bendrai atliekamų bendrų projektų kiekis	vnt.	AM		Matuojamas bendrų funkcinio papildomumo (bet kurios funkcinio ryšio stiprinimo) projektų kiekis.	Siekama kuo daugiau įvairių partneriavimo modelių projektuose dalyvaujant tiek valstybės institucijoms, savivaldybės, vietos bendruomenės, NVO sektoriaus, verslo atstovų
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Laikas per kurį įveiktas kelionės atstumas	min.	AM		Siekama, kad atstumas tarp partneriaujančių urbanistinių centrų būtų kuo mažesnis	Aukšto lygio junglumas tarp urbanistinių centrų
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Naujai įkurtų arba egzistuojančių įmonių kiekis (kurios teikia paslaugas partnerystėje dalyvaujantiems urbanistiniams centrams)	vnt.	AM		Matuojamas pokytis nuo egzistuojančių įmonių skaičiaus (siektina didėjanti reikšmė)	Siekama kuo didesnio įvairesnių paslaugų teikimo nacionaliniame arba tarptautiniame lygmenyse

4 PRIEDAS. Kultūros indekso metodika, kuria pagrįsti LR BP sprendiniai nuo 183p. iki 196p.

Kultūros paslaugų efektyvumo indeksas

Kultūra strateginiuose Lietuvos dokumentuose įvardijama kaip esminis prioritetas, tačiau trūksta metodikų, kurios leistų nustatyti prioritetus paversti praktiškai įgyvendinamais sprendimais. Nėra aiškiai pateikiama pozicija dėl kultūros vertės tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu, bei nėra parodoma tiesioginė įtaka vietos gyvenimo kokybei bei netiesioginė įtaka bendram šalies vystymuisi.

Ekonominio pobūdžio kultūros sektoriaus rodikliai gali parodyti sektoriaus dydį ir šalies kūrybinės ekonomikos struktūrą, tačiau jie neatskleidžia realaus poveikio ir jo intensyvumo. Kultūros sektoriaus poveikis apibrėžiamas ne tik rinkos procesais, bet ir sociokultūrine verte, kurios matavimui yra tinkamesni kokybiniai rodikliai. Dėl šios priežasties poveikio vertinimas dažnai yra aprašomojo ir paaiškinamojo pobūdžio, o ne pagrįstas aiškiais kiekybiniais įverčiais.

Siekiant atskleisti kultūros išteklių kuriamą vertę nacionaliniu, regionų ir savivaldybės lygiu, remiamasi LR Kultūros ministerijos vykdytų apklausų duomenimis (2019 m., 2020 m.) apie kultūros įstaigų vykdomas veiklas, teikiamas paslaugas, aptarnaujamų lankytojų, įtrauktų dalyvių skaičių ir pan. Duomenys surinkti skirtingoms Lietuvos kultūros įstaigoms ir organizacijoms, įmonėms, nepriklausomai nuo įstaigos pavaldumo ar juridinio statuso, pateikiant informaciją apie vykdomą veiklą ir kuriamą naudą.

Kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimo prioritetai iki 2025 m. (sprendiniai 183–196 p.) išskirti remiantis sukuriamos vertės ir turimų išteklių santykio analize.

$$KI = \frac{T+PS+SV+A}{P+B+TT+D}$$

KI – kultūros paslaugų efektyvumo indekso reikšmė.

Sukuriama vertė:

T – tolygumas. Vertinamas kultūros paslaugų pagal naudojimo dažnį pasiskirstymo tolygumas savivaldybės teritorijoje (būtiną, retą, dažną poreikio paslaugas).

PS – paslaugų spektras nurodo į skirtingų meno sričių prieinamumą. Vertinamas skirtingų kultūros paslaugų (meno studijų, būrelių, klubų veikla, meno mėgėjų kolektyvų veikla, koncertai, festivaliai, dramos teatro spektakliai, šokio spektakliai, muzikinio teatro spektakliai, parodos, kino filmų rodymai – peržiūros, kultūrinė edukacija, ekspozicijų lankymas, skaityklos paslaugos, leidinių skolinimo paslaugos, prieigos prie duomenų bazių paslaugos) trūkumas.

SV – socialinė vertė indikuoja soc. rizikos grupių įtraukimo lygį į kultūrinės (kultūrinės edukacijos) veiklas. Vertinamas kultūrinės edukacijos programose dalyvavusių vaikų ir jaunimo senjorų ir neįgaliųjų skaičius.

A – apsilankymai nurodo į auditorijos pritraukimą. Vertinamas bendras apsilankymų skaičius.

Turimi resursai:

P – plotas kultūrinei veiklai Nurodo į infrastruktūrines galimybes teikti kultūros paslaugas.

B – biudžetas nurodo į finansinius pajėgumus teikti kultūros paslaugas.

TT – teikėjų tankis nurodo į paslaugų teikėjų pasiskirstymą teritorijoje.

D – darbuotojų skaičius nurodo į žmogiškųjų išteklių pajėgumus teikti kultūros paslaugas

Savivaldybių klasifikatorius

Siekiant gauti palyginamus duomenis tarp savivaldybių, įvestas klasifikatorius su skirtingais indekso dedamųjų reikšmių apskaičiavimo būdais miesto, tarpinio ir kaimiškojo tipo savivaldybėms.

Lygiai			Tolygumas			Soc. Vertė			Apilankymai				Biudžetas				Plotas kultūrinei veiklai				Darbuotojai							
Savivaldybė	Klasifikatorius	Tipas	Būtinai	Dažnas	Retas	15 jū: vaikų ir jaunimo (iki 19 metų)	15 jū: senjorų (65+ metų) skaičius	15 jū: neįgalųjų skaičius	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1
Vilniaus m. sav.	1	Miesto	40%<B<50%	22%<=D<32%	23%<=R<33%	x=680	x>=90	x>=41	x=20699	25000<x	20000<x<=25000	15000<x<=20000	x=427306	450000<x	350000<x<=450000	250000<x<=350000	x=321	360<x	320<x<=360	x<=300	x=14	16<x	12<x<=16	x<=12	x=0.86	0.9<x	0.7<x<=0.9	x<=0.7
Kauno m. sav.	1	Miesto																										
Klaipėdos m. sav.	1	Miesto																										
Birštono sav.	2	Tarpinio tipo																										
Biržų r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Druskininkų sav.	2	Tarpinio tipo																										
Alytaus m. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Panevėžio m. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Šiaulių m. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Marijampolės sav.	2	Tarpinio tipo																										
Mažeikių r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Neringos sav.	2	Tarpinio tipo	79%<B<89%	10%<D<20%	0%<R<1%	x=60	x>=20	x>=6	x=2162	2500<x	2000<x<=2500	1500<x<=2000	x=15680	16000<x	11000<x<=16000	7000<x<=11000	x=100	120<x	100<x<=120	x<=90	x=1	3<x	2<x<=3	x<=2	x=0.06	0.07<x	0.05<x<=0.07	x<=0.05
Palangos m. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Trakų r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Rokiškio r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Tauragės r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Telšių r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Ukmergės r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Utenos r. sav.	2	Tarpinio tipo																										
Visagino sav.	2	Tarpinio tipo																										
Akmėnės r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Alytaus r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Anykščių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Ignalinos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Joniškio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Jurbarko r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kašiadorių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kaivarijos sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kauno r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kazlų Rūdos sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kėdainių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kelmės r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Klaipėdos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kretingos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Kupiškio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Lazdijų r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Molėtų r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Pagėgių sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Pakruojos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Panevėžio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo	86%<B<96%	7%<D<11%	0%<=R<0.5%	X=50	X>=22	X>=6	x=2667	2600<x	2100<x<=2600	1600<x<=2100	x=51708	55000<x	50000<x<=55000	45000<x<=50000	x=97	110<x	90<x<=110	x<=80	x=2	4<x	2<x<=4	x<=2	x=0.04	x<0.05	0.03<x<=0.05	x<=0.03
Pasvalio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Prienu r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Radviškio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Raseinių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Rietavo sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Šakių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Šalčininkų r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Šiaulių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Šilalės r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Šilutės r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Širvintų r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Skundo r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Švenčionių r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Varėnos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Elektrėnų sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Jonavos r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Plungės r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Vilkaviškio r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Vilniaus r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										
Zarasų r. sav.	3	Kaimiškojo tipo																										

Kultūros paslaugų indekso dedamųjų reikšmių apskaičiavimas pagal savivaldybės tipą.

Savivaldybių kultūros paslaugų efektyvumo indekso reikšmės

Remiantis savivaldybių teritorijose veikiančių kultūros paslaugų teikėjų pateiktais duomenimis (3557 organizacijų duomenys iš LRKM 2020 m. įvykdytos apklausos), ir savivaldybių klasifikacija, apskaičiuotos kultūros indekso efektyvumo reikšmės kiekvienai savivaldybei:

Akmenės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	8	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Alytaus m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.70
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	10	
	Plotas	3		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Alytaus raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Anykščių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Birštono				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8	0.73
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	2	11	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		

Biržų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.80
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Druskininkų				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.64
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	11	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Elektrėnų				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Ignalinos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Jonavos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.43
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Joniškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.43
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		

Jurbarko raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.50
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Kaišiadorių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Kalvarijos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.17
	Paslaugų spektras	1		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Kauno m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	1		
Kauno raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	0.90
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Kazlų Rūdos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	5	0.83
	Paslaugų spektras	1		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		

Kelmės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.33
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		

Klaipėdos m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	0.67
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		

Klaipėdos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.29
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		

Kretingos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.13
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	8	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		

Kupiškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	2.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		

Kėdainių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.50
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		

Lazdijų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Marijampolės				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.13
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	8	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Mažeikių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.29
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Molėtų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	1		
Neringos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.67
	Paslaugų spektras	0		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	1		
Pagėgių				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	6	0.67
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		

Pakruojo raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	6	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Palangos m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.70
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Panevėžio m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8	0.67
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Plotas	3		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Panevėžio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	5	0.71
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	2	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Pasvalio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Plungės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	2		
	Teikėjų tankis	3		

Prienų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Radviiliškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	4	8	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	8	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Raseinių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	2.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Rietavo				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Rokiškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Skuodo raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	11	0.92
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		

Šakių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.67
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Šalčininkų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.17
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Šiaulių m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	0	8	
	Plotas	2		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Šiaulių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	10	1.43
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Šilalės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.50
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Šilutės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	0.78
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		

Širvintų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	3	0.43
	Paslaugų spektras	0		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Švenčionių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Tauragės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Telšių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	9	1.50
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	2	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Ukmergės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Utenos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	5	0.71
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		

Varėnos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	0.78
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Vilkaviškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Vilniaus m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	11	0.92
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Vilniaus raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Visagino				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	2	0.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Zarasų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	10	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	1		

Kultūros paslaugų efektyvinimo prioritetai:

Remiantis apskaičiuotomis kultūros paslaugų efektyvumo indekso ir jo dedamųjų reikšmėmis, nustatyti kultūros paslaugų efektyvinimo prioritetai:

	Prioritetinės kultūros paslaugų spektro gerinimo teritorijos	Prioritetinės soc. rizikos grupių įtraukimo į kultūros paslaugas teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų sukuriamos pridėtinės vertės gerinimo teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų išteklių gausinimo teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų efektyvinimo teritorijos
Akmenės r. sav.	2	2	8	8	1
Alytaus m. sav.	3	1	7	10	0.7
Alytaus r. sav.	2	1	7	5	1.4
Anykščių r. sav.	3	1	9	9	1
Birštono sav.	2	3	8	11	0.73
Biržų r. sav.	3	1	4	5	0.8
Druskininkų sav.	2	2	7	11	0.64
Elektrėnų sav.	3	2	7	7	1
Ignalinos r. sav.	2	0	7	5	1.4
Jonavos r. sav.	3	1	10	7	1.43
Joniškio r. sav.	3	1	10	7	1.43
Jurbarko r. sav.	2	1	9	6	1.5
Kaišiadoryų r. sav.	3	1	10	9	1.11
Kalvarijos sav.	1	2	7	6	1.17
Kauno m. sav.	3	0	7	7	1
Kauno r. sav.	3	1	9	10	0.9
Kazlų Rūdos sav.	1	2	5	6	0.83
Kelmės r. sav.	3	1	8	6	1.33
Klaipėdos m. sav.	3	1	8	12	0.67
Klaipėdos r. sav.	2	1	9	7	1.29
Kretingos r. sav.	2	1	9	11	0.82
Kupiškio r. sav.	2	3	10	5	2
Kėdainių r. sav.	3	1	9	6	1.5
Lazdijų r. sav.	2	1	7	7	1
Marijampolės sav.	3	1	9	8	1.13
Mažeikių r. sav.	3	1	9	6	1.5
Molėtų r. sav.	2	2	8	6	1.33
Neringos sav.	0	1	4	6	0.67
Pagėgių sav.	2	3	9	7	0.67
Pakruojo r. sav.	2	1	6	6	1
Palangos m. sav.	2	2	7	10	0.7
Panėvėžio m. sav.	2	1	5	4	1.25
Panėvėžio r. sav.	2	3	8	12	0.67
Pasvalio r. sav.	2	1	8	7	1.14
Plungės r. sav.	2	2	10	9	1.11
Prienų r. sav.	2	2	10	9	1.11
Radviliškio r. sav.	3	2	10	8	1.25
Raseinių r. sav.	3	2	10	5	2
Rietavo sav.	2	1	7	7	1
Rokiškio r. sav.	3	1	8	7	1.14
Skundo r. sav.	2	3	11	12	0.92
Šakių r. sav.	3	1	10	6	1.67
Šalčininkų r. sav.	2	1	7	6	1.17
Šiaulių m. sav.	3	2	8	8	1
Šiaulių r. sav.	2	3	10	7	1.43
Šilalės r. sav.	3	1	9	6	1.5
Šilutės r. sav.	2	1	7	9	0.78
Širvintų r. sav.	0	1	3	7	0.43
Švenčionių r. sav.	2	1	8	7	1.14
Tauragės r. sav.	2	2	4	10	0.4
Telšių r. sav.	2	3	9	6	1.5
Trakų r. sav.	2	1	8	7	1.14
Ukmergės r. sav.	2	2	8	7	1.14
Utenos r. sav.	3	0	5	7	0.71
Varėnos r. sav.	2	1	7	9	0.78
Vilkaviškio r. sav.	2	1	8	6	1.33
Vilniaus m. sav.	3	3	11	12	0.92
Vilniaus r. sav.	2	1	7	5	1.4
Visagino sav.	2	0	2	6	0.33
Zarasų r. sav.	3	3	10	10	1

5 PRIEDAS. Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas³⁷

Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas (toliau – Kraštovaizdžio planas) patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703 "Dėl nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano patvirtinimo". Teritorijų planavimo dokumento registracijos numeris TPDR - T00077225.

Tai valstybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, kurio sprendiniai yra privalomi kitiems to paties ar žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentams sprendžiant šalies kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas.

Valstybės lygmens teritorinis reglamentavimas tiesiogiai netaikomas vietovės lygmenyje ir asmenims. Kraštovaizdžio plano sprendiniuose pateikti tvarkymo reglamentavimai taikomi tiek, kiek tai neprieštarauja Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir jį įgyvendinančiųjų teisės aktų nuostatomis bei konkreitiems nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos reikalavimams ir kultūros paveldo tvarkymo planams (teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams).

Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stiprinimui ir jos palaikymui skirtos nuostatos detalizuojamos kituose to paties ir žemesnio lygmens (savivaldybės lygmens) teritorijų ir/ar strateginio planavimo dokumentuose įvertinus konkrečią gamtinę situaciją, kraštovaizdžio būklę ir jo naudojimą. Rengiant savivaldybės ir vietos lygmens teritorijų planavimo dokumentus juose formuojamos nuostatos dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo vertinimo, apsaugos, įveiklinimo ir eksponavimo vadovaujantis principinėmis Kraštovaizdžio plano nuostatomis.

Ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijos, taip pat teritorijos, kuriose nustatytas ypač raiškos ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos atvirų ir pusiau atvirų, pusiau uždarų ir uždarų erdvių kraštovaizdis ir pajūrio-pamario kraštovaizdžio vizualinės apsaugos zona detalizuojami savivaldybių bendruosiuose planuose ar kituose teritorijų planavimo dokumentuose. Teritorijų planavimo dokumentuose formuojamos nuostatos dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo išsaugojimo.

³⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/733b3c1068fb11e5b316b7e07d98304b?jfwid=8fvznfzd2>

6 PRIEDAS. Lietuvos Respublikos valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentai. Europos Sąjungos ir kiti teritorijų planavimą reglamentuojantys teisės aktai ir dokumentai siejami su LR BP sprendiniais

Su LR BP sprendiniais siejami Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojantys (registruoti TPDR) valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentai:

- Kuršių nerijos nacionalinio parko ir jo zonų ribų planas (TPDR Nr. T00053697);
- Bernotiskės miško pušies valstybinio genetinio draustinio ribų planas (TPDR Nr. T00074193);
- Žemaitijos nacionalinio parko planavimo schema (ribų ir tvarkymo planai) (TPDR Nr. T00073785);
- Lietuvos Respublikos pajūrio juostos ribų planas (schema) (TPDR Nr. T00077170);
- Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje specialusis planas (TPDR Nr. T00078751);
- Europinio standarto geležinkelio linijos Kaunas- Lietuvos ir Latvijos valstybių siena specialusis planas (TPDR Nr. T00079723);
- Žemės sklypo (kadastrinis Nr. 4928/0007:62), esančio Vaiguvo k., Kruonio sen., Kaišiadorių r. sav., detaliojo plano keitimas 132,02 ha žemės sklype, esančiame Kaišiadorių r. sav., Kruonio sen., Vekonių k. 10, valstybei svarbiam ekonominiam projektui „Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas“ įgyvendinti (TPDR Nr. T00081275);
- Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schema (TPDR Nr. T00054220);
- Magistralinio kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožo nuo 56,83 iki 97,06 km rekonstravimo specialusis planas (TPDR Nr. T00084182);
- Ypatingos valstybinės svarbos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto „330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba“ inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (TPDR Nr. T00086251);
- Ypatingos valstybinės svarbos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto „330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba“ inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (TPDR Nr. T00086250);
- Vilniaus apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00071421);
- Panevėžio apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00074247);
- Alytaus apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00076663);
- Pajūrio juostos žemyninės dalies paplūdimių rekreacijos planas (TPDR Nr. T00075435);
- Marijampolės apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00077737);
- Kauno apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00078559);
- Vainuto miškų biosferos poligono ribų planas (TPDR Nr. T00052867);
- Tauragės apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00080569);
- Klaipėdos apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00082739);
- Telšių apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00084204);
- Pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo planas (TPDR Nr. T00084341);
- Dėl Šiaulių apskrities miškų tvarkymo schemos keitimo (TPDR Nr. T00085699);
- Magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kuršėnai specialusis planas (TPDR Nr. T00072150);

- Suskystintų gamtinių dujų terminalo, susijusios infrastruktūros ir dujotekio statybos specialusis planas (TPDR Nr. T00053860);
- "330 kV elektros perdavimo oro linijos Kruonio HAE -Alytus statyba" specialusis planas (TPDR Nr. T00072923);
- Magistralinio dujotekio nuo Tauragės iki Klaipėdos specialusis planas (TPDR Nr. T00053605);
- Specialusis susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams bei kitiems kroviniams vežti naujos atominės elektrinės statybai, planas (TPDR Nr. T00074907);
- Žemės paėmimo visuomenės poreikiams vietinės reikšmės automobilių kelių statybai ir rekonstrukcijai dėl Europinio standarto geležinkelio linijos Kaunas–Lietuvos ir Latvijos valstybių siena tiesimo Kauno rajono savivaldybės teritorijoje projektas (TPDR Nr. T00084117).

Sprendžiant šalies raidos iššūkius LR BP sprendiniuose lokalizuotos šių tarptautinių dokumentų, integruotų Lietuvos Respublikos teisės aktuose, nuostatos:

- Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų³⁸ (angl. *The 2030 Agenda for Sustainable Development*);
- Jungtinių Tautų Naujoji miestų darbotvarkė³⁹ (angl. *New Urban Agenda*);
- Europos Komisijos Europos Sąjungos Miestų darbotvarkė „Amsterdamo paktas“⁴⁰ (angl. *Urban Agenda for the EU “Pact of Amsterdam”*);
- Jungtinių Tautų Tarptautinės Miestų ir Gyvenviečių Teritorijų Planavimo Gairės⁴¹ (angl. *UN-Habitat International Guidelines on Urban and Territorial Planning Handbook*).

Formuojant LR BP sprendinius taip pat įvertintos ir / ar pasiremta šių tarptautinių dokumentų, integruotų Lietuvos Respublikos teisės aktuose, nuostatos:

- Europos Sąjungos jūrinės politikos „Žaliasis dokumentas“;
- Europos Sąjungos Teritorinė darbotvarkė;
- Europos Komisijos Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai;
- Baltijos jūros regiono ilgalaikio vystymo perspektyva (iki 2030 m.) ir ją keičiantys dokumentai;
- 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/2/EB, sukurianti Europos bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE);
- ES biologinės įvairovės strategija iki 2030; Europos Sąjungos strategija miškams ir su mišku susijusiam sektoriui;
- 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB 2009 m. lapkričio 30 d. dėl laukinių paukščių apsaugos;
- Tarybos Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB 1992 m. gegužės 21 d.;
- Helsinkio komisijos neeiliniame ministrų susitikime 2007 lapkričio 15 d. priimtas Baltijos jūros veiksmų planas;
- 1992 m. balandžio 9 d. 1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos;

³⁸ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>

³⁹ <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

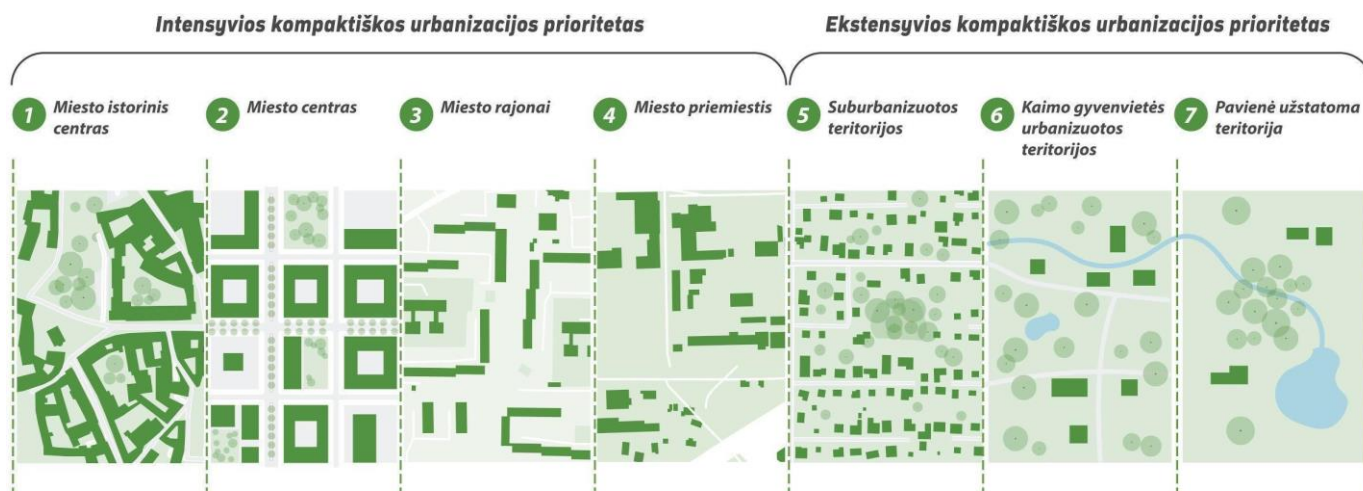
⁴⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

⁴¹ <https://unhabitat.org/books/international-guidelines-on-urban-and-territorial-planning/>

- 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos;
- 2008 m. birželio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva); kiti tarptautiniai teisės aktai, nustatantys teritorijų planavimo, teritorijų apsaugos, naudojimo ir veiklos joje reikalavimus.

7 PRIEDAS. Pagal visas morfologinio užstatymo savybes išskiriamos urbanizuotos teritorijos zonos ir jų esminiai planavimo principai

Intensyvių ir ekstensyvių kompaktiškų urbanizuotų teritorijų funkcinių prioritetų susiejimas su 7 urbanizuotos teritorijos zonomis

7 priedo 1 pav. Kompaktiškų urbanizuotų teritorijų funkcinių prioritetų sąsąjų su 7 urbanizuotos teritorijos zonomis schema

Pagal visas morfologinio užstatymo savybes išskiriamos 7 urbanizuotos teritorijos zonos: miesto istorinis centras, miesto centras, miesto rajonas, miesto priemiestis, suburbanizuotos teritorijos, kaimo gyvenamųjų vietovių urbanizuotos teritorijos ir pavienės užstatomos teritorijos. Urbanizuotoms ar urbanizuojamoms teritorijoms, kuriose dominuoja išskirtų užstatymo morfotipų zonos, priskiriamas intensyvios urbanizacijos (UI) arba ekstensyvios urbanizacijos (UE) teritorijų naudojimo funkcinis prioritetas. Tam, kad miestai taptų kompaktiški ar išsaugotų savo kompaktiškumą, kiekvienai urbanizuotos ar urbanizuojamos teritorijos zonai rekomenduojama taikyti skirtingus planavimo ir vystymo principus, skirtingas vystymą ribojančias ar skatinančias priemones.

Rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir tobulinant teritorijų planavimo normas, rekomenduojama įvertinti ir pagal teritorijos pobūdį integruoti pagrindinius žemiau dėstomus rekomenduojamus planavimo ir vystymo principus šioms urbanizuotoms ir urbanizuojamoms teritorijos zonoms:

1. Miesto istorinis centras. Senamiestis, seniausia miesto dalis, branduolys, apibrėžiamas kaip paveldo objektas.

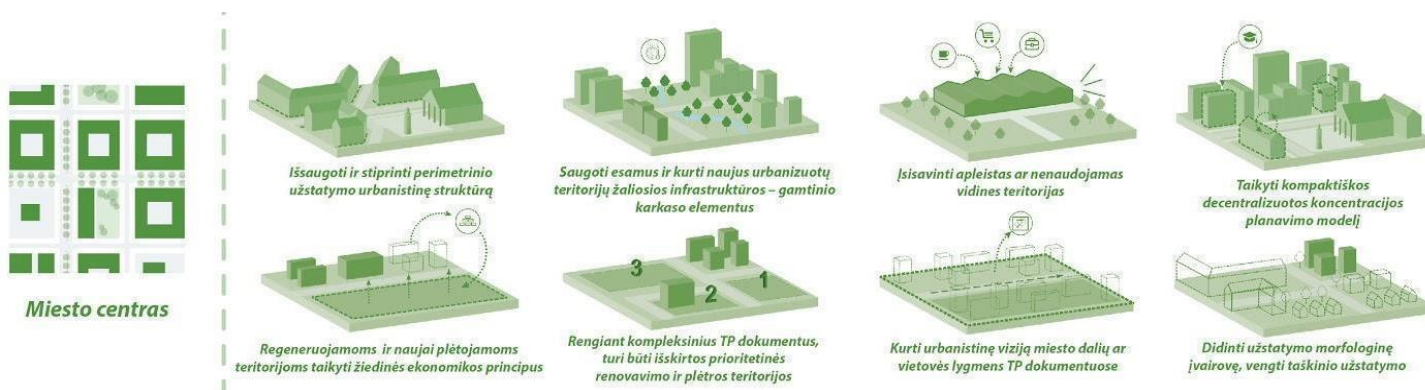
- Prioritetiniai planavimo principai: tikslinis prioritetinės plėtos teritorijų vystymas, integruoti paveldosaugos reikalavimus į visus planavimo dokumentus, rengti kompleksinius dokumentus integruojančius paveldo apsaugos reikalavimus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: kultūros paveldo objektų apsauga ir naudojimas, fragmentiška regeneracija, konversija, tikslinė nauja plėtra;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: išsaugoti ir stiprinti istorinę senamiesčio urbanistinę, posesijinę struktūrą, išlaikyti tinklinę paslaugų koncentraciją, stiprinti istoriniam centrui būdingą dominuojantį užstatymą, būdingą sklypų formą;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: taikyti viešojo ir privataus sektorių (PPP) partnerystės modelį, istorinio senamiesčio apsaugos priemones, išlaikyti istorinį užstatymą, saugoti istorinių miestų užstatymo tipų morfologinę įvairovę, išsaugoti esamus ir kurti naujus urbanizuotų teritorijų žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso elementus.

7 priedo 2 pav. Dominuojančio miesto istorinio centro zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

2. Miesto centras. Teritorija, atliekanti reprezentacinę, miesto identitetą formuojančią funkciją. Būdinga didžiausia funkcijų įvairovė, intensyvus užstatymas, įvairių laikmečių pastatai.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiška konsoliduota plėtra, tikslinis prioritetinės plėtos teritorijų vystymas, rengti kompleksinius dokumentus integruojančius pastatų ar teritorijų apsaugos reikalavimus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: fragmentiška regeneracija, modernizavimas, konversija, tikslinė nauja plėtra;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: išlaikyti kompaktišką policentrinę koncentraciją, skatinti veiklų intensyvumą, įvairovę, taikyti dominuojantį polifunkcišką perimetrinį užstatymą, didinti užstatymo morfologinę įvairovę, vengti taškinio užstatymo;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetinės renovavimo ir plėtos teritorijos, taikyti viešojo ir privataus sektorių (PPP) partnerystės modelį, taikyti konsolidavimo principus, įsivairinti apleistas ir kitas vidines teritorijas, skatinti veiklų intensyvumą, įvairovę.

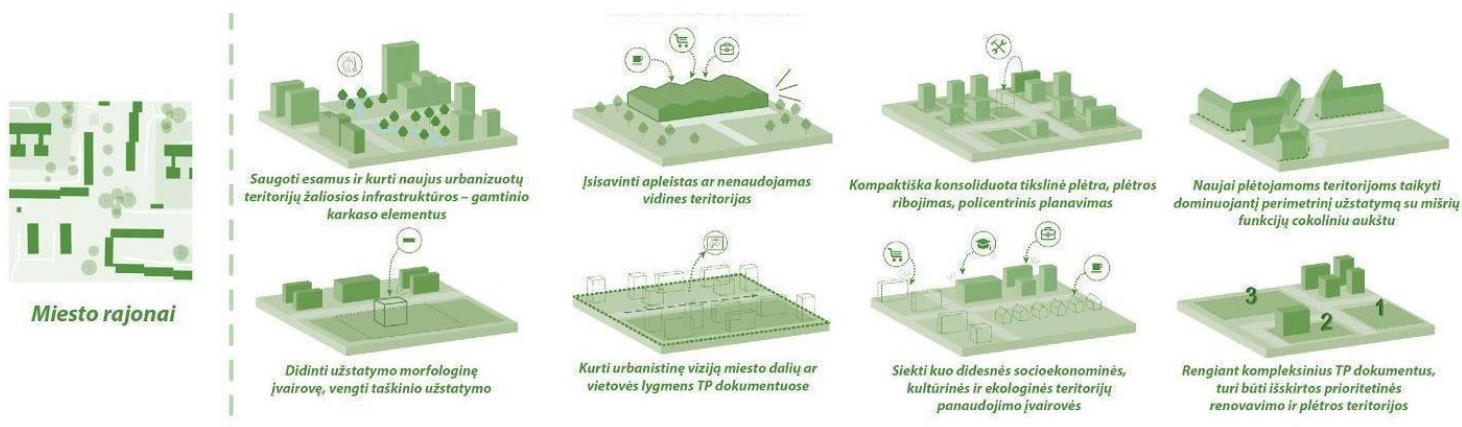

7 priedo 3 pav. Dominuojančio miesto centro zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

3. Miesto rajonai. Kompaktiškai užstatyta teritorija su dominuojančia gyvenamąja, pramonine ar prekybine ar kita funkcija ir vieninga urbanistine struktūra bei vizija, turinti labai gerą susisiekimą su miesto centru.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiška konsoliduota tikslinė plėtra, plėtos ribojimas, policentrinis planavimas;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: kompleksiška regeneracija, modernizavimas, konversija, plėtra;

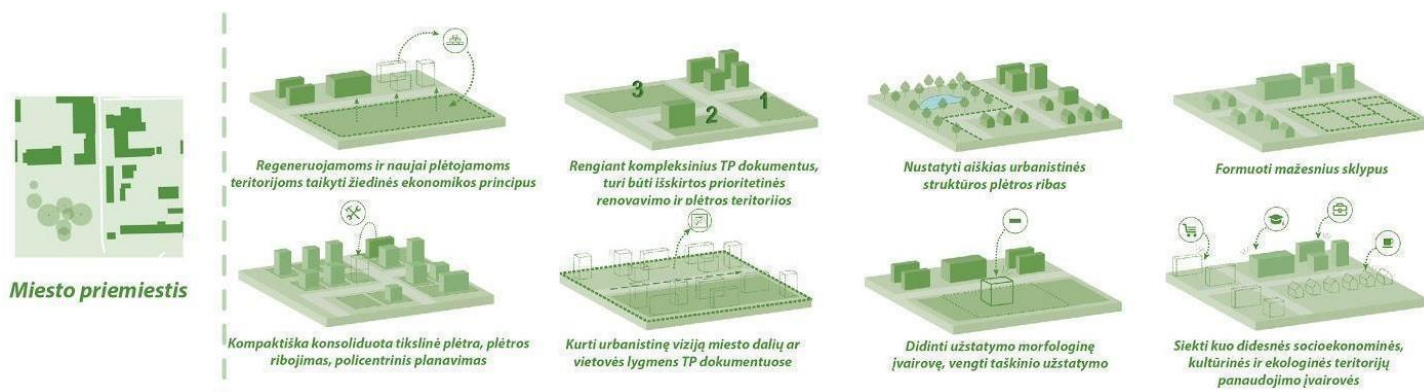
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: išlaikyti kompaktišką policentrinę formą ir dominuojantį pagrindinį centrą, naujai vystomose teritorijose taikyti dominuojantį perimetrinį užstatymą su mišrių funkcijų pirmuosiuose aukštuose, vengti taškinio užstatymo, taikyti dominuojantį polifunkčišką perimetrinį užstatymą;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetingos renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnio teritorijų daigafunkciškumo, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, taikyti konsolidavimo principus, rengti kompleksinius planavimo dokumentus su urbanistine vizija, išskirti renovavimo prioritetus, įsisavinti apleistas ir neišvystytas vidines teritorijas, formuoti mažesnius sklypus, kuriant užstatymo tipologijų ir funkcinių veiklų įvairovę.

7 priedo 3 pav. Dominuojančio miesto rajonų zonoms taikomų prioritetingų vystymo principų schema

4. Miesto priemiestis. Nevieninga, toliau nuo miesto rajonų esanti kompaktiška teritorija su papildančia – logistikos, gamybos, prekybos, infrastruktūros funkcija, mažesne funkcijų įvairove, neįsisavintomis teritorijomis;

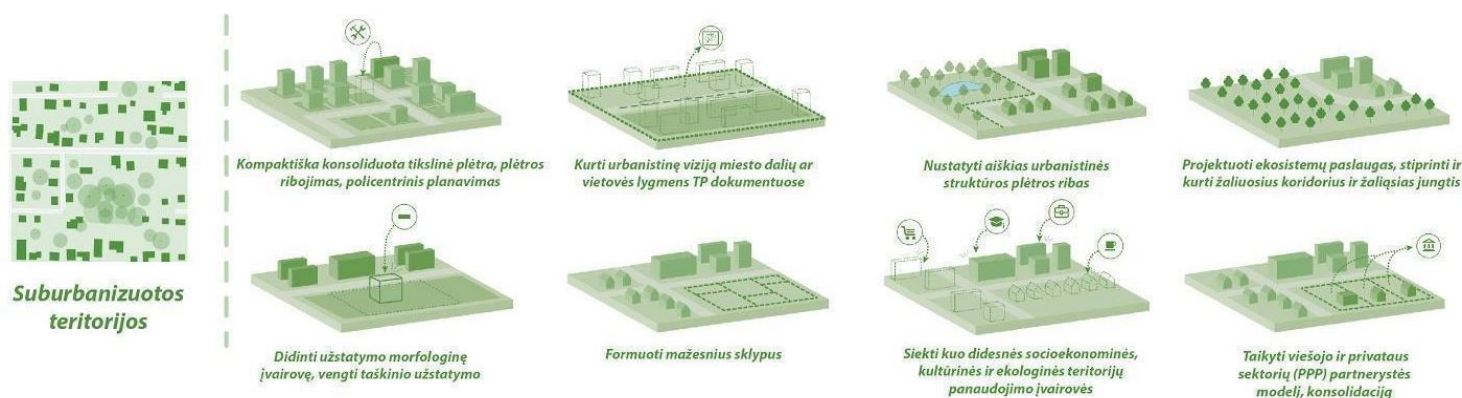
- Prioritetingi planavimo principai: kompaktiška decentralizuota koncentracija, tikslinis vystymas, plėtros ribojimas, policentrinis planavimas;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: užbaigto užstatymo vystymas, modernizavimas, konversija, tikslinė plėtra;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: formuoti kompaktišką policentrinę formą su dominuojančiu pagrindiniu ir papildomais centrais;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetingos renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnio teritorijų daigafunkciškumo, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, taikyti konsolidavimo principus, nustatyti teritorines plėtros ribas, įsisavinti apleistas ir neišvystytas vidines teritorijas, rengti kompleksinius planavimo dokumentus su urbanistine vizija, vystyti priemiesčių morfologinę įvairovę, išsaugant zonos morfologinį vientisumą, formuoti mažesnius sklypus, kurti užstatymo tipologijų ir funkcinių veiklų įvairovę, intensyvuoti esamus žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso elementus.

7 priedo 4 pav. Dominuojančio miesto priemiesčio zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

5. Suburbanizuotos teritorijos. Retai užstatyta teritorija su sodybine arba miesto vilų tipologija, gyvenamąja funkcija, be aiškių erdvių ribų. Būdingas dažnas kasdienis judėjimas automobiliais bei socialinės, prekybos infrastruktūros trūkumas.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiška policentrinė plėtra, plėtros suvaržymas, taikyti monocentrinio arba iš dalies policentrinio planavimo principus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: užbaigto užstatymo vystymas, modernizavimas, konversija, deurbanizacija;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką monocentrinę arba iš dalies policentrinę struktūrą su dominuojančiais pagrindiniais intensyvesnio naudojimo centrais;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritinės renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnio teritorijų daugiafunkciškumo, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, nustatyti plėtros ribas, naujos plėtros teritorijoms taikyti dominuojantį perimetrinį užstatymą, leisti sodininkų bendrijų tolesnę faktišką konversiją su sąlyga, kad sodininkų bendrija pati imasi atsakomybės suplanuoti ir pastatyti techninę ir socialinę infrastruktūrą, formuoti mažesnius sklypus, formuoti homogenišką aplinką; integruoti trūkstamas paskirtis, kuriant įvairesnį žemės panaudojimą. Taikyti alternatyvius techninius sprendimus (individualūs nuotekų valymo įrenginiai, aprūpinimas elektra mikrosalos

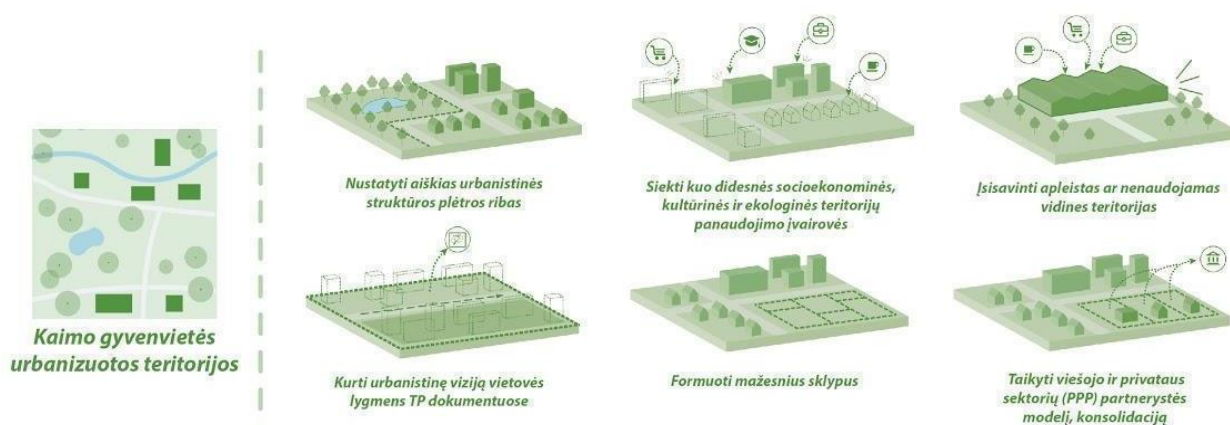

principu), alternatyvią kainodarą, žaliosios infrastruktūros, kitų gamta paremtų sprendimų plėtrą.

7 priedo 5 pav. Dominuojančio suburbanizuotų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

6. Kaimo gyvenamųjų vietovių teritorijos. Pagrindines miesto funkcijas atliekančios teritorijos su gyvenamąja, prekybos, kultūros, administracine funkcija, tačiau nepriskiriamos miestams ir miesteliams.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiškas, tikslinis teritorijų vystymas, monocentrinio arba iš dalies policentrinio planavimo principai, integruoti pavienių ir kompleksinių pastatų apsaugos reikalavimus į darnios miesto plėtros kompleksinius planus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: regeneracija, modernizavimas, konversija;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką monocentrinę struktūrą;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: numatyti polifunkcišką užstatytų teritorijų

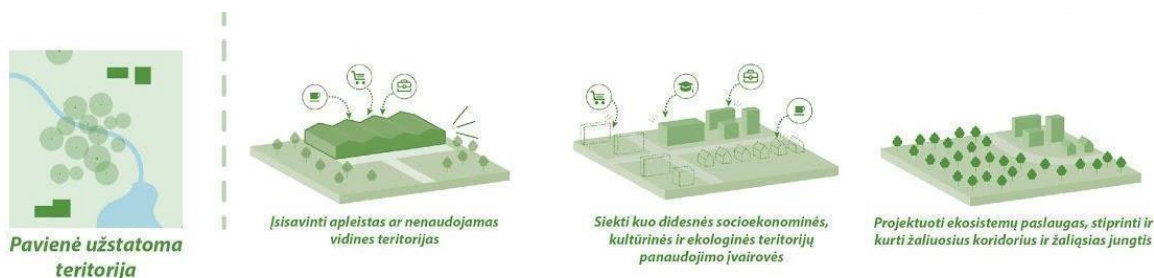

naudojimą, įsisavinti apleistos infrastruktūros rezervus, regeneruoti etnografinius ir istorinius kaimus.

7 priedo 6 pav. Dominuojančio kaimo gyvenamųjų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

7. Pavienė užstatoma teritorija. Gyvenvietės neformuojančios teritorijos su viena funkcija: rekreacine, gyvenamąja, ūkio ar infrastruktūros.

- 1) Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: regeneracija, modernizavimas, konversija;
- 2) Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką policentrinę formą siejant su kitomis pavienėmis užstatytomis teritorijomis;
- 3) Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: įsisavinti apleistos infrastruktūros rezervus.

7 priedo 7 pav. Dominuojančio pavienių užstatomų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema